

**ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΧΡΗΜΑΤΟΠΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ**

**ΘΕΜΑ:
Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ**

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2003-2004



Σπουδάστριες:

ΜΠΙΡΜΠΟΥΤΣΟΥΚΗ	ΣΤΑΜΠΟΥΛΗ
ΑΣΠΑΣΙΑ	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ
Α.Μ. 1408	Α.Μ. 1339

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΔΡ. ΝΑΞΑΚΗΣ ΧΑΡΗΣ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κάθε άτομο από τότε που νιώθει τον εαυτό του αρχίζει να πλάθει όνειρα για τη ζωή του. Σκέφτεται να βρει ποιο επάγγελμα θα ακολουθήσει για να εξασφαλίσει το μέλλον του και να φανεί χρήσιμος στην οικογένεια του και στην πολιτεία, γιατί για να μπορεί να θεωρηθεί μέλος του κοινωνικού συνόλου πρέπει απαραίτητα να ασκεί κάποιο επάγγελμα.

Η εποχή μας έχει χαρακτηριστεί εποχή «θάμβους και παράκρουση» καθώς και εποχή έντονων αντιφάσεων. Η αντίφαση αυτή ανιχνεύεται αφενός στην κορυφή της τεχνολογικής προόδου – γεγονός που αντικειμενικά δημιουργεί συνθήκες ευνοϊκές για τον άνθρωπο – και αφετέρου στην ποιότητα ζωής του ανθρώπου που συνεχώς υποβαθμίζεται.

Στην τελευταία διαπίστωση συντείνει η ύπαρξη ενός σημαντικού κοινωνικού προβλήματος, συγκεκριμένα του προβλήματος της ανεργίας, μια και η εργασία αποτελεί μέσο και τρόπο επιβιώσεως/ εκφράσεως του ατόμου.

Ανεργία είναι η αδυναμία εργασίας αμειβόμενης και ανάλογης με τα προσόντα, τις ικανότητες και τις κλίσεις του ατόμου. Με τον όρο ανεργία υπονοείται η ακούσια αργία των, που προσφέρουν την εργασία του έναντι ημερομισθίου/ μισθού ή οποιουδήποτε άλλου τρόπου αμοιβής, εξαιτίας της ελλείψεως επαγγελματικής/ ειδικής εργασίας.

Η εργασία μας αναφέρεται γενικά στην ανεργία και τα προβλήματα της αλλά πιο συγκεκριμένα το αντικείμενο της είναι η ανεργία στις περιφέρειες της Δυτικής και Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, όπου συγκεντρώσαμε κάποια στοιχεία και προσπαθήσαμε να αναλύσουμε το πρόβλημα της ανεργίας σ' αυτές τις περιφέρειες και τι προκύπτει από την ανεργία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

1.1.1. Γενικά για την ανεργία

Σε κάθε κοινωνία ένα σημαντικό μέρος του πληθυσμού θέλει και μπορεί να εργαστεί ενώ τα υπόλοιπα άτομα είτε για λόγους υγείας (π.χ. είναι σοβαρά άρρωστα) είτε λόγω της ηλικίας τους (είναι πολύ νέα ή πολύ ηλικιωμένα) είτε για άλλους λόγους (π.χ. υπηρετούν τη θητεία τους στο στρατό, είναι φυλακισμένα κ.α.) δεν είναι σε θέση να εργαστούν. Η πρώτη κατηγορία ατόμων αποτελεί αυτό που ονομάζουμε εργατικό δυναμικό ή οικονομικώς ενεργό πληθυσμού της χώρας. Από αυτά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό απασχολούνται ενώ τα υπόλοιπα είναι ενεργά, παρόλο που ενδιαφέρονται να βρουν απασχόληση.

Η ανεργία αποτελεί πρόβλημα στις σύγχρονες κοινωνίες. Επειδή έχει σοβαρές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις τις οποίες θα δούμε παρακάτω, όλες οι κοινωνίες ανησυχούν για την ανεργία και προσπαθούν να παίρνουν ορισμένα μέτρα για να τη μειώσουν. Παλαιότερα ήλπιζαν ότι το πρόβλημα αυτό θα μπορούσε να καταπολεμηθεί ριζικά αλλά, στις τελευταίες δεκαετίες, η ανεργία όχι μόνο δεν έχει δείξει τάσεις να εξαλειφθεί αλλά, αντίθετα τείνει να αυξάνεται. Μετράμε την ανεργία είτε ως απόλυτο αριθμό ανέργων είτε ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού.

Απασχολούμενοι θεωρούνται όσοι έχουν οποιαδήποτε επαγγελματική απασχόληση, έστω και για λίγες ώρες ημερησίως, έστω και σε επιχείρηση συγγενούς χωρίς να αμείβονται, έστω και αν απουσιάζουν από τη δουλειά τους λόγω ασθένειας, διακοπών ή απεργιών. Άνεργοι χαρακτηρίζονται όσοι δεν απασχολούνται αλλά αναζητούν εργασία ή περιμένουν να ξαναγυρίσουν στη δουλειά τους. Για να θεωρηθεί κανείς ως άνεργος πρέπει όχι απλώς να ενδιαφέρεται να βρει δουλειά αλλά και να είναι διατεθειμένος να απασχοληθεί με τις οικονομικές και άλλες συνθήκες που ισχύουν στην οικονομία. Αλλιώς δεν θεωρείται άνεργος, π.χ. αν κάποιος δεν απασχολείται και λέει ότι ενδιαφέρεται να βρει δουλειά αλλά μόνον αν τον πληρώσουν 50.000 ευρώ το μήνα ή μόνον αν τον πληρώνουν ολόκληρο μισθό για να δουλεύει όμως λίγες ώρες την εβδομάδα, δεν θεωρείται άνεργος. Είναι σαν να μη θέλει να εργαστεί, αφού θέλει τελείως εξωπραγματικές προϋποθέσεις για να απασχοληθεί.

1.1.2. Το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό κόστος της ανεργίας.

Αν υπάρχει ανεργία, το προϊόν και το εισόδημα της οικονομίας είναι μικρότερο από το μέγιστο που μπορεί αυτή να παράγει. Υπάρχει δηλαδή απώλεια προϊόντος και εισοδήματος και για το λόγο αυτό η κοινωνία έχει λιγότερο προϊόν και εισόδημα για κατανάλωση και για επένδυση. Κατά συνέπεια, το βιοτικό επίπεδο και η παραγωγική ικανότητα της κοινωνίας θα είναι σε χαμηλότερα επίπεδα από εκείνα που θα ήταν δυνατόν να επιτευχθούν αν υπήρχε πλήρης απασχόληση. Αυτό αποτελεί σοβαρό οικονομικό κόστος για την κοινωνία.

Επιπλέον η ανεργία δημιουργεί σοβαρό κοινωνικό κόστος εξαιτίας της ανθρώπινης δυστυχίας, των απογοητεύσεων και της έλλειψης εισοδήματος των ανέργων. Υψηλή ανεργία σε μια χώρα μπορεί να προκαλέσει κοινωνικές και πολιτικές αναταραχές, με επιπτώσεις σε ολόκληρη την κοινωνία.

Το πρόβλημα της ανεργίας δεν είναι απλώς θέμα εξεύρεσης χρηματικών πόρων για την εξασφάλιση κάποιου εισοδήματος των ανέργων. Είναι σε μεγάλο βαθμό θέμα εξεύρεσης τρόπων αξιοποίησης των ατόμων στην παραγωγική διαδικασία, ώστε να αισθάνονται χρήσιμα, να έχουν κάτι να κάνουν, να αποκτούν αυτοπεποίθηση και αξιοπρέπεια που συνήθως τις χάνουν όταν είναι άνεργα για πολύ καιρό. Οι υψηλοί ρυθμοί ανεργίας συνοδεύονται κατά κανόνα από αυξημένα ποσοστά αλκοολισμού, εγκληματικότητας, διαζυγίων και άλλων νοσηρών κοινωνικών φαινομένων, που συχνά έχουν και αρνητικές πολιτικές επιπτώσεις.

1.1.3. Η προσφορά και η ζήτηση εργασίας

Όπως οι τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών στις ελεύθερα λειτουργούσες σχετικές αγορές προσδιορίζονται από τις δυνάμεις της ζήτησης και της προσφοράς γι' αυτά, έτσι και οι αμοιβές της εργασίας, όταν η αγορά εργασίας λειτουργεί χωρίς παρεμβάσεις, προσδιορίζονται από τη ζήτηση και την προσφορά εργασίας.

Η ποσότητα εργασίας που αναφέρεται αναμένεται συνήθως να αυξάνεται όσο αυξάνεται η αμοιβή της εργασίας, τόσο γιατί δημιουργείται κίνητρο να εργαστεί κανείς περισσότερο (γι' αυτό π.χ. και οι υπερωριακές αμοιβές είναι συνήθως υψηλότερες από τις κανονικές), όσο και γιατί ενθαρρύνονται να μπουν στην αγορά εργασίας και άτομα που με μικρότερες αμοιβές δεν ήταν διατεθειμένα να εργαστούν καθόλου (π.χ. ορισμένες γυναίκες των οποίων το εισόδημα των συζύγων αποτελεί την κύρια πηγή του οικογενειακού εισοδήματος ή ορισμένα άτομα με άλλες πηγές

εισοδήματος που δεν δέχονται να απασχοληθούν παρά μόνον αν η αμοιβή είναι σχετικά υψηλή.

Από την άλλη μεριά, η ποσότητα εργασίας που ζητείται αναμένεται ότι θα μειώνεται όσο αυξάνεται η αμοιβή της, γιατί δε θα συμφέρει τις επιχειρήσεις να απασχολούν πολλά άτομα. Όταν πέφτουν οι αμοιβές γίνεται ελκυστικότερο στις επιχειρήσεις να απασχολήσουν περισσότερα άτομα (αυτό οφείλεται στην επίδραση του «νόμου της φθίνουσας απόδοσης»).

Αν αφηθεί η αγορά εργασίας να λειτουργήσει χωρίς κρατικές ή συνδικαλιστικές παρεμβάσεις από μόνη της θα προσδιορίσει ένα ύψος αμοιβής εργασίας στο οποίο η ζητούμενη ποσότητα εργασίας θα ισούται με την προσφερόμενη ποσότητα εργασίας. Η αμοιβή αυτή θεωρείται ως αμοιβή ισορροπίας. Όλοι όσοι θέλουν και μπορούν να απασχοληθούν με αυτή την αμοιβή θα έχουν τη δυνατότητα να απασχοληθούν. Οι υπόλοιποι θα είναι είτε ηθελημένα άνεργοι δηλαδή δε θα απασχολούνται επειδή δεν δέχονται να εργαστούν με τη δεδομένη αμοιβή, είτε εκτός εργατικού δυναμικού, δηλαδή δεν θα μπορούσαν να απασχοληθούν με οποιαδήποτε αμοιβή.

Αν ύστερα από κρατικές ή συνδικαλιστικές παρεμβάσεις επιβληθούν αμοιβές εργασίας ανώτερες από την αμοιβή ισορροπίας (συνήθως σε αυτό αποβλέπει η κρατική και συνδικαλιστική παρέμβαση), τότε η ποσότητα εργασίας που ζητείται θα είναι μικρότερη από την ποσότητα που θα προσφέρεται. Η υπερβάλλουσα προσφορά, θα αποτελεί αθέλητη ανεργία, δηλαδή οι άνεργοι θα ήθελαν να απασχοληθούν με τη συγκεκριμένη αμοιβή αλλά δεν υπάρχει επαρκής ζήτηση εργασίας για να απορροφηθούν και αυτοί.

1.1.4. Πώς μετριέται η ανεργία στην Ελλάδα

Η συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων για την ανεργία, δεν είναι εύκολη. Τόσο στη χώρα μας όσο και σε άλλες χώρες τα στοιχεία για την ανεργία είναι σχετικής μόνο ακρίβειας και αξιοπιστίας. Στην Ελλάδα υπάρχουν τρεις πηγές συγκέντρωσης στοιχείων για την ανεργία:

Μία πηγή αποτελούν οι απογραφές πληθυσμού που διεξάγονται κάθε δέκα χρόνια από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (Ε.ΣΥΕ). Κατά τις απογραφές αυτές ζητούνται και πληροφορίες σχετικές με την απασχόληση (μεταξύ άλλων). Αυτές δημοσιεύονται με καθυστέρηση μερικών ετών και έχουν περιορισμένη χρησιμότητα.

Δεύτερη πηγή αποτελούν τα στοιχεία των γραφείων απασχόλησης που λειτουργεί ο ΟΑΕΔ σε διάφορες πόλεις. Σε αυτά εγγράφονται οι άνεργοι που ζητάνε δουλειά

μέσω του εν λόγω οργανισμού. Τα στοιχεία αυτά δεν δίνουν ακριβή εικόνα της ανεργίας, γιατί αρκετοί άνεργοι δεν καταφεύγουν στον ΟΑΕΔ ενώ άλλοι που εγγράφονται στα γραφεία απασχόλησης (και παίρνουν επιδόματα ανεργίας) εργάζονται ήδη κάπου χωρίς να το δηλώσουν.

Τρίτη και σημαντικότερη πηγή στοιχείων αποτελούν οι Έρευνες Εργατικού Δυναμικού που διεξάγει η ΕΣΥΕ κατά το β' τρίμηνο κάθε έτους, και δημοσιεύονται σε ειδικές εκδόσεις της. Πρόκειται για δειγματοληπτικές έρευνες με κλάσμα δειγματοληψίας 1,5 % του πληθυσμού των περιοχών της χώρας. Στοιχεία συγκεντρώνονται για μέλη των νοικοκυριών που είναι 14 ετών και άνω. Ως απασχολούμενοι θεωρούνται όσο την εβδομάδα πριν την έρευνα εργάστηκαν μία ώρα ή περισσότερο, έστω και σε οικογενειακή επιχείρηση, έστω και χωρίς αμοιβή, ή που δεν εργάστηκαν αλλά είχαν εργασία από την οποία απουσίαζαν προσωρινά λόγω αδείας, ασθένειας κ.λ.π. Ως άνεργοι καταγράφονται όσοι την εβδομάδα πριν από την έρευνα δεν εργάζονταν, αλλά επιπλέον ζητούσαν εργασία εγγραφόμενοι στα γραφεία απασχόλησης του ΟΑΕΔ, παρακολουθώντας αγγελίες σε εφημερίδες κ.α.

Οι έρευνες αυτές δεν δίνουν ακριβή στοιχεία για την ανεργία αφού δεν καταγράφουν ως ανέργους όσους δεν εργάζονται αλλά για διάφορους λόγους (π.χ. γιατί απογοητεύτηκαν ότι μπορούν να βρουν δουλειά, γιατί ήταν κουρασμένοι, αδιάθετοι κ.α.) δεν έκαναν την εβδομάδα πριν την έρευνα συγκεκριμένες ενέργειες για να βρουν απασχόληση. Επίσης υπερβάλουν την απασχόληση σε βάρος της υποαπασχόλησης, αφού θεωρούνται ως απασχολούμενοι ακόμη και εκείνοι που περνάνε έστω και ελάχιστες ώρες την εβδομάδα στην επιχείρηση των γονέων, του συζύγου κ.ό.κ. ακόμη και χωρίς αμοιβή.

1.1.5. Συνδυασμός πληθωρισμού και ανεργίας

Ο πληθωρισμός από υπερβολική ζήτηση παρουσιάζεται μόνο όταν υπάρχει πλήρης απασχόληση στην οικονομία και δεν μπορεί να συνυπάρξει με ανεργία από ανεπαρκή ζήτηση. Αντίθετα ο διαρθρωτικός πληθωρισμός, ο πληθωρισμός κόστους, ο εισαγόμενος πληθωρισμός αδράνειας μπορούν να υπάρχουν ακόμη και όταν επικρατεί υποαπασχόληση στην οικονομία. Το φαινόμενο της συνύπαρξης πληθωρισμού και ανεργίας, το οποίο παρατηρείται και στη χώρα μας για πολλά χρόνια, ονομάζεται στασιμοπληθωρισμός.

Έχει παρατηρηθεί εμπειρικά και έχει αιτιολογηθεί θεωρητικά ότι όταν το ποσοστό ανεργίας σε μια χώρα μειωθεί αρκετά, αρχίζουν να δημιουργούνται αυξητικές πιέσεις

στις αμοιβές της εργασίας. Οι πιέσεις γίνονται εντονότερες όσο η οικονομία πλησιάζει προς πλήρη απασχόληση. Καθώς αυξάνονται όμως οι αμοιβές της εργασίας αυξάνονται το κόστος των προϊόντων και οι τιμές τους, προκαλείται δηλαδή πληθωρισμός. Οι σύγχρονες οικονομίες φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν επομένως ένα σοβαρό δίλημμα: Αν προσπαθήσουν να εξαλείψουν την ανεργία θα προκληθεί πληθωρισμός. Κάθε χώρα θα πρέπει να διαλέξει με βάση τις κοινωνικές της προτεραιότητες και τις ειδικές συνθήκες της οικονομίας της αν θα δώσει μεγαλύτερη έμφαση στην εξάλειψη της ανεργίας, με κόστος κάποιο πληθωρισμό. Συνήθως θα είναι υποχρεωμένη να κάνει κάποιο συμβιβασμό στόχων, να δεχθεί δηλαδή να έχει και κάποια ανεργία και κάποιο πληθωρισμό.

1.2. ΕΙΔΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

1.2.1. Η ανεργία τριβής

Σε όλες τις χώρες του κόσμου, και με τις καλύτερες δυνατές συνθήκες, υπάρχει πάντοτε ένα ορισμένο ποσοστό ανεργίας, γιατί κάποια άτομα αλλάζουν δουλειά και στο μεταξύ μεσολαβεί μια περίοδος ανεργίας. Εφόσον το διάστημα της ανεργίας είναι σχετικά σύντομο, η ανεργία αυτή, που ονομάζεται ανεργία τριβής, δεν δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα. Στην ανεργία τριβής, τα άτομα εγκαταλείπουν την εργασία τους προς εξεύρεση άλλης, προς αναζήτηση διαφορετικών συνθηκών εργασίας, διαφορετικής γεωγραφικής περιοχής, καλύτερου μισθού ή καλύτερης θέσης.

Όσο μεγαλύτερη είναι η κινητικότητα των εργαζομένων τόσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός τους, που διέρχεται από την αγορά εργασίας προς αναζήτηση νέας εργασίας, και ως εκ τούτου μεγαλύτερος είναι και ο αριθμός εισόδου στην ανεργία. Η ανεργία τριβής είναι συμβατή με την πλήρη απασχόληση. Πρόκειται για ηθελημένη ανεργία, η οποία καλυτερεύει τελικά τη θέση του ατόμου, αλλά κι εκείνη της εθνικής οικονομίας: αυξάνει την παραγωγικότητα κατευθύνοντας τους εργαζόμενους προς τις εργασίες για τις οποίες έχουν τα περισσότερα κίνητρα. Έτσι, σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης υπάρχει μια «ακατανόητη» ανεργία τριβής.

1.2.2. Η κυκλική ανεργία

Η κυκλική οφείλεται κατά κύριο λόγο στις διαφορετικές φάσεις του οικονομικού κύκλου. Παρουσιάζεται σε περιόδους οικονομικής ύφεσης και όπως μαθαίνει ένας φοιτητής το χαρακτηριστικό του Οικονομικού κύκλου στη φάση της ύφεσης είναι η μειωμένη ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες λόγω μειωμένων εισοδημάτων. Μια τέτοια μείωση στη ζήτηση αγαθών αναπόφευκτα συνεπάγεται μείωση της ζήτησης παραγωγικών συντελεστών. Ιδιαίτερα εργασίας, από τον κλάδο παραγωγής της οικονομίας. Η κυκλική ανεργία λοιπόν, είναι το αποτέλεσμα ανεπαρκούς ζήτησης στην οικονομία και υποδηλώνει περίοδο οικονομικής δυσπραγίας. Όταν ο βαθμός ανεργίας αυξηθεί και ξεπεράσει τα ποσοστά διαρθρωτικής ανεργίας και ανεργίας τριβής που θεωρούνται «συνήθη» σε περιόδους ομαλής λειτουργίας της οικονομίας, τότε το πρόβλημα της ανεργίας στο σύνολο του παίρνει ανησυχητικές διαστάσεις. Κατά τους νέους, η μορφή αυτής της ανεργίας μπορεί να καταπολεμηθεί αποτελεσματικά και δεν δικαιολογείται η ύπαρξη της για μακρά χρονικά διαστήματα, εφ' όσον χρησιμοποιηθεί η κατάλληλη δημοσιονομική πολιτική.

1.2.3. Η Διαρθρωτική ανεργία

Το είδος αυτής της ανεργίας είναι συνυφασμένο με την έννοια της δυναμικής οικονομίας, η οποία προσαρμόζεται σε νέες καταστάσεις που δημιουργούνται είτε από τη διαθεσιμότητα παραγωγικών συντελεστών, πηγών ενέργειας, κ.λ.π. είτε από τις νέες τεχνολογικές προόδους. Ιδιαίτερα στην τελευταία περίπτωση της τεχνολογικής πρόοδου και των νέων μεθόδων παραγωγής μπορούμε να δούμε εύκολα γιατί η «πρόοδος» μπορεί να αποτελέσει την αιτία για μείωση της απασχόλησης ή αύξηση της ανεργίας. Αναπόφευκτα, με τη χρησιμοποίηση της τεχνολογίας, δημιουργείται χάσμα μεταξύ ζήτησης και προσφοράς εργασίας. Σε ένα βαθμό η μηχανοποίηση της παραγωγής και γενικά η χρήση μεθόδων παραγωγής εντάσεως κεφαλαίου μειώνει τη ζήτηση εργατικών χεριών, βραχυχρόνια τουλάχιστον. Αλλά και αν υποθεθεί ότι συγχρόνως δημιουργεί νέες ευκαιρίες απασχολήσεως, η προσφορά εργασίας του τύπου που απαιτούν οι νέες μέθοδοι παραγωγής ακολουθεί με χρονική υστέρηση ανάλογα με το χρόνο που απαιτείται για την απόκτηση των σχετικών γνώσεων από τους εργάτες που απασχολούνται σε παρόμοιας φύσεως εργασία ή και από νέους που εκπαιδεύονται για το σκοπό αυτό. Στο διάστημα αυτό που περνάει όμως έχουμε προσφορά εργασίας σ' έναν τομέα που δεν μπορεί να ικανοποιήσει τη ζήτηση που δημιουργείται σε άλλο τομέα. Η ανεργία αυτή είναι διαρθρωτική ανεργία και βασικά

οφείλεται στην έλλειψη ικανοποιητικού βαθμού κινητικότητας του εργατικού προσωπικού από έναν τύπο απασχολήσεως σε άλλο. Εκτός από την έλλειψη κινητικότητας λόγω αδυναμίας παρακολούθησης των εξελίξεων στον τεχνικό τομέα, μπορεί να έχουμε και διαρθρωτική ανεργία λόγω του μικρού βαθμού κινητικότητας από μια περιοχή σε μία άλλη σε σχετικά μικρό χρονικό διάστημα. Αν π.χ. δημιουργείται ευκαιρία απασχόλησης για ένα άτομο στη Θεσσαλονίκη αλλά η άμεση μετάβαση εκεί ενός κατοίκου Αθηνών που διαθέτει τα σχετικά προσόντα δεν είναι δυνατή, έχουμε περίπτωση διαρθρωτικής ανεργίας.

Από τα παραπάνω βλέπουμε ότι η διαρθρωτική ανεργία μπορεί να προσμειωθεί με την απόσβεση κεφαλαίου. Με την ίδια έννοια που η τελευταία χρησιμοποιείται για την ανανέωση του μηχανικού εξοπλισμού μιας επιχείρησης, και η διαρθρωτική ανεργία είναι κατά κάποιον τρόπο το τίμημα που πληρώνει μια οικονομία για την προσαρμογή και ανανέωση των γνώσεων του εργατικού δυναμικού της.

1.2.4. Η κλασική ανεργία : η φιλελεύθερη θεώρηση

Θεωρώντας ότι και η αγορά εργασίας, όπως και η αγορά αγαθών, διέπεται από το νόμο της προσφοράς και της ζήτησης, συνεπάγεται ότι η προσφορά εργασίας, από τα άτομα, βρίσκεται σε θετική συσχέτιση με τον πραγματικό μισθό, ενώ η ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις, αντιθέτως βρίσκεται σε αρνητική συσχέτιση με τον πραγματικό μισθό. Η ελεύθερη προβολή προσφοράς και ζήτησης για κάθε τρόπο εργασίας καθορίζει ένα μισθό ισορροπίας: εκείνον για τον οποίο η προσφορά ισούται με τη ζήτηση. Εάν η αγορά εργασίας είναι τελείως ανταγωνιστική και ελεύθερη από κάθε ρυθμιστικό εμπόδιο, η ελεύθερη διαπραγμάτευση των μισθών έχει ως συνέπεια την προσαρμογή τους. Εφόσον δεν έχει επιτευχθεί η ισορροπία προσφοράς και ζήτησης. Σ' αυτές τις συνθήκες η οικονομία που αντιμετωπίζει πτώση του επιπέδου της δραστηριότητας της δε θα πρέπει να γνωρίζει ανεργία διαρκείας. Πώς όμως μπορεί κανείς να εξηγήσει την ανεργία διαρκείας; Κατά τους νέο-φιλελεύθερους η ανεργία εξακολουθεί γιατί απλά υπάρχουν κανονισμοί και ρυθμίσεις που εμποδίζουν την ελεύθερη διαπραγμάτευση των μισθών. Η δύναμη των συνδικάτων, η καθιέρωση ενός ελάχιστου μισθού, οι συλλογικές συμβάσεις και γενικά το δίκαιο εργασίας, περιορίζουν τις δυνατότητες στιγμιαίας προσαρμογής των μισθών. Κατ' αυτούς η ανελαστικότητα των μισθών είναι η πρωταρχική αιτία της ανεργίας. Μη μπορώντας να διαπραγματευτούν ελεύθερα τους μισθούς, οι επιχειρήσεις επιλέγουν την προσαρμογή των θέσεων εργασίας για να αντεπεξέλθουν της ύφεσης. Οι νέοι

άνεργοι, χωρίς ιδιαίτερα προσόντα, δεν μπορούν να βρουν εργασία, εφόσον οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να καταβάλλουν τον ελάχιστο μισθό, ο οποίος είναι μεγαλύτερος από την παραγωγικότητα τους. Το ίδιο, οι άνεργοι που προέρχονται από τομείς σε παρακμή και οι οποίοι δεν διαθέτουν προσόντα για τις νέες συνθήκες της οικονομίας, κινδυνεύουν να παραμείνουν στην ανεργία, εφόσον αιτούν μισθούς αντίστοιχους των προηγούμενων τους.

1.2.5. Η κεϋνσιανή ανεργία: η παρεμβατική θεώρηση

Ενώ η κλασική θεώρηση θεωρεί την ανελαστικότητα των μισθών ως την κύρια αιτία της ανεργίας, η κεϋνσιανή προσέγγιση δέχεται ότι το κλειδί του προβλήματος βρίσκεται στο επίπεδο της συνολικής ζήτησης, μη δεχόμενη την ταύτιση αγοράς εργασίας και αγοράς αγαθών.

Η φιλελεύθερη θεώρηση αμφισβητείται σε δύο σημεία: από τη μία η ανελαστικότητα των μισθών μπορεί να αποτελέσει επιδίωξη των ίδιων των επιχειρήσεων ενώ από την άλλη, η πτώση των μισθών δεν αρκεί για την απορρόφηση της ανεργίας.

Οι ίδιες οι επιχειρήσεις έχουν συμφέρον να παραχωρούν μισθούς αρκετά ανεξάρτητους από τις διακυμάνσεις του οικονομικού κύκλου το ίδιο, οι εργαζόμενοι είναι συχνά διατεθειμένοι να δεχθούν ένα μέσο μισθό μικρότερο εάν παραμένει σταθερός, όποιες κι αν είναι οι συνθήκες. Η ανελαστικότητα των μισθών αποτελεί για τους επιχειρηματίες ένα μέσο ελάττωσης του κόστους εργασίας και αύξησης των κερδών. Εξάλλου οι επενδύσεις των επιχειρήσεων στην κατάρτιση των εργαζομένων τους είναι συχνά αξιόλογες, σε περιόδους ύφεσης οι εργοδότες αποφεύγουν όσο το δυνατόν να αμφισβητήσουν τις συμβάσεις εργασίας των εμπείρων εργατών τους, ώστε να αποφύγουν τις αποχωρήσεις που θα είχαν ως συνέπεια την απώλεια των προηγηθεισών επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο.

Τέλος, οι επιχειρήσεις μπορούν να αρνηθούν την πραγματοποίηση της μείωσης των μισθών εάν εκτιμούν ότι αυτή διακινδυνεύει να αποθαρρύνει τους εργαζομένους και να προκαλέσει πτώση της παραγωγικότητας. Συνολικά, η ανελαστικότητα των μισθών, ως προς την πτώση μπορεί να αντανakλά εκλογικευμένη πρακτική των εργοδοτών και όχι νομοθετικών ή ρυθμιστικών μηχανισμών που είναι στη διακριτική ευχέρεια της δημόσιας εξουσίας.

Ακόμη και αν είχαμε πτώση των μισθών, δεν θα επιτυγχάναμε απορρόφηση της ανεργίας. Η πτώση των μισθών δεν παρακινεί μόνο τη ζήτηση εργασίας, αλλά έχει

επίσης αρνητικές επιπτώσεις στην ενεργό ζήτηση. Κατά συνέπεια, εάν οι επιχειρήσεις αντιδρούσαν σε μείωση της ζήτησης και της παραγωγής με γενική πτώση των μισθών θα ακολουθούσε αισθητή μείωση των καταναλωτικών δαπανών. Αυτό θα ανάγκαζε τις επιχειρήσεις παραγωγής καταναλωτικών αγαθών να ελαττώσουν ακόμα περισσότερο την παραγωγή και τη ζήτηση εργασίας., επιβαρύνοντας κατά συνέπεια την ύφεση και την ανεργία, νέα πτώση μισθών θα ήταν αναγκαία για να επέλθει ισορροπία στην αγορά εργασίας.

Εφόσον το κόστος εργασίας δεν είναι ο κύριος υπεύθυνος της ανεργίας και εφόσον δεν μπορούμε να στηριχθούμε στην ανελαστικότητα των μισθών για την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης., οι κεύνσιανοί θεωρούν ως το κλειδί του προβλήματος το επίπεδο της ενεργούς ζήτησης. Για δεδομένα κόστος εργασίας, οι επιχειρήσεις θα δεχόντουσαν να προσλάβουν περισσότερο προσωπικό, εάν η πώληση των προϊόντων ήταν αυξημένη. Η λύση της κυκλικής ανεργίας βρίσκεται στην αύξηση της ζήτησης. Αφού δεν υπάρχει κανένας λόγος να αυξηθεί η ζήτηση από μόνη της, έγκειται στο κράτος να παρέμβει να την προκαλέσει με διάφορους τρόπους: αύξηση κοινωνικών παροχών, δημόσιες επενδύσεις, ελάφρυνση φορολογίας, πτώση των επιτοκίων κ.λ.π.

1.2.6. Η εποχική ανεργία

Η εποχική ανεργία είναι συνηθισμένο φαινόμενο σε όλες τις κοινωνίες, και κυμαίνεται ανάλογα με τις εποχές του έτους. Οφείλεται στον εποχικό χαρακτήρα ορισμένων απασχολήσεων π.χ. οικοδόμων, ναυτικών, εργαζόμενων στην ακτοπλοΐα, απασχολούμενων σε ξενοδοχεία θερινών διακοπών, απασχολούμενων σε μαγαζί με χριστουγεννιάτικα είδη το Δεκέμβριο κ.α. Τα άτομα που απασχολούνται με αυτές τις εργασίες είτε αλλάζουν εργασία ανάλογα με την εποχή (εάν αυτό τους είναι δυνατό) είτε παραμένουν άνεργα περιμένοντας πάλι την κατάλληλη εποχή. Συνήθως θεωρείται ότι η εποχική ανεργία δεν προκαλεί σοβαρό πρόβλημα στην οικονομία και μπορεί να επηρεάσει το ίδιο όλες τις ομάδες ηλικιών.

1.2.7. Η πληροφοριακή ανεργία

Είναι φανερό ότι η σχετική δυσκαμψία των ονομαστικών μισθών (ιδίως προς τα κάτω) οφείλεται στην πρόσκαιρη ανελαστικότητα των προσδοκιών, δημιουργώντας έτσι διακυμάνσεις στο επίπεδο απασχολήσεως και ανεργία, σαν αποτέλεσμα

συσταλτικών διαταραχών στην οικονομική δραστηριότητα γενικά. Με άλλα λόγια, η μειωμένη ευκαμψία των μισθών αφαιρεί από το οικονομικό σύστημα ένα σημαντικό μέρος της αυτόματης προσαρμοστικότητας του και δημιουργεί έτσι συμπτώματα ανεργία τα οποία θα ήταν πολύ ηπιότερα εάν η αυτόματη αυτή προσαρμοστικότητα αυτή των προσδοκιών επηρεάζει τη συμπεριφορά και τις εξελίξεις της οικονομίας και σε πληθωριστικές περιόδους. Το βασικό συμπέρασμα είναι ότι η ανελαστικότητα αυτή των προσδοκιών οφείλεται σε έλλειψη επαρκούς πληροφοριοδότησεως των οικονομικών μονάδων. Θεωρούμε ότι η ελλιπής αυτή πληροφοριοδότηση είναι χαρακτηριστικό σύμπτωμα μιας ανεπτυγμένης, πολύπλοκης, και ιδίως δυναμικής οικονομίας, με τη μεγάλη ανομοιογένεια ανάμεσα στους ανθρώπους και τις ευκαιρίες απασχολήσεως που την διακρίνει. Εάν όμως ο δυναμισμός και η πολυπλοκότητα της οικονομίας, και η ανομοιογένεια ανθρώπων και εργασιών, έχουν σαν αναπόφευκτο αποτέλεσμα την ελλιπή πληροφοριοδότηση, και εάν αυτό ωθεί τους ανθρώπους να έχουν, έστω και πρόσκαιρα, ανελαστικές προσδοκίες, τότε καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι ένα ποσοστό του εργατικού δυναμικού θα βρίσκεται πάντοτε χωρίς απασχόληση, πέφτοντας «θύμα» του δυναμισμού της οικονομίας, ακόμα και όταν η οικονομία δεν υφίσταται διαταραχές. Το αναπόφευκτο αυτό ποσοστό ανεργίας προκύπτει από τον ίδιο τον τρόπο λειτουργίας του οικονομικού συστήματος και όχι από τις συνηθισμένες στη μακροοικονομική θεωρία υφεσιακές διαταραχές. Έχει χαρακτήρα διαρθρωτικό, ή καλύτερα τεχνικό-θεσμικό, πράγμα που σημαίνει ότι η μείωση του απαιτεί βασικά ένα πιο αποτελεσματικό σύστημα πληροφοριοδότησεως και επανειδικεύσεως των εργαζομένων, ώστε να βρίσκουν γρηγορότερα και ευκολότερα εναλλακτικές απασχολήσεις εάν και όταν χρειαστεί. Τα τελευταία χρόνια έχει επικρατήσει το να ονομάζεται το αναπόφευκτο αυτό ποσοστό ανεργίας σαν «φυσικό ποσοστό ανεργίας» και αποτελεί μια βασική έννοια της σύγχρονης θεωρίας απασχολήσεως και πληθωρισμού, ανεξάρτητα από τις υπάρχουσες διαφωνίες των οικονομολόγων για το εάν το «φυσικό ποσοστό ανεργίας» είναι ή όχι μεταβλητό, ή για το εάν η οικονομική πολιτική μπορεί να προκαλεί αυξομειώσεις στο τρέχον ποσοστό ανεργίας βασιζόμενη στη σχετική ανελαστικότητα των προσδοκιών.

Αυτό το υπόδειγμα αναζήτησεως είναι ενδεικτικό της «πληροφοριακής ανεργίας» που προκαλούν οι ανελαστικές προσδοκίες. Υπάρχει όμως ένα ευρύτερο φάσμα πληροφοριακής ανεργίας που μπορούμε να δώσουμε εδώ μια σύντομη τυπολογία του, ανάλογα με τις αιτίες ή τα κίνητρα της συμπεριφοράς που οδηγούν στην ανεργία αυτή. Διακρίνουμε τους εξής τρεις τύπους πληροφοριακής ανεργίας.

A) «Κερδοσκοπική ανεργία», που αναφέρεται στην περίπτωση που ένας εργαζόμενος απέχει από ενεργό με πληρωμή απασχόληση, επειδή πιστεύει ότι οι τωρινοί ονομαστικοί μισθοί έχουν προσωρινά μειωθεί σε σχέση με την προβλεπόμενη μελλοντική τους αγοραστική δύναμη.

B) «Ανεργία αναμονής» ή «καιροσκοπική ανεργία», όταν βρίσκεται κανείς στο ενδιάμεσο δύο εργασιών, περιμένοντας την απροσδόκητη καλύτερη προσφορά απασχολήσεως, ή όταν περιμένει να κενωθεί μία θέση που νομίζει ότι θα του προσφερθεί και την οποία δεν μπορεί να εξασφαλίσει δεχόμενος μείωση της αμοιβής του.

Γ) «Ανεργία αναζητήσεως», όταν κάποιος προτιμά την ανεργία, απορρίπτοντας μια προσφορά για να αφιερώσει χρόνο σε αναζήτηση μιας καλύτερης.

1.2.8. Η εκούσια και ακούσια ανεργία

Ο Keynes έχει προτείνει έναν ορισμό της «ακούσιας ή μη-ηθελμένης ανεργίας», σύμφωνα με τον οποίο υπάρχει τέτοια ακούσια ανεργία όταν μία άνοδος του επιπέδου των τιμών, συγκριτικά με τους ονομαστικούς μισθούς, θα οδηγήσει σε αύξηση της απασχολήσεως. Η ουσία είναι ότι, εάν σε μια ύφεση πέσουν οι τιμές, με δύσκαμπτους προς τα κάτω μισθούς θα μειωθεί η απασχόληση, εφόσον οι εργαζόμενοι δε δέχονται μείωση των ονομαστικών μισθών, η απασχόληση θα μειωθεί κατά τον αριθμό των εργαζομένων είναι το χαρακτηριστικό της ακούσιας ανεργίας, που το αίτιο της υπάρξεώς της και των μεταβολών του μεγέθους της είναι οι διακυμάνσεις της συνολικής ενεργού ζήτησεως. Ανάμεσα σ' αυτή τη θεωρία, της εκούσιας ή ηθελμένης ανεργίας, και στην κενόσκιανή άποψη της ακούσιας ανεργίας, υπάρχει ένα ερμηνευτικό χάσμα: το πώς δικαιολογούνται οι απολύσεις εργαζομένων.

Η άποψη, ότι οι απολύσεις κρύβουν ή υπονοούν εκούσια και όχι ακούσια ανεργία, δύσκολα μπορεί να γίνει δεκτή, για τον απλούστατο λόγο ότι τις περισσότερες τουλάχιστον φορές, δεν είναι αντιληπτό ούτε στον εργοδότη, ούτε στους εργαζόμενους ότι οι απολύσεις αυτές είναι ένα πιο οικονομικό υποκατάστατο των υποθετικά άκαρπων διαπραγματεύσεων. Εκτός λοιπόν από το πρόβλημα της ερμηνείας της σχετικής δυσκαμψίας των ονομαστικών μισθών, υπάρχει και το πρόβλημα της ερμηνείας του φαινομένου των απολύσεων, αφού δε δεχόμαστε την άποψη ότι οι απολύσεις πάντοτε αντιστοιχούν σε εκούσια ανεργία, ή ότι οι απολύσεις δεν είναι οπωσδήποτε το εξυπακουόμενο αποτέλεσμα μιας υπολογισμένης δυσκαμψίας των μισθών. Μία προσπάθεια για τη θεωρητική θεμελίωση του

φαινομένου των απολύσεων είναι και η θεωρία της «συμβατικής δυσκαμψίας των μισθών». Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, υπάρχουν συμβόλαια ή συμβάσεις εργασίας, ατομικές ή συλλογικές, που προσδιορίζουν ένα αμετάβλητο επίπεδο ονομαστικών μισθών για όλο το χρονικό διάστημα που καλύπτει η σύμβαση. Το ότι οι απολύσεις είναι ένα ενδεχόμενο που δεν αποκλείεται, αυτό είναι ίσως αντιληπτό στους εργάτες που υπογράφουν μία σύμβαση με σταθερούς ονομαστικούς μισθούς. Οι απολύσεις όμως αυτές δεν είναι ούτε επιθυμητές, ούτε και ηθελημένες. Είναι μάλλον ένα αναγκαίο κακό όταν συμβούν, επακόλουθο όμως της συμβατικής δυσκαμψίας των μισθών.

Είναι οπωσδήποτε πρακτικά δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να πούμε εάν ένας εργαζόμενος είναι εκούσια ή ακούσια άνεργος, αφού το γεγονός της ανεργίας προϋποθέτει τη συνύπαρξη δύο κατηγοριών παραγόντων. Στην πρώτη κατηγορία έχουμε υποκειμενικούς παράγοντες, όπως οι προσδοκίες, οι υποκειμενικές εκτιμήσεις για ευκαιρίες απασχολήσεως και για την απαιτούμενη χρονική διάρκεια της αναζητήσεως. Στη δεύτερη κατηγορία έχουμε αντικειμενικούς παράγοντες, όπως το κόστος της αναζητήσεως, τις αντικειμενικά υφιστάμενες ευκαιρίες απασχολήσεως και κυρίως, το επίπεδο της συνολικής ζητήσεως που υπάρχει για το προϊόν που παράγουν οι εργαζόμενοι. Έτσι, η διαφορά ανάμεσα σε εκούσια και ακούσια ανεργία μπορεί να θεωρηθεί ένα πρόβλημα «σημαντικής» και κατ' επέκταση μία άγνοια και μάταιη θεωρητική συζήτηση. Στην πραγματικότητα, όμως, η διαφορά στην έμφαση που δίνουν οι οικονομολόγοι ανάμεσα στους υποκειμενικούς και τους αντικειμενικούς παράγοντες συνδέεται όχι τόσο με το θεωρητικό χαρακτηρισμό της ανεργίας σαν, αντίστοιχα, βασικά εκούσιας και ακούσιας, όσο με τις πρακτικές συνέπειες που έχει ο καθένας από τους δύο αυτούς τρόπους σκέψεως στην αντιμετώπισή της. Εάν η ανεργία είναι εκούσια και περισσότερο πληροφοριακού χαρακτήρα, τότε η αντί-ανεργιακή πολιτική δεν έχει νόημα, αφού μόνο μακροχρόνιες μεταβολές στη δομή και στον τρόπο λειτουργίας του οικονομικού συστήματος μπορούν να επηρεάσουν το διαρθρωτικό αυτό φαινόμενο. Αντίθετα, εάν η ανεργία θεωρηθεί ακούσια, τότε δικαιολογείται και είναι απαραίτητη μία αντι-ανεργιακή πολιτική, με βάση τον επηρεασμό της συνολικής ζητήσεως που διαμορφώνει τις αντικειμενικές ευκαιρίες απασχολήσεως.

1.2.9. Η Συγκαλυμμένη ανεργία

Η μορφή αυτή ανεργίας διαφέρει από τις άλλες στο ότι τα άτομα που συμπεριλαμβάνονται στην κατηγορία αυτή είναι υποαπασχολημένα μάλλον παρά εντελώς άνεργα. Επομένως δεν συμπεριλαμβάνονται καν στα στατιστικά στοιχεία ανεργίας. Το πρόβλημα με τη συγκαλυμμένη ανεργία βρίσκεται στη χαμηλή παραγωγικότητα του εργαζόμενου. Παρότι τυπικά ή ονομαστικά απασχολημένοι, οι εργαζόμενοι της κατηγορίας αυτής αποδίδουν προϊόν μικρότερης αξίας από αυτά που δικαιολογεί ο μισθός της.

Το φαινόμενο αυτό της υποαπασχόλησης παρατηρείται στους γεωργικούς τομείς των υπό ανάπτυξη χωρών. Λόγω της ανεπάρκειας καλλιεργήσιμου εδάφους ο αγροτικός πληθυσμός σε ορισμένες περιοχές υποαπασχολείται με την έννοια ότι το οριακό προϊόν μερικών μελών ενός αγροτικού νοικοκυριού είναι πολύ χαμηλό.

Υποαπασχόληση είναι επίσης, συνήθης στην τριτογενή παραγωγή, δηλαδή στον τομέα υπηρεσιών και, σε μικρότερο βαθμό στη δευτερογενή παραγωγή. Από τον ορισμό της έννοιας της, θα έλεγε κανείς ότι η συγκαλυμμένη ανεργία δεν έχει αυτοτελή χαρακτήρα. Θα μπορούσε ίσως να χαρακτηριστεί σαν μία απόχρωση της κυκλικής ανεργίας, αφού η αύξηση της συνολικής ζήτησης αναπόφευκτα θα μετέτρεπε την υποαπασχόληση των ατόμων σε πλήρη απασχόληση. Ενώ ένα τέτοιο επιχείρημα μπορεί να ευσταθεί για το δευτερογενή και τριτογενή τομέα, δεν είναι όμως τόσο πειστικό για την περίπτωση της γεωργίας όπου η συγκαλυμμένη ανεργία σε πολλές χώρες έχει μόνιμο χαρακτήρα και παίρνει ανησυχητικές διαστάσεις. Η τόνωση της ζήτησης στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί να έχει αποτελέσματα μακροχρόνια αν δεν επιτευχθεί μια πιο ισόρροπη των παραγωγικών συντελεστών εργασίας, εδάφους και κεφαλαίου. Το πρόβλημα επομένως έγκειται στην πλευρά της προσφοράς και όχι στην πλευρά της ζήτησης. Αν αυξηθεί η τελευταία μόνο, το αποτέλεσμα θα είναι άνοδος του γενικού επιπέδου τιμών χωρίς ανάλογη αύξηση της προσφοράς.

1.2.10. Η Λανθάνουσα ανεργία

Η ανεργία την οποία καταγράφουν οι επίσημες στατιστικές, αποτελεί το ορατό τμήμα των ανέργων. Υπάρχει, ωστόσο, και ένα τμήμα της ανεργίας το οποίο "λανθάνει", δηλαδή δεν καταγράφεται, διότι αποτελείται από μία "δεξαμενή" αποθαρρυσμένων ανέργων που έχουν αποσυρθεί από την αγορά εργασίας.

Χωρίζεται στην υποαπασχόληση, δηλαδή ελάχιστες ώρες απασχόλησης και όχι κανονικό ωράριο (απασχόληση μικρότερη από 40 ώρες την εβδομάδα από τον εργαζόμενο), και στην ετεροαπασχόληση, δηλαδή απασχόληση σε άλλον τομέα εργασίας αντίστοιχο με τις ικανότητες και την ειδίκευση του εργαζόμενου.

Η ύπαρξη της λανθάνουσας ανεργίας, γίνεται φανερή από το γεγονός ότι μεγάλες μάζες ατόμων αποσύρονται από το εργατικό δυναμικό ή επανεπεντάσσονται σε αυτό ανάλογα με την συγκυρία: όταν αυξάνεται η απασχόληση, άρα και οι πιθανότητες εξεύρεσης εργασίας, ένα μέρος των αποθαρρυσμένων ατόμων, που δεν καταγράφονται ως άνεργοι διότι δεν αναζητούν εργασία (εξαιτίας της αποθάρρυνσης), επανεπεντάσσεται στην αγορά και αντιστρόφως όταν η απασχόληση μειώνεται.

1.2.11. Η Συγκυριακή ανεργία

Σε ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο οι πόροι σε εργατικό δυναμικό αυξάνονται κατά 0,5% ετησίως περίπου, κάθε επιβράδυνση της ανάπτυξης μεταφράζεται αμέσως σε μεγάλη αύξηση της ανεργίας. Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο όσον αφορά την παρούσα περίοδο επειδή, για πρώτη φορά από το 1975, η Ευρώπη γνώρισε μείωση της οικονομικής δραστηριότητας της.

1.2.12. Η τεχνολογική ανεργία

Η τεχνολογική ανεργία δημιουργείται από την τεχνική πρόοδο που δημιουργώντας νέους τρόπους παραγωγής, αχρηστεύει εργατικά χέρια. Οι εργαζόμενοι, λοιπόν, στην παλιά μέθοδο παραγωγής χάνουν την εργασία τους. Βέβαια, είναι δυνατή η μεταπήδηση του εργαζομένου από τη μία μέθοδο στην άλλη ή από έναν τομέα επαγγελματικής απασχόλησης στον άλλο, πλην όμως αυτό δεν είναι εύκολο για όλους εξαιτίας της ηλικίας, των προσόντων και των ικανοτήτων τους. Απ' αυτήν την τεχνική αλλαγή, ακόμη και μετά τη μεταπήδηση σε νέα επαγγέλματα, μένει ένα υπόλοιπο εργαζομένων που δεν απασχολείται. Στις επιχειρήσεις, η τεχνολογική πρόοδος καταστρέφει περισσότερες θέσεις, απασχόλησης από αυτές που δημιουργεί. Η κατάσταση απασχόλησης, για παράδειγμα, είναι κατά μέσο όρο πιο ευνοϊκή στις επιχειρήσεις που έχουν καθιερώσει τη χρήση της μικροηλεκτρονικής απ' ό,τι σε εκείνες που δεν έχουν πράξει το ίδιο.

Παραμένει όμως το γεγονός ότι διανύουμε για μια ακόμη φορά, μια περίοδο κατά την οποία παρατηρείται δυσαρμονία μεταξύ αφενός μεν της ταχύτητας μιας τεχνικής προόδου, η οποία αφορά ουσιαστικό το «πως θα παράγουμε» (τις μεθόδους παραγωγής και την οργάνωση εργασίας), η οποία για το λόγο αυτό καταστρέφει συχνά θέσεις απασχόλησης, αφετέρου δε, της ικανότητας μας να προβλέψουμε τις νέες (ατομικές ή συλλογικές) ανάγκες ή τα νέα προϊόντα που θα εξασφάλιζαν την εκ νέου αύξηση των θέσεων απασχόλησης. Αρκεί να μεταβάλουμε το δικό μας μοντέλο ανάπτυξης: να καλύψουμε τις ανάγκες που προκύπτουν από τις ανατροπές της κοινωνικής ζωής, της οικογενειακής ζωής, του αστικού πολιτισμού των νέων καταναλωτικών ηθών, να διατηρήσουμε τους αγροτικούς χώρους μας, να βελτιώσουμε το περιβάλλον και την ποιότητα του φυσικού κεφαλαίου μας.

1.2.13. Η Στάσιμη ανεργία

Στην στάσιμη ανεργία ανήκουν εκείνοι οι άνεργοι που οι επαγγελματικές τους ιδιότητες αχρηστεύτηκαν από τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό και έχασαν κάθε ελπίδα εκπαίδευσης και αναπροσαρμογής, κυρίως λόγω της ηλικίας.

1.2.14. Η Περιοδική ανεργία

Σε αυτήν την μορφή υπάγονται εκείνοι οι άνεργοι που έχουν προκύψει από τις δομικές και διαρθρωτικές αλλαγές της παραγωγικής διαδικασίας. Η μορφή της περιοδικής ανεργίας παρατηρείται κυρίως στις ανεπτυγμένες χώρες, που έχουν την ικανότητα να μετασχηματίζουν τεχνολογικά την παραγωγική διαδικασία.

1.2.15. Η Φυσιολογική ανεργία

Σε αυτήν τη μορφή υπάρχει σταθερό ποσοστό ανέργων 2 ή 3%. Χαρακτηρίζει το ποσοστό των εργατών που παραμένει άνεργο στο χρονικό διάστημα μετακίνησης από την μία εργασία στην άλλη. Το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί ανάμεσα στην εγκατάλειψη της μιας εργασίας και στην εξεύρεση άλλης, μπορεί να είναι μικρότερο ή μεγαλύτερο. Εξαρτάται από το αν είναι ή όχι συμπληρωμένες οι θέσεις εργασίας στους κλάδους στους οποίους οι εργαζόμενοι ψάχνουν να βρουν καινούργια εργασία.

1.2.16. Η Χρόνια ανεργία

Η χρόνια ανεργία παρατηρείται όταν δεν υπάρχει πορεία ύφεσης αλλά ωστόσο ο ρυθμός ανάπτυξης είναι πολύ χαμηλός και δεν εξασφαλίζει απασχόληση σε όλο το εργατικό δυναμισμό. Στο μέτρο που ο μισθός δεν είναι μόνο η αμοιβή της εργασίας αλλά και απαραίτητη πηγή ζωής για τον εργάτη και την οικογένεια του. Είναι αναγκαίο, και στα σύγχρονα κράτη υπάρχει η κρατική παρέμβαση, με σκοπό αφενός την οικονομική ανάπτυξη σε υγιείς βάσεις και επίπεδο ικανό να εξασφαλίσει την πλήρη απασχόληση και αφετέρου την «επιδότηση της ανεργίας» δηλαδή την δημιουργία ασφαλιστικών τομέων, που παρέχουν οικονομική βοήθεια στους ανέργους, τους εξασφαλίζουν ένα στοιχειώδες επίπεδο διαβίωσης και ικανοποίησης των αναγκών τους.

1.3. ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

1.3.1. Η αντικατάσταση του ανθρώπου από τη μηχανή.

Είναι γνωστή η αντίληψη ότι η μετάβαση από τα εργατικά χέρια στα μηχανικά υποκατάστατα δημιουργεί ανεργία. Ενώ οι παλιότερες βιομηχανικές τεχνολογίες αντικαθιστούσαν τη σωματική δύναμη του ανθρώπου, υποκαθιστώντας σώμα και ευρωστία με μηχανές, οι καινούριες τεχνολογίες με βάση τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές υπόσχονται την αντικατάσταση του ίδιου του ανθρώπινου νου, βάζοντας στη θέση των ανθρώπων σκεπτόμενες μηχανές σε ολόκληρο το φάσμα των οικονομικών δραστηριοτήτων. Οι επιπτώσεις αυτών είναι τεράστιες σε βάθος και σε πλάτος. Πρώτα απ' όλα, ένα ποσοστό μεγαλύτερο από το 75% του εργατικού δυναμικού στα περισσότερα βιομηχανοποιημένα έθνη απασχολείται με την εκτέλεση εργασιών που δεν είναι παρά κάτι παραπάνω από απλά επαναλαμβανόμενα καθήκοντα. Αυτοματοποιημένα μηχανήματα, ρομπότ και ολοένα πιο εκσυγχρονισμένοι ηλεκτρονικοί υπολογιστές μπορούν να εκτελέσουν πολλές, αν όχι τις περισσότερες, από αυτές τις εργασίες. Στις Ηνωμένες Πολιτείες μονάχα, αυτό σημαίνει πως στα χρόνια που έρχονται, περισσότερες από 90 εκατομμύρια θέσεις εργασίας σε ένα εργατικό δυναμικό 124 εκατομμυρίων είναι δυνητικά τρωτές στην εισβολή των μηχανών. Με τις σημερινές μελέτες, που δείχνουν ότι λιγότερο από το 5% των εταιρειών σε όλο τον κόσμο έχει αρχίσει αυτή τη μετάβαση στο νέο

πολιτισμό των μηχανών, μια πρωτόφαντη μαζική ανεργία φαίνεται αναπόφευκτη στις ερχόμενες δεκαετίες.

Ήδη από το 1931 ο βρετανός οικονομολόγος Τζον Μείνταρντ Κέινς σε κάποιο προφητικό βιβλίο του προειδοποιούσε τους αναγνώστες για ένα νέο και επικίνδυνο φαινόμενο που θα επηρέαζε σημαντικά τον κόσμο στο άμεσο μέλλον: *«Έχουμε πληγεί από μια νέα ασθένεια, το όνομα της οποίας ίσως να μη γνωρίζουν ακόμη ορισμένοι, αλλά θα το ακούνε πολύ συχνά στα επόμενα χρόνια, την «τεχνολογική ανεργία». Αυτό σημαίνει ανεργία που οφείλεται στην ανακάλυψη μέσω εξοικονόμησης της χρήσης εργασίας με ρυθμό ταχύτερο από εκείνον της εξεύρεσης νέων εστιών απασχόλησης».*

Πιασμένες στην ασφυκτική λαβή ενός όλου και μεγαλύτερου παγκόσμιου ανταγωνισμού και του αυξανόμενου εργατικού κόστους, οι υπερεθνικές επιχειρήσεις φαίνονται αποφασισμένες να επισπεύσουν τη μετάβαση από ανθρώπινα εργατικά χέρια σε μηχανικά υποκατάστατα. Στην Ευρώπη όπου ενοχοποιείται το αυξανόμενο εργατικό κόστος για τη στάσιμη οικονομία και την απώλεια ανταγωνιστικότητας στις παγκόσμιες αγορές, οι εταιρείες σπεύδουν να αντικαταστήσουν το εργατικό δυναμικό τους με τις νέες τεχνολογίες πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών. Ανυπόμονες να περικόψουν δαπάνες και να βελτιώσουν τα περιθώρια κερδών τους, οι εταιρείες αντικαθιστούν το ανθρώπινο δυναμικό με μηχανές ολοένα και πιο γρήγορα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Lincoln Electric, μια κατασκευάστρια βιομηχανικών κινητήρων στο Κλίβελαντ, η οποία ανακοίνωσε τα σχέδιά της να αυξήσει τις κεφαλαιουχικές τις δαπάνες το 1993 κατά 30% σε σύγκριση με εκείνες του 1992. Ένα από τα ανώτατα διοικητικά στελέχη της Lincoln, ο Ρίτσαρντ Σόμποου, αντικαθρεπτίζει τον τρόπο σκέψης πολλών άλλων επιχειρήσεων όταν λέει: *«Προτιμούμε να κάνουμε μια κεφαλαιουχική επένδυση, παρά να προσλάβουμε ένα νέο υπάλληλο».*

Όλα τα παραπάνω έχουν σαν συνέπεια την ανεπαρκή ζήτηση προϊόντων λόγω ανεπαρκούς κατανάλωσης. Αυτό σημαίνει μείωση βιομηχανικών και γενικότερα παραγωγικών μονάδων όπως απολύσεις εργατών.

1.3.2. Η ανάγκη λεπτομερούς εξειδίκευσης των εργαζομένων.

Οι ολοένα και μεγαλύτερες απαιτήσεις για εξειδικευμένο προσωπικό οδηγούν στον παραμερισμό όσων δεν είναι ανεπαρκώς καταρτισμένοι και ενημερωμένοι για τις εξελίξεις στον εργασιακό χώρο. Έτσι στην Ελλάδα δημιουργήθηκε το φαινόμενο

επιστημονικού κορεσμού. Παράλληλη είναι και η ευθύνη της πολιτικής ηγεσίας που συντηρεί αυτόν τον μύθο και η οποία δεν τολμά να αναλάβει το πολιτικό κόστος, ρυθμίζοντας την εισαγωγή των υποψηφίων στα ΑΕΙ σύμφωνα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες απορρόφησης της Ελληνικής οικονομίας.

1.3.3. Η πολυθεσία και η προκατάληψη προς τους νέους.

Οι δομές του κοινωνικού συστήματος που ενθαρρύνουν την πολυθεσία και την μακρόχρονη παρουσία στον επαγγελματικό στίβο ανθρώπων που θα έπρεπε να αφήνουν περιθώρια δράσης και ανέλιξης στους νεότερους. Η πολυθεσία εκτός των άλλων δημιουργεί και έλλειψη σωστού προγραμματισμού από την πολιτεία στον τομέα της απασχόλησης. Έτσι θα ήταν καλό οι μεγαλύτεροι να ήταν λιγότερο συντηρητικοί και λιγότερο προκατειλημμένοι και να παραχωρούσαν πιο εύκολα τη θέση τους στους νέους με αποτέλεσμα να εξαλειφθεί το φαινόμενο της πολυθεσίας.

1.3.4. Η αστικοποίηση πληθυσμού και η διπλοθεσία.

Η εγκατάλειψη της υπαίθρου, από τους κατοίκους της προκειμένου να ζητήσουν καλύτερη τύχη στα αστικά κέντρα και ο συνακόλουθος υδροκεφαλισμός τους, που δημιουργείται ως φυσική απόρροια αυτής της μετακίνησης μεγεθύνουν το πρόβλημα, αφού οι δυνατότητες απασχόλησης δεν καλύπτουν όλους αυτούς που συρρέουν στις μεγαλουπόλεις. Την κατάσταση αυτή επιτείνει και η “υλοφροσύνη” που έχει κυριεύσει το σύγχρονο άνθρωπο. Ο οποίος προκειμένου να κερδίσει περισσότερα υλικά αγαθά δε διστάζει να κάνει είτε υπερωρίες είτε περισσότερες από μία δουλειές καταλαμβάνοντας τις θέσεις κάποιων άλλων με αποτέλεσμα να κυριαρχεί το φαινόμενο της διπλοθεσίας.

1.3.5. Η υπανάπτυξη και η έλλειψη ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας.

Όσο υψηλότερη είναι η τιμή των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών σε μια χώρα και όσο χαμηλότερη είναι η ποιότητα τους σε σχέση με τα παραγόμενα αγαθά ή υπηρεσίες άλλων χωρών, τόσο λιγότερο ανταγωνιστική είναι η οικονομία της. Αυτό σημαίνει αδυναμία στη διάθεση τους όχι μόνο στην εξωτερική αγορά αλλά και στην εσωτερική με αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής ή τη σταθεροποίηση της,

πράγμα που έχει αρνητικές συνέπειες στην απασχόληση του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού, καθώς μειώνονται οι θέσεις εργασίας.

Συνέπεια αυτού είναι να αυξάνονται οι εισαγωγές και να μειώνονται οι εξαγωγές, με αρνητικές επιδράσεις στην εγχώρια παραγωγή και επομένως αύξηση της ανεργίας. Το ίδιο θα είναι το αποτέλεσμα και στην περίπτωση που οι τιμές πώλησης, των εγχώριων αγαθών είναι ανταγωνιστικές ως προς τις αντίστοιχες τιμές εισαγομένων αλλά η ποιότητα τους είναι συγκριτικά χαμηλότερη.

Οι ανάγκες της εγχώριας κατανάλωσης δεν καλύπτονται παρά μόνο σε ένα μέρος από την εγχώρια παραγωγή. Βιομηχανικοί κλάδοι, στρατηγικής σημασίας, όπως η βιομηχανία κεφαλαιουχικού εξοπλισμού (μηχανήματα). Βιομηχανία διαρκών καταναλωτικών αγαθών, που έπρεπε να αποτελούν τον κορμό της εθνικής οικονομίας είναι σχεδόν ανύπαρκτοι. Ακόμη χαμηλή ανταγωνιστικότητα των υφιστάμενων βιομηχανιών σε σχέση με αντίστοιχες ξένες, επιχειρήσεις, με συνέπεια ένα μεγάλο μέρος της εγχώριας ζήτησης να καλύπτεται με την ξένη παραγωγή.

Αυτά συσχετίζονται με την έλλειψη επενδυτικής νοοτροπίας και μακρόπνοου σχεδιασμού της ελληνικής αστικής τάξης. Το ελληνικό ιδιωτικό κεφάλαιο ακολουθώντας τη νοοτροπία (προτίμηση) στο γρήγορο, εύκολο κέρδος, προσανατολίζεται είτε στον τουρισμό είτε στη ναυτιλία είτε στις εμπορικές δραστηριότητες. Αλλά ακόμη και όταν μπαίνει στη σφαίρα παραγωγής, προσπαθεί να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα μέσω της διαρκούς συμπίεσης των εργατικών μισθών, όταν όλοι γνωρίζουν ότι το κόστος παραγωγής του προϊόντος καθορίζεται πρώτιστα από την ανανέωση του τεχνολογικού εξοπλισμού.

1.3.6. Η υπέρμετρη εισαγωγή ξένων προϊόντων

Το γεγονός ότι ο σύγχρονος Έλληνας έχει αναγάγει σε «εθνικό ύμνο» το ότι «το ξένο είναι πιο γλυκό» με άλλα λόγια ότι η εισαγωγή και η κατανάλωση κάθε ξένου προϊόντος είναι προτιμότερη από οποιοδήποτε εγχώριο (ξενομανία) έχει σαν αποτέλεσμα την αθρόα εισαγωγή προϊόντων και ακόλουθα τον παραγκωνισμό των δικών μας. Από τη στιγμή όμως που τα εγχώρια προϊόντα δεν αγοράζονται και δεν καταναλώνονται λογικό είναι ότι κάποιες επιχειρήσεις θα κλείσουν και κάποιοι θα μείνουν άνεργοι. Την κατάσταση αυτή επιτείνει κάποιες φορές «η χαμηλή» ποιότητα των προϊόντων μας ως απόρροια της ξεπερασμένης τεχνολογίας που υιοθετεί και όχι μόνο.

1.3.7. Η έλλειψη επαγγελματικού προσανατολισμού και προγραμματισμού

Η ανωριμότητα των νέων και ως «προϊόν» αυτής η τυχαία και τελείως ευκαιριακή επιλογή του επαγγέλματος. Όλα τα επαγγέλματα πρέπει να κρίνονται σύμφωνα με την προσφορά τους και τη λειτουργικότητα τους στην κοινωνία. Η λανθασμένη όμως επιλογή επαγγέλματος από τους νέους οφείλεται τόσο στην ελλιπή τους ενημέρωση από τα Μ.Μ.Ε. όσο και στο λανθασμένο ρόλο της οικογένειας και του σχολείου.

Πιο συγκεκριμένα, ο υποβαθμισμένος ρόλος του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Σ.Ε.Π.) όπως διδάσκεται στα σχολεία της Επικράτειας σε συνδυασμό με την άκρατη παρέμβαση της οικογένειας του νέου και την έλλειψη σωστού προγραμματισμού, προκειμένου να επιλέξει κάποιο «πανεπιστημιακό» επάγγελμα που χαίρει της ανάλογης κοινωνικής εκτίμησης. Έχει σαν αποτέλεσμα την επιλογή «κορεσμένων» ήδη επαγγελμάτων και την δημιουργία «πανστρατιάς ανέργων πτυχιούχων» ως φυσικό επακόλουθο αυτής.

1.3.8. Η υπερβολική συγκέντρωση προσφύγων

Για το πρόβλημα της ανεργίας ενοχοποιούνται συνήθως οι οικονομικοί μετανάστες που «παίρνουν» δήθεν τις δουλειές από τους αυτόχθονες εργαζόμενους. Οι Έλληνες εργοδότες απασχολούσαν τους παράνομους μετανάστες όλα αυτά τα χρόνια όχι επειδή δεν υπήρχαν Έλληνες εργάτες ή επειδή δεν μπορούσαν να προβούν στις κατάλληλες υποκαταστάσεις στη διαδικασία της παραγωγής. Οι ξένοι παράνομοι εργάτες έβρισκαν απασχόληση, εποχική ή μόνιμη επειδή κυρίως ο μισθός τους είναι χαμηλός. Σε πολλές περιπτώσεις το μεροκάματο του παράνομου εργάτη είναι μισό απ' ότι του Έλληνα και για τον εργοδότη είναι το ένα τρίτο αν λάβουμε υπόψη τις διάφορες εισφορές. Αν λοιπόν η άδεια εργασίας καταστήσει τους μετανάστες ίσου κόστους με τους Έλληνες εργαζόμενους, το αποτέλεσμα θα είναι, είτε η ανεργία κυρίως των μεταναστών ή πιθανότερο, η παράβαση των νόμων.

1.3.9. Η διαφήμιση

Η διαφήμιση επιδρά άμεσα στην ψυχολογία του καταναλωτή και επηρεάζει τη συμπεριφορά του έτσι ώστε να μην αξιολογεί τις ανάγκες τους. Η προτεραιότητα κάλυψής τους δε βασίζεται στη δική του κρίση και πολλές φορές παρασύρεται από

την προβολή νέων αναγκών, στις οποίες ο καταναλωτής δίνει αξία που ίσως δεν έπρεπε. Οι περισσότερες μάλιστα από τις ανάγκες αυτές καλύπτονται με εισαγόμενα και όχι εγχώρια προϊόντα. Αντίθετα ένα μικρό μόνο μέρος των εισαγωγών αφορά επενδυτικά αγαθά, που δεν μπορούν να παραχθούν στη χώρα μας. Η πραγματικότητα αυτή αποτελεί πλήγμα για την εγχώρια παραγωγή που έχει άμεσο αρνητικό αντίκτυπο στον αριθμό των θέσεων εργασίας στο χώρο αυτό.

1.3.10. Η εφαρμογή της νέας τεχνολογίας

Βασική αιτία είναι η κρίση που περνά το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα με το υφιστάμενο μοντέλο παραγωγής-κατανάλωσης. Συγκεκριμένα, η έλλειψη της τεχνολογίας (Τρίτη βιομηχανική επανάσταση) μειώνει τον απαιτούμενο χρόνο της ανθρώπινης εργασίας. Η ανάπτυξη τεχνολογίας δημιουργεί τον λεγόμενο σχετικό υπερπληθυσμό.

Η εφαρμογή νέας τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία να όχι μακροχρόνια, τουλάχιστον σε μία βραχυχρόνια περίοδο προβλέπεται να έχει κάποιες αρνητικές επιπτώσεις στην απασχόληση, στην περίπτωση ειδικότερα που το επίπεδο παραγωγής είναι στάσιμο και το πλεονάζον εργατικό δυναμικό δεν μπορεί να αξιοποιηθεί, που έχουμε δηλαδή τεχνολογική ανεργία. Από την άλλη μεριά αποκλείεται να αποφύγουμε την εφαρμογή της νέας τεχνολογίας, επειδή αυτό θα έχει σοβαρότατες αρνητικές επιδράσεις στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

1.3.11. Οι δημογραφικές μεταβολές της χώρας

Η ανεργία και το μέγεθος της μπορεί να οφείλεται στις δημογραφικές μεταβολές της χώρας. Για παράδειγμα, στην περίοδο 1773-81 το εργατικό δυναμικό στη Γαλλία αυξήθηκε κατά 1,3 εκατομμύρια πράγμα που προήλθε από πληθυσμιακή αύξηση. Ανάλογο φαινόμενο παρατηρήθηκε και στην χώρα μας. Η αύξηση αφορούσε ιδιαίτερα τις γυναίκες. Η διαμόρφωση αυτών των μεγεθών επηρεάζει το δείκτη ανεργίας, εφόσον την αύξηση του εργατικού δυναμικού δεν μπορεί να απορροφήσει η παραγωγή.

Οι δημογραφικές αλλαγές με φθίνοντα ποσοστά γεννήσεων σε πληθυσμιακή γήρανση, αν και μέχρι το 1994 δεν είχαν ως αποτέλεσμα έναν γερασμένο ενεργό πληθυσμό, δεδομένου ότι το αποτέλεσμα αυτό αντικαθίσταται από την αυξανόμενη

συμμετοχή νέων γυναικών, αυτό θα συμβεί μετά το 2000. Ωστόσο οι δημογραφικές αλλαγές προκαλούν πίεση στους προϋπολογισμούς κοινωνικής ασφάλισης.

1.3.12. Οι παρατεταμένες οικονομικές κρίσεις

Σε περιόδους οικονομικής κρίσης-ύφεσης, όπως στην σύγχρονη πραγματικότητα η «επενδυτική άπνοια» δυσχεραίνει την εύρεση εργασίας και παρατηρείται μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών, έλλειψη κεφαλαίων, ασύμφοροι όροι δανεισμού κ.λ.π.

1.3.13. Η μετακίνηση πληθυσμιακών μαζών από υποανάπτυκτες χώρες

Οι παγκόσμιες ανακατατάξεις που συντελούνται σε παγκόσμιο κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό επίπεδο έχει σαν αποτέλεσμα την αθρόα μετακίνηση πληθυσμιακών μαζών από υποανάπτυκτες ή συντεταραγμένες χώρες σε χώρες του Δυτικού κόσμου, αναζητώντας κάποιες καλύτερες εργασιακές συνθήκες και προοπτικές (π.χ. μετά την πτώση του Ανατολικού Μπλοκ συντελέστηκε μια μαζική μετακίνηση πληθυσμού προς τις χώρες του Δυτικού κόσμου). Προϊόν της προαναφερθείσας κατάστασης είναι οι «μετανάστες» ή καλύτερα «οι λαθρομετανάστες» να καταλαμβάνουν πολλές από τις υπάρχουσες θέσεις εργασίας στη νέα χώρα που εγκαθίστανται εξαιτίας των πολύ περιορισμένων απαιτήσεων τους (π.χ. πολύ χαμηλά ημερομίσθια, έλλειψη κοινωνικής ασφάλισης κ.λ.π.). Έτσι κάποιοι όπως ντόπιοι κάτοικοι όπως είναι φυσικό καθίστανται άνεργοι.

1.3.14. Η πολιτική της Ελλάδας

Η «στρουθοκαμηλική» πολιτική που επικρατεί στην Ελλάδα (πολιτική κουκουλώματος των προβλημάτων) σε συνδυασμό με τις μικροσκοπιμότητες και τα μικροσυμφέροντα των πολιτικών, μας οδηγεί στη βραχυπρόθεσμη αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας (προσλήψεις για ψηφοθηρικούς λόγους), χωρίς μακροπρόθεσμα να επιλύεται το πρόβλημα αλλά συνεχώς να διογκώνεται.

1.3.15. Η ανεργία ενδημικό φαινόμενο καπιταλισμού

Η ανεργία που πλήττει κυρίως τις ασθενέστερες, οικονομικά και κοινωνικά τάξεις, πρέπει να υπαχθεί σε μια αντίφαση – νόμο - απόρροια του καπιταλιστικού συστήματος, και την οποία ο Μαρξ επισήμανε ως εξής: «Πρόκειται για μια μοιραία συσχέτιση της συσσώρευσης της αθλιότητας και της συσσώρευσης του κεφαλαίου με τέτοιο τρόπο, ώστε η συσσώρευση του πλούτου στον ένα πόλο, ν' αντιστοιχεί στη συσσώρευση της αθλιότητας, της άγνοιας, της ηθικής υποβάθμισης στον άλλο πόλο».

1.4. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

1.4.1. Η μετανάστευση στις μεγαλουπόλεις

Εξαιτίας της ανεργίας τα άτομα αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τον τόπο τους είτε ακολουθώντας το ρεύμα της εσωτερικής μετανάστευσης (με όλα τα επακόλουθα π.χ. «υδροκεφαλισμός» των μεγαλουπόλεων) είτε το ρεύμα της εξωτερικής μετανάστευσης προκειμένου να αναζητήσουν μια καλύτερη τύχη.

Φυσικό επακόλουθο όμως της πρώτης κατάστασης (εσωτερική μετανάστευση) είναι η ερήμωση και ο μαρασμός της υπαίθρου ενώ της δεύτερης (εξωτερική μετανάστευση) είναι η σμίκρυνση του πληθυσμού (νοσηρό φαινόμενο) και για εθνικούς λόγους) ενώ παράλληλα η μη εκμετάλλευση ενός μέρους υγειούς εργατικού δυναμικού που θα μπορούσε ουσιαστικά να συνεισφέρει στη γενική ανάπτυξη και πρόοδο. Όμως και στο νέο τόπο εγκατάστασης των μεταναστών είναι δυνατόν να δημιουργηθούν προβλήματα (π.χ. καχυποψία και ρατσιστικές τάσεις) καθώς οι ντόπιοι τους αντιμετωπίζουν σαν αντιπάλους που διεκδικούν ίδιο μερίδιο στην αγορά εργασίας.

1.4.2. Η εμφάνιση νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας

Σύμφωνα με αυτήν την ιδεολογία, η εμφάνιση των δεινών στην οικονομία (ανεργίας, πληθωρισμού) οφείλεται στην παρέμβαση του κράτους. Το πρόβλημα είναι ότι αναθεματίζεται και ο ίδιος ο Κεκός, που υπήρξε εδώ και μισό αιώνα το είδωλο της αστικής οικονομίας. Κατά συνέπεια, το κράτος θα πρέπει να περιορίσει τις κρατικές

δαπάνες, που εξασφαλίζουν απασχόληση στους ανέργους και να περικόψει τις κοινωνικές παροχές, που περιορίζουν τη φτώχεια.

1.4.3. Μαζική ανεργία

Πέφτει ο εργατικός μισθός και αυξάνεται το ποσοστό κέρδους. Αυτό οφείλεται στο ότι το εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα, απομονώνεται, διασπάται, καλλιεργούνται ατομιστικές τάσεις, δημιουργούνται αντιθέσεις μεταξύ στρωμάτων της ίδιας κοινωνικής τάξης.

1.4.4. Η συνεχιζόμενη ανεργία

Από οικονομική άποψη ανεργία σημαίνει ανεπαρκή αξιοποίηση του βασικού παραγωγικού πόρου, του ανθρώπινου δυναμικού. Αυτό το γεγονός συνεπάγεται απώλεια εισοδήματος για τον άνεργο, απώλεια φορολογικών εσόδων για το δημόσιο, μείωση των παραγωγικών δυνατοτήτων ολόκληρης της οικονομίας και απώλεια εισφορών κοινωνικής ασφάλισης. Η μείωση των εσόδων του κράτους από τη φορολογία εισοδημάτων αλλά και από την έμμεση φορολογία της κατανάλωσης αποστερεί την πολιτεία από τους αναγκαίους φόρους για την χρηματοδότηση των κοινωνικών υπηρεσιών. Η συνεχιζόμενη ανεργία σε «αδήλωτη» απασχόληση στα πλαίσια λειτουργίας της παραοικονομίας.

1.4.5. Η τάση του ανθρώπου για δημιουργία μένει ανικανοποίητη

Με την ανεργία δεν ικανοποιείται η έμφυτη τάση του ανθρώπου για δημιουργία. Φυσικό επακόλουθο αυτής της κατάστασης είναι το άτομο να τροφοδοτείται με ένα αίσθημα μειονεξίας απέναντι σ' αυτούς που είναι σε θέση να παράγουν έργο. Νιώθει ενοχές, πως μειονεκτεί. Αυτή η αίσθηση πλημμυρίζει την ψυχή του με πίκρα, αγανάκτηση αλλά και με απαισιοδοξία, κατάθλιψη, άγχος και έλλειψη ενδιαφέροντος για τη ζωή. Παρεμποδίζει το ξετύλιγμα των πραγματικών δυνατοτήτων του νου του και κατ' επέκταση η ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του.

1.4.6. Η καταστρατήγηση νέων προτάσεων

Καταστρατηγείται κάθε τάση για εκδήλωση και ανάληψη δημιουργικών πρωτοβουλιών. Έτσι κάποιες πρωτοποριακές θέσεις και προτάσεις κυρίως νέων ατόμων που θα μπορούσαν να «υλοποιηθούν» στο χώρο της εργασίας παραμένουν «κενός λόγος».

1.4.7. Η ανασφάλεια και το άγχος για το μέλλον

Το άτομο νιώθει ανασφάλειες και άγχος, για το μέλλον και εξουθενώνεται ψυχικά από τις δαιδαλώδεις προσπάθειες εκπόνησης σχεδίων που αφορούν αποκλειστικά την αντιμετώπιση του προβλήματος της επιβίωσης.

1.4.8. Η δημιουργία κακών σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων

Με την ανεργία διαιωνίζονται οι κοινωνικές ανισότητες, καλλιεργείται ο φθόνος και η ζήλια ανάμεσα στους ανθρώπους και κατ' επέκταση υπονομεύεται η προσπάθεια για δημιουργία υγιών σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων.

1.4.9. Η αύξηση των περιθωριοποιημένων

Ας μην ξεχνάμε ότι χάρη στην εργασία διαμορφώθηκε ο άνθρωπος, η κοινωνία και ο πολιτισμός, άρα η εργασία είναι και ο πρώτος όρος συμμετοχής του πολίτη στα κοινά, ενώ η ανεργία σημαίνει αναγκαστική περιθωριοποίηση, στέρηση του βασικού δικαιώματος του να ρυθμίζει ο ίδιος τη ζωή του, να συμβάλει δημιουργικά στον προσανατολισμό της κοινωνίας. Η κατάσταση αυτή συμπυκνώνεται στην έννοια της «νέας ευζείας», που σημαίνει ότι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού ζει κάτω από το ελάχιστο όρος διαβίωσης. Πρόκειται για τις κοινωνίες αυτές, του πλούτου για την πλειοψηφία και της φτώχειας για τη μεγάλη μειοψηφία, που ο Γερμανός σοσιαλδημοκράτης Π. Γκλότς ονόμασε κοινωνίες 213.

1.4.10. Οι στερήσεις λόγω ανεργίας

Ο άνεργος καταδικάζεται σε ένδεια και ποικίλες στερήσεις που συχνά τον ωθούν σε συμβιβασμούς και εξαρτήσεις που προσβάλλουν την αξιοπρέπεια του. «Στις μέρες

μας δε γεννιέται κανείς φτωχός. Γίνεται. Η κοινωνία μας παράγει φτώχεια με τον ίδιο τρόπο, όπως παράγει εμπορεύματα και πλούτο».

Αυτό έχει σαν συνέπεια την οικονομική εξαθλίωση του ανέργου και την αύξηση της οικονομικής κρίσης. Ο άνεργος, ενώ έχει πάψει να είναι παραγωγός, εξακολουθεί να είναι καταναλωτής.

1.4.11. Η οδήγηση των ανέργων σε βίαιη αντιμετώπιση της ζωής

Ανεργία σημαίνει απομόνωση, σκνηρία, νωθρότητα και μηδενισμός. Συχνά οδηγεί σε συμβιβασμούς και σύναψη πελατειακών σχέσεων, ενώ άλλοτε εξωθεί τους ανέργους σε σπασμωδική και βίαιη αντιμετώπιση της ζωής. Είτε λοιπόν, καταφεύγουν στη χρήση των ναρκωτικών, είτε εκδηλώνονται βίαια, στοχεύοντας σε μια στιγμιαία εκτόνωση σε μία συναισθηματική «εκδίκηση». Όλα αυτά μπορούν να προκαλέσουν την ψυχική κατάθλιψη του ανέργου, αίσθημα μειονεκτικότητας, εχθρική στάση προς την κοινωνία.

1.4.12. Δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι γνώσεις

Η ανεργία επιφέρει απώλεια των γνώσεων που έχουν αποκτήσει από την εκπαίδευση τους τα άτομα, εφόσον δε δύναται για μεγάλο χρονικό διάστημα να τις αξιοποιήσουν.

1.4.13. Η απογοήτευση για την μη πραγματοποίηση των ονείρων

Η απογοήτευση συνοδεύει τη διάψευση ονείρων και προσδοκιών επιφέρει τη «συναισθηματική γήρανση» των ατόμων, στην ψευδή εντύπωση ότι αυτοί ευθύνονται για τη μη εύρεση εργασίας και στην πεσιμιστική αντιμετώπιση όχι μόνο του παρόντος αλλά και του μέλλοντος.

1.4.14. Η εκμετάλλευση των ανέργων

Η πολλή ανεργία δίνει στον εργοδότη την ευκαιρία να υποβαθμίσει μισθολογικά τους εργαζόμενους. Έτσι έχουμε την εκμετάλλευση των εργαζομένων και την οικονομική τους καθήλωση, ενώ ταυτόχρονα έχουμε την αύξηση των υπερκερδών των εργοδοτών.

1.5. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ο ΟΑΕΔ κι άλλοι οργανισμοί εφαρμόζουν προγράμματα, με τα οποία ενισχύουν οικονομικά τις επιχειρήσεις που πέρα απ' τα άτομα που απασχολούν προβαίνουν σε νέες προσλήψεις. Παρέχουν έτσι κάποιο προσωρινό εισόδημα και εργασιακή εμπειρία σε αυτούς που πλήττονται κυρίως από την ανεργία.

Απαιτείται ακόμη προσαρμογή του εκπαιδευτικού συστήματος στις σύγχρονες οικονομικές και κοινωνικές δομές. Το σύστημα της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης δεν μπορεί και δεν πρέπει να κρίνεται ως υποδεέστερη μορφή εκπαίδευσης. Για την σύνδεση άλλωστε του επαγγελματικού προσανατολισμού και της απασχόλησης πραγματοποιούνται έρευνες της αγοράς εργασίας για τις προοπτικές των επαγγελμάτων. Οι έρευνες αυτές αποτελούν προϋπόθεση για τον προγραμματισμό της τεχνικής και την επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Άλλος ένας τρόπος αντιμετώπισης είναι και οι πολιτικές απασχόλησης οι οποίες αποτελούν ένα ακανθώδες πρόβλημα προς επίλυση. Η συνεχής διόγκωση του αριθμού των ανέργων θέτει υπό αμφισβήτηση την αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων πολιτικών απασχόλησης. Αυτό έχει ως συνέπεια να αλλάξει και η φιλοσοφία των πολιτικών απασχόλησης.

Τη δεκαετία του '60 αν και το ποσοστό ανεργίας, ήταν ιδιαίτερα χαμηλό, εντούτοις η πολιτική απασχόληση που εφαρμοζόταν την περίοδο εκείνη ήταν κυρίως η χορήγηση επιδομάτων ανεργίας. Σήμερα θεωρείται ότι οι λεγόμενες παθητικές πολιτικές απασχόλησης(όπως π.χ. χορήγηση επιδομάτων ανεργίας) δεν επιφέρουν κανένα αποτέλεσμα, εκτός βέβαια της κοινωνικής και οικονομικής υποστήριξης του ανέργου. Οι πολιτικές απασχόλησης οι οποίες εφαρμόζονται σήμερα στοχεύουν κατά κύριο λόγο στην επίτευξη μεγαλύτερης ευελιξίας στην αγορά εργασίας και στην κατάρτιση των ανέργων. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να μπορούν να βρουν από μόνοι τους κάποια θέση εργασίας, εφόσον η θέση αυτή υπάρχει και εφόσον δεν έχει καλυφθεί από κάποιον άλλο.

Η κυβέρνηση, με δεδομένους τους περιορισμούς που έχει, μπορεί να μειώσει την ανεργία χρησιμοποιώντας νομισματικά μέτρα, δηλαδή αύξηση της προσφερόμενης ποσότητας χρήματος, η οποία θα οδηγήσει στη μείωση των επιτοκίων, αύξηση των επενδύσεων και αύξηση της απασχόλησης. Αυτό βέβαια προϋποθέτει την ύπαρξη πολύ χαμηλού ρυθμού πληθωρισμού. Εκτός από τα νομισματικά μέτρα το κράτος μπορεί να περιορίσει την ανεργία με τη λήψη δημοσιονομικών μέτρων, όπως μείωση

των φόρων για τις επιχειρήσεις, επιδοτήσεις νέων θέσεων εργασίας κ.λ.π., αύξηση της ζήτησης και αύξηση των δαπανών για τα προγράμματα κατάρτισης.

Το κράτος στην προσπάθεια του να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που προκύπτουν από την ανεργία αλλά και τα αίτια που προκαλούν την ανεργία παίρνει διάφορα μέτρα:

Μέτρα κοινωνικής πρόνοιας. Τέτοια μέτρα είναι τα διάφορα επιδόματα που δίνει το κράτος για την κάλυψη στοιχειωδών αναγκών των ανέργων(π.χ. επίδομα ανεργίας, ιατρική και φαρμακευτική κάλυψη κ.τ.λ.). Τα μέτρα αυτά δε λύνουν βέβαια το πρόβλημα της ανεργίας. Ο άνεργος δε ζητά μόνο την μερική κάλυψη του εισοδήματος που έχασε αλλά και την επανένταξη του στην παραγωγική διαδικασία ώστε να αισθάνεται αξιοπρεπής και χρήσιμος.

Η αντιμετώπιση της ανεργίας γίνεται από τα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο. Η ένωση παρεμβαίνει μόνο συντονιστικά, προσφέρει πληροφόρηση και χρηματοδοτεί εθνικά προγράμματα καταπολέμησης της ανεργίας. Στο πλαίσιο αυτό σημαντικός είναι ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, το οποίο χρηματοδοτεί:

A) Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που δημιουργούν σταθερές προοπτικές απασχόλησης.

B) Προγράμματα κατάρτισης για ειδικές κατηγορίες, όπως πρόσφυγες παλιννοστούντες κ.α. Επίσης το Κοινωνικό Ταμείο παρέχει επιδοτήσεις για δημιουργία θέσεων αυτοαπασχόλησης, για δημιουργία νέων θέσεων εργασίας σε επιχειρήσεις και για ενέργειες που αφορούν θέματα εκσυγχρονισμού της παραγωγής κ.α.

Μέτρα ανάπτυξης της οικονομίας. Στα μέτρα αυτά συγκαταλέγονται:

- Αύξηση των δημοσίων δαπανών για έργα που θα δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας.

- Κίνητρα για αύξηση της ζήτησης προϊόντων και υπηρεσιών από τους καταναλωτές (π.χ. η παροχή καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων). Για να αντιμετωπίσουν την αυξημένη ζήτηση οι παραγωγικές μονάδες πρέπει να αυξήσουν την παραγωγή της, άρα και τον αριθμό των εργαζομένων που απασχολούν.

- Εκπαιδευτικά προγράμματα επιμόρφωσης των ανέργων, ώστε να ανταποκριθούν καλύτερα στις καινούργιες απαιτήσεις της τεχνολογίας.

- Δημιουργία τεχνικών και επαγγελματικών σχολών, σύμφωνα με τις οικονομικές δραστηριότητες κάθε περιοχής (π.χ. τουριστικές σχολές σε περιοχές με μεγάλη τουριστική κίνηση κ.λ.π.)

- Μείωση του κόστους για την απασχόληση πρόσθετων εργαζομένων από τις επιχειρήσεις.

Μέτρα για την αύξηση της πληροφόρησης για την αγορά εργασίας και την ψυχολογική στήριξη των ανέργων. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν τη λειτουργία των δημοσίων γραφείων εύρεσης εργασίας, τον επαγγελματικό προσανατολισμό και τις υπηρεσίες συμβουλευτικής για τους ανέργους και τις οικογένειες τους.

Η ανεργία είναι συνυφασμένη με την οικονομική οργάνωση και τη δομή της κοινωνίας μας. Επομένως, ριζική λύση του προβλήματος θα σήμαινε, ταυτόχρονα ριζικές αλλαγές, διαφορετικές οικονομικές προτεραιότητες και διαφορετική πολιτική βούληση. Κάτι, τέτοιο, όμως δεν είναι ορατό. Απομένει, λοιπόν, η λήψη διορθωτικών και ως εκ τούτου περιπτώσιακών αλλά αναγκαίων μέτρων, για να περιοριστεί η έκταση του προβλήματος.

A) Μείωση εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας.

B) Μείωση ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης.

Γ) Ενίσχυση, με τη χορήγηση κινήτρων από το Κράτος των επενδυτικών πρωτοβουλιών.

Δ) Κατασκευή έργων υποδομής και έργων κοινής ωφέλειας από το Κράτος.

E) Κατάργηση της διπλοθεσίας.

Επίσης:

1. Πάταξη της πολυθεσίας από το δημόσιο/ ιδιωτικό τομέα

2. Προσαρμογή προσφοράς/ ζήτησης, ιδιαίτερα στο θέμα Πανεπιστημιακών πτυχίων.

3. Άνοδο της ανταγωνιστικότητας (μείωση εισαγωγών). Διενέργεια φροντίδα για επενδύσεις, βελτίωση αποδοτικότητας των δικτύων διανομής, εξαγωγών, της ανάπτυξης προϊόντος(συσσκευασία/ διαφοροποίηση).

4. Τόνωση εγχώριας ζήτησης, μέσω της ανακατανομής εισοδήματος υπέρ των ασθενέστερων οικονομικά τάξεων.

5. Αύξηση ελεύθερου χρόνου με παράλληλη μείωση ωρών εργασίας γεγονός που θα δημιουργήσει θέσει εργασίας.

6. Επαγγελματικός προσανατολισμός.

Η καταπολέμηση του φαινομένου της ανεργίας θα συνεγείρει τους πολίτες και ακόμη περισσότερο τη νέα γενιά.

Οι κοινωνικές και περιφερειακές ανισότητες, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η επιδείνωση των συνθηκών εργασίας, η επέκταση της φτώχειας και η έκρηξη της ανεργίας είναι ζήτημα τα οποία μας προβληματίζουν. Παρά την ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ, μια πληθώρα οικονομικών προβλημάτων εμποδίζει την ενίσχυση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και δεν επιτρέπει τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του Έλληνα πολίτη.

Οι λύσεις είναι υπαρκτές, είναι απαραίτητες και αναγκαίες. Σε μια εποχή όμως που τα πάντα τρέχουν με ιλιγγιώδη ταχύτητα πρέπει και οι λύσεις να είναι γρήγορες, αποτελεσματικές και εφαρμόσιμες.

Γι' αυτό και η εκάστοτε πολιτική ηγεσία πρέπει να έχει θεσμοθετημένους συμμάχους οι οποίοι με βάση τη γνώση και την εμπειρία τους να μπορούν να δώσουν διαφορετικές αναλύσεις, εκτιμήσεις, συνθέσεις και προτάσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων. Έναν τέτοιο θεσμοθετημένο σύμμαχο μπορεί να αποτελέσει ένα Ινστιτούτο Οικονομικών Λύσεων το οποίο να έχει ως στόχο τη συστηματική μελέτη και τη διαμόρφωση αποτελεσματικών λύσεων για μια σειρά προβλήματα όπως η ανεργία, η χαμηλή ανταγωνιστικότητα, το ασφαλιστικό, το φορολογικό, η διαμόρφωση επενδυτικού κλίματος και η τόνωση των εξαγωγών.

Το Ινστιτούτο αυτό μπορεί να λειτουργεί ως μια δεξαμενή οικονομικής σκέψης η οποία να καταθέτει προτάσεις με βάση τα οικονομικά δεδομένα της Ελλάδας, να υπάγεται οργανικά στο Υπουργείο Οικονομικών, αλλά να είναι ένα ανεξάρτητο όργανο, του οποίου τα μέλη θα ορίζονται από την αρμόδια επιτροπή της Βουλής με πλειοψηφία 3/5.

Στόχος του Ινστιτούτου Οικονομικών Λύσεων είναι να υποδεικνύει μια οικονομική στρατηγική αλλά και συγκεκριμένα μέτρα για την αντιμετώπιση σημαντικών προβλημάτων της χώρας μας, μακριά από κομματικές σκοπιμότητες και οφέλη. Ιδίως μάλιστα να αναζητεί λύσεις σε προβλήματα που διαιωνίζονται και μεταφέρονται από κυβέρνηση σε κυβέρνηση, όπως:

- Το υψηλό επίπεδο ανεργίας και το χαμηλό επίπεδο απασχόλησης. Η ανεργία συνδέεται άμεσα με τους αναπτυξιακούς ρυθμούς και την εκπαίδευση αλλά και με την έλλειψη ευελιξίας στην αγορά εργασίας, καθώς επίσης και με τις ανεπαρκείς επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και τα αντικίνητρα εξαιτίας του φορολογικού και ασφαλιστικού συστήματος.

- Η αναμόρφωση του ασφαλιστικού συστήματος. Η οποία βεβαίως μπορεί και πρέπει να γίνει με γνώμονα τη βιωσιμότητα του, την οικοδόμηση της κοινωνικής αλληλεγγύης, τη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής αλλά και την εξασφάλιση μιας μακροχρόνιας σταθερότητας στα δημόσια οικονομικά.

- Το χαμηλό επίπεδο παραγωγικότητας. Αυτό προκύπτει κυρίως ως αποτέλεσμα των ελλείψεων που παρατηρούνται στο πλαίσιο φορολόγησης των εταιριών και των ανεπαρκών επενδύσεων στους τομείς της εκπαίδευσης, των τεχνολογιών και της πληροφορικής.

- Η αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος. Που πρέπει να ανακουφίζει τα νοικοκυριά και να ευνοεί την ανάπτυξη επενδυτικού κλίματος. Να είναι σταθερό και απλοποιημένο. Να πλήττει την παραοικονομία και τη φοροδιαφυγή. Να έχει μειωμένο κόστος είσπραξης των φόρων.

Είναι σημαντικό να διερευνηθούν – και μάλιστα άμεσα – τρόποι οικονομικής στρατηγικής που, παράλληλα με την ανάπτυξη της οικονομίας σε ένα συνολικό πλέγμα κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής, να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της «μάστιγας» της ανεργίας. Είναι άλλωστε περισσότερο από βέβαιο ότι η καταπολέμηση του φαινομένου της ανεργίας θα συνεγείρει τους πολίτες και ακόμη περισσότερο τη νέα γενιά και θα κινητοποιήσει τις παραγωγικές δυνάμεις της χώρας μας.

Σε αυτή την κατεύθυνση μπορεί να συμβάλλουν άμεσα:

Πρώτον, η μείωση των εργοδοτικών και εργατικών εισφορών σε ποσοστό της τάξεως του 15%.

Δεύτερον, η θέσπιση φορολογικών και επενδυτικών κινήτρων σε οικονομικά υποβαθμισμένες περιοχές.

Τρίτον, η δημιουργία «Ελεύθερων Ζωνών Απασχόλησης», με επιλεκτική επιλογή περιοχών με υψηλή ανεργία, όπου η αναλογική πρόσληψη ανέργων κατοίκων της περιοχής οδηγεί σε αντίστοιχες φορολογικές απαλλαγές επιχειρήσεις και εμπορικά καταστήματα.

Τέταρτον, η δημιουργία «κρατικών δανείων» με ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής για άτομα ως 33 ετών για δημιουργία εταιριών οι οποίες θα έχουν ως αντικείμενο εργασίας τις νέες τεχνολογίες.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να υπάρξει άμεση κινητοποίηση των φορέων της οικονομικής πολιτικής ώστε να δοθούν απτές λύσεις στο πρόβλημα της ανεργίας. Η ουσιαστική αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού είναι δείγμα κάθε προοδευτικής και

φιλελεύθερης κοινωνίας που υπερβαίνει την τυπική κομματική διαχείριση των οικονομικών προβλημάτων και οραματίζεται ένα παραγωγικό κοινωνικό σύνολο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Μπορεί τα τελευταία έτη η απασχόληση στη χώρα μας να αυξανόταν, όμως η αύξησή της δεν ήταν τέτοια, ώστε να απορροφήσει την υπάρχουσα προσφορά εργασίας, με αποτέλεσμα τη συνεχή άνοδο του ποσοστού ανεργίας. Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα μειώνεται και αυξάνεται στις υπηρεσίες. Η τάση αυτή αντικατοπτρίζεται και στη γεωγραφική κατανομή, δεδομένου ότι η μεγάλη συγκέντρωση απασχολουμένων που υπάρχει στην Αττική εντείνεται. Η κατηγορία που κατεξοχήν πλήττεται από την ανεργία είναι εκείνη των εχόντων απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης.

Στην προσπάθεια που καταβάλλεται για την πραγματική σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας προς την οικονομία της Ευρωπαϊκής Ενώσεως κεντρικό ρόλο παίζει, φυσικά, ο παραγωγικός συντελεστής «εργασία». Διότι από την ποσότητα, ιδίως όμως την ποιότητα, του συντελεστή αυτού εξαρτάται, σε σημαντικό βαθμό, η βελτίωση της παραγωγικότητας και, σε τελευταία ανάλυση, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων. Προκειμένου, συνεπώς, να αξιολογηθούν σωστά οι τρέχουσες εξελίξεις από πλευράς αναπτύξεως, είναι αναγκαία η στενή παρακολούθηση των μεταβολών που σημειώνονται στην αγορά εργασίας. Πρωταρχική σημασία για τη διαμόρφωση της αγοράς εργασίας έχει ο πληθυσμός 15-64 ετών, από τον οποίο, ανάλογα με τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν εκάστοτε από πλευράς ζήτησεως εργασίας, εξαρτάται τόσο το επίπεδο απασχολήσεως, όσο και το επίπεδο ανεργίας. Το ποσοστό του αθροίσματος των δύο τελευταίων μεγεθών, που αποτελεί τον οικονομικώς ενεργό πληθυσμό (εργατικό δυναμικό), στον πληθυσμό 15-64 ετών ήταν το 1999 64,6%, έναντι 62,7% το 1995. Το ποσοστό αυτό του ενεργού πληθυσμού διαφέρει φυσικά μεταξύ ανδρών και γυναικών. Διαχρονικά, το μεν ποσοστό των ανδρών παρουσιάζει ελαφρά κάμψη, το δε ποσοστό των γυναικών ελαφρά άνοδο. Σημειωτέον ότι η διαφορά που υπάρχει μεταξύ τους προσδιορίζει, σε μεγάλο βαθμό, τα προς τα άνω όρια αύξησεως της προσφοράς εργασίας, δεδομένης της μικρής ανόδου του συνολικού πληθυσμού. Το σύνολο των απασχολουμένων αποτελούσε το 1999 το 88,1% των οικονομικώς ενεργών, που σημαίνει ότι το ποσοστό ανεργίας ήταν 11,9%. Χαρακτηριστικό είναι το ότι η ποσοστιαία σχέση απασχολουμένων προς οικονομικώς ενεργούς σημείωσε μείωση από το 1995 (κατά το οποίο ήταν 90%). Η μείωση αυτή προέκυψε ως αποτέλεσμα της ταχύτερης αύξησεως του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού. Πρέπει,

πάντως, να σημειωθεί ότι ο αριθμός των απασχολούμενων σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό της χώρας μπορεί να δίνει ουσιώδους σημασίας πληροφορίες, όμως για μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση της καταστάσεως της αγοράς εργασίας χρειάζονται και εκτιμήσεις της κατανομής της απασχολήσεως ως προς τους τομείς της οικονομίας και τις γεωγραφικές περιοχές της χώρας. Το 1999, από το σύνολο των απασχολούμενων στην οικονομία, ποσοστό 17% ανήκε στον πρωτογενή τομέα, ποσοστό 22,9% στον δευτερογενή και ποσοστό 60,1% στις υπηρεσίες. Οι εκτιμήσεις αυτές δείχνουν τη σημαντική θέση που κατέχει στην οικονομία, από πλευράς απασχολήσεως, ο τομέας των υπηρεσιών και την πολύ περιορισμένη σημασία του αγροτικού τομέα. Τα ποσοστά αυτά, συγκρινόμενα προς εκείνα του 1995, προσδιορίζουν ορισμένες πολύ χαρακτηριστικές τάσεις στη διάρθρωση της απασχολήσεως κατά τομέα της οικονομικής δραστηριότητας. Συγκεκριμένα, σημειώθηκε σαφής συρρίκνωση της απασχολήσεως στον τομέα της πρωτογενούς παραγωγής (το 1995 αναλογούσε το 20,4%), στασιμότητα - αν όχι μείωση - της απασχολήσεως του δευτερογενή τομέα (το 1995 αναλογούσε το 23,2%), η οποία φυσικά αποτελεί ένδειξη αποβιομηχανίσεως, και σαφής διόγκωση της απασχολήσεως στον τομέα των υπηρεσιών (το 1995 αναλογούσε το 56,4%). Εκτός της κατά οικονομικούς τομείς κατανομής της απασχολήσεως, σοβαρό παράγοντα στην εξέταση της καταστάσεως της τελευταίας αποτελεί και η κατανομή της κατά γεωγραφικές περιοχές, όπως αυτές ορίζονται με βάση τις Υπηρεσίες Περιφερειακής Αναπτύξεως. Εν πρώτοις παρατηρείται ότι το 1999 το 38,9% των απασχολούμενων ανήκαν στην Αττική και το 25% στη Μακεδονία και τη Θράκη. Ιδιαίτερη σημασία όμως έχει η διαχρονική εξέλιξη της γεωγραφικής κατανομής της απασχολήσεως. Έτσι, μεταξύ των ετών 1995 και 1999 τη μεγαλύτερη αύξηση ποσοστιαίας συμμετοχής στη συνολική απασχόληση είχε η Αττική (από 36,7% το 1995 σε 38,9% το 1999), δηλαδή η περιοχή στην οποία, όπως είδαμε, υπήρξε και η μεγαλύτερη συγκέντρωση απασχολούμενων. Στην ίδια περίοδο, αύξηση σημείωσε και το ποσοστό των απασχολούμενων στην Κρήτη, ενώ στασιμότητα τα ποσοστά των απασχολούμενων στη Δυτική Ελλάδα και στη Στερεά Ελλάδα. Για την αξιολόγηση της διαμορφώσεως της απασχολήσεως είναι φυσικά χρήσιμη και η αναφορά στην ποιοτική σύνθεσή της, η οποία θα μπορούσε να στηριχθεί σε δύο κριτήρια, που είναι η θέση των απασχολούμενων στην επιχείρηση και το επίπεδο εκπαίδευσής τους. Ως προς το πρώτο κριτήριο, η βασική διαπίστωση είναι ότι το 1999 το 57,8% του συνόλου των απασχολούμενων ήταν μισθωτοί, το 32,3% αυτοαπασχολούμενοι (με ή χωρίς προσωπικό) και το 9,9% βοηθοί σε οικογενειακή επιχείρηση. Στο ίδιο έτος οι

κατανομές των απασχολουμένων και ανέργων κατά επίπεδο εκπαίδευσης δείχνουν ότι οι έχοντες απολυτήριο στοιχειώδους εκπαίδευσης, ενώ αποτελούσαν το 30,4% του συνόλου των απασχολουμένων, κάλυπταν μόνο το 21,4% του συνόλου των ανέργων. Αντίθετα, οι έχοντες απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης, που αποτελούσαν το 28,4% του συνόλου των απασχολουμένων, κάλυπταν το 38,5% του συνόλου των ανέργων.

Από τη σύντομη αυτή επισκόπηση προκύπτει, καταρχάς, ότι κατά τα τελευταία έτη η απασχόληση στη χώρα μας μπορεί να αυξανόταν, όμως η αύξησή της δεν ήταν τέτοια, ώστε να είναι σε θέση να απορροφήσει την υπάρχουσα προσφορά εργασίας, με αποτέλεσμα το ποσοστό ανεργίας να παρουσιάζει συνεχή άνοδο. Ως προς τη διάρθρωση της απασχόλησης, υπάρχει σαφής τάση μείωσης της απασχόλησης στον τομέα της πρωτογενούς παραγωγής και αύξησής της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών. Η τάση αυτή αντικατοπτρίζεται και στη γεωγραφική κατανομή, δεδομένου ότι η μεγάλη συγκέντρωση απασχολουμένων που υπάρχει στην Αττική εντείνεται. Από πλευράς θέσεως των απασχολουμένων στην επιχείρηση, το μεγαλύτερο μέρος τους είναι μισθωτοί και μόνο το 1/3 αυτοαπασχολούμενοι. Τέλος, από την κατανομή κατά επίπεδο εκπαίδευσης προέκυψε ότι η κατηγορία που κατεξοχήν πλήττεται από την ανεργία είναι εκείνη των εχόντων απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης.



Στην διάρκεια της δεκαετίας του '90, η ελληνική οικονομία αύξησε την απασχόληση περίπου κατά 315.000 άτομα. Το εργατικό δυναμικό αυξήθηκε, όμως, στην διάρκεια της ίδιας περιόδου, περίπου κατά 505.000 άτομα. Ως εκ τούτου, ο αριθμός των ανέργων παρουσίασε άνοδο κατά 190.000 άτομα, το δε ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε από 7,0% το 1990 σε 11,1% κατά το 2000. Η άνοδος αυτή, σε συνδυασμό με την αύξηση του αριθμού των μακροχρόνιων ανέργων (των ατόμων που αναζητούν εργασία για χρονικό διάστημα που υπερβαίνει το ένα έτος), αποτελεί ένα από τα πλέον σοβαρά προβλήματα μιας οικονομίας που αναπτύσσεται με υψηλούς ρυθμούς και χωρίς σοβαρές μακροοικονομικές ανισορροπίες.

Η αύξηση της απασχόλησης και του εργατικού δυναμικού αποτελούν μακροχρόνιες τάσεις, όπως φαίνεται στις χρονολογικές σειρές των στοιχείων της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ (διάγραμμα 57), παρά το γεγονός ότι οι κατά καιρούς αλλαγές στα ερωτηματολόγια (ιδίως κατά τα έτη 1981 και 1983), οι προσαρμογές των αποτελεσμάτων με βάση τα δεδομένα των απογραφών (1981, 1991), η νομιμοποίηση των μεταναστών (έτη 1998-2000), και άλλες μετατροπές έχουν δημιουργήσει ασυνέχειες και προβλήματα αξιοπιστίας σύγκρισης στις χρονολογικές σειρές, τόσο της απασχόλησης, όσο και του εργατικού δυναμικού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2
ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

	ΑΠΑΣΧΟ- ΛΗΣΗ	ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΥΜΜΕΤΟ- ΧΗΣ	% ΕΤΗΣΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	% ΕΤΗΣΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
1975	3230	3280	1,5			
1976	3235	3296	1,9		0,15	0,49
1977	3262	3318	1,7		0,83	0,67
1978	3276	3337	1,8		0,43	0,57
1979	3311	3375	1,9		1,07	1,14
1980	3356	3451	2,8		1,36	2,25
1981	3529	3674	3,9	61,1	5,15	6,46
1982	3501	3718	5,8	60,8	-0,79	1,20
1983	3540	3846	8,0	63,4	1,11	3,44
1984	3552	3868	8,2	63,3	0,34	0,57
1985	3589	3893	7,8	62,2	1,04	0,65
1986	3601	3887	7,4	61,8	0,33	-0,15
1987	3597	3884	7,4	61,2	-0,11	-0,08
1988	3657	3961	7,7	61,8	1,67	1,98
1989	3671	3967	7,5	61,5	0,38	0,15
1990	3719	4000	7,0	60,9	1,31	0,83
1991	3632	3933	7,7	59,3	-2,34	-1,68
1992	3685	4035	8,7	60,8	1,46	2,59
1993	3720	4118	9,7	61,2	0,95	0,69
1994	3790	4193	9,6	61,9	1,88	1,29
1995	3824	4249	10,0	62,7	0,90	1,41
1996	3872	4318	10,3	63,5	1,26	1,11
1997	3854	4294	10,2	63,2	-0,46	1,13
1998	3967	4446	10,8	64,1	2,94	1,16
1999	3940	4463	11,7	64,5	-0,69	1,12
2000	3946	4437	11,1	64,5	0,15	1,08

ΠΗΓΗ : ΕΣΥΕ

Η ταχεία αύξηση του εργατικού δυναμικού, παρά την αύξηση της απασχόλησης έχει οδηγήσει σε σημαντική αύξηση του ποσοστού ανεργίας, σε αντίθεση με την δεκαετία του '80 που ήταν μια δεκαετία σταθερότητας αυτού του ποσοστού στα επίπεδα του 7%-8%. (Τα ποσοστά ανεργίας της δεκαετίας του '70 δεν είναι απολύτως συγκρίσιμα με αυτά της μεταγενέστερης περιόδου καθώς οι Έρευνες Εργατικού Δυναμικού πριν το 1981 αφορούσαν μόνο στις αστικές και ημιαστικές περιοχές της χώρας). Κατά το 2000, το ποσοστό ανεργίας σημείωσε πτώση από το 11,7% στο 11,1% (διάγραμμα 58). Η πτώση αυτή δεν προέρχεται από την αύξηση της απασχόλησης, η οποία παρέμεινε σταθερή, αλλά από την μείωση του εργατικού δυναμικού. Ενδεχομένως, αυτή η πτώση δεν υποδηλώνει την αρχή μιας διαδικασίας μακροχρόνιας μείωσης του ποσοστού ανεργίας, αλλά σχετίζεται με το φαινόμενο της αποθάρρυνσης (όταν η απασχόληση μειώνεται ή δεν αυξάνεται, άτομα που ανήκουν στον μη ενεργό πληθυσμό και τα οποία θα αναζητούσαν εργασία, αποθαρρύνονται και αναβάλλουν την είσοδό τους στην αγορά εργασίας εξαιτίας της μείωσης ή της στασιμότητας της απασχόλησης). Σε αυτό συνηγορεί και το γεγονός ότι οι άνεργοι που είναι νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας (αναζητούν δηλαδή εργασία για πρώτη φορά) μειώθηκαν το 2000 κατά 22.000 άτομα. Εάν πράγματι, η μείωση του ποσοστού ανεργίας αντανακλά μια αύξηση της λανθάνουσας ανεργίας και δεν σηματοδοτεί την έναρξη μιας μεσοπρόθεσμης ή μακροπρόθεσμης διαδικασίας πτώσης του ποσοστού ανεργίας (όπως έχει ήδη συμβεί σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης), θα πρέπει να αναμένουμε εκ νέου αύξηση του ποσοστού ανεργίας για το 2001. Οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, πάντως, θεωρούν πως το ποσοστό ανεργίας θα μειωθεί κατά το τρέχον έτος και κατά το 2002 (στο διάγραμμα 59 φαίνονται οι σχετικές προβλέψεις για τις χώρες μέλη της Ένωσης). Οι εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κατά την άποψη του ΙΝΕ, είναι αισιόδοξες, διότι υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχουμε εισέλθει σε περίοδο κατά την οποία η παραγωγικότητα της εργασίας θα αυξηθεί με υψηλούς ρυθμούς, τόσο επειδή η ελληνική οικονομία μεγεθύνεται με ετήσιους ρυθμούς που υπερβαίνουν το 3%, όσο και επειδή οι αυξημένες επενδύσεις σε μηχανικό εξοπλισμό μεταφέρουν νέες τεχνολογίες στις εργασιακές διαδικασίες. Η αρνητική επίδραση που θα έχουν αυτές οι εξελίξεις στην απασχόληση ενδέχεται να ενταθεί από τις αναδιαρθρώσεις της ελληνικής οικονομίας που περιλαμβάνουν την απαξίωση των ζημιογόνων κεφαλαίων και τον τεχνολογικό και οργανωτικό εκσυγχρονισμό των βιώσιμων επιχειρήσεων. Η βιομηχανική απασχόληση επηρεάζεται αρνητικά, τόσο από την κίνηση της απαξίωσης των ζημιογόνων κεφαλαίων, όσο και από την κίνηση του εκσυγχρονισμού. Εκτός των

προαναφερομένων, εκφράζονται πλέον κάποιες αμφιβολίες και σχετικά με την ικανότητα του τομέα των υπηρεσιών να απορροφήσει το "πλεονάζον" εργατικό δυναμικό, όπως έκανε συστηματικά στο παρελθόν. Διότι, η απασχόληση στον δημόσιο τομέα τείνει να σταθεροποιηθεί και η διείσδυση των νέων τεχνολογιών στον ιδιωτικό τομέα των υπηρεσιών εντείνεται με προφανείς επιπτώσεις στον αριθμό απασχολούμενων. Ως αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων, η ένταση της απασχόλησης στην Ελλάδα μειώνεται. Η συνολική απασχόληση, λοιπόν, ενδέχεται να παρουσιάσει μικρή μόνο αύξηση ή στασιμότητα σε φάση οικονομικής ανάκαμψης.

2.2 Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

2.2.1 ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, τις τελευταίες δεκαετίες η φυσική αύξηση του πληθυσμού της Ελλάδας μειώνεται συνεχώς, μείωση ιδιαίτερα αισθητή στις ηλικίες μέχρι 14 ετών με αντίστοιχη αύξηση των ηλικιών άνω των 65 ετών. Οι μεταβολές αυτές έχουν όπως είναι φανερό σημαντικές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας.

Πιο συγκεκριμένα στο διάστημα 1991-1999 το εργατικό δυναμικό της χώρας αυξήθηκε κατά 13,6% και με πιο έντονους ρυθμούς αύξησης το γυναικείο εργατικό δυναμικό. Παρόλη την αύξηση το γυναικείο εργατικό δυναμικό παραμένει σε σχετικά χαμηλά επίπεδα στο σύνολο του εργατικού δυναμικού της χώρας.

Η απασχόληση σε δραστηριότητες του τριτογενή τομέα αυξήθηκε κατά 29,8% με συνέπεια στον τομέα αυτό να απασχολείται το 60,1% του συνόλου των απασχολούμενων κατά το έτος 1999, έναντι 50,2 κατά το έτος 1991.

Στον δευτερογενή τομέα η απασχόληση μειώθηκε κατά 9,9% και αντιπροσωπεύει το 22,9% του συνόλου κατά το 1999, σε σχέση με 27,5% κατά το 1991.

Τέλος η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα, δασοκομία και αλιεία) μειώθηκε κατά 17,0% την ίδια περίοδο, με αποτέλεσμα το έτος 1999 να απασχολείται στον τομέα το 17,0% του συνόλου των απασχολούμενων έναντι του 22,2% κατά το έτος 1991.

Κλάδοι με πτωτικές τάσεις της απασχόλησης είναι εκείνοι των μεταφορών/ αποθηκείσεων/ επικοινωνιών, όπως επίσης και ο κλάδος της μεταποίησης.

Αντίθετα κλάδοι με αυξητικές τάσεις είναι η εκπαίδευση, η υγεία/ κοινωνική μέριμνα και οι τράπεζες και ιδιωτικοί χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, καθώς και το εμπόριο και τα ξενοδοχεία/ εστιατόρια.

Ανεργία

Το ποσοστό ανεργίας στην χώρα μας παρουσιάζει μια σταθερή αυξητική τάση κατά την διάρκεια της τελευταίας 25ετίας με τάσεις σταθεροποίησης μετά το 1995 μέχρι και το 1997, ενώ αυξάνεται κατά τα έτη 1998 και 1999, αύξηση που συνδυάζεται με σημαντική αύξηση στο σύνολο της προσφοράς εργασίας.

Τέσσερα σημεία είναι αυτά που ορίζουν τα παραπάνω:

A) Η αύξηση της εισροής μεταναστών

B) Η εντεινόμενη συμμετοχή των γυναικών στον ενεργό πληθυσμό

Γ) Η μειονεκτική θέση των νέων με χαμηλό και μέσο εκπαιδευτικό επίπεδο και,

Δ) Οι σημαντικές εξελίξεις στην διάθρωση της ελληνικής παραγωγικής βάσης στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Συγκεκριμένα έχουμε τα εξής:

Κατά την περίοδο 1991-1997 ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε κατά 47%, φθάνοντας έτσι σε ποσοστό 10,3% επί του εργατικού δυναμικού, έναντι 7,6% το έτος 1991. Η αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα συνεχίστηκε και το 1999 φθάνοντας στο 11,7% επί του εργατικού δυναμικού, αντιπροσωπεύοντας 523.374 ανέργους.

Δυστυχώς ένα μεγάλο ποσοστό του συνόλου των ανέργων αντιπροσωπεύουν οι μακροχρόνια άνεργοι (άνεργοι για περισσότερο από 12 μήνες), ποσοστό που αυξάνεται ραγδαία και συνεχώς.

Όσο αφορά τα δύο φύλα το 1999 από το σύνολο των ανέργων το 38,6% είναι άνδρες και το 61,4% γυναίκες, πράγμα που υποδεικνύει ότι υπάρχει εντονότερο πρόβλημα στην αγορά εργασίας των γυναικών.

Μια δεύτερη συνιστώσα και ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στην αγορά εργασίας είναι η ύπαρξη αλλά και η τάση μεγέθυνσης εκείνων των μειονεκτουσών ομάδων που αποκλείονται ή και κινδυνεύουν να αποκλεισθούν εντελώς από την αγορά εργασίας.

Αυτές οι ιδιαίτερα ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες έχουν κατηγοριοποιηθεί ως εξής:

1. Άτομα με ειδικές σωματικές ανάγκες
2. Πόντιοι πρόσφυγες από την πρώην Σοβιετική ένωση, Μετανάστες, άλλοι πρόσφυγες
3. Φυλακισμένοι, προσφάτων αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες και ανήλικοι που απειλούνται από παρεκκλίνουσα συμπεριφορά.
4. Αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών
5. Άτομα με πολιτισμικές και θρησκευτικές ιδιαιτερότητες.
6. Αποθεραπευμένοι και πρώην χρήστες ναρκωτικών ουσιών και φορείς του AIDS
7. Άνεργοι 45-64 ετών
8. Άτομα με νοητική στέρηση και
9. Άτομα με ψυχικές ασθένειες.

Όσο αφορά την περιφερειακή διάρθρωση των στοιχείων της αγοράς εργασίας και ιδιαίτερα της ανεργίας, κατά το έτος 1998 φαίνεται ότι έξι περιφέρειες, έναντι τεσσάρων εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας από το μέσο της Χώρας(Στερεά Ελλάδα, Δυτική Μακεδονία, Ήπειρος, Δυτική Ελλάδα, Αττική και Βόρειο Αιγαίο), ενώ στις περιφέρειες Θεσσαλίας και Κεντρικής Μακεδονίας η ανεργία είναι πολύ πλησίον του μέσου της Χώρας. Επίσης κοντά στο μέσο της χώρας αλλά χαμηλότερη από αυτόν είναι η ανεργία στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη και στην Πελοπόννησο.

Τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν ότι οι Περιφέρειες που η απασχόλησή τους στηρίζεται παράλληλα στο δευτερογενή τομέα και στον πρωτογενή τομέα (χωρίς την ανάπτυξη των υπηρεσιών, κυρίως στον τουρισμό) επλήγησαν ή πλήττονται περισσότερο από την ανεργία, ενώ αντίθετα στις περιφέρειες με παράλληλη αγροτική και τουριστική δραστηριότητα το πλήγμα της ανεργίας είναι χαμηλότερης έντασης.

Η αγορά εργασίας τα στην Ελλάδα την περίοδο 1992-2002

Τα τελευταία χρόνια έχουν συντελεστεί σημαντικές αλλαγές τόσο στο επίπεδο της οικονομίας συνολικότερα όσο και στην αγορά εργασίας. Οι αλλαγές αυτές δεν είναι μόνο ποσοτικές, βελτίωση των οικονομικών δεικτών και των δεικτών αγοράς εργασίας, αλλά είναι και ποιοτικές.

Ο μετασχηματισμός της ελληνικής οικονομίας είναι σαφής. Η συμβολή του τριτογενή τομέα στο ΑΕΓΠ όσο και στην απασχόληση αυξάνεται σε βάρος κυρίως του πρωτογενή αλλά και του δευτερογενή τομέα.

Ο ρόλος του κράτους διαφοροποιείται. Περιορίζεται η παρουσία του κράτους στον παραγωγικό τομέα ενώ ενισχύεται στον τομέα της κοινωνικής προστασίας.

Στην αγορά εργασίας παρατηρούνται εξίσου σημαντικές αλλαγές να συμβαίνουν τα τελευταία δέκα χρόνια. Αυξάνεται το ποσοστό συμμετοχής. Μειώνεται η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα προς όφελος κυρίως του τριτογενή τομέα. Αυξάνεται σημαντικά ο αριθμός των μισθωτών ενώ περιορίζεται ο αριθμός των αυτοαπασχολούμενων και των βοηθών στην οικογενειακή επιχείρηση. Αυξάνεται ο αριθμός των ατόμων που εργάζεται στις νέες ή άτυπες μορφές απασχόλησης.

Οι αλλαγές αυτές που συμβαίνουν στην αγορά εργασίας δημιουργούν νέα δεδομένα και νέες κοινωνικές ανάγκες. Απαιτούν ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα που να ανταποκρίνεται στις νέες κοινωνικές ανάγκες. Ταυτόχρονα οι αλλαγές αυτές δημιουργούν και νέα δεδομένα στο σύστημα κοινωνικής προστασίας. Η ανάγκη ενός συστήματος κοινωνικής προστασίας το οποίο να είναι φιλικό προς την απασχόληση, να ενισχύει την κοινωνική συνοχή και να προστατεύει τα άτομα από την ανεργία, τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό είναι προφανής.

Στόχος αυτού του σύντομου κειμένου είναι μια πρώτη απεικόνιση της κατάστασης στην αγορά εργασίας την περίοδο 1992-2002 στηριζόμενο κατά κύριο λόγο στα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (Β τρίμηνο) για το έτος 1992-2002.

Η απεικόνιση της κατάστασης της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα την εν λόγω περίοδο θα προσδιοριστεί στη βάση: α) της προσφοράς εργασίας β) των χαρακτηριστικών απασχόλησης και γ) της ανεργίας.

Με βάση τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ (Β τρίμηνο) ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε από 3.680.039 άτομα το 1992 σε 3.948.902 άτομα το 2002(αύξηση κατά 268.853 άτομα). Την ίδια περίοδο το εργατικό δυναμικό αυξήθηκε κατά 340.092 άτομα (από 4.038.917 άτομα το 1992 σε 4.369.009 το 2002) και ο αριθμός των ανέργων από 348.878 άτομα σε 420.107 (αύξηση κατά 71.229

άτομα). Ένας από τους λόγους αύξησης της ανεργίας την περίοδο 1992-2002 είναι ότι το εργατικό δυναμικό αυξήθηκε περισσότερο από ότι αυξήθηκε η απασχόληση.

- Το ποσοστό συμμετοχής αυξήθηκε από 58,87% το 1992 σε 64,47% το 2002. Η αύξηση στο ποσοστό συμμετοχής προήλθε αποκλειστικά από την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών από 42,35% σε 52,92%.

- Αυξήθηκε η συνολική απασχόληση κατά 282.487 άτομα. Αυξήθηκε η απασχόληση των ανδρών κατά 50.103 άτομα και των γυναικών κατά 232.385 άτομα.

- Μειώθηκε το ποσοστό συμμετοχής των απασχολούμενων στη Γεωργία στο σύνολο των απασχολούμενων από 21,92% σε 15,80%. Η μείωση αυτή οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στη μείωση του αριθμού των απασχολούμενων γυναικών στη Γεωργία (από 26,40% σε 17,86%).

- Η απασχόληση στη Βιομηχανία (ως προς το σύνολο της απασχόλησης) μειώθηκε από 20,48% σε 15,03% ενώ αυξήθηκε η απασχόληση στις Υπηρεσίες (ως προς το σύνολο της απασχόλησης από 57,72% σε 69,18%).

- Αυξάνεται το ποσοστό των μισθωτών, στο σύνολο των απασχολούμενων, από 52,65% σε 60,20%. Την ίδια περίοδο μειώνεται το ποσοστό των αυτοαπασχολούμενων και των απασχολούμενων βοηθών στην οικογενειακή επιχείρηση.

- Η μερική απασχόληση παρέμεινε σταθερή την περίοδο 1992-2002.

- Το μέσο ποσοστό ανεργίας αυξάνεται από 8,66% σε 9,62%. Η αύξηση του ποσοστού ανεργίας προέρχεται κυρίως από την αύξηση του ποσοστού ανεργίας των γυναικών από 8,04% σε 14,64%.

- Το ποσοστό ανεργίας των νέων ηλικίας 15-24 ετών παραμένει το ίδιο (26,95% το 1992 και 26,97% το 2002). Μειώνεται το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ηλικίας 15-24 ετών από 36,85% σε 33,75%.

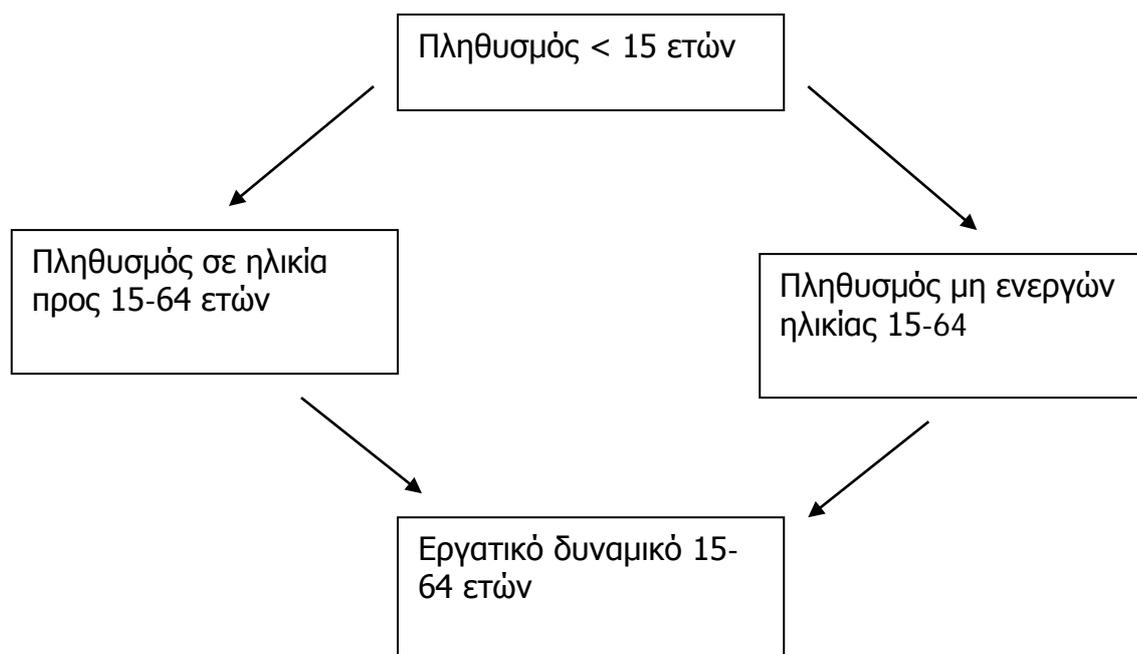
- Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας μειώνεται από 49,63% σε 46,30%.

Η προσφορά εργασίας την περίοδο 1992-2002

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως ο πληθυσμός σε ηλικία προς εργασία 15-64 ετών αυξάνεται από 6.640.161 άτομα το 1992 σε 6.760.323 άτομα το 2002(αύξηση κατά 120.162 άτομα, δηλαδή κατά 1,18%). Την ίδια περίοδο αυξάνεται το εργατικό δυναμικό κατά 449.499 άτομα και μειώνεται ο πληθυσμός των μη ενεργών ηλικίας 15-64 ετών κατά 233.837 άτομα. Οι ροές μεταξύ πληθυσμού σε ηλικία προς εργασία,

μη εργατικού δυναμικού και εργατικού' δυναμικού απεικονίζονται στο παρακάτω διάγραμμα

Διάγραμμα 1: Ροές μεταξύ πληθυσμού σε ηλικία προς εργασία, εργατικού δυναμικού και μη ενεργών την περίοδο 1992-2002.



Με βάση τα στοιχεία που αναφέραμε η αύξηση του εργατικού δυναμικού προήλθε από την μετακίνηση μέρους του πληθυσμού σε ηλικία προς εργασία προς το εργατικό δυναμικό και από τη μετακίνηση μέρους του πληθυσμού των μη ενεργών προς το εργατικό δυναμικό.

Η σχέση ΑΕΠ και απασχόλησης

Η ανάλυση της σχέσης Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος και απασχόλησης δείχνει ότι το προϊόν αυξάνεται ταχύτερα από τον αριθμό απασχολούμενων. Διότι, η διαφορά μεταξύ των δύο μεγεθών, δηλαδή του ρυθμού μεγέθυνσης του ΑΕΠ και του ρυθμού αύξησης της απασχόλησης, ισούται με την αύξηση της παραγωγικότητας, η οποία είναι γενικώς θετική, είναι δε ανοδική κατά την τελευταία πενταετία. Κατά συνέπεια, στον βαθμό που αυξάνεται η παραγωγικότητα της εργασίας οι αυξήσεις του ΑΕΠ δεν μετατρέπονται σε αυξήσεις της απασχόλησης.

Στον βαθμό που επιταχύνεται η παραγωγικότητα, επιβραδύνεται η ένταση της απασχόλησης επομένως και η ικανότητα της οικονομικής μεγέθυνσης να αυξήσει άμεσα την απασχόληση. Κατά συνέπεια, οι δύο στόχοι, της αύξησης της απασχόλησης και της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας, είναι γενικώς αντιφατικοί, τουλάχιστον στην Βραχυπρόθεσμη διάρκεια. Εντούτοις, οι αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας οδηγούν μακροπρόθεσμα επιτρέπει στο οικονομικό σύστημα να παρακάμψει τις εγγενείς αντιφάσεις του και τις διαρθρωτικές κρίσεις του.

Η μεγάλη αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας κατά τα έτη 1997-2001 και η εκτιμώμενη μεγάλη αύξηση του 2002 σχετίζονται προφανώς, αν όχι εξ ολοκλήρου, τουλάχιστον ως ένα βαθμό με την εξέλιξη του οικονομικού κύκλου: η παραγωγικότητα της εργασίας συντίθεται από μία κυκλική συνιστώσα που ακολουθεί τις διακυμάνσεις της παραγωγής και μια μακροχρόνια αυξητική τάση. Σε κάποιο βαθμό, επομένως, οι αυξήσεις οφείλονται στην κυκλική συνιστώσα.

Η ένταση της απασχόλησης στην Ελλάδα αυξάνονταν μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '80, επομένως είχαμε μέχρι τότε επικράτηση των χαρακτηριστικών της κατ'έκταση συσσώρευσης κεφαλαίου, πλην όμως στη συνέχεια αυτό το μέγεθος άρχισε να μειώνεται, παρέμεινε όμως για μια μακρά περίοδο δεκαπέντε περίπου ετών στην περιοχή 0,3 έως 0,5. Για αυτήν την περίοδο, είχαμε εξισορρόπηση των διαδικασιών εκσυγχρονισμού στην βιομηχανία και τον αγροτικό τομέα με τη διαδικασία επέκτασης στον τομέα των υπηρεσιών. Μετά το 1995 η ένταση κεφαλαίου παρουσιάζει περαιτέρω μείωση, τόσο ισχυρή, ώστε επιβεβαιώνει ότι έχουμε κατά πάσα πιθανότητα προσεγγίσει ένα κρίσιμο σημείο καμψής. Εάν η πτώση στην ένταση απασχόλησης που εμφανίσθηκε, κατά το 1995-2001 συνεχισθεί αυτό θα σημαίνει ότι η περαιτέρω αύξηση της παραγωγής επιτυγχάνεται διαμέσου των αυξήσεων της παραγωγικότητας δηλ. διαμέσου του τεχνολογικού και οργανωτικού εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων ή διαμέσου θεσμικών αλλαγών. Σε μια τέτοια περίπτωση, η περαιτέρω ανάπτυξη θα βασίζεται κυρίως σε αλλαγές που αφορούν, είτε στις τεχνολογικές βάσεις της παραγωγής, είτε στους κανόνες της εργασίας, η δε απασχόληση θα μειωθεί ή θα σταθεροποιηθεί.

Σε αυτό το σημείο τίθεται το ερώτημα σχετικά με την διάρκεια της πτώσης της έντασης απασχόλησης. Θεωρούμε ότι για την απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι χρήσιμη η ανάλυση των στοιχείων της απασχόλησης των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις οποίες, γενικά, οι αλλαγές έχουν προχωρήσει περισσότερο από ότι στην Ελλάδα. Σε περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ένταση της απασχόλησης μειώθηκε σημαντικά, είτε στην διάρκεια της δεκαετίας του '80, είτε

του '90. Αυτό σημαίνει ότι στις χώρες αυτές, η οικονομία διήλθε από ένα στάδιο μετασχηματισμών, στην διάρκεια του οποίου η ανάπτυξη πραγματοποιήθηκε κυρίως διαμέσου αυξήσεων της παραγωγικότητας. Επιπλέον, για τις περισσότερες χώρες μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι η μείωση είχε σχέση και με διαδικασίες «αναδιάρθρωσης», δηλαδή εκκαθάρισης των λιγότερο αποδοτικών τμημάτων του παραγωγικού συστήματος. Όμως, όπως φαίνεται από την εξέλιξη της έντασης απασχόλησης στην Ε.Ε. το μέγεθος αυτό, μετά από την μεγάλη πτώση της δεκαετίας 1985-1995, αυξάνεται ταχύτατα στην διάρκεια της τρέχουσας οικονομικής ανάκαμψης. Το φαινόμενο αυτό που βασίζεται σε νέες τεχνολογίες οργανωτικές και θεσμικές βάσεις. Παρόμοια φαινόμενα παρατηρούνται στα στοιχεία της Ιταλίας, της Ισπανίας και της Πορτογαλίας.

Ιδιαίτερα σήμερα που το ποσοστό ανεργίας βρίσκεται στο επίπεδο του 11% παρά την υλοποίηση των τριών προηγούμενων Σχεδίων Δράσης, η ΓΣΕΕ θεωρεί ότι η αποτίμηση τους είναι επιβεβλημένη γιατί θα συμβάλλει καθοριστικά στον σχεδιασμό και στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών απασχόλησης στο άμεσο μέλλον καθώς και στην αποκατάσταση των ισορροπιών στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα.

Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες οι τάσεις του ποσοστού ανεργίας είναι πτωτικές, τότε καθίσταται περισσότερο επιβεβλημένη η αξιολόγηση και η διαφορά των πολιτικών απασχόλησης για την αποτελεσματική καταπολέμηση της ανεργίας στην χώρα μας.

Κατάσταση απασχόλησης του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας, 1993-1996 - ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ

Τα βασικά ποσοστά κατά φύλο

Ο ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (15-64) κατά την τετραετία ήταν χαμηλότερος από αυτόν του εργατικού δυναμικού (*Απασχολούμενες/οι + Ανεργες/οι*) με αποτέλεσμα μία σταθερή αύξηση του *ποσοστού συμμετοχής* (*Εργατικό Δυναμικό / Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας*). Συγκεκριμένα, από 48,5% το 1993 το ποσοστό συμμετοχής φθάνει στο 49,2% το 1996, καθώς παρατηρείται μια αύξηση του εργατικού δυναμικού κατά 199.923 άτομα (4,9%) και μια αύξηση του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας κατά 278.529 άτομα (3,3%).

Η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής οφείλεται κυρίως στις γυναίκες, καθώς από τα 199.923 άτομα που εισέρχονται στο εργατικό δυναμικό την τελευταία τετραετία οι 146.526 (73,3%) είναι γυναίκες και μόνο οι 53.397 (26,7%) είναι άνδρες. Η αύξηση του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας είναι επίσης αρκετά μεγαλύτερη στις γυναίκες από ότι στους άνδρες (3,9% έναντι 2,6% των ανδρών για την τετραετία), γεγονός που μετριάξει κάπως την σχετική αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών. Το τελευταίο παρουσιάζει μία αύξηση 1,9 ποσοστιαίων μονάδων, καθώς από το 34,7% το 1993 φθάνει στο 36,5% το 1996, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών παρουσιάζει μια μείωση 0,3 ποσοστιαίων μονάδων, καθώς από το 63,6% το 1993 πέφτει στο 63,3% το 1996, αφού το ποσοστό αύξησης του ανδρικού εργατικού δυναμικού (2,1%) είναι μικρότερο από το ποσοστό αύξησης του ανδρικού πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (2,6%).

Δυστυχώς σημαντικό μέρος της αύξησης του εργατικού δυναμικού διοχετεύθηκε στην ανεργία, με αποτέλεσμα το **ποσοστό απασχόλησης** (*Απασχολούμενες /οι / Πληθυσμός Εργάσιμης Ηλικίας*) να παρουσιάζει αύξηση μόνο 0,3 ποσοστιαίων μονάδων κατά τη διάρκεια της τελευταίας τετραετίας (από 43,8% το 1993 στο 44,1% το 1996). Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών παρουσιάζει μία αύξηση 1,1 ποσοστιαίων μονάδων, από 29,4% το 1993 στο 30,5% το 1996, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών παρουσιάζει μια μείωση 0,3 ποσοστιαίων μονάδων, από 59,5% το 1993 στο 59,2% το 1996

Το **ποσοστό ανεργίας** (*νεργες/οι / Εργατικό Δυναμικό*), αυξάνεται μια ποσοστιαία μονάδα στην τετραετία, από 9,7% το 1993 στο 10,3% το 1996. Η ανεργία, όμως, πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες καθώς το ποσοστό ανεργίας των γυναικών φθάνει το 16,6% του γυναικείου εργατικού δυναμικού, τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών μόλις αγγίζει το 6,3% του ανδρικού εργατικού δυναμικού. Εκτός από το υψηλό ποσοστό ανεργίας, οι γυναίκες βαρύνονται με το μεγαλύτερο ποσοστό της αύξησης της ανεργίας την τελευταία τετραετία, καθώς, από τους 48.179 επιπλέον άνεργους της τελευταίας τετραετίας οι 45.588 (94,6%) είναι γυναίκες και μόνο το 5,4% άνδρες. Το γεγονός αυτό όχι μόνο αντισταθμίζει πλήρως τις θετικές εξελίξεις όσον αφορά στην είσοδο άεργων γυναικών στην αγορά εργασίας (το 31,1% περίπου των γυναικών που εισέρχονται στην αγορά εργασίας εισέρχονται ως άνεργες) αλλά αναμένεται, εφόσον συνεχιστεί, να αποθαρρύνει σημαντικό ποσοστό γυναικών από την ενεργητική αναζήτηση εργασίας.

Η **ανεργία μακράς διάρκειας** (>1έτος) της χώρας είναι υψηλή αγγίζοντας το 58,3% το 1996, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 8,2 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με

το ποσοστό του 1993 (50,1%) Το παραπάνω φαινόμενο είναι ιδιαίτερα έντονο στην κατά φύλο διάρθρωση της ανεργίας Μακράς Διαρκείας (Μ.Δ.), καθώς αφενός μεν το 68,4% των ανέργων Μ.Δ. της χώρας αποτελείται από γυναίκες, αφετέρου δε το μεγαλύτερο ποσοστό των επιπλέον ανέργων Μ.Δ κατά την τετραετία 1993-1996, αποτελείται από γυναίκες (75% περίπου). Το ποσοστό ανεργίας Μ.Δ. των γυναικών παρουσιάζει μία αύξηση 7 ποσοστιαίων μονάδων, καθώς από το 56,6% το 1993 φθάνει στο 63,6% το 1996, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών παρουσιάζει αύξηση 8,4 ποσοστιαίων μονάδων, καθώς από το 40,8% το 1993 φθάνει στο 49,2 το 1996.

Το *ποσοστό μη εργατικού δυναμικού* (ποσοστό αεργίας = μη οικονομικά ενεργός πληθυσμός (15 και άνω) / πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας) παρουσιάζει μείωση, καθώς από 51,5% το 1993 πέφτει στο 50,8% το 1996. Όσον αφορά στην κατά φύλο κατανομή των ανέργων, το 1996 το 65,6% αποτελείται από γυναίκες, ποσοστό που παραμένει περίπου σταθερό στην τετραετία. Το ποσοστό του μη εργατικού γυναικείου δυναμικού ακολουθώντας μία φθίνουσα πορεία καθ' όλη την τετραετία από 65,3% πέφτει στο 63,5% το 1996, ενώ αντίθετα παρουσιάζεται αύξηση 0,3 ποσοστιαίων μονάδων του ποσοστού αεργίας των ανδρών, το οποίο από το 36,4% το 1993 φθάνει στο 36,7% το 1996.

Κατά ηλικία διάρθρωση του εργατικού δυναμικού

Το *ποσοστό συμμετοχής* των νέων (κάτω των 25 ετών) είναι ιδιαίτερα χαμηλό (34,2%) σε σχέση με το ποσοστό συμμετοχής των άλλων ηλικιακών ομάδων (77,9% 25-49 ετών) και (48,7% 50-64 ετών). Το φαινόμενο αυτό ισχύει και για τα δύο φύλα με εξαίρεση τις γυναίκες ηλικίας 50-64 ετών οποίες εμφανίζουν το χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής, που πιθανώς να οφείλεται στις διάφορες πολιτικές πρόωρης συνταξιοδότησης που ακολουθήθηκαν κατά καιρούς (15ετία κλπ.). Μία πιθανή εξήγηση για το φαινόμενο της χαμηλής συμμετοχής των νέων στο εργατικό δυναμικό, είναι η επιθυμία των νέων να βελτιώσουν τα προσόντα τους και το επίπεδο των βασικών δεξιοτήτων τους (80,4% των νέων 15-19 και 30,2% των νέων 20-24 είναι στην εκπαίδευση-κατάρτιση, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για την Ευρώπη των 15 είναι 82,5% και 37%), σίγουρα όμως αντικατοπτρίζει και μία μείωση του αριθμού των κατάλληλων ευκαιριών απασχόλησης. Αυτό καθίσταται σαφές από τα μη αναμενόμενα υψηλά ποσοστά ανεργίας που εμφανίζει η ηλικιακή αυτή ομάδα και κυρίως οι γυναίκες.

Το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής των νέων στο εργατικό δυναμικό έχει ως αποτέλεσμα και αντίστοιχα χαμηλό *ποσοστό απασχόλησης* (28,5%) τη στιγμή που

το ποσοστό απασχόλησης της ηλικιακής ομάδας 25-49 ετών φθάνει το 70,9% και της ηλικιακής ομάδας 50-64 ετών φθάνει το 47%. Παρατηρείται μεγάλη διαφορά στο ποσοστά απασχόλησης των νέων ανάμεσα στα δύο φύλα. Για τους μεν νέους άνδρες κυμαίνεται γύρω στο 28,5% ενώ για τις νέες γυναίκες είναι μόλις 18,4%. Η διαφορά ανάμεσα στα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών και των ανδρών, όμως, είναι ακόμη πιο έντονη στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες (91% για τους άνδρες και 52% για τις γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών και 67,8% για τους άνδρες και 27,7% για τις γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα 50-64 ετών)

Οι νέοι επωμίζονται άμεσα το βάρος της ανεργίας και ιδίως οι νέες γυναίκες. Το **ποσοστό ανεργίας** των νέων κυμαίνεται στο 32,2% τη στιγμή που για το σύνολο του πληθυσμού συγκρατείται στο 10,3% ενώ για τις ηλικιακές ομάδες 25-49 ετών και 50-64 ετών είναι 9% και 3,5% αντίστοιχα. Από τις 256.165 περίπου νέες γυναίκες στο εργατικό δυναμικό οι 109.960 (42,8%) καταγράφονται ως άνεργες, τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό για τους νέους συγκρατείται στο 21,9% περίπου. Επίσης, ενώ θα αναμενόταν το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας να είναι χαμηλό στην ηλικιακή ομάδα κάτω των 25 ετών, εντούτοις στις νέες γυναίκες είναι ιδιαίτερα υψηλό (59,5%), υπερβαίνοντας το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο πληθυσμού (58,3%), και πλησιάζοντας το ποσοστό ανεργίας μακράς διάρκειας του γυναικείου πληθυσμού (63,6% περίπου).

Το **ποσοστό ανεργίας** είναι ιδιαίτερα υψηλό τόσο για τις γυναίκες (67,9%) όσο και για τους άνδρες (63,5%) ηλικίας κάτω των 25 ετών, φαινόμενο που εξηγείται, αφενός μεν από το γεγονός της συμμετοχής των νέων στην εκπαιδευτική διαδικασία, αφετέρου δε σε πιθανή αποθάρρυνση σημαντικού αριθμού νέων (κυρίως γυναικών) από τη συνεχιζόμενη ανεργία από την οποία πλήττονται, και η οποία έχει ως αποτέλεσμα την έξοδό τους από το εργατικό δυναμικό.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε γίνεται φανερό ότι υπάρχει έντονα το φαινόμενο της χαμηλής συμμετοχής των νέων στο εργατικό δυναμικό γεγονός που αφενός εξηγείται από τη συμμετοχή στην εκπαίδευση-κατάρτιση και αφετέρου από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, κυρίως των γυναικών (τα ποσοστά ανεργίας ανδρών και γυναικών 15-24 είναι αντίστοιχα 21,4% και 41,1% ενώ για την Ε15 είναι 20,6% και 23,3%). Επίσης τίθεται έντονα το ζήτημα του κατά πόσο η χαμηλή συμμετοχή των νέων και η τάση για περαιτέρω μείωση της συμμετοχής τους, θα επιβραδυνθεί ή ακόμα και θα αντιστραφεί καθώς αναμένεται βελτίωση της διαθεσιμότητας θέσεων εργασίας. Το γεγονός αυτό εξαρτάται από το βαθμό στον οποίο η αυξημένη συμμετοχή των νέων σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, σηματοδοτεί μία

άνοδο στη μακροπρόθεσμη τάση, σε αντίθεση με τη βραχυπρόθεσμη αντίδραση στην έλλειψη θέσεων εργασίας. Είναι πάντως σαφές και κοινά αποδεκτό, ότι για τις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται απαιτείται μεγαλύτερη εξειδίκευση, γεγονός που ασκεί έντονη πίεση στα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης που διαθέτουμε. Τα εν λόγω συστήματα όμως, χαρακτηρίζονται από πολύ μικρότερη ταχύτητα αλλαγής, υπερβολικά μικρό δυναμικό και βραδεία προσαρμογή στις νέες συνθήκες.

Ένα άλλο βασικό συμπέρασμα που εξάγεται από την ανάλυση της κατάστασης απασχόλησης κατά ηλικία, είναι ότι, όπως και στην Ευρώπη έτσι και στην Ελλάδα, οι νέοι και οι γυναίκες επωμίζονται δυσανάλογα το βάρος τη μη-απασχόλησης και της ανεργίας. Αυτό οφείλεται κυρίως στην προστασία που παρέχεται είτε από το κράτος είτε από τις οργανώσεις των εργαζομένων στις ήδη κατειλημμένες θέσεις εργασίας. Αυτή η κατάσταση σε συνδυασμό με την πρόωρη συνταξιοδότηση οδηγεί στη μαζική έξοδο που παρατηρείται από την αγορά εργασίας, ιδιαίτερα για τις γυναίκες, και την ένταξη στο μη εργατικό δυναμικό στις ηλικίες 50 - 64 ετών.

Διάρθρωση της απασχόλησης κατά τομέα και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας

Παρατηρείται μία συνολική αύξηση της απασχόλησης στην Ελλάδα κατά 151.744 άτομα που αντιστοιχεί σε ποσοστιαία αύξηση της τάξης του 4,1%. Τα δύο τρίτα της αύξησης αυτής αναλογούν στις γυναίκες (100.939) και το υπόλοιπο στους άνδρες (50.806). Μόνο ο Τριτογενής Τομέας παρουσιάζει καθαρή αύξηση στην απασχόληση (με την εξαίρεση περίπου 5.500 νέων θέσεων εργασίας για τις γυναίκες στην Γεωργία) με αποτέλεσμα η συμβολή του στη συνολική απασχόληση το 1996 να φθάνει στο 56,8% από 54,5% το 1993. Οι άλλοι δύο τομείς παρουσιάζουν πτώση του μεριδίου τους στην απασχόληση με αποτέλεσμα ο Πρωτογενής από 21,3% το 1993 να πέσει στο 20,3% το 1996 και ο Δευτερογενής από 24,2% στο 22,9% αντίστοιχα.

Στο Δευτερογενή Τομέα, εμφανίζεται μία μείωση 14.008 ατόμων ή ποσοστό 1,6%, με αποτέλεσμα το μερίδιο του Δευτερογενή τομέα στη συνολική απασχόληση του Χώρας να πέφτει. Η πτώση της συμβολής αυτής είναι ιδιαίτερα έντονη στον κλάδο των Κατασκευών, ο οποίος παρουσιάζει μείωση της απασχόλησης της τάξης του 3,8%, ή 9.629 άτομα (άνδρες κατά 91%) με αποτέλεσμα η συμβολή των κατασκευών στη συνολική απασχόληση από το 7% το 1993 να πέσει στο 6,5% το 1996. Σημαντική μείωση παρατηρείται επίσης στους Κλάδους της Μεταποίησης της τάξης του 0,6% ή 3.393 άτομα (άνδρες κατά τα 2/3), με αποτέλεσμα η συμμετοχή

του εν λόγω κλάδου στη συνολική απασχόληση της χώρας από το 15,6% το 1993 να πέσει στο 14,9% το 1996.

Όπως προαναφέρθηκε, αύξηση της απασχόλησης εμφανίζεται μόνο στον Τριτογενή Τομέα. Συγκεκριμένα, παρατηρείται μία καθαρή αύξηση της απασχόλησης της τάξης του 8,6% ή 173.505 άτομα (εκ των οποίων 44% άνδρες και 56% γυναίκες). Η αύξηση αυτή επιμερίζεται σε όλους τους κλάδους του Τομέα και ειδικότερα ως εξής:

- Τη μεγαλύτερη απόλυτη αύξηση εμφανίζει το Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο όπου δημιουργούνται 40645 νέες θέσεις εργασίας ή 6,9%. Στις γυναίκες αναλογεί το 58% της αύξησης. Ο κλάδος με 16.2% της συνολικής απασχόλησης, διατηρεί και επαυξάνει τη θέση του ως ο σημαντικότερος κλάδος απασχόλησης, μετά τη Γεωργία (19,9%).

- Τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση εμφανίζει η απασχόληση στα ιδιωτικά νοικοκυριά που είναι 65.2% ή 15517 άτομα (99% γυναίκες). Ο κλάδος αντιπροσωπεύει το 1% της συνολικής απασχόλησης.

- Μεγάλη ποσοστιαία αύξηση, της τάξης του 13,6% ή 11013 άτομα (77% γυναίκες), εμφανίζει επίσης ο κλάδος «Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί» με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 2,2% το 1993, να φθάσει στο 2,4% το 1996.

- Ο κλάδος «Ξενοδοχεία και Εστιατόρια» εμφανίζει αύξηση της τάξης του 12,8% ή 25934 άτομα (63% άνδρες), με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 5,5% το 1993, να φθάσει στο 5,9% το 1996.

- Ο κλάδος «Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας» εμφανίζει αύξηση της τάξης του 11,9% ή 16653 άτομα (52% άνδρες), με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 3,8% το 1993, να φθάσει στο 4% το 1996.

- Ο κλάδος «Εκπαίδευση» εμφανίζει αύξηση της τάξης του 11,7% ή 23558 άτομα (79% γυναίκες), με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 5,4% το 1993, να φθάσει στο 5,8% το 1996.

- Ο κλάδος «Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών» εμφανίζει αύξηση της τάξης του 10,9% ή 12742 άτομα (88% άνδρες), με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 3,2% το 1993, να φθάσει στο 3,4% το 1996.

- Ο κλάδος «Υγεία – Πρόνοια» εμφανίζει αύξηση της τάξης του 10,1% ή 15575 άτομα (51% γυναίκες), με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 4,2% το 1993, να φθάσει στο 4,4% το 1996.

- Ο κλάδος «Δημόσια Διοίκηση» εμφανίζει αύξηση της τάξης του 2,9% ή 7697 άτομα (62% άνδρες), με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 7,2% το 1993, να πέσει στο 7,1% το 1996.

- Τέλος, κλάδος «Μεταφορές και Αποθήκευση» εμφανίζει αύξηση της τάξης του 2% ή 5037 άτομα (59% άνδρες), με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 6,7% το 1993, να πέσει στο 6,6% το 1996.

Η απασχόληση των ανδρών κατά το 1996, στον Τριτογενή Τομέα συγκεντρώνεται στο «Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο» (16,2% της συνολικής απασχόλησης) με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση σε σχέση με τις γυναίκες 63,6%, στις «Μεταφορές» (6,6% της συνολικής απασχόλησης) με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση 86,9%, στη «Δημόσια Διοίκηση» (7,1% της συνολικής απασχόλησης) με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση 68,1% και στα «Ξενοδοχεία - Εστιατόρια» (5,9% της συνολικής απασχόλησης) με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση 59,8%.

Μόνο σε τρεις κλάδους του Τριτογενή Τομέα η απασχόληση των γυναικών κατά το 1996 συμμετέχει με πάνω από το 50% της απασχόλησης στον κλάδο. Αυτοί είναι η «Υγεία και Κοινωνική Πρόνοια» (62,1% -στο 4,4% της συνολικής απασχόλησης) η «Εκπαίδευση» (60,8% -στο 5,8% της συνολικής απασχόλησης) και τα «Ιδιωτικά Νοικοκυριά»(91% -στο 1% της συνολικής απασχόλησης). Με πάνω από το 1/3 της απασχόλησης στον κλάδο οι γυναίκες συμμετέχουν στους «Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς (45,1%), στη «Διαχείριση Ακίνητης Περιουσίας» (40,4%), στα «Ξενοδοχεία και Εστιατόρια» (40,2%), στις Άλλες Δραστηριότητες Παροχής Υπηρεσιών» (38,2%) και στο «Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο» (36,4%).

Διάρθρωση της απασχόλησης κατά επαγγελματική κατηγορία

Η εξέλιξη της κατανομής των απασχολούμενων κατά επαγγελματική κατηγορία ακολουθεί τις αντίστοιχες εξελίξεις στην κατά κλάδο απασχόληση, με αποτέλεσμα τα επαγγέλματα του Πρωτογενή και του Δευτερογενή Τομέα να παρουσιάζουν κάμψη της απασχόλησης ενώ εκείνα των υπηρεσιών και γενικότερα του Τριτογενή Τομέα να παρουσιάζουν αύξηση της απασχόλησης.

Συγκεκριμένα οι Ειδικευμένοι τεχνίτες παρουσιάζουν μείωση 6,6% στην τετραετία που αντανακλά τη μείωση των απασχολούμενων στις μεταποιητικές βιομηχανίες και στις κατασκευές, με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 18% το 1993 να πέφτει στο 16,1% το 1996.

Ακολουθούν οι απασχολούμενοι στον Πρωτογενή Τομέα «Ειδικευμένοι Γεωργοί και συναφή επαγγέλματα» παρουσιάζουν μείωση της απασχόλησης της τάξης του 1,2%, με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 20,8% το 1993 να πέφτει στο 19,8% το 1996.

Οι υπόλοιπες επαγγελματικές κατηγορίες παρουσιάζουν αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων ως ακολούθως:

- Τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση εμφανίζουν «Τεχνολόγοι και Τεχνικοί βοηθοί» (24,8%), με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 4,9% το 1993, να φθάσει στο 5,9% το 1996.

- Οι «Χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων» εμφανίζουν αύξηση 11,5%, με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 7,1% το 1993, να φθάσει στο 7,6% το 1996.

- Τα «Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα» εμφανίζουν αύξηση της τάξης του 10%, με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 10,8% το 1993, να φθάσει στο 11,4% το 1996.

- Τα «Μέλη Βουλευόμενων σωμάτων και ανώτερα διοικητικά στελέχη» εμφανίζουν αύξηση 9,6%, με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 10% το 1993, να φθάσει στο 10,5% το 1996.

- Οι «Ανειδίκευτοι εργάτες» εμφανίζουν αύξηση 7,5%, με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 5,8% το 1993, να φθάσει στο 6% το 1996.

- Οι «Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών» εμφανίζουν αύξηση 6,8%, με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 11,1% το 1993, να φθάσει στο 11,4% το 1996.

- Τέλος, οι «Υπάλληλοι γραφείου» εμφανίζουν αύξηση της τάξης του 1,7% περίπου, με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση της Χώρας από 10,5% το 1993, να πέσει στο 10,2% το 1996.

Στις δύο επαγγελματικές κατηγορίες που γνώρισαν ύφεση κατά την τετραετία, «Ειδικευμένοι τεχνίτες» και «Ειδικευμένοι γεωργοί» συγκεντρώνεται το 39% των ανδρών και αντιπροσωπεύει το 25% της συνολικής απασχόλησης. Στους αντίστοιχους κλάδους συγκεντρώνεται το 30% της απασχόλησης των γυναικών και αντιπροσωπεύει το 11% της συνολικής απασχόλησης.

Η κατανομή στα επαγγέλματα κατά φύλο δείχνει μόνο τρεις επαγγελματικές κατηγορίες όπου τα φύλα εκπροσωπούνται ισότιμα: «Υπάλληλοι Γραφείου», όπου οι

γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 53,7%, «Απασχολούμενες στην παροχή Υπηρεσιών» (50,3%) και «Ανειδίκευτες εργάτριες» (49,6%). Στα επαγγέλματα αυτά απασχολείται συνολικά το 27,6% των εργαζομένων.

Σε άλλες δύο δυναμικές επαγγελματικές κατηγορίες οι ενδείξεις είναι ενθαρρυντικές με την έννοια ότι η αναλογία των γυναικών έχει περάσει το 40% και αυξάνεται με ταχύτερο ρυθμό από ό,τι των ανδρών. Στα «επιστημονικά κλπ. Επαγγέλματα» που αντιπροσωπεύει το 11,4% της συνολικής απασχόλησης η αναλογία των γυναικών το 1996 ήταν 44,8% και το ποσοστό μεταβολής στην τετραετία ήταν 12,8% σε αντίθεση με 7,9% των ανδρών.

Στην επαγγελματική κατηγορία των «τεχνολόγων και συναφών επαγγελμάτων» που γνωρίζει την μεγαλύτερη αύξηση στην τετραετία (24,8%) η αύξηση των γυναικών (34,1%) ήταν μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών (18,5%) με αποτέλεσμα να αναλογούν στο 43% των εργαζομένων σε μια κατηγορία που έφτασε το 6% της συνολικής απασχόλησης.

Τέλος, στα «ανώτερα διοικητικά στελέχη και μέλη βουλευόμενων σωμάτων», όπου απασχολείται συνολικά το 10,5% των εργαζομένων, οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν το 23,1% μόνο, αλλά ο ρυθμός μεταβολής τους στην τετραετία ήταν 11,4% σε σύγκριση με 9,6% των ανδρών.

2.2.2. Ευρωπαϊκή Ένωση

Το 1997 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έθεσε σε εφαρμογή την Ενιαία Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση, σε μια προσπάθεια συστηματικότερου συντονισμού των πολιτικών απασχόλησης των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά το πρότυπο της παρακολούθησης της πορείας οικονομικής σύγκλισης. Βασικό στοιχείο υλοποίησης της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση αποτελεί η διατύπωση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, των στόχων πολιτικής της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης και των βασικών σημείων σύγκλισης των πολιτικών απασχόλησης των κρατών μελών. Τα κράτη – μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να εντάξουν αυτούς τους στόχους στις εθνικές τους πολιτικές, και να λάβουν ανάλογα διοικητικά, θεσμικά και άλλα μέτρα, τα οποία θα αποτυπώνονται στα Εθνικά Σχέδια Δράσης (ΕΣΔ) για την Απασχόληση.

Η εφαρμογή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την απασχόληση ξεκίνησε τον Νοέμβριο του 1997, με τη διατύπωση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή 19 Κατευθυντήριων Γραμμών για το 1998, κάτω από τους τέσσερις πυλώνες της α) βελτίωσης της ικανότητας επαγγελματικής ένταξης β) ανάπτυξης του επιχειρηματικού πνεύματος γ) προώθησης της ικανότητας προσαρμογής επιχειρήσεων και εργαζομένων, και δ) ενίσχυσης των πολιτικών για την ισότητα των ευκαιριών. Έκτοτε οι κατευθυντήριες γραμμές αναθεωρούνται σε ετήσια βάση ενώ στην παρούσα φάση πραγματοποιείται μια εκτενέστερη αναθεώρηση της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης και του τρόπου παρακολούθησης της η οποία θα ολοκληρωθεί την άνοιξη του 2003.

Στις εκάστοτε αναθεωρήσεις της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης λαμβάνεται υπόψη η εμπειρία εφαρμογής και παρακολούθησης των προηγούμενων ετών και οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες που επηρεάζουν την επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης. Με βάση τα στοιχεία αυτά και φυσικά το γενικότερο πολιτικό σχεδιασμό στα κράτη – μέλη επαναπροσδιορίζεται η Ευρωπαϊκή Πολιτική Απασχόλησης. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι εκτός των τεσσάρων πυλώνων της πολιτικής απασχόλησης, καθορίζονται και ορισμένα «οριζόντια» θέματα τα οποία αφορούν όλους τους πυλώνες όπως η ενίσχυση της δια βίου μάθησης, η ενίσχυση της περιφερειακής και κοινωνικής συνοχής και άλλα.

Αν θέλαμε να συνοψίσουμε τους στόχους της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης σε ένα γενικό στόχο θα μπορούσαμε να πούμε ότι όλες οι επιμέρους πολιτικές στοχεύουν στην ενίσχυση της «Ποιότητας της Εργασίας». Ο όρος αυτός σημαίνει «περισσότερες και καλύτερες δουλειές για όλους» και επομένως περιλαμβάνει ποσοτικούς και ποιοτικούς στόχους για την αγορά εργασίας. Με άλλα λόγια ο όρος ποιότητα στην εργασία περιλαμβάνει μια σειρά από παράγοντες που επηρεάζουν την ένταξη, παραμονή και πρόοδο στην αγορά εργασίας όλων των επιμέρους ομάδων που απαρτίζουν τις κοινωνίες των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Απασχόλησης καθορίζει εκτός από τους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν σε συγκεκριμένα χρονικά περιθώρια και τους τρόπους με τους οποίους θα παρακολουθείται και αξιολογείται η πρόοδος που έχει επιτευχθεί στα κράτη μέλη και στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένας από τους σημαντικότερους τρόπους παρακολούθησης της κατάστασης στην αγορά εργασίας σε σχέση με τους στόχους της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης είναι ο καθορισμός δεικτών με τους οποίους μετρούνται οι επιμέρους στόχοι και χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας. Ο προσδιορισμός των δεικτών για την παρακολούθηση της

Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης είναι το αποτέλεσμα συνεχών διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών – μελών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που αφορούν τόσο στα τεχνικά χαρακτηριστικά των δεικτών όσο και στην πολιτική απόφαση για την υιοθέτηση ή όχι ενός συγκεκριμένου δείκτη.

Το παρόν Τετράδιο Εργασίας αποτελεί το πρώτο μίας σειράς ανάλογων κειμένων στα οποία παρουσιάζονται οι δείκτες με τους οποίους παρακολουθείται η Ευρωπαϊκή Πολιτική Απασχόλησης. Λόγω του μεγάλου αριθμού των δεικτών θεωρήθηκε προτιμότερο οι δείκτες να χωριστούν σε θεματικές ενότητες και να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα των δεικτών και ερμηνευτικά σχόλια σε διαφορετικά κείμενα. Στο παρόν κείμενο παρουσιάζονται οι γενικοί δείκτες απασχόλησης και ανεργίας ενώ στα Τετράδια Εργασίας που θα ακολουθήσουν θα παρουσιαστούν οι δείκτες που αφορούν σε θέματα εκπαίδευσης και κατάρτισης και επιμέρους εξειδικευμένα θέματα της αγοράς εργασίας.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Από το σύνολο των δεικτών για την αγορά εργασίας επιλέχθηκαν 20 δείκτες που μετρούν θέματα απασχόλησης και ανεργίας για να παρουσιαστούν στο παρόν Τετράδιο Εργασίας. Η επιλογή των συγκεκριμένων δεικτών έγινε με βάση δύο κυρίως κριτήρια: πρώτον επιλέχθηκαν οι γενικότεροι δείκτες σε αντιδιαστολή με περισσότερο εξειδικευμένους δείκτες οι οποίοι θα παρουσιαστούν σε μεταγενέστερα κείμενα και δεύτερον επιλέχθηκαν δείκτες που υπολογίζονται με στοιχεία της ίδιας πηγής δεδομένων και συγκεκριμένα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού.

Η χρήση δεικτών αποτελεί έναν από τους τρόπους εξέτασης της κατάστασης της αγοράς εργασίας στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συχνά οι δείκτες παρουσιάζονται μεμονωμένα ή και σε ομάδες δεικτών και πολλές φορές χωρίς τους απαραίτητους σχολιασμούς που επιτρέπουν την κατά το δυνατό ασφαλή εξαγωγή συμπερασμάτων. Στις περιπτώσεις αυτές είναι δυνατόν να δημιουργηθούν λανθασμένες εντυπώσεις στους αναγνώστες των αποτελεσμάτων των δεικτών καθότι τα αποτελέσματα κάθε δείκτη εξαρτώνται από μία σειρά παραγόντων που έχουν να κάνουν με τεχνικά ζητήματα (τρόπο υπολογισμού, πηγή δεδομένων) αλλά και ουσιαστικά ζητήματα όπως άλλους παράγοντες που ευθύνονται για την τιμή ενός δείκτη και οι οποίοι δεν αποτυπώνονται ευκρινώς σε κάποιο μεμονωμένο δείκτη. Το σχόλιο αυτό δεν θα πρέπει να εκληφθεί ως προσπάθεια μείωσης της αξίας αλλά ως προσπάθεια διευκρίνησης του τρόπου ανάγνωσης των αποτελεσμάτων των δεικτών.

Για παράδειγμα ο δείκτης απασχόλησης μετρά τον αριθμό των ατόμων που εργάζονται σε σχέση με τον αριθμό εργασίμης ηλικίας η οποία συνήθως καθορίζεται στα 15-64 έτη. Στην αξιολόγηση αυτού του δείκτη θα πρέπει να ληφθούν υπόψη μια σειρά από τεχνικές λεπτομέρειες όπως για παράδειγμα ότι εργαζόμενους σύμφωνα με τους ισχύοντες ορισμούς της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, δηλαδή της βασικότερης πηγής δεδομένων για θέματα αγοράς εργασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θεωρείται όποιος απασχολείται έστω και μία ώρα εβδομαδιαία. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό μια χώρα στην οποία οι περισσότεροι εργαζόμενοι εργάζονται με μερική απασχόληση μπορεί να έχει υψηλότερη τιμή σε αυτό το δείκτη συγκριτικά με μια άλλη χώρα στην οποία κυριαρχεί η πλήρης απασχόληση και μία μερίδα του εργατικού δυναμικού δεν απασχολείται καθόλου. Η πρώτη περίπτωση δεν είναι απαραίτητως καλύτερη από τη δεύτερη και για την αξιολόγηση της κατάστασης στις δύο χώρες απαιτούνται περισσότερα στοιχεία. Επιπλέον τα διαφορετικά ποσοστά απασχόλησης μεταξύ δύο χωρών δεν θα πρέπει να αποδοθούν αποκλειστικά στις ισχύουσες πολιτικές απασχόλησης καθότι επηρεάζονται από την οικονομική συγκυρία, από την ύπαρξη και το μέγεθος της παραοικονομίας καθώς και από την υστέρηση εμφάνισης των αποτελεσμάτων οποιουδήποτε μέτρου πολιτικής.

Με δεδομένες τις δυσκολίες ερμηνείας των αποτελεσμάτων των δεικτών της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης, στη συνέχεια παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα είκοσι δεικτών για θέματα απασχόλησης και ανεργίας. Για κάθε δείκτη παρουσιάζεται ο ορισμός, τα στοιχεία και ερμηνευτικά σχόλια. Οι δείκτες παρουσιάζονται για όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και για το σύνολο των κρατών. Στις περιπτώσεις που είτε τα στοιχεία για κάποιο κράτος ήταν αναξιόπιστα είτε δεν ήταν διαθέσιμα τη στιγμή συγγραφής του κειμένου, στο σχετικό πίνακα εμφανίζεται μία τελεία που υποδεικνύει την έλλειψη στοιχείων για μια συγκεκριμένη χώρα. Στις περιπτώσεις που δεν υπάρχουν συγκεκριμένα προβλήματα συγκρισιμότητας μεταξύ των στοιχείων για τα διάφορα κράτη, τα αποτελέσματα του δείκτη παρουσιάζονται για το 2001 δηλαδή τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες υπάρχουν λόγοι για τους οποίους η συγκρισιμότητα των στοιχείων μεταξύ των κρατών είναι περισσότερο προβληματική παρουσιάζονται διαχρονικά στοιχεία και στις περιπτώσεις αυτές η σύγκριση μεταξύ των κρατών θα πρέπει να γίνεται με μεγαλύτερη προσοχή.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι οι δείκτες με τους οποίους παρακολουθείται η Ευρωπαϊκή Πολιτική Απασχόλησης διαχωρίζονται σε κύριους και δευτερεύοντες δείκτες. Οι κύριοι δείκτες (key indicators) μετρούν την πρόοδο που έχει επιτευχθεί ως

προς τα ζητούμενα των κατευθυντηρίων γραμμών και των οριζόντιων θεμάτων της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης και θα πρέπει να βασίζονται σε πρόσφατα στοιχεία τα οποία να είναι επαρκώς συγκρίσιμα μεταξύ των κρατών μελών. Οι δευτερεύοντες δείκτες(context indicators) βοηθούν στην ερμηνεία των ανωτέρω δεικτών παρέχοντας επιπλέον πληροφόρηση για την κατάσταση που επικρατεί στα κράτη μέλη.

Ποσοστά ανεργίας (UNEMP1)

Όπως είναι γνωστό το ποσοστό ανεργίας αποτελεί μία από τις σημαντικότερες ενδείξεις της κατάστασης που επικρατεί σε μία αγορά εργασίας και για το λόγο αυτό ο συγκεκριμένος δείκτης είναι κύριος δείκτης. Αξίζει να σημειωθεί ότι για να θεωρηθεί κάποιος άνεργος θα πρέπει να είναι 15-64 ετών, να μην εργάζεται ούτε μία ώρα την εβδομάδα, να θέλει να εργαστεί, να αναζητά ενεργά απασχόληση και να είναι άμεσα διαθέσιμος για εργασία.

Το ποσοστό ανεργίας για το σύνολο του πληθυσμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση ανήλθε σε 7,4%. Το ποσοστό ανεργίας των ανδρών ήταν κατά μία ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερο του μέσου όρου ενώ για τις γυναίκες ήταν λίγο υψηλότερο της μίας ποσοστιαίας μονάδας πάνω από το μέσο όρο. Η Ισπανία και η Ελλάδα έχουν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας και τα μόνα κράτη με ποσοστό ανεργίας υψηλότερο του 10% για το σύνολο του πληθυσμού το συγκεκριμένο έτος. Το Λουξεμβούργο, η Ολλανδία, η Αυστρία και η Ιρλανδία εμφανίζουν για το σύνολο του πληθυσμού ποσοστό χαμηλότερο του 4% ενώ η Πορτογαλία και η Δανία εμφανίζουν ποσοστά ανεργίας ελαφρώς υψηλότερα του 4% για το σύνολο του πληθυσμού.

Στις περισσότερες χώρες τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών είναι υψηλότερα των ποσοστών ανεργίας των ανδρών και μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις η διαφορά είναι ιδιαίτερα μεγάλη. Εξαιρέση στον κανόνα παρουσιάζεται στις εξής χώρες: Ιρλανδία, Σουηδία και Ηνωμένο Βασίλειο, στις οποίες οι γυναίκες αντιμετωπίζουν (ελαφρώς) χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας σε σύγκριση με τους άντρες. Στην Ελλάδα το ποσοστό ανεργίας των ανδρών είναι 7% ενώ των γυναικών 15,6%. Άλλες χώρες στις οποίες το ποσοστό ανεργίας των γυναικών είναι πολύ υψηλότερο του ποσοστού ανεργίας των ανδρών είναι η Ισπανία και η Ιταλία.

Προσωρινή απασχόληση για την καταπολέμηση της ανεργίας

Οι προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επίτευξη του στόχου της πλήρους απασχόλησης ως το 2010

Η οικονομία της γνώσης βασίζεται στην καινοτομία και στους ανθρώπινους πόρους και απαιτεί μεγάλη ικανότητα προσαρμογής εκ μέρους των επιχειρήσεων και των εργαζομένων. Αυτή είναι η βασική διαπίστωση έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής («Όροι των προσωρινώς απασχολούμενων μέσω εταιριών προσωρινής απασχόλησης»). Η Ευρωπαϊκή Ένωση γνωρίζοντας το βαθμό δυσκολίας του προαναφερομένου εγχειρήματος, προωθεί τη συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους, ευέλικτες μορφές οργάνωσης της εργασίας, και μεταρρυθμίζει το κανονιστικό, συμβατικό περιβάλλον, με σκοπό την καλύτερη εναρμόνιση ευελιξίας και ασφάλειας, καθώς και τη δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας.

Σκοπός της Ένωσης είναι να αποκτήσει τα μέσα για να επιτύχει την πλήρη απασχόληση ως το 2010, δηλαδή συνολικό ποσοστό απασχόλησης 70% τουλάχιστον 60% για τις γυναίκες και 50% για τους ηλικιωμένους εργαζομένους. Κύριο μέσο για την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης είναι η αύξηση της προσωρινής εργασίας.

Στην Ευρώπη, το μερίδιο της προσωρινής εργασίας μέσω εταιριών προσωρινής απασχόλησης αυξάνεται συνεχώς εδώ και 10 χρόνια, με ποσοστό ετήσιας αύξησης που εκτιμάται σε 10% μεταξύ των ετών 1991 και 1998, μολονότι το μερίδιο της στη συνολική απασχόληση παραμένει ακόμη μικρό (2,1 εκατομμύρια άτομα κατά μέσον όρο σε ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης, δηλαδή 1,4% της συνολικής απασχόλησης στην Ευρώπη).

Αυτή η ταχεία ανάπτυξη οφείλεται σε τρεις βασικούς λόγους, οι οποίοι καθιστούν την προσωρινή εργασία κύριο παράγοντα ενίσχυσης της προσαρμοστικότητας της αγοράς εργασίας, των επιχειρήσεων και των εργαζομένων:

1. Κατά κανόνα οι επιχειρήσεις αντιμετώπισαν αυξημένες απαιτήσεις ευελιξίας στη διαχείριση του εργατικού δυναμικού, ιδίως εξαιτίας των ταχύτερων και ευρύτερων διακυμάνσεων στις παραγγελίες τους. Έτσι, η προσωρινή εργασία μπορεί να χρησιμεύσει ως αντιστάθμιση της ανεπάρκειας μόνιμου προσωπικού, ή της προσωρινής αύξησης του φόρτου εργασίας, κάτι ιδιαίτερα σημαντικό για τις

μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες επηρεάζονται περισσότερο από τις άλλες επιχειρήσεις από το κόστος πρόσληψης και απόλυσης μονίμων υπαλλήλων.

2. Η προσφυγή στην προσωρινή εργασία εξηγείται από τις ελλείψεις ορισμένων δεξιοτήτων που εμφανίζουν οι εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις, προπαντός στα επαγγέλματα της τεχνολογίας των πληροφοριών. Αυτό το φαινόμενο εντάσσεται στο γενικό πλαίσιο του ευρωπαϊκού ελλείμματος αυτών των δεξιοτήτων, το οποίο επιδιώκεται να καλυφθεί με το «Σχέδιο Δράσης για τις δεξιότητες και την κινητικότητα», που υπέβαλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης.

3. Το ρυθμιστικό περιβάλλον μεταβλήθηκε εκ βάθρων προς το ηπιότερο. Παρά τη συνολική αυτή αύξηση, η προσωρινή εργασία αναπτύχθηκε άμεσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι, το 1999, 80% των εργαζομένων με προσωρινή απασχόληση εργάζονταν σε τέσσερα κράτη μέλη: τις Κάτω Χώρες, τη Γαλλία, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

4. Ωστόσο, αν ληφθεί υπόψη το μερίδιο τους στη συνολική απασχόληση, η σχετική σπουδαιότητα αυτής της μορφής απασχόλησης ποικίλλει: στις Κάτω Χώρες, οι προσωρινά απασχολούμενοι εκτιμάται ότι αντιπροσωπεύουν το 4% του εργατικού δυναμικού και ακολουθούν το Λουξεμβούργο 3,5%, η Γαλλία 2,7%, το Ηνωμένο Βασίλειο 2,1%, το Βέλγιο 1,6%, η Πορτογαλία 1%, η Ισπανία και η Σουηδία 0,8%, η Αυστρία, η Γερμανία και η Δανία 0,7%, η Ιρλανδία και η Φιλανδία 0,6% και η Ιταλία 0,2%.

Η διαφορετικότητα στην ανάπτυξη της προσωρινής εργασίας οφείλεται κατά κύριο λόγο στη διαφορετική σύνταξη των εθνικών ρυθμίσεων των κρατών-μελών. Ουσιώδες και κοινό χαρακτηριστικό της προσωρινής εργασίας είναι η «τριγωνική σχέση» μεταξύ χρήστριας επιχείρησης, μισθωτού και εταιρείας προσωρινής απασχόλησης. Ωστόσο, εκτός από το βασικό σχήμα, η νομική κατάσταση διαφέρει σημαντικά μεταξύ των κρατών-μελών. Κατ' αυτό τον τρόπο μπορούμε να κατατάξουμε τα κράτη σε τρεις κατηγορίες:

1. Τα κράτη, στα οποία ελλείπει ορισμός της προσωρινής εργασίας, μέσω εταιρείας προσωρινής απασχόλησης, ή τα οποία έχουν ελάχιστες ειδικές ρυθμίσεις: Δανία, Φιλανδία, Ιρλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο.

2. Τα κράτη, τα οποία διαθέτουν ειδικό ορισμό και ρυθμίσεις για την προσωρινή εργασία, που αφορούν κυρίως τη σχέση ανάμεσα στην εταιρία προσωρινής απασχόλησης, τη χρήστρια επιχείρηση και τον εργαζόμενο: Γερμανία, Αυστρία, Ισπανία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες και Σουηδία.

3. Τα κράτη τα οποία έχουν εκπονήσει ειδικό ορισμό και ρυθμίσεις για την προσωρινή εργασία, που καλύπτουν όχι μόνο τη σχέση ανάμεσα στην εταιρία απασχόλησης, τη χρήστρια επιχείρηση και τον εργαζόμενο, αλλά και το νομικό καθεστώς του απασχολούμενου με προσωρινή εργασία: Βέλγιο, Γαλλία, Ιταλία, Πορτογαλία και Ελλάδα.

Όσον αφορά τις ουσιαστικές ρυθμίσεις που διέπουν τους όρους εργασίας, εκτός από τη μεγάλη ποικιλία που παρατηρήθηκε, διαπιστώνονται ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά:

- Κατά κανόνα, η εταιρία προσωρινής απασχόλησης θεωρείται ως ο εργοδότης του προσωρινώς απασχολούμενου, επομένως είναι μισθωτός.

- Ως εργοδότης, η εταιρία προσωρινής απασχόλησης υπέχει όλες τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ιδιότητα αυτή.

- Οι προσωρινώς απασχολούμενοι προσλαμβάνονται με σύμβαση ορισμένου χρόνου.

- Οι προσωρινώς απασχολούμενοι λαμβάνουν αποδοχές τουλάχιστον ίσες προς εκείνες που θα ελάμβανε μόνιμος εργαζόμενος στην επιχείρηση, ο οποίος εκτελεί τα ίδια ή παρεμφερή καθήκοντα. Η αρχή αυτή μπορεί να συνταχθεί από τις ισχύουσες διατάξεις νόμων, συμβάσεων ή κωδικών συμπεριφοράς που ρυθμίζουν ειδικά τον τομέα στην Αυστρία, τις Κάτω Χώρες, το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Σουηδία, την Πορτογαλία, την Ισπανία, το Λουξεμβούργο και την Ελλάδα.

- Δεν επιτρέπεται η αναπλήρωση απεργούντος μισθωτού από προσωρινώς απασχολούμενο.

- Η πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες της χρήστριας επιχείρησης πολύ συχνά προβλέπεται από την εφαρμοστέα νομοθεσία.

Ωστόσο, η ουσιώδης διαφορά μεταξύ των προσωρινώς εργαζομένων και των εργαζομένων πλήρους απασχόλησης φαίνεται ότι είναι οι μισθολογικές αποδοχές. Έτσι, στην Αυστρία, οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι η διαφορά μεταξύ του μισθού, που προβλέπεται στη συλλογική σύμβαση η οποία εφαρμόζεται στη χρήστρια επιχείρηση, και του πραγματικού μισθού των προσωρινώς απασχολούμενων μπορεί να ανέλθει σε 30%. Αντιθέτως, άλλη μελέτη, η οποία συγκρίνει τις μέσες ακαθάριστες μηνιαίες αποδοχές ενός προσωρινώς απασχολούμενου προς τις μεσαίες αποδοχές μόνιμου εργαζομένου για το ίδιο έτος εργασίας, εκτιμά ότι η μισθολογική διαφορά φαίνεται να είναι περίπου 5%.

Στη Γερμανία, οι προσωρινώς απασχολούμενοι έχουν συχνότερα συμβάσεις αορίστου χρόνου και, έτσι αμείβονται μεταξύ δύο τοποθετήσεων, κάτι που δεν επιτρέπει ευθεία σύγκριση του εισοδήματός τους με εκείνο άλλων εργαζομένων.

Επαγγελματικές εκτιμήσεις για την Ισπανία έδειχναν ότι, το 1999, πριν από την έναρξη ισχύος ενός νέου νόμου (ο οποίος προβλέπει ότι οι μισθοί των προσωρινώς απασχολούμενων πρέπει να είναι ίσοι με εκείνους που προβλέπει η συλλογική σύμβαση, η οποία εφαρμόζεται στη χρήστρια επιχείρηση), οι καταβαλλόμενοι μισθοί εκ μέρους των εταιριών προσωρινής απασχόλησης ήταν κατά 10% έως 15% χαμηλότεροι από ό,τι στις χρήστριες επιχειρήσεις.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το μέσο εβδομαδιαίο εισόδημα των προσωρινώς εργαζομένων με πλήρη απασχόληση αντιστοιχεί σε 68% του μέσου εβδομαδιαίου εισοδήματος του συνόλου των μισθωτών, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους εργαζομένους με πλήρη απασχόληση που έχουν σύμβαση ορισμένου χρόνου είναι 89%.

Σε ό,τι αφορά την δια βίου κατάρτιση οι προσωρινώς απασχολούμενοι συμμετέχουν πολύ λιγότερο στη διαρκή επαγγελματική κατάρτιση (το ποσοστό συμμετοχής τους εκτιμάται σε 20% περίπου) από ό,τι οι εργαζόμενοι με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου (36%), ή ακόμη και οι εργαζόμενοι με σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου (27%).

Τέλος, όσον αφορά την ισότητα ανδρών και γυναικών, η προσωρινή εργασία παρουσιάζει πολύ διαφορετικές όψεις, ανάλογα με το κράτος μέλος. Σε μερικές χώρες, κυρίως εκείνες στις οποίες αυτή η μορφή απασχόλησης αφορά περισσότερο τη βιομηχανία, τις οικοδομές και τα δημόσια έργα, επικρατούν οι άνδρες.

Αυτό συμβαίνει στην Αυστρία 87%, στη Γερμανία 80%, στη Γαλλία 74%, στο Λουξεμβούργο 77%, στην Ισπανία 62% και στο Βέλγιο 60%. Αλλού, στις Κάτω Χώρες, στην Πορτογαλία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, υπάρχει σχετική ισορροπία των φύλων. Αντιστρόφως, στη Φιλανδία και στη Σουηδία, η μεγάλη πλειονότητα είναι γυναίκες, που αντιπροσωπεύουν περίπου 80% του συνόλου των προσωρινώς απασχολούμενων.

Στο σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης η διαφορά ανάμεσα στα ποσοστά ανεργίας ανδρών και γυναικών την περίοδο 1997-2001 κυμαίνεται μεταξύ 2,3 και 2,9 ποσοστιαίων μονάδων. Στην Ελλάδα η διαφορά είναι πολύ μεγαλύτερη και κυμαίνεται μεταξύ 8,6 και 10,1 μονάδων για την ίδια περίοδο. Σε δύο χώρες (Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο) η διαφορά είναι αρνητική δηλαδή το ποσοστό ανεργίας των ανδρών είναι

υψηλότερο του ποσοστού ανεργίας των γυναικών ενώ στην Ιρλανδία η διαφορά είναι είτε αρνητική είτε μηδενική. Στις υπόλοιπες χώρες τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών είναι υψηλότερα των ποσοστών ανεργίας των ανδρών. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι διαφορές σε βάρος των γυναικών είναι μικρές (Αυστρία, Γερμανία, Δανία, Φιλανδία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πορτογαλία) ενώ σε άλλες χώρες οι διαφορές είναι μεγάλες (Ισπανία, Ελλάδα, Ιταλία). Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι οι διαφορές στα ποσοστά ανεργίας σε βάρος των γυναικών σε ορισμένες μειώνονται διαχρονικά (Βέλγιο, Γερμανία, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία, Λουξεμβούργο) ενώ σε άλλες παραμένουν σταθερές (Αυστρία, Φιλανδία, Γαλλία, Ελλάδα, Πορτογαλία). Χαρακτηριστικό είναι ότι οι χώρες με τα τρία υψηλότερα ποσοστά ανεργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση δηλαδή η Ισπανία, η Ελλάδα και η Ιταλία παρουσιάζουν και τη μεγαλύτερη απόκλιση μεταξύ των ποσοστών ανεργίας ανδρών και γυναικών. Αντιθέτως η Φιλανδία που έχει το τέταρτο υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2001, παρουσιάζει ελάχιστη διαφορά μεταξύ των ποσοστών ανεργίας ανδρών και γυναικών.

Τα αποτελέσματα του δείκτη αυτού θα πρέπει να ληφθούν σημαντικά υπόψη στη χάραξη εστιασμένων πολιτικών απασχόλησης στην Ελλάδα καθότι δείχνουν ότι σημαντικό βάρος στην αντιμετώπιση της ανεργίας θα πρέπει να δοθεί στην περίπτωση των γυναικών.

Ο διαχωρισμός σε επαγγέλματα στα οποία απασχολούνται κυρίως άνδρες και σε επαγγέλματα στα οποία απασχολούνται κυρίως γυναίκες αποτελεί το ζητούμενο του συγκεκριμένου δείκτη. Ο διαχωρισμός στα λεγόμενα «ανδρικά» και «γυναικεία» επαγγέλματα ίσως να μην αποτελούσε πρόβλημα αν δεν συνοδεύονταν από άλλες διακρίσεις στις αμοιβές και σε άλλα χαρακτηριστικά τα οποία κατά κανόνα είναι ευνοϊκότερα στα ανδρικά επαγγέλματα σε σύγκριση με τα γυναικεία επαγγέλματα. Αποτελεί κύριο δείκτη.

Ο δείκτης υπολογίζεται σε 25% για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παραμένει σχετικά σταθερός για την περίοδο 1997 2001. Στην Ελλάδα ο δείκτης είναι μικρότερος του ευρωπαϊκού μέσου όρου υποδηλώνοντας ότι υπάρχει μικρότερη διάκριση μεταξύ «ανδρικών» και «γυναικείων» επαγγελμάτων σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες. Η Ελλάδα και η Ιταλία εμφανίζουν τους χαμηλότερους δείκτες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Δανία, η Φιλανδία και η Σουηδία παρουσιάζουν τους υψηλότερους δείκτες. Είναι ενδιαφέρον ότι στις Σκανδιναβικές χώρες στις οποίες τα ποσοστά ανεργίας και απασχόλησης δεν διαφοροποιούνται ιδιαίτερα μεταξύ ανδρών και γυναικών εμφανίζεται η μεγαλύτερη διάκριση σε ανδρικά και γυναικεία

επαγγέλματα ενώ στην Ιταλία και στην Ελλάδα που η κατάσταση των γυναικών στην αγορά εργασίας είναι αρκετά χειρότερη από την κατάσταση των ανδρών, στο συγκεκριμένο θέμα υπάρχει μεγαλύτερη ομοιομορφία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο κείμενο αυτό παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα είκοσι δεικτών απασχόλησης και ανεργίας που χρησιμοποιούνται από τη Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην παρακολούθηση της κατάστασης που επικρατεί στην αγορά εργασίας των κρατών μελών και στην πρόοδο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης. Τα αποτελέσματα των δεικτών συνοδεύονται από σχόλια που διευκολύνουν την κατανόηση και ερμηνεία των σχετικών δεικτών.

Είναι φανερό ότι η συνολική αποτίμηση της κατάστασης της αγοράς εργασίας δεν είναι δυνατή απλώς με τη χρήση ενός ή περισσοτέρων δεικτών. Στην ερμηνεία μάλιστα των όποιων δεικτών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ο τρόπος ορισμού του κάθε δείκτη καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πηγής δεδομένων που χρησιμοποιείται. Επιπλέον η τιμή ενός δείκτη δεν αποτελεί παρά ένδειξη επιτυχίας ή αποτυχίας ενός συγκεκριμένου μέτρου πολιτικής καθότι τα μεγέθη της αγοράς εργασίας επηρεάζονται από μαι σειρά παραγόντων και όχι απλώς και μάλιστα άμεσα από τα μέτρα πολιτικής. Στην αξιολόγηση των μέτρων πολιτικής, θα πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη η αρχική τιμή για τα διάφορα μεγέθη της αγοράς εργασίας, πριν δηλαδή την υιοθέτηση κάποιου μέτρου πολιτικής, η οποία συχνά διαφέρει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι στόχοι της Λισσαβόνας - τόσο οι ποσοτικοί όσο και οι ποιοτικοί - είναι ιδιαίτερος φιλόδοξοι και αποτελούν σημαντικό σημείο εκκίνησης της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης. Στην αξιολόγηση της πορείας των κρατών και του βαθμού ανταπόκρισης αυτών στους κοινούς στόχους θα πρέπει να επισημαίνονται αρχικές διαφοροποιήσεις των κρατών στα διάφορα μεγέθη και οι ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν σε κάθε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η αξιολόγηση των επιμέρους κριτηρίων θα πρέπει να γίνεται συνδυαστικά ώστε να λαμβάνεται όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα. Η συνδυαστική αξιολόγηση των κριτηρίων της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Απασχόλησης η οποία μπορεί να γίνει και με τη χρήση των δεικτών μπορεί να οδηγήσει σε χρήσιμα συμπεράσματα πολιτικής διότι είναι δυνατός ο εντοπισμός των

ομάδων εκείνων για τις οποίες απαιτείται εξειδικευμένη παρέμβαση στην αγορά εργασίας.

2.3. Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

2.3.1. Οι γυναίκες το πιο «φθινό» τμήμα της εργατικής τάξης

Οι γυναίκες συγκεντρώνονται σε κλάδους και θέσεις εργασίας χαμηλών μισθών και ημερομισθίων

Στον καπιταλισμό οι όποιες θεσμικές ρυθμίσεις που αφορούν κατακτήσεις εργαζομένων είναι υπό αμφισβήτηση και αναίρεση. Βασικός στόχος του κεφαλαίου είναι η αύξηση του απλήρωτου μέρους της εργασίας. Στα πλαίσια της αστικής νομοθεσίας - και κάτω από τους επίμονες αγώνες του εργατικού και γυναικείου κινήματος - το θέμα της ίσης αμοιβής για ίδια δουλειά έχει τυπικά λυθεί, αφού θεσμοθετήθηκε. Όμως οι γυναίκες εξακολουθούν να αποτελούν το πιο φθινό τμήμα της εργατικής τάξης.

Η διαφορά στην πώληση της γυναικείας εργατικής δυναμής δεν οφείλεται στην παραβίαση των κλαδικών συμβάσεων (οι οποίες όπου εφαρμόζονται, ισχύουν για όλους) αλλά στο ότι οι γυναίκες απασχολούνται σε μαζική έκταση σε τομείς εργασίας που είναι από τους πιο κακοπληρωμένους και στο ότι έχουν μικρότερη επαγγελματική εξέλιξη έναντι των ανδρών.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα συγκέντρωσης γυναικών σε χαμηλά αμειβόμενους τομείς βρίσκεται στην βιομηχανία ενδυμάτων, όπου περισσότερο από τα 2/3 ολόκληρου του παγκόσμιου εργατικού δυναμικού είναι γυναίκες και η οποία απορροφά σχεδόν το 1/5 του γυναικείου εργατικού δυναμικού στην παραγωγή. Επίσης, σχεδόν τα 2/3 των εργαζομένων γυναικών σε παγκόσμιο επίπεδο που απασχολούνται στην παραγωγή κατατάσσονται σε «εργάτριες χειρίστριες και εργάτριες παραγωγής». Μόνο το 5% είναι σε επαγγελματικές και τεχνικές εργασίες και 2% σε διοικητικές και διευθυντικές θέσεις. Στον τομέα των υπηρεσιών όπου εργάζονται οι περισσότερες γυναίκες κατέχουν μόνο το 11% των διοικητικών και διευθυντικών θέσεων.

Στη χώρα μας οι Ελληνίδες μισθωτές είναι από τις χαμηλότερα αμειβόμενες στην Ευρώπη (68% των ωρομισθίων των ανδρών). Τα χαμηλότερα ποσοστά βρίσκονται στον τομέα του ηλεκτρισμού - αερίου πόλεως με 57,6% στις μηνιαίες αποδοχές των

υπαλλήλων και 69,6% στα ημερομίσθια των εργατών. Ακολουθεί ο τομέας δέρματος που οι γυναίκες παίρνουν το 59% των μηνιαίων αποδοχών των υπαλλήλων και το 81,4% των εργατών στη βιομηχανία.

Ακολουθεί ο τομέας μηχανών και συσκευών, ειδών διατροφής, ποτά. Η μεγαλύτερη ψαλίδα διαφοράς στην τιμή πώλησης της γυναικείας εργατικής δύναμης βρίσκεται στους υπαλλήλους, με μέσο όρο στο 74% των ανδρών, ενώ στα μεροκάματα των βιομηχανικών εργατριών η διαφορά ακόμα και στους ίδιους κλάδους είναι μικρότερη με μέσο όρο περίπου στο 85%. Στο δημόσιο τομέα η διάκριση λειτουργεί επίσης έμμεσα με τη συγκέντρωση των γυναικών στις κατώτερες βαθμίδες ακόμα και αν το επίπεδο της γενικής εκπαίδευσης είναι ίσο ή και ανώτερο από των ανδρών. Π.χ. ενώ οι γυναίκες στην δημόσια διοίκηση, αποτελούν το 1/3 των εργαζομένων, το ποσοστό των γυναικών στους γενικούς διευθυντές παραμένει κάτω του 5%. Στις τράπεζες οι γυναίκες κυριαρχούν στις θέσεις χαμηλής ευθύνης. Το 38% των εργαζομένων είναι γυναίκες, τη διεύθυνση όμως των καταστημάτων την έχουν οι άνδρες με ποσοστό 96,2%.

Στον τουρισμό, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους οι εργαζόμενοι χαρακτηρίζονται ως ανειδίκευτοι. Αυτές οι εργασίες έχουν καταταγεί στη συλλογική σύμβαση στην 4^η κατηγορία. Σε αυτήν την 4^η κατηγορία ανήκουν οι περισσότερες εργαζόμενες γυναίκες στα ξενοδοχεία, που είναι και η πλειοψηφία των εργαζομένων: καμαριέρες, πλυντήρια, σιδερωτήρια, καθαρίστριες, μοδίστρες, λαντζιέρες κ.λ.π.

Βάσει της μαρξιστικής ανάλυση για την τιμή πώλησης της εργατικής δύναμης, «η αξία της εργατικής δύναμης καθορίζεται από την αξία των μέσων συντήρησης, που απαιτούνται για να παραχθεί, αναπτυχθεί, διατηρηθεί και διαιωνιστεί η εργατική δύναμη . . . όπως διαφέρει το κόστος παραγωγής στις διάφορες ποιότητες της εργατικής δύναμης, έτσι πρέπει να διαφέρει και η αξία της εργατικής δύναμης που χρησιμοποιείται στους διάφορους κλάδους της παραγωγής». Η γυναίκα εργαζόμενη, λόγω και της ιδιαιτερότητας της γενετήσιας λειτουργίας της, έχει πολλές φορές επιπλέον επιπτώσεις, άρα και φθορές από τη χρησιμοποίηση της εργατικής δύναμης, στη χρησιμοποίηση ακόμα και του ίδιου μέσου παραγωγής με τον άνδρα. Ανεξάρτητα όμως από αυτό, οι ανάγκες αναπαραγωγής της εργατικής της δύναμης είναι μεγαλύτερες έναντι του άνδρα, εξαιτίας πάλι της ιδιαιτερότητας της αναπαραγωγικής της λειτουργίας και όχι μόνο κατά την περίοδο της τεκνοποίησης. Άρα το κόστος των μέσων που θα χρησιμοποιήσει για τη συντήρηση και αναπαραγωγή της εργατικής της δύναμης είναι μεγαλύτερο έναντι του άνδρα εργάτη.

Με δεδομένο ότι σήμερα παίρνεται πίσω ένα σύνολο επιδομάτων σε σχέση με την προστασία της μητρότητας, εξαιτίας της ανατροπής της σταθερής και πλήρους απασχόλησης και συρρικνώνεται ο δημόσιος και δωρεάν χαρακτήρας της κοινωνικής προστασίας η τιμή πώλησης της γυναικείας εργατικής δύναμης θα πέσει ακόμα πιο πολύ από τα ποσοστά που προαναφέραμε.

Έτσι και στις σημερινές συνθήκες επιβεβαιώνεται η μαρξιστική θέση της μεγαλύτερης ταξικής εκμετάλλευσης που υφίσταται η γυναίκα εργαζόμενη στον καπιταλισμό.

Με τις αντιδραστικές αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις, η επιδείνωση των όρων πώλησης της εργατικής δύναμης είναι μεγαλύτερη για τις γυναίκες.

Στην αναφορά που κάνουμε, στεκόμαστε στην μερική απασχόληση της μισθωτής εργασίας, γιατί τα υπόλοιπα στοιχεία της ΕΣΥΕ σχετικά με τις αυτοαπασχολούμενες και τα συμβοηθούσα μέλη, δε βοηθούν μια και σε αυτά εμπεριέχονται εργοδότριες και γυναίκες των μικρομεσαίων στρωμάτων ή της αστικής τάξης που εργάζονται στην οικογενειακή επιχείρηση.

Επίσης τα στοιχεία που εξετάζουμε αναφέρονται στην περίοδο του 1997. Τα πραγματικά στοιχεία είναι σαφώς μεγαλύτερα και πρόσφατα ψηφίστηκε ο νόμος για τη μερική απασχόληση, δίνοντας ώθηση στην αύξηση της.

Στην Ελλάδα βάσει των στοιχείων της ΟCΕD (2001) οι εργαζόμενες με μερική απασχόληση αποτελούν το 5,5% των εργαζομένων (Α-Γ) συνολικά στη μισθωτή εργασία έναντι 2,6% των ανδρών.

Η μεγαλύτερη συγκέντρωση εργαζομένων γυναικών με μερική απασχόληση παρατηρείται στην ηλικία των 15-64 ετών (66,5%) με τη μεγαλύτερη συγκέντρωση μετά τα 45. Τα μεγάλα ποσοστά μετά τα 45, τα οποία ισχύουν και για τους άνδρες, δείχνουν τα αποτελέσματα της παραγωγικής συρρίκνωσης σε παραδοσιακούς κλάδους παραγωγής κύρια στη βιομηχανία και τις μαζικές απολύσεις σε αυτές τις ηλικίες για να αντικατασταθούν με νέους οι οποίοι είναι πιο φθηνοί σαν εργατική δύναμη.

Τα τελευταία χρόνια η χρησιμοποίηση αυτών των μορφών εργασίας ή ακριβέστερα η χειροτέρευση των όρων πώλησης της εργατικής δύναμης, συνέβαλλε σε μια πλασματική αύξηση της απασχόλησης του εργατικού δυναμικού και κύρια των γυναικών, αφού η μια θέση πλήρους εργασίας μετατρέπεται σε δυο – τρεις θέσεις.

Τα μεγαλύτερα ποσοστά γυναικών που εργάζονται με μερική απασχόληση, οφείλονται στο ότι οι γυναίκες:

Αναγκάζονται να επιλέγουν αυτή την μορφή για να μπορέσουν να λύσουν προβλήματα ανατροφής των παιδιών, περιποίηση και φροντίδας μελών της οικογένειας, εξαιτίας της συρρίκνωσης των δημόσιων παροχών της κοινωνικής προστασίας.

Θεωρούν ως ένα βαθμό συμπληρωματική την εργασία τους στο οικογενειακό εισόδημα για την κάλυψη τρεχουσών αναγκών.

Αυτή η εργασιακή σχέση προβάλλεται ως μέτρο ενίσχυσης της απασχόλησης των γυναικών αλλά και ως μέσο που μπορεί να λειτουργήσει σε εθελοντική βάση για τις εργαζόμενες που θέλουν να συνδυάσουν οικογένεια και εργασία. Όμως αυτή η εργασιακή μορφή δεν είναι καθόλου εθελοντική επιλογή αλλά αναγκαστική. Σε μια έρευνα του ΕΚΑ που έγινε στους εργαζομένους της Αθήνας, αναφέρεται ότι στον Δήμο Αθήνας το μεγαλύτερο πρόβλημα στον «κοινωνικό εξοπλισμό» είναι οι ελλείψεις των παιδικών σταθμών, ενώ αντίστοιχα αυτό συμβαίνει και στην Δυτική Αθήνα, με αποτέλεσμα σε αυτές τις περιοχές να ξοδεύονται περισσότερα χρήματα από το οικογενειακό εισόδημα για παιδικούς σταθμούς.

Μελέτες στην Γαλλία σχετικά με την εφαρμογή της μερικής απασχόλησης, απέδειξαν ότι αυτό το μέτρο όχι μόνο δεν ενίσχυσε την απασχόληση με την δημιουργία νέων θέσεων αλλά κατά την περίοδο εφαρμογής από το 1994-1998 έγινε αναδιανομή του εργατικού δυναμικού με χειρότερους όρους μέσω της ενίσχυσης της μερικής απασχόλησης, η οποία από το 18% το 1992 έφτασε στο 44,9% το 2000(για τις γυναίκες).

Οι γυναίκες λοιπόν αναγκάζονται σε μεγάλο βαθμό, είτε έμμεσα είτε άμεσα να δουλεύουν με αυτές τις μορφές.

Η ανάλυση της αγοράς εργασίας κατά ομάδες του πληθυσμού είναι απαραίτητη στο βαθμό που η κάθε ομάδα εντάσσεται με διαφορετικό τρόπο στην αγορά εργασίας. Ως εκ τούτου τα χαρακτηριστικά της απασχόλησης, διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία το φύλο, το εκπαιδευτικό επίπεδο κ.λ.π. Η ανεργία δεν πλήττει το ίδιο όλες τις ομάδες του πληθυσμού. Άλλες ομάδες πλήττονται περισσότερο και άλλες ομάδες πλήττονται λιγότερο. Ο τρόπος ένταξης τους μέσα στην αγορά εργασίας δεν είναι το ίδιο για όλους.

Η αποτύπωση της κατάστασης της αγοράς εργασίας για τις επιμέρους ομάδες του πληθυσμού αποτελεί κλειδί στην άσκηση πολιτικής απασχόλησης. Η στοχοθέτηση της

πολιτικής απασχόλησης είναι απαραίτητη στο βαθμό που έτσι καθίσταται περισσότερο αποτελεσματική.

Η εφαρμογή ίδιων μέτρων πολιτικής απασχόλησης προς όλους είναι επιζήμια τόσο για τα συγκεκριμένα άτομα όσο και για την ελληνική οικονομία και κοινωνία. Η προσωπικότητα του ατόμου, η οικονομική και κοινωνική του κατάσταση, το εκπαιδευτικό του επίπεδο, η επαγγελματική του εμπειρία επηρεάζουν σημαντικά και καθορίζουν το πόσο γρήγορα θα ενταχθεί στην αγορά εργασίας και το πώς θα εξελιχθεί εκτός αυτής. Η επιτυχία της πολιτικής απασχόλησης εξαρτάται από το αν τα συγκεκριμένα μέτρα που εφαρμόζονται απαντούν ικανοποιητικά ή όχι στις ανάγκες των ανέργων αλλά και των απασχολουμένων.

Στο βαθμό που υπάρχει απόκλιση ανάμεσα στην εφαρμοζόμενη πολιτική και στις υπαρκτές ανάγκες αυξάνεται η οικονομική και κοινωνική αναποτελεσματικότητα. Η οικονομική αναποτελεσματικότητα μεταφράζεται σε σπατάλη πόρων σε μια περίοδο που χαρακτηρίζεται από τη σπανιότητα τους. Η κοινωνική αποτελεσματικότητα σημαίνει ότι η ανεργία παραμένει σε σχετικά υψηλά επίπεδα δημιουργώντας σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα.

Η ανάγκη στοχοθέτησης της πολιτικής απασχόλησης αναδεικνύεται ολοένα και περισσότερο και από τα κείμενα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η στοχοθέτηση προϋποθέτει ότι έχουν αναλυθεί τα χαρακτηριστικά των ατόμων ώστε να προσδιοριστούν οι ομάδες στόχοι.

Σκοπός αυτού του τετραδίου εργασίας είναι να προσδιοριστεί η αγορά εργασίας στη βάση συγκεκριμένων ομάδων πληθυσμού. Τα κριτήρια τα οποία επιλέχθηκαν είναι το φύλο, η ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης. Οι ομάδες οι οποίες θα αναλυθούν είναι οι γυναίκες, οι νέοι και οι απόφοιτοι Λυκείου.

Επιλέχθηκαν αυτές οι ομάδες πληθυσμού επειδή αυτές οι ομάδες αντιμετωπίζουν τα μεγαλύτερα προβλήματα ένταξης, παραμονής και εξέλιξης στην αγορά εργασίας.

Το παρόν κείμενο εργασίας στηρίζεται στην παρουσίαση των στοιχείων, της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ (Β τρίμηνο) για την περίοδο 2000-2002. Στην συνέχεια θα ακολουθήσουν και άλλα τετράδια εργασίας που θα αφορούν τις άλλες ειδικές ομάδες.

2.3.2. Η θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας την περίοδο 2000-2002

Η προσφορά εργασίας των γυναικών

Η προσφορά εργασίας των γυναικών προσδιορίζεται από πολλούς παράγοντες. Το οικογενειακό περιβάλλον, η αντίληψη που έχει η κοινωνία για τη θέση της γυναίκας, οικονομικοί λόγοι, η δυνατότητα συμφιλίωσης της οικογενειακής με την εργασιακή ζωή, η επιθυμία για επαγγελματική εξέλιξη επηρεάζουν σημαντικά την απόφαση της γυναίκας να ενταχθεί στην αγορά εργασίας και αν θα παραμείνει εντός αυτής για μικρό ή για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Το 2000 το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών ήταν 49,7% και το 2002 αυξήθηκε ελαφρά σε 50,2%. Το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών είναι σχετικά χαμηλό. Δηλαδή μόνο το 50% των γυναικών είναι σε ηλικία προς εργασία, επιθυμούν να εργαστούν. Όμως αν συγκρίνουμε το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών το 2002 με το αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής το 1992 παρατηρούμε μια σημαντική διαφορά. Το 1992 το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών ανερχόταν σε 42,3%. Η σημαντική αυτή αύξηση τα τελευταία δέκα χρόνια δείχνει ότι ολοένα και περισσότερες γυναίκες εντάσσονται στην αγορά εργασίας. Είναι συνέπεια της αλλαγής της στάσης της ελληνικής οικογένειας και κοινωνίας απέναντι στη γυναίκα και στο ρόλο της, στην ύπαρξη οικονομικών αναγκών (η οικογένεια δεν μπορεί να στηριχθεί μόνο σε ένα μισθό), στην είσοδο περισσότερων γυναικών στο εκπαιδευτικό σύστημα και ειδικότερα στις ανώτατες βαθμίδες και η επιθυμία τους να καταξιωθούν στον επαγγελματικό χώρο.

Αυτό που είναι σημαντικό να παρατηρήσουμε είναι ότι το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών αλλά και το ποσοστό απασχόλησης διαφοροποιείται ανάλογα με την ηλικία.

Συμπεράσματα για την γυναίκα στην αγορά εργασίας την περίοδο 2000 2003

Η θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας είναι σχετικά δυσχερέστερη από αυτή των ανδρών. Τα τελευταία χρόνια το παραδοσιακό πρότυπο του άνδρα που εργαζόταν και της γυναίκας που έμενε στο σπίτι και φρόντιζε το σπίτι έχει αρχίσει να αλλάζει. Η αλλαγή αυτή σηματοδοτείται αφενός μεν από την αύξηση του αριθμού των γυναικών στο εκπαιδευτικό σύστημα και ειδικότερα στις ανώτερες ανώτατες

βαθμίδες όσο και από την ένταξή τους στην αγορά εργασίας και από τις αλλαγές που υφίσταται η δομή και ο τρόπος λειτουργίας της ελληνικής οικογένειας.

Ο ρόλος αυτός των γυναικών σε συνδυασμό με τις αλλαγές που συντρέχουν στο οικονομικό, κοινωνικό και τεχνολογικό τοπίο δημιουργούν νέες ανάγκες στις οποίες η ελληνική κοινωνία πρέπει να απαντήσει. Η ανάγκη συμφιλίωσης οικογενειακής και εργασιακής ζωής αποτελεί μια από τις προτεραιότητες της πολιτικής της Ε.Ε. Τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την απλή παρουσίαση των στατιστικών δεδομένων της αγοράς εργασίας για την περίοδο 2000-2002 είναι τα ακόλουθα:

- Η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, αν και έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια, παραμένει σχετικά χαμηλή. Το 2002 το ποσοστό συμμετοχής ανερχόταν σε 50,2%. Η τάση είναι να αυξηθεί περαιτέρω η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας με θετικές επιπτώσεις στο προϊόν και αρνητικές αν οι δομές της ελληνικής κοινωνίας δεν εκσυγχρονιστούν απέναντι στις νέες ανάγκες.
- Μειώνεται η συμμετοχή της ηλικιακής κατηγορίας 15-19 ετών στο εργατικό δυναμικό, η οποία πιθανόν οφείλεται στη μείωση των γεννήσεων και στην ένταξη ολοένα και περισσότερων γυναικών στο εκπαιδευτικό σύστημα.
- Το 40% του πληθυσμού σε ηλικία προς εργασία (15-64 ετών) είναι ηλικίας 45-64 ετών. Αποτελεί μία σαφή ένδειξη γήρανσης του γυναικείου πληθυσμού με τις αναμενόμενες επιπτώσεις στο σύστημα συνταξιοδότησης τα επόμενα χρόνια.
- Το 33,3% των απασχολούμενων γυναικών το 2002 έχει υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, το 37,8% έχει χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο και το 29% έχει μέτριο εκπαιδευτικό επίπεδο. Είναι σαφή πρόκληση για την ελληνική κοινωνία να μειώσει το ποσοστό των γυναικών με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο το οποίο θα ωφελήσει την οικονομία συνολικότερα λόγω της αναβάθμισης της ποιότητας του ανθρώπινου κεφαλαίου και της αύξησης της παραγωγικότητας.
- Οι γυναίκες απασχολούνται κυρίως στον τριτογενή τομέα (71,3% του συνόλου των απασχολούμενων γυναικών το 2002). Σ' επίπεδο οικονομικού κλάδου το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων γυναικών ευρίσκεται στον κλάδο «Γεωργία, Κτηνοτροφία, Θήρα, Δασοκομία» (17,8%) και στον κλάδο «Ξενοδοχεία και Εστιατόρια».
- Οι γυναίκες εργάζονται κυρίως ως μισθωτές (63,5% του συνόλου των απασχολούμενων γυναικών του 2002) ενώ το ποσοστό των γυναικών που

εργάζονται ως βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση μειώνεται τα τελευταία χρόνια.

- Το μεγαλύτερο ποσοστό των ανέργων γυναικών είναι στην ηλικιακή κατηγορία 15-19 ετών, το οποίο όμως μειώθηκε σημαντικά την περίοδο 2000-2002.
- Το μεγαλύτερο ποσοστό των ανέργων γυναικών είναι μακροχρόνια άνεργες το οποίο όμως μειώθηκε σημαντικά την περίοδο 2000-2002.

2.4. Η ανεργία των νέων

Στην εποχή μας η εκπληκτική ανάπτυξη της επιστημονικής γνώσης και η πρακτική αξιοποίησή της διαμόρφωσαν καθοριστικά όχι μόνο τους όρους, τις συνθήκες διαβίωσης του σύγχρονου ανθρώπου, αλλά και τους πνευματικούς του προσανατολισμούς, τις πεποιθήσεις, τις αξίες, τα ενδιαφέροντα, τις ενέργειες και τις προτιμήσεις του.

Και είναι φυσικό. Σήμερα τα πάντα γίνονται επιστημονικά. Η επιστήμη επηρεάζει και κατευθύνει κάθε πνευματική αναζήτηση και κάθε πρακτική δραστηριότητα του ανθρώπου. Ασκεί δε για το λόγο αυτό μίαν ισχυρή έλξη, καθώς ο άνθρωπος διαπιστώνει πως κατέχοντας και αξιοποιώντας την επιστημονική γνώση πολλαπλασιάζει τις δυνατότητές του, επιλύει πιο εύκολα και πιο αποτελεσματικά τα προβλήματά του, κρίνει, ελέγχει και είναι σε θέση να διαμορφώνει ευνοϊκότερους όρους ζωής. Όντας λοιπόν τόσο ευεργετική η προσφορά της επιστήμης, εύλογη είναι η επιθυμία όλων των νέων να ενταχθούν σε κάποιον κλάδο των φυσικών και κοινωνικών επιστημών και να μνηθούν στη επιστημονική γνώση. Γι' αυτό παρατηρούμε κάθε χρόνο να συνωστιζονται και να διαγωνίζονται εκατοντάδες χιλιάδες νέοι διεκδικώντας την είσοδό τους σε κάποια πανεπιστημιακή σχολή και άλλους να αποδημούν για να φοιτήσουν σε πανεπιστήμια του εξωτερικού.

Όμως, αυτή η μαζική στροφή των νέων προς την επιστήμη είχε ως αποτέλεσμα τον κορεσμό, από το πλήθος των επιστημόνων, των επιστημονικών κλάδων και την αδυναμία απορρόφησης των νέων επιστημόνων από την αγορά εργασίας. Ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης δεν κάνει εξαίρεση ούτε και για τους επιστήμονες. Έτσι, παρατηρείται στην εποχή μας το φαινόμενο, νέοι με πτυχία και μεταπτυχιακές σπουδές να είναι άνεργοι.

Λογικά, αυτή η κατάσταση θα έπρεπε να λειτουργεί αποτρεπτικά, αποθαρρυντικά, ώστε να ζητούν οι νέοι διεξόδους σε άλλες κατευθύνσεις, σε άλλες επιλογές. Δε

συμβαίνει, ωστόσο, κάτι τέτοιο. Ο διαγκωνισμός των νέων για την κατάληψη μιας θέσης στα πανεπιστημιακά ιδρύματα γίνεται ολοένα και πιο σκληρός. Για να εξηγήσουμε, επομένως, το φαινόμενο αυτό, θα πρέπει να αναζητήσουμε λόγους και κίνητρα ισχυρότερα από το δέος της ανεργίας.

1. «Η γνώση είναι δύναμη». Διακήρυξε, από το 16^ο ήδη αιώνα, ο Φρ. Μπέικον. Αν λοιπόν, η δύναμη που προσφέρει η γνώση βρίσκεται στο απόγειο της, να κατανοήσουμε τις τεράστιες δυνατότητες που προσφέρει. Και οι δυνατότητες αυτές γίνονται απεριόριστες λόγω της προϊούσας επιστημονικής εξειδίκευσης. Στην εποχή μας η επιστημονική έρευνα έχει διεισδύσει σε κάθε πτυχή, σε κάθε λεπτομέρεια της ζωής τόσο, που οι γενικές, οι εγκυκλοπαιδικές γνώσεις να είναι πλέον ανεπαρκείς. Γι' αυτό ο επιστήμονας που κατέχει την εξειδικευμένη γνώση, πλεονεκτεί, θεωρητικά τουλάχιστο, έναντι των άλλων, επειδή είναι σε θέση να διαπραγματεύεται με επιτυχία κάθε πολύπλοκο θέμα της αρμοδιότητάς του και να προτείνει λύσεις για τα ειδικά προβλήματα που ανακύπτουν. Αυτή η υπεροχή γοητεύει τους νέους και ικανοποιεί τα φιλόδοξα όνειρά τους. Με την ιδέα λοιπόν, οι νέοι ότι αυτοί θα είναι οι αυριανοί επαΐοντες, στρέφονται προς τις επιστημονικές σπουδές αψηφώντας τις δυσκολίες που ενδεχομένων θα αντιμετωπίσουν.

2. Το κύρος και η αίγλη του επιστήμονα ενισχύεται και από την εκτίμηση με την οποία τον περιβάλλει η κοινωνία. Η εκτίμηση αυτή οφείλεται στην πνευματική του αυτάρκεια, εξαιτίας της οποίας ο επιστήμονας βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση, ώστε να μπορεί να αντιληφθεί τη λειτουργία της κοινωνικής ζωής, να διαγνώσει τις ανάγκες της και στο μέτρο των δυνάμεών του, να συμβάλει στην αποτελεσματική κάλυψή τους. Γι' αυτό ο επιστήμονας προβάλλεται όχι μόνο ως επαγγελματικό πρότυπο, αλλά και ως πρότυπο ολοκληρωμένης προσωπικότητας. Και οι νέοι, από διάθεση να μοιάσουν με μια αξιοζήλευτη κοινωνικά προσωπικότητα, σπεύδουν να ενταχθούν σε κάποιον επιστημονικό κλάδο.

3. Η σπουδή αυτή οφείλεται και σε στερεοτυπικές κοινωνικές αντιλήψεις για την αξία των διάφορων επαγγελμάτων. Ειδικότερα, η χειρωνακτική εργασία θεωρείται από πολλούς υποδεέστερη της πνευματικής. Συνέπεια της νοοτροπίας αυτής είναι η μαζική στροφή των νέων προς τις πανεπιστημιακές σπουδές και ο συνωστισμός τους στην αναζήτηση επαγγελματικών που όπως πιστεύουν θα τους εξασφαλίσουν την κοινωνική υπόληψη και καταξίωση. Την τάση αυτή ενθαρρύνει συχνά και η φιλοδοξία των γονιών «να δουν το παιδί τους επιστήμονα».

4. Ιδιαίτερα σημαντική αιτία του φαινομένου αυτού είναι η δομή και οι προσανατολισμοί του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Το εκπαιδευτικό μας σύστημα, λόγω της υποβαθμισμένης τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, δεν προσφέρει ουσιαστικά στους νέους τη δυνατότητα άλλων επιλογών, ούτε είναι σε θέση να αξιοποιήσει τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους και να τους στρέψει σε άλλες κατευθύνσεις. Λειτουργεί ως μονόδρομος με λογική κατάληξη την αναγκαστική αναζήτηση από τους νέους διεξόδου σε κάποιον επιστημονικό κλάδο. Αποτέλεσμα αυτής της πορείας είναι άλλωστε και η μετατροπή του λυκείου σε φροντιστήριο, σε χώρο προετοιμασίας των μαθητών, για να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τις εισαγωγικές εξετάσεις στα Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Έτσι η Παιδεία μας στη μέση, αλλά και στις κατώτερες βαθμίδες της, ενώ θα έπρεπε να παρέχει στους νέους τα απαραίτητα εφόδια και να καλλιεργεί τις δεξιότητές τους, ώστε να μορφωθούν πολύπλευρα και να σταδιοδρομήσουν επαγγελματικά, ουσιαστικά είναι υποταγμένη στην παράλογη διαδικασία εκπαίδευσης υποψηφίων φοιτητών με όλες τις γνωστές συνέπειες που αυτό συνεπάγεται.

5. Τέλος, ορισμένοι νέοι, οι οποίοι έχουν λυμένο το πρόβλημα της επαγγελματικής αποκατάστασης, είτε επειδή οι γονείς τους είναι πλούσιοι είτε επειδή οι φιλοδοξίες τους δεν περιορίζονται στην άσκηση ενός επαγγέλματος για βιοπορισμό, θέλουν να αποκτήσουν επιστημονικές γνώσεις μόνο από ενδιαφέρον γι' αυτές. Άλλωστε, ας μην ξεχνάμε ότι η παιδεία είναι στολίδι για όσους ευημερούν.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, θα λέγαμε πως αυτή η επιλογή των νέων είναι συνισταμένη των δυνατοτήτων που προσφέρει η επιστημονική γνώση στην εποχή μας, της ιδιαίτερης εκτίμησης που χαίρει ο επιστήμονας, καθιερωμένων κοινωνικών αντιλήψεων και αδυναμίας του εκπαιδευτικού μας συστήματος να παρέχει λύσεις. Γ' αυτό οι νέοι παραβλέποντας τις συχνά ανυπέρβλητες δυσκολίες επαγγελματικής αποκατάστασης στρέφονται μαζικά στις επιστημονικές σπουδές.

Μία από τις ανησυχίες της Κυβέρνησης, είναι το αυξανόμενο επίπεδο ανεργίας ανάμεσα στους νέους. Το ποσοστό ανεργίας ανάμεσα στους νέους κάτω των 25 ετών ενώ φτάνει το 40% σε σχέση με τον ολικό αριθμό των ανέργων.

Οι λόγοι της σημαντικής αύξησης της ανεργία ανάμεσα στην τάξη αυτών των ανθρώπων, είναι η οικονομική ύφεση που επηρεάζει τα επίπεδα απασχόλησης, η άνευ προηγουμένου αύξηση του αριθμού των νέων που συνεχίζουν τη μόρφωση τους στα Λύκεια και Πανεπιστήμια, ανεξάρτητα από τις προοπτικές απασχόλησης, το κοινωνικό

κύρος που σχετίζεται με το πανεπιστημιακό δίπλωμα, η προθυμία των γονιών να συνεχίζουν να υποστηρίζουν οικονομικά τα παιδιά τους και μετά την αποπεράτωση των σπουδών τους, οι προκαταλήψεις σχετικά με ορισμένα χειρωνακτικά επαγγέλματα και η έλλειψη μιας αποτελεσματικής υπηρεσίας επαγγελματικού προσανατολισμού.

Η προσοχή πρέπει να στραφεί κυρίως σε μέτρα που να διασφαλίζουν ότι οι νέοι είναι ικανοί να αποκτήσουν ειδικότητες, που θα τους επιτρέψουν να πάρουν μέρος σε μια ταχέως μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας.

Η επαγγελματική προετοιμασία για όλους τους νέους, πρέπει να αποτελέσει σταθερό και ουσιαστικό μέρος του εκπαιδευτικού μας συστήματος και οι αρμόδιοι για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση πρέπει να λάβουν υπόψη τις αυξανόμενες απαιτήσεις από τους αποφοιτούντες να προβλέψουν ανάλογα για την εκπαίδευση τους. Αυτό δεν σημαίνει μόνο, απόκτηση γνώσης, αλλά επίσης και η συνήθεια να χρησιμοποιούν τη γνώση για να επιτύχουν πρακτικούς στόχους και έτσι μεγαλύτερη ικανότητα στη διαδικασία μάθησης που θα τους εφοδιάσει με την απαραίτητη, προσαρμοστικότητα στις ταχέως μεταβαλλόμενες θέσεις εργασίας και στην επανεκπαίδευση. Η παροχή συμβουλών και ο επαγγελματικός προσανατολισμός, θα πρέπει επίσης να βελτιωθούν σε όλα τα επίπεδα.

Η μείωση της ανεργίας των νέων, όπως και η πραγματοποίηση των μελλοντικών ειδικεύσεων και αναγκών εξαρτάται από το βαθμό συνεργασίας, όλων των ενδιαφερομένων μερών, συμπεριλαμβανομένου και του Υπουργού Παιδείας.

A. Ανάγκη ποιοτικής αλλαγής

Μερικά από τα μέτρα που ορισμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν πάρει για να αντιμετωπίσουν την αυξανόμενη ανεργία ανάμεσα στους νέους και που θα μπορούσαμε να μελετήσουμε και να εφαρμόσουμε κι εμείς είναι:

1. Ο επαγγελματικός προσανατολισμός να συμβαδίζει με τις πληροφορίες σχετικά με το κόστος της δουλειάς και των επαγγελμάτων και να αποτελεί μέρος του όλου εκπαιδευτικού προγράμματος.

2. Η διαδικασία της πληροφόρησης να ξεκινά νωρίς και να εντείνεται στα τελευταία δύο χρόνια της γυμνασιακής εκπαίδευσης. Αυτή περιλαμβάνει στοιχεία μελέτης στους τόπους δουλειάς, στα γραφεία ευρέσεως εργασίας, στους τόπους συλλογής και ανάλυσης στοιχείων για την απασχόληση και ανεργία.

Σε μερικές χώρες όπως στη Σουηδία για παράδειγμα οι μαθητές στον τελευταίο χρόνο στο Γυμνάσιο αποσπώνται για δύο βδομάδες για κάθε τρίμηνο, για να πάρουν

ενεργό μέρος στη δουλειά σε ένα εργοστάσιο, σε ένα γραφείο, σε ένα νοσοκομείο. Με παρόμοιο τρόπο οι μαθητές του Γερμανικού "HAUPTSCHULE" αποσπώνται για τρεις συνεχείς βδομάδες σ' ένα εργοδότη στη διάρκεια του τελευταίου χρόνου στο Γυμνάσιο. Το αυστριακό εκπαιδευτικό σύστημα έχει εισαγάγει τελευταία ένα πολυτεχνικό στοιχείο στον τελευταίο χρόνο του Γυμνασίου, τα δε σχολεία Μέσης Παιδείας στη Γαλλία και Ιταλία έχουν εντάξει στα προγράμματα τους ένα μάθημα που ονομάζεται «Τεχνολογία» ενώ άλλα σχολεία Μέσης Παιδείας στη Γερμανία διδάσκουν ένα νέο μάθημα "ARBEITSLEHRE" όπου δίνεται έμφαση στον κόσμο της δουλειάς, τη νομοθετική πλευρά της εργασίας, τα συμβόλαια εργασίας, τις κοινωνικές ασφαλίσσεις, την ασφάλεια και υγεία των εργαζομένων κ.α.

Β. Η μαθητεία

Η μαθητεία παραμένει στις κυριότερες ευρωπαϊκές χώρες, ένα από τα πιο αποτελεσματικά συστήματα επαγγελματικής κατάρτισης. Η μαθητεία διαδραματίζει μεγάλο ρόλο στην προετοιμασία των μελλοντικά άρτια καταρτιζόμενων στελεχών στη Βιομηχανία, όσο για τις άλλες οικονομικές δραστηριότητες, γιατί συνδυάζει μ' ένα μοναδικό τρόπο τη θεωρία με την πράξη.

Και στη χώρα μας, η χρησιμότητα του συστήματος αυτού έχει αποδεχτεί εκείνο που χρειάζεται είναι να φροντίσουμε ώστε τα προγράμματα να είναι αρκετά ευέλικτα και οι διάφορες ειδικότητες να επιλέγονται προσεκτικά, ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες της οικονομίας. Σ' όλες αυτές τις διαδικασίες, η συνεργασία με τους εργοδότες και τα συνδικάτα θα πρέπει να είναι πάντοτε απαραίτητη.

Γ. Προγράμματα κατάρτισης για ενήλικες

Έχει γίνει αποδεκτό, τόσο στην Ευρώπη όσο και στη χώρα μας πως τα ειδικά προγράμματα κατάρτισης για τους ενήλικες αποτελούν έναν αποτελεσματικό τρόπο αντιμετώπισης της ανεργίας.

Τα προγράμματα ταχύρυθμης κατάρτισης που εισήχθησαν στην Ευρώπη από τη δεκαετία του '60 για ειδικές τάξεις νέων αρχίζουν ν' αλλάζουν τώρα μορφή, κάτω από την πίεση της αυξανόμενης ανεργίας. Πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχαν διευρύνει ήδη τον καλυπτόμενο στόχο και έχουν διαμορφώσει ένα συμπληρωματικό σύστημα που να καλύπτει εκείνους τους νέους που για το ένα ή το άλλο λόγο είχαν διακόψει την εκπαίδευσή τους, εκείνους που τελείωσαν την υποχρεωτική τους εκπαίδευση ή εκείνους τους νέους που χρειάζονται επανεκπαίδευση σαν αποτέλεσμα των τεχνολογικών αλλαγών. Στα προγράμματα

αυτά δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην προετοιμασία μεγαλύτερου αριθμού γυναικών για να μπουν ή να ξαναμπούν στην οικονομική δραστηριότητα. Αυτές οι νέες βάσεις του Ευρωπαϊκού χώρου, θα πρέπει να μελετηθούν προσεκτικά από τον ΟΑΕΔ και τα δικά μας προγράμματα να προσαρμοστούν ανάλογα.

Δ. Το πρόβλημα της εξασφάλισης απασχόλησης μετά από την αποφοίτηση

Το σοβαρότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν όλοι οι νέοι που έχουν αποφοιτήσει, είτε από ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα ή από ένα πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης, είναι η συρρίκνωση της αγοράς εργασίας. Οι ελαττωμένες δυνατότητες της βιομηχανίας και οι αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος, δεν μπορούν να προσφέρουν το είδος εκείνο της εκπαίδευσης ή κατάρτισης που χρειάζονται οι νέοι στα πρώτα χρόνια της απασχόλησης κι έτσι δημιουργούν επιπρόσθετες δυσκολίες στη γρήγορη απορρόφηση τους στη δουλειά.

Εκτός από την απροθυμία πολλών επιχειρήσεων να προσλάβουν νέο προσωπικό, είναι και το γεγονός πως έστω κι αν στο τέλος προσλάβουν, προτιμούν κατά πρώτο λόγο εργάτες με προηγούμενη πείρα, παρά νέους που δεν έχουν καμία πρακτική πείρα σε εργασία. Αυτό παρουσιάζεται ιδιαίτερα έντονα στους τεχνικούς τομείς, στον τομέα της Ηλεκτρονικής και της Πληροφόρησης.

Σαν γενικός κανόνας μπορεί να λεχθεί πως εκείνοι που μπορεί ν' απορροφηθούν πιο εύκολα, όταν ξεπεραστεί η σημερινή οικονομική ύφεση είναι εκείνοι που δεν θα είναι ούτε πολύ προχωρημένης ηλικίας, ούτε και πολύ νέοι, και που έχουν όμως την αναγκαία κατάρτιση και πρακτική πείρα, ενώ οι δεύτεροι στη σειρά θα είναι εκείνοι που έτυχαν της αναγκαίας τεχνικής κατάρτισης, έστω κι να δεν έχουν ακόμα αποκτήσει την αναγκαία πείρα.

Αξίζει να τονιστεί και το εξής παράξενο φαινόμενο που παρουσιάζεται σ' όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην πατρίδα μας. Δηλαδή, ενώ παρατηρείται μια χρόνια και μόνιμη κατάσταση της ανεργίας παρουσιάζεται ταυτόχρονα έλλειψη ειδικευμένων εργατών σ' ορισμένους τομείς.

Οι λόγοι για τη δημιουργία τέτοιων ελλείψεων, είναι η ανικανότητα του εκπαιδευτικού συστήματος και των ιδρυμάτων τεχνικής κατάρτισης να προσαρμοστούν έγκαιρα στις ραγδαίες εξελίξεις και προόδους της τεχνολογίας, η μη γεωγραφική κινητικότητα του εργατικού δυναμικού, η αλλαγή του τρόπου ζωής και των προσδοκιών της νεολαίας, οι κοινωνικές προκαταλήψεις και το κοινωνικό κύρος

για το πανεπιστημιακό δίπλωμα, οι αδυναμίες των υπηρεσιών απασχόλησης και του επαγγελματικού προσανατολισμού για να φθάσει εκεί που πρέπει.

Η πιο διαδεδομένη αντίληψη σήμερα ανάμεσα στους εργοδότες είναι, όπως τα σχολεία μας βρίσκονται απομονωμένα και μακριά από τις πραγματικότητες και τις ανάγκες της ζωής. Οι ίδιοι κύκλοι θεωρούν πως ο επαγγελματικός προσανατολισμός είναι πολύ «επιδερμικός» και δεν φτάνει σ' εκείνους που τον χρειάζονται πιο πολύ – εκείνους που διέκοψαν τις σπουδές τους, στις γυναίκες που θέλουν να ξαναμπούν στη παραγωγική διαδικασία και σε εκείνους που έχασαν τη δουλειά τους σαν αποτέλεσμα της τεχνολογικής αλλαγής και τελικά στους ανάπηρους και σε εκείνους με τους πιο χαμηλούς μισθούς.

Οι πολιτικές για την ανεργία και την ανασφάλεια των νέων στην Ελλάδα

Η εγκατάλειψη των πολιτικών του κέϋνσιανού κράτους πρόνοιας στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας επιδρά με πολλαπλό τρόπο στη διαχείριση των προβλημάτων ανεργίας των νέων. Αφενός, η προώθηση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας εντείνει τα φαινόμενα ανασφάλειας, καθώς συνδέεται με τη χαμηλή κοινωνική προστασία του νέου ανέργου, αλλά και με τον περιορισμό των δυνατοτήτων επαγγελματικής εξέλιξης του. Αφετέρου, οι προσπάθειες υποκατάστασης των παθητικών πολιτών απασχόλησης με τις αποκαλούμενες ενεργητικές πολιτικές έχει ως αποτέλεσμα τη μετάθεση των ευθυνών για την απασχόληση από το συλλογικό υποκείμενο στο μεμονωμένο άτομο, στο οποίο παρέχονται διάφορες ευκαιρίες ομαλής ένταξης του στο σύστημα της απασχόλησης.

Ειδικότερα στην Ελλάδα, όπου απουσιάζουν οι εκτεταμένες παρεμβάσεις κοινωνικής προστασίας του νέου ανέργου και ρόλος των θεσμών που παραδοσιακά ενίσχυαν την υλοποίηση των ατομικών στρατηγικών επαγγελματικής ένταξης, περιορίζεται, για λόγους που σχετίζονται με τη δομή της ελληνικής κοινωνίας, αυτές οι πολιτικές αναπτύσσονται στο πλαίσιο και με τη χρηματοδότηση των ευρωπαϊκών πολιτικών απασχόλησης.

Σε αυτή τη βάση, οι πολιτικές διαχείρισης και αντιμετώπισης της ανεργίας των νέων στην Ελλάδα μπορεί να διακριθούν σύμφωνα με την παρακάτω τυπολογία:

1. Παραδοσιακές πολιτικές κοινωνικής προστασίας, οι οποίες αξιοποιούνται επιλεκτικά από ορισμένες κατηγορίες νέων (επιδόματα ανεργίας) και ειδικότερα από

αυτούς που απασχολούνται εποχικά σε θέσεις εργασίας που παρέχουν κοινωνική ασφάλιση.

2. Επιλεκτικές πολιτικές υποκατάστασης των παραδοσιακών μηχανισμών διασφάλισης της απασχόλησης (συμβουλευτική, επαγγελματικός προσανατολισμός και αναπροσανατολισμός, κατάρτιση και επανακατάρτιση).

3. Πολιτικές ενίσχυσης της ευθύνης του ατόμου για την επαγγελματική και κοινωνική του διασφάλιση (επιδότηση απασχόλησης και αυτό-απασχόλησης).

Ως κριτήριο για αυτή την τυπολογία και κατάταξη, λαμβάνεται η ένταση και η θέση στη σχέση συλλογική – κρατική ευθύνη για τη διασφάλιση του ατόμου, από τη μία πλευρά, και ατομική ευθύνη από την άλλη.

Ο πρώτος άξονας ταυτίζεται, ουσιαστικά, με το παραδοσιακό κοινωνικό κράτος και ο δεύτερος με τις νέο-φιλελεύθερες πολιτικές.

Μια άλλη διάκριση θα μπορούσε να είναι αυτή μεταξύ των εγχώριων και των ευρωπαϊκών ή ετεροκαθορισμένων πολιτικών, η οποία ουσιαστικά ταυτίζεται με τη διάκριση μεταξύ παθητικών και ενεργητικών πολιτικών, καθώς οι δεύτερες χρηματοδοτούνται και «επιβάλλονται» από τη λογική των ευρωπαϊκών πολιτικών και των στόχων των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων.

Τέλος, με βάση τα πιθανολογούμενα αποτελέσματα, θα μπορούσε να γίνει διάκριση μεταξύ των πολιτικών που επιφέρουν άρση των αιτιών της ανασφάλειας (π.χ. ανεργία ή ανασφάλιστη εργασία) και των πολιτικών που επιδιώκουν την επιλεκτική αντιμετώπιση επιπτώσεων της ανασφάλειας (π.χ. επαγγελματικός προσανατολισμός ή προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας).

Αν και οι προαναφερόμενες διακρίσεις είναι περιγραφικές και δεν επηρεάζονται στην ανάλυση αιτιολογικών ή/ και δομικών σχέσεων για τον προσδιορισμό των πολιτικών διαχείρισης της ανασφάλειας των νέων, έχουν χρηστική αξία στην εργασία μας, καθώς επιτρέπουν την κατανόηση της μετατόπισης του κέντρου βάρους και του χαρακτήρα των πολιτικών διαχείρισης της ανασφάλειας των νέων.

Στο υπόβαθρο αυτών των πολιτικών υποκρύπτεται η αντίληψη ότι η ανεργία των νέων οφείλεται στην αδυναμία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των αγορών εργασίας. Υποστηρίζεται, δηλαδή, ότι σημαντικό ποσοστό της ανεργίας των νέων οφείλεται στα ελλείμματα ή / και ακατάλληλα προσόντα τους. Σε αυτή τη βάση, επιδιώκεται η αναβάθμιση ή η αναπροσαρμογή των επαγγελματικών τους προσόντων, διαμέσου των προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και η προσαρμοστικότητα των ανέργων στις ιδιαίτερες απαιτήσεις των εργοδοτών με τα προγράμματα επιδότησης της απασχόλησης ή της απόκτησης

εργασιακής εμπειρίας, για ορισμένο χρονικό διάστημα. Έτσι, επιτυγχάνει διπλός στόχος: Αφενός, το κράτος δεν εγκαταλείπει ολοσχερώς τον άνεργο νέο, αλλά του παρέχει έμμεση επαγγελματική στήριξη επιδοτώντας τον ίδιο ή τον εργοδότη για ορισμένο χρονικό διάστημα, προκειμένου να εργαστεί ή να αποκτήσει εργασιακή εμπειρία. Αφετέρου, το κράτος αποποιείται τις κοινωνικές ευθύνες τους έναντι του ανέργου. Εξαντλεί την υποστήριξη ή / και της προσαρμογής των ατομικών επαγγελματικών χαρακτηριστικών του στο πλαίσιο των περιοριστικών δημοσιονομικών πολιτικών, χωρίς να δεσμεύεται για τη διαμόρφωση των απαραίτητων μακροοικονομικών συνθηκών διεύρυνσης της απασχόλησης.

Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο των ευρύτερων περιοριστικών δημοσιονομικών πολιτικών, οι πολιτικές διαχείρισης της ανεργίας των νέων διαρθρώνονται γύρω από τους παρακάτω άξονες:

1. Αναβάθμιση των επαγγελματικών προσόντων τους με στόχο την ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους.
2. Ενίσχυση της επιχειρηματικότητάς τους με παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής και επιδότηση αυτοαπασχόλησης.
3. Ενίσχυση των ευκαιριών απασχόλησης με την επιδότηση εργοδοτών για ορισμένο χρονικό διάστημα.
4. Πρόγραμμα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας και
5. Προγράμματα και υπηρεσίες πληροφόρησης – συμβουλευτής και επαγγελματικού προσανατολισμού.

Στην πρώτη κατηγορία προγραμμάτων, περιλαμβάνονται κυρίως προγράμματα εκπαίδευσης, κατάρτισης και επιμόρφωσης. Διαμέσου των συγκεκριμένων πολιτικών επιδιώκεται η ανάπτυξη των προσόντων και των ικανοτήτων των νέων ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των αγορών εργασίας. Με την αναβάθμιση και την αναπροσαρμογή του περιεχομένου σπουδών επιδιώκεται η διευκόλυνση της ομαλής επαγγελματικής ένταξης των νέων που δεν έχουν εξέλθει από το εκπαιδευτικό σύστημα. Επιπλέον, όσοι ήδη βρίσκονται στην αγορά εργασίας αλλά είναι άνεργοι, στρέφονται προς τα προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης προκειμένου να αποκτήσουν εκείνη την εξειδίκευση που δεν απέκτησαν από το εκπαιδευτικό σύστημα, είτε αναφερόμαστε στη δευτεροβάθμια είτε στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Εδώ περιλαμβάνονται προγράμματα συμπληρωματικής εκπαίδευσης αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, στα οποία συμμετέχουν 520 άτομα το 2000, καθώς και προγράμματα ενισχυτικής διδασκαλίας των αδύνατων μαθητών της πρωτοβάθμιας και

δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε 102 σχολεία, ώστε να περιοριστεί η σχολική διαρροή.

Επιπλέον, επιδιώκεται η διεύρυνση των εκπαιδευτικών ευκαιριών προς τους νέους με την θέσπιση του Ανοιχτού Πανεπιστημίου (το 2000 φοιτούσαν 5.300 άτομα) και των Προγραμμάτων Σπουδών Επιλογής (520 σπουδαστές το 2000). Ο αδιαβάθμητος χαρακτήρας των τελευταίων και η απουσία ισότιμου με τα συμβατικά προγράμματα τίτλου σπουδών δεν φαίνεται να διευκολύνει την επαγγελματική ένταξη των αποφοίτων αυτών των προγραμμάτων. Αντίθετα, δημιουργεί τριβές και αντιπαραθέσεις μεταξύ των διαφορετικών κατηγοριών σπουδαστών και φοιτητών, με συνέπεια την μεγαλύτερη ένταση της ανασφάλειάς τους.

Για όσους δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση και είναι πάνω από 18 ετών, ήδη λειτουργούν δύο σχολεία Β' Ευκαιρίας, τα οποία αναμένεται να γίνουν 12 τα επόμενα χρόνια, όπου παρέχονται βασικές γνώσεις γενικής παιδείας.

Εναλλακτικά προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση, στους αποφοίτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παρέχεται η δυνατότητα επαγγελματικής κατάρτισης στα ΙΕΚ. Τα ΙΕΚ, που θεσπίστηκαν το 1992, είναι σχολές μεταδευτεροβάθμιας κατάρτισης και άρχισαν να λειτουργούν περίπου 225 ειδικότητες και φοιτούν περίπου 30.000 σπουδαστές. Επί σημαντικό χρονικό διάστημα, ο θεσμός των ΙΕΚ λειτουργούσε ως εναλλακτική μορφή κατάρτισης για όσους νέους δεν κατάφεραν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ωστόσο, ο θεσμός των ΙΕΚ, στην πράξη, δημιούργησε πολλά προβλήματα, καθώς δεν συνδέθηκε οργανικά με το εκπαιδευτικό σύστημα ή και το υποσύστημα της επαγγελματικής κατάρτισης.

Ενδεικτικό από αυτή την άποψη είναι το γεγονός ότι ενώ τα ΙΕΚ λειτουργούν ως σχολές κατάρτισης μεταδευτεροβάθμιου επιπέδου, ιεραρχούνται σε σχέση με γενική και τεχνική εκπαίδευση. Ως συνέπεια, δημιουργήθηκαν προβλήματα συγχύσεων και επικαλύψεων με τις υπόλοιπες μορφές και βαθμίδες επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Αυτά τα προβλήματα εντάθηκαν ακόμη περισσότερο με τη θέσπιση του Ενιαίου Λυκείου (Ν. 2525) και η θέσπιση των ΤΕΕ Α' και Β' κύκλου. Πρόκειται για προβλήματα που ανέκυψαν εξαιτίας του μη σαφούς προσδιορισμού του επιπέδου εκπαίδευσης ή / και κατάρτισης που αντιστοιχεί σε κάθε ειδικότητα και επάγγελμα, με αποτέλεσμα αυτές να εμφανίζονται σε διαφορετικά επίπεδα και μορφές και με παρεμφερείς τίτλους, χωρίς ωστόσο διαχωρισμό των ορίων και του φάσματος του επαγγελματικού προφίλ.

Από τη διερεύνηση των ειδικοτήτων που λειτουργούν στα ΙΕΚ προκύπτει ότι είναι κυρίαρχες ορισμένες ειδικότητες (Λογιστικά, Φοροτεχνικά, Πληροφορική, Διοικητικά και οικονομικά στελέχη επιχειρήσεων), χωρίς όμως να έχει προσδιοριστεί η σχέση τους με τις αντίστοιχες ειδικότητες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ταυτόχρονα, κατά τη δεκαετία του 1990, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στα προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης για τη διαχείριση των προβλημάτων, τα προγράμματα ανεργίας. Όσον αφορά, ειδικότερα, τα προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, δεν θεωρείται ότι είναι χαμηλό το μορφωτικό κεφάλαιο των νέων, αλλά ότι δεν υπάρχει το κατάλληλο περιεχόμενο, το οποίο και επιδιώκεται να καλλιεργηθεί.

Συνολικά, την περίοδο 1995-98 εκτιμάται ότι καταρτίστηκαν 113.020 άνεργοι, από τους οποίους οι 47.080 μέσω των προγραμμάτων του εθνικού σκέλους και οι 65.938 μέσω των περιφερειακών προγραμμάτων κατάρτισης ανέργων. Το ίδιο χρονικό διάστημα, ο μέσος όρος των ανέργων ήταν 440.000 άτομα, δηλαδή, το 17,2% των ανέργων θεωρητικά συμμετείχε σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης, από τους οποίους το 62% ήταν απόφοιτοι Λυκείου. Όσον αφορά τα θεματικά πεδία κατάρτισης, στη Διοίκηση – Οικονομία – Πληροφορική υλοποιήθηκε το 31% των προγραμμάτων, στον Πρωτογενή Τομέα το 17,6%, στον Δευτερογενή το 19%, στον Πολιτισμό – Αθλητισμό το 7,5% και στο θεματικό πεδίο Περιβάλλον – Τουρισμός και λοιπές Υπηρεσίες το 23,2% των προγραμμάτων. Σύμφωνα με μια άλλη ταξινόμηση των θεματικών πεδίων κατάρτισης ανέργων που αφορούν προγράμματα του εθνικού σκέλους, εκτιμάται ότι σε αντικείμενα νέων τεχνολογιών και καινοτόμων εφαρμογών το 1995 -96 το 22,5% σε πεδία εκσυγχρονισμού το 1995-96 το 62,0% και σε παραδοσιακά πεδία το 1995-96 το 9,0% και το 1998-99 το 15,0%. Συνεπώς, τα προγράμματα κατάρτισης των ανέργων προσανατολίζονται προς την κοινωνία της «γνώσης» και τις ευρύτερες κατευθύνσεις αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας, χωρίς όμως να είναι απτά ανάλογα αποτελέσματα σε σχέση με την απασχόληση των καταρτιζομένων.

Η συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση των ανέργων, κατά την τελευταία δεκαετία, αναδείχθηκε ως η σημαντικότερη ενεργητική πολιτική απασχόλησης. Ενδεικτικά, κατά το 1998, οι επιδοτούμενοι καταρτιζόμενοι ήταν περίπου 41.000 άτομα από τα οποία τα 2/3 νέοι και απόφοιτοι Λυκείου.

Επιπροσθέτως, κατά το 1999 ο ΟΑΕΔ εφάρμοσε ένα πρόγραμμα προκατάρτισης στον τομέα των υπηρεσιών για 5.000 αποφοίτους Λυκείου, διάρκειας 10 μηνών.

Στη δεύτερη κατηγορία (Επιχειρηματικότητα) πολιτικών, διαχείρισης της ανεργίας και αντιμετώπισης της ανασφάλειας, περιλαμβάνονται τα προγράμματα επιδότησης για τη δημιουργία ατομικής επιχείρησης. Το 2000, οι νέοι που επωφελήθηκαν από το πρόγραμμα «Νέοι Ελεύθεροι Επαγγελματίες» του ΟΑΕΔ ήταν περίπου 8.550 άτομα, από τους οποίους το 25% νέοι που δεν είχαν συμπληρώσει έξι μήνες ανεργίας. Εδώ περιλαμβάνονται, επίσης, τα προγράμματα επιχειρηματικότητας του Υπουργείου Βιομηχανίας, τα οποία απευθύνονται σε νέους 19-30 ετών και αφορά την ενίσχυση επιχειρήσεων η / και επιχειρήσεων που λειτουργούν λιγότερο από τρία χρόνια. Κατά το 1999, από το συγκεκριμένο πρόγραμμα επωφελήθηκαν 2.795 νέοι, ενώ το 2000 ο αριθμός τους ήταν 1.800 άτομα.

Στην Τρίτη κατηγορία (επιδότηση εργοδοτών) περιλαμβάνονται τα προγράμματα επιδότησης των εργοδοτών για την απασχόληση ανέργων. Σε ετήσια βάση, οι επιδοτούμενες νέες θέσεις εργασίας των νέων είναι περίπου 17.000.

Στην Τέταρτη κατηγορία (εργασιακή εμπειρία) περιλαμβάνονται τα προγράμματα Stage, στα οποία το 2000 συμμετείχαν περίπου 15.000 άτομα και τα προγράμματα πρακτικής άσκησης των φοιτητών – σπουδαστών.

Η αγορά εργασίας για τους νέους την περίοδο 2000-2002

Οι νέοι αποτελούν μία ιδιαίτερη ευπαθή ομάδα του πληθυσμού τόσο στην Ελλάδα όσο και στις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. Το ποσοστό ανεργίας των νέων είναι υψηλότερα του αντίστοιχου ποσοστού άλλων ηλικιακών κατηγοριών. Παρουσιάζουν μεγαλύτερη κινητικότητα (από και προς την αγορά εργασίας) σε σχέση με τις υπόλοιπες ηλικιακές κατηγορίες. Η κινητικότητα αυτή είναι τόσο ακούσια όσο και εκούσια. Αναζητούν καλύτερη εργασία ή και αποτελούν μία σχετικά εύκολη λύση στην περίπτωση που η επιχείρηση προβαίνει σε μειώσεις του προσωπικού της .

Η ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας, η παραμονή τους σε αυτή αλλά και η περαιτέρω κίνηση τους εντός αυτής εξαρτώνται από πλήθος οικονομικών και μη οικονομικών παραγόντων. Το οικογενειακό περιβάλλον, το εκπαιδευτικό επίπεδο, το επίπεδο των δεξιοτήτων, η επαγγελματική εμπειρία, το ύψος των μισθών και άλλοι παράγοντες καθορίζουν σημαντικά τη διατροφή των νέων, στην αγορά εργασίας.

Τα αίτια της ανεργίας των νέων δεν είναι τα ίδια με αυτά των άλλων ηλικιακών κατηγοριών. Ως εκ τούτου η καλή γνώση αυτής της ηλικιακής κατηγορίας ως προς το που απασχολούνται ποιο είναι το εκπαιδευτικό τους επίπεδο, ποια είναι η θέση τους

στην αγορά εργασίας κ.α βοηθάει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών απασχόλησης.

Τα τελευταία χρόνια όλες οι χώρες της Ε.Ε. ακολουθούν ολοένα και περισσότερο στοχοθετημένες πολιτικές απασχόλησης. Οι νέοι αποτελούν μια τέτοια ομάδα – στόχο η οποία χρήζει ιδιαίτερης μεταχείρισης.

Σκοπός αυτού του κειμένου εργασίας είναι, στηριζόμενο στα στοιχεία της έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ (Β τρίμηνο) να αποτυπώσει τη θέση των νέων στην αγορά εργασίας και να παρουσιάσει τυχόν αλλαγές της που έχουν γίνει την περίοδο 2000-2002.

Η αποτύπωση της θέσης των νέων στην αγορά εργασίας θα γίνει ως προς τρεις άξονες: α) προσφορά εργασίας β) απασχόληση και γ) ανεργία.

Η προσφορά εργασίας των νέων την περίοδο 2000-2002

Το 2000 ο πληθυσμός της ηλικιακής κατηγορίας 15-24 αποτελούσε το 15,4% του πληθυσμού σε ηλικία προς εργασία (15 ετών και άνω) και το 19,8% του πληθυσμού σε ηλικία προς εργασία (15-64 ετών). Το 2002 τα αντίστοιχα ποσοστά διαμορφώνονται σε 14,2% και 18,8% αντίστοιχα. Η μείωση της συμμετοχής της ηλικιακής κατηγορίας 15-24 ετών στο σύνολο του πληθυσμού σε ηλικία προς εργασία (15 ετών και άνω) οφείλεται αφενός μεν στη μείωση της ηλικιακής κατηγορίας 15-24 ετών όσο και στην αύξηση της ηλικιακής κατηγορίας 65 ετών και άνω.

Απόλυτες και ποσοστιαίες μεταβολές την περίοδο 2000-2002 κατά ηλικιακή κατηγορία

	Απόλυτες μεταβολές	Ποσοστιαίες μεταβολές
15-24 ετών	-90265	-6,6
65 ετών και άνω	216190	10,8
15-64 ετών	-115217	-1,7
15 ετών και άνω	100973	1,1

Πηγή:ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Υπολογισμοί:Π.Α.Ε.Π. Α.Ε.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα παρατηρούμε ότι η ηλικιακή κατηγορία 15-24 ετών παρουσίασε μείωση κατά 90265 άτομα(δηλαδή 6,6%) η οποία οφείλεται κυρίως

στη μείωση του πληθυσμού μέχρι 14 ετών εξαιτίας της υπογεννητικότητας. Ταυτόχρονα αυξάνεται ο αριθμός των ατόμων ηλικίας, 65 ετών και άνω.

Ο δείκτης δημογραφικής εξάρτησης του πληθυσμού μεταβάλλεται από 0,29 (ή 29%) το 2000 σε 0,33 (ή 33%) το 2002. Δηλαδή σε κάθε 100 άτομα ηλικίας 15-64 ετών αναλογούσαν 29 άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών το 2000 και 33 άτομα άνω των 65 ετών το 2002.

Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.Οι νέοι, τα κατ' εξοχήν θύματα της ανεργίας

Η Ελλάδα παρουσιάζει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας των νέων κάτω των 25 ετών, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Η απασχόληση στην Ευρώπη 1998).

Συγκεκριμένα, το 1997, στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) το ποσοστό ανεργίας των νέων κάτω των 25 ετών ήταν υψηλότερο απ' ό τι το 1990. Ιδιαίτερα, οι χώρες με τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας των νέων κάτω των 25 ετών είναι η Ισπανία, η Ιταλία, η Ελλάδα, η Γαλλία, η Φιλανδία, το Βέλγιο και η Σουηδία, με ποσοστό που φθάνει στο 40%, περίπου, στην Ισπανία.

Έτσι, με ποσοστό 31% το 1997 (1990: 22,2% - 1985: 23%) η Ελλάδα καταλαμβάνει την τρίτη θέση στην Ε.Ε. μετά την Ισπανία (40%, περίπου) και την Ιταλία (33%). Ωστόσο, η ανεργία των νέων είχε αξιοσημείωτη αύξηση ιδιαίτερα στην Σουηδία (1997: 20,6% - 1990: 6,7%) και τη Φιλανδία (1997: 25,7% - 1990: 14,1%), όπου το ποσοστό είναι τριπλάσιο για τη Σουηδία και διπλάσιο για τη Φιλανδία, συγκριτικά με τις αρχές της δεκαετίας του '90.

Γενικά, το μέσο ποσοστό ανεργίας των νέων παραμένει πάνω από 2 φορές μεγαλύτερο από το μέσο ποσοστό ανεργίας για τα άτομα 25 ετών και άνω.

Σε περιφερειακό επίπεδο, η ανεργία των νέων τείνει να συγκεντρώνεται, ιδίως, στις νότιες περιοχές της Κοινότητας, όπου η γεωργία εξακολουθεί να είναι σημαντική. Τούτο ισχύει για το μεγαλύτερο μέρος της Ισπανίας, το Νότιο της Ιταλίας και την Ελλάδα.

2. Η ανεργία των νέων στην Ελλάδα

Σύμφωνα με στοιχεία της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων φαίνεται ότι κατά τη δεκαετία του '90 η κατάσταση της αγοράς εργασίας επιδεινώθηκε, με αποτέλεσμα να υποφέρουν από την ανεργία ιδιαίτερα οι νέοι. Εκτιμάται ότι οι νέοι μεταξύ 15 και 24 ετών που συμμετέχουν στο εργατικό δυναμικό, έχουν περισσότερο από τριπλάσια πιθανότητα να παραμείνουν άνεργοι, συγκριτικά με όσους πλησιάζουν τα πενήντα και αντιμετωπίζουν τη μισή πιθανότητα να παραμείνουν άνεργοι από κάποιον κοντά στα τριάντα, ενώ έχουν 25% λιγότερες πιθανότητες να παραμείνουν άνεργοι συγκριτικά με κάποιον που πλησιάζει τα εξήντα.

Επίσης, ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι οι νέοι στο τέλος της εκπαίδευσης τους διαθέτουν ανεπαρκή προσόντα, τα οποία δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, ενώ από την άλλη μεριά η αγορά εργασίας δεν καταφέρνει να τους παρέχει την εργασιακή εμπειρία που είναι σημαντική για την μελλοντική τους σταδιοδρομία.

Από τα προαναφερθέντα στοιχεία έχει φανεί ότι η αύξηση της ανεργίας στην Ε.Ε. έχει ανάλογα και τον αντίκτυπο της στην Ελλάδα. Εκατοντάδες χιλιάδες, άνδρες και γυναίκες, ικανοί για εργασία έχουν καταδικασθεί σε υποχρεωτική αργία ή υποαπασχολούνται.

Στην **Ελλάδα**, σύμφωνα με στοιχεία της Έρευνας Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού της Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΣΥΕ), η ανεργία διογκώθηκε κατά τα έτη 1990-98. Το 1998 ο αριθμός των ανέργων έφτασε τα 478.500 άτομα (1990: 281.100 - 1981: 148.500). *Τα διαθέσιμα στοιχεία, όμως, δεν αποτυπώνουν με ακρίβεια το πραγματικό μέγεθος της ανεργίας, αφενός γιατί δεν συμπεριλαμβάνουν τη "συγκαλυμμένη ανεργία" στον αγροτικό τομέα, αυτούς που εργάζονται με ελαστικές μορφές απασχόλησης, τους ανασφάλιστους, τους αλλοδαπούς εργάτες και αφετέρου δεν καταγράφουν τα φαινόμενα της υποαπασχόλησης, της εποχιακής ανεργίας, τους 150.000 περίπου νέους που εκπληρούν τη στρατιωτική τους θητεία και γενικά την απασχόληση στην παραοικονομία.*

Ιδιαίτερα σοβαρό θα γίνει το πρόβλημα της ανεργίας των νέων, καθώς πολλές επιχειρήσεις δεν προσλαμβάνουν εργαζόμενους με πλήρη και σταθερή απασχόληση, σε συνδυασμό με τον περιορισμό των προσλήψεων στην Δημόσια Διοίκηση,

δυσχεραίνοντας την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας, τη στιγμή που χιλιάδες απόφοιτοι Γυμνασίων, Λυκείων, ΑΕΙ και ΤΕΙ αναζητούν για πρώτη φορά απασχόληση.

Τα στοιχεία της ΕΣΥΕ δείχνουν μία εντυπωσιακή *αύξηση της ανεργίας των νέων* κάτω των 25 ετών (Πίνακας 1), η οποία ανήλθε το 1998 στα 267.100 άτομα (1990: 128.000 - 1981: 70.700). Όσον αφορά την ανεργία των νέων κατά φύλο, οι *νέες γυναίκες* εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας, φθάνοντας το 1998 τα 164.600 άτομα (1990: 83.500 - 1981: 40.300). Αντίθετα ο αριθμός των *νέων άνεργων ανδρών* ανήλθε το 1998 στα 102.500 άτομα (1990: 44.500 - 1981: 30.400).

Επίσης, όπως προκύπτει, από τα μέχρι τώρα διαθέσιμα στοιχεία, το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας συγκεντρώνουν οι νέοι και οι νέες ηλικίας 20-24 ετών. Συγκεκριμένα, παρατηρούμε ότι ενώ το 1981 ο αριθμός των ανέργων ηλικίας 20-24 ετών ήταν 41.200, αναρριχάται στον αριθμό των 93.900 μέσα σε μια δεκαετία (1991), για να εκτιναχθεί στη συνέχεια στις 124.500 άτομα το 1998. Όμως και σ' αυτή την ηλικία (20-24 ετών), οι νέες γυναίκες παρουσιάζουν μεγαλύτερη ανεργία από τους νέους άνδρες (1981: 24.700 - 1991: 58.300 και 1998: 76.100). Για τους άνδρες ο αριθμός των ανέργων αυτής της ηλικίας (20-24 ετών), από 16.500 το 1981 ανήλθε στον αριθμό των 48.400 το 1998 (1991: 35.600).

Γενικά, η *ανεργία των γυναικών* στο εργατικό δυναμικό είναι σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών. Από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ προκύπτει ότι κατά το 1998, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών - ως ποσοστό του γυναικείου εργατικού δυναμικού - ήταν 16,5% και 289.800 άτομα (1990:173.700), ενώ των ανδρών ήταν περίπου 7% και 188.700 άτομα (1990:107.400). Όσον αφορά τις γυναίκες, η ανεργία των νεαρών γυναικών ηλικίας κάτω των 25 ετών - ως ποσοστό του γυναικείου εργατικού δυναμικού - είναι σαφώς πολύ μεγαλύτερη (περίπου 39,2%) από αυτή των γυναικών ηλικίας 25 ετών και άνω (περίπου 11%).

Ωστόσο, και το ποσοστό της ανεργίας των νέων ανδρών κάτω των 25 ετών είναι πολύ μεγαλύτερο σε σχέση με τις άλλες ηλικιακές ομάδες. Κατά το 1998, το ποσοστό ανεργίας των νέων ανδρών, ως ποσοστό του ανδρικού εργατικού δυναμικού, ήταν 21,4% περίπου, ενώ για τους άνδρες ηλικίας 25 ετών και άνω κυμαίνονταν στα πολύ χαμηλά επίπεδα του 5,2% περίπου.

3. Συμπεράσματα

Ανακεφαλαιώνοντας, μπορούμε να πούμε ότι η ανεργία πλήττει, κατά κύριο λόγο, τη νεολαία, ενώ η υποαπασχόληση και η ετεροαπασχόληση, δηλαδή η εργασία που είναι άσχετη με τις γνώσεις και την ειδικότητα του εργαζόμενου αποτελούν τις βασικές μορφές απορρόφησης των νέων. Επίσης, γίνεται φανερό πως οι άνεργοι νέοι δεν αποτελούν μια ξεχωριστή κατηγορία από τους υπόλοιπους άνεργους, ούτε βρίσκεται *“στην άλλη όχθη”* απ’ αυτούς που εργάζονται.

Κατά συνέπεια, το πρόβλημα της ανεργίας δεν είναι πρόβλημα μόνο των ανέργων, αλλά όλων των εργαζομένων συνολικά. Διότι, η αντίθεση δεν είναι ανάμεσα σε εργαζομένους και ανέργους, αλλά ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία και γι’ αυτό θα πρέπει να γίνει υπόθεση όλης της νεολαίας και γενικά όλης της κοινωνίας.

Το συμπέρασμα, το οποίο προκύπτει από την παρουσίαση των προαναφερθέντων στοιχείων, είναι ότι *η αύξηση της ανεργίας δεν είναι συγκυριακό φαινόμενο, ούτε δημιουργήθηκε ξαφνικά.* Αντίθετα, οφείλεται στο οικονομικό σύστημα και την κρίση του και το ακολουθεί και στις περιόδους ανόδου του, αλλά ιδιαίτερα στις *κρίσεις υπερπαραγωγής (ή υπερσυσσώρευσης κεφαλαίου)*, όπου λαμβάνει και τις πιο μεγάλες διαστάσεις.

Η νεοκλασική θεωρία, η οποία ουσιαστικά συνιστά την κυρίαρχη άποψη, θεωρεί ότι οι κρίσεις του καπιταλιστικού συστήματος οφείλονται στη δράση ορισμένων παραγόντων, οι οποίοι υποτίθεται ότι παρεμποδίζουν την απρόσκοπτη λειτουργία των *“νόμων της αγοράς”*. Κατά συνέπεια, ισχυρίζεται η εν λόγω θεωρία, αν αφεθούν να λειτουργήσουν *“ελεύθερα”* οι νόμοι της αγοράς τότε το καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα θα τείνει εγγενώς σε μία κατάσταση ισορροπίας.

Όμως, η αναποτελεσματικότητα των μέχρι τώρα πολιτικών για την αντιμετώπιση της ανεργίας θέτουν, πλέον, σε αμφισβήτηση και σε έντονη κριτική τις απόψεις της νεοκλασικής θεωρίας για την απασχόληση και την ανεργία.

Σήμερα, χιλιάδες άνεργοι αποτελούν το τίμημα των μέχρι σήμερα εφαρμοζόμενων οικονομικών πολιτικών, οδηγούμενοι στην οικονομική εξαθλίωση, στη φτώχεια και την ανέχεια.

Η ανεργία είναι το έδαφος που επάνω του ξετυλίγεται η επίθεση του κεφαλαίου στις εργαζόμενες τάξεις για την περαιτέρω ευελιξία της αγοράς εργασίας και για την ανασυγκρότηση σε πιο συντηρητική κατεύθυνση των εργασιακών σχέσεων.

Αυτό σημαίνει, πέρα από την εξαθλίωση των ίδιων των ανέργων, ότι αποτελεί σημαντικό όπλο στα εκβιαστικά σχέδια της εργοδοσίας, προκειμένου να χτυπηθούν οι κατακτήσεις των εργαζομένων. Αξιοποιείται, επίσης, και για την **ένταση της ιδεολογικής επίθεσης** στην εργατική τάξη, με την έννοια ότι καλούνται οι εργαζόμενοι να υποστούν ακόμη περισσότερες θυσίες και να δείξουν "κατανόηση" στις μακροχρόνιες πολιτικές λιτότητας, στην προοπτική ενός υποτιθέμενου καλύτερου μέλλοντος.

Ακρογωνιαίος λίθος είναι η ένταξη των νέων εργαζομένων στην παραγωγική διαδικασία στη βάση ενός "νέου" πλαισίου ευέλικτων εργασιακών σχέσεων, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της Λευκής Βίβλου. Έτσι, *η νεολαία αποτελεί το ζωντανό "πειραματόζωο" στο οποίο δοκιμάζονται και πραγματοποιούνται οι αναδιαρθρωτικές κινήσεις του κεφαλαίου και οι αλλαγές στην εργασία.*

2.5. Ο οργανισμός ΟΑΕΔ για την ανεργία

Γραφεία Ενημέρωσης Ανέργων & Επιχειρήσεων

Τα μέτρα πολιτικής, για τη μείωση της ανεργίας, αποκτούν νέα διάσταση με την δημιουργία των Γραφείων αυτών. Τα Γραφεία Ενημέρωσης Ανέργων και Επιχειρήσεων εκφράζουν την προσπάθεια του Ο.Α.Ε.Δ. να εισχωρήσει βαθύτερα στον κοινωνικό ιστό και να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της ανεργίας.

Η δαπάνη ίδρυσης και λειτουργίας τους καλύπτεται με συγχρηματοδότηση των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ε.Ε. και του Ο.Α.Ε.Δ.

Οι Ο.Τ.Α., τα βιομηχανικά και βιοτεχνικά επιμελητήρια και οι συνδικαλιστικοί φορείς των εργαζομένων και των εργοδοτών έχουν τη δυνατότητα να συνάπτουν προγραμματικές συμφωνίες με τον Ο.Α.Ε.Δ., για τη λειτουργία Γραφείων Ενημέρωσης Ανέργων. Ο μοναδικός σκοπός των Γραφείων αυτών είναι η ανάπτυξη δράσεων και υπηρεσιών, που θα παρέχονται δωρεάν προς τους ανέργους, με στόχο την υποστήριξη τους και την ενθάρρυνση τους για την εξεύρεση απασχόλησης.

Η ίδια δυνατότητα, όσον αφορά στην ίδρυση των Γραφείων Ενημέρωσης Επιχειρήσεων, παρέχεται στους δύο πρώτους φορείς, που αναφέρονται παραπάνω, καθώς και στους συνδικαλιστικούς φορείς των εργοδοτών αντίστοιχα.

Ο σκοπός των Γραφείων αυτών είναι η παροχή υπηρεσιών πληροφόρησης και ενημέρωσης, για τα προγράμματα κατάρτισης και απασχόλησης του Ο.Α.Ε.Δ. ή άλλων φορέων του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέα.

Οι όροι και οι προϋποθέσεις, που πρέπει αν πληρούν τα Γραφεία Ενημέρωσης Ανέργων και Επιχειρήσεων, η διασύνδεση τους με τις υποδομές πληροφόρησης και ενημέρωσης του Ο.Α.Ε.Δ., η συνεργασία τους με τις αρμόδιες Υπηρεσίες του, η στελέχωση τους με τους το κατάλληλο προσωπικό, η περιγραφή του έργου τους, στα πλαίσια υλοποίησης των Προγραμμάτων Επαγγελματικής Κατάρτισης των Εργαζομένων στις Ιδιωτικές Επιχειρήσεις, που διαχειρίζεται ο Ο.Α.Ε.Δ., καθώς και ο τρόπος συμμετοχής του Οργανισμού στις δαπάνες λειτουργίας τους καθορίζονται με αποφάσεις του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, που εκδίδονται μετά από γνώμη του Δ.Σ. του Ο.Α.Ε.Δ.

Συγκεκριμένα οι βασικές λειτουργίες του Γραφείου Ενημέρωσης Ανέργων είναι:

A. Η παροχή δωρεάν εξειδικευμένης πληροφόρησης (έντυπη, ηλεκτρονική ή προφορική) προς τους ανέργους για την ενημέρωσή τους για:

- την αξιοποίηση των ευκαιριών απασχόλησης και κατάρτισης που υπάρχουν στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα,
- την κατάσταση της αγοράς εργασίας, από πλευράς ζήτησης ειδικοτήτων, αναπτυξιακών κατευθύνσεων και δημιουργίας νέων παραγωγικών μονάδων,
- τα προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, απασχόλησης και αυταπασχόλησης,
- τους όρους και τις προϋποθέσεις, για τη συμμετοχή τους σε προγράμματα κινητικότητας του εργατικού δυναμικού,
- την πλέον πρόσφορη διαδικασία, για την εξεύρεση εργασίας, μέσω του Ο.Α.Ε.Δ.,
- τους όρους και τις προϋποθέσεις της επιδοματικής πολιτικής
- την ενθάρρυνσή τους να συνδεθούν και πληροφορηθούν, σχετικά με τις ευκαιρίες και δυνατότητες απασχόλησης,
- την καθοδήγησή τους, για τις απαραίτητες ενέργειες και τον τρόπο πρόσβασης τους στον αρμόδιο φορέα.

B. Η διάχυση της πληροφόρησης προς τους αποδέκτες και χρήστες αυτής με:

- την αναπαραγωγή του πληροφορηθέντος υλικού και διανομή του συγκεντρωμένου και επεξεργασμένου υλικού προς όλους τους τοπικούς φορείς, καθώς επίσης και προς τον τοπικό τύπο,

- την οργάνωση ημερίδων ενημέρωσης σε τοπικό επίπεδο.

Γ. Η διασύνδεση των Γραφείων Ενημέρωσης, τόσο μεταξύ τους, όσο και με τον Ο.Α.Ε.Δ.

Δ. Η τήρηση και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων επισκεπτών.

Ε. Η σύνταξη προϋπολογισμού και απολογισμού πεπραγμένων και δαπανών σε ετήσια βάση.

ΣΤ. Η διεκπεραίωση του διοικητικού του έργου.

Κατ' αντιστοιχία, οι βασικές λειτουργίες του Γραφείου Ενημέρωσης Επιχειρήσεων είναι:

Α. Η παροχή εξειδικευμένης πληροφόρησης (έντυπη, ηλεκτρονική ή προφορική) προς τις επιχειρήσεις, για την ενημέρωσή τους για:

- την κατάσταση της αγοράς εργασίας και αναπτυξιακές δυνατότητες και κατευθύνσεις,
- τους αναπτυξιακούς νόμους,
- τις δυνατότητες αξιοποίησης των προγραμμάτων κατάρτισης, επιμόρφωσης και απασχόλησης του Ο.Α.Ε.Δ. ή άλλων φορέων του δημοσίου και ιδιωτικού φορέα,
- τα κοινοτικά προγράμματα βελτίωσης της ανταγωνιστικής θέσης των ΜΜΕ, τις κοινοτικές δράσεις ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού,
- τα προγράμματα αναδιάρθρωσης επιχειρήσεων.

Β. Η διάχυση της πληροφόρησης προς αποδέκτες και χρήστες αυτής με:

- την αναπαραγωγή του πληροφορηθέντος υλικού και διανομή του συγκεντρωμένου και επεξεργασμένου υλικού προς όλες τις τοπικές επιχειρήσεις
- την οργάνωση τοπικών ημερίδων ενημέρωσης.

Γ. Η διασύνδεση των Γραφείων Ενημέρωσης, τόσο μεταξύ τους, όσο και με τον Ο.Α.Ε.Δ.

Δ. Η τήρηση και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων επιχειρηματιών.

Ε. Η ετήσια σύνταξη προϋπολογισμού και απολογισμού πεπραγμένων και δαπανών.

ΣΤ. Η διεκπεραίωση του διοικητικού του έργου.

Η εξεύρεση μιας κατάλληλης θέσης εργασίας, με εύλογο μισθό και αρμόζουσα εξέλιξη για κάθε άνεργο, αποτελεί πάντοτε μία από τις σημαντικότερες επιδιώξεις του Οργανισμού. Το έργο αυτό συνιστά αρμοδιότητα της Διεύθυνσης Απασχόλησης. Το εύρος, μέσα στο οποίο την ασκεί, ώστε να συντελεστεί στη δημιουργία ή την προστασία θέσεων εργασίας, καθορίζεται από το Β.Δ. 405/18-6-71 "Περί οργανώσεως συγκροτήσεως και λειτουργίας των Υπηρεσιών του Ο.Α.Ε.Δ. (ΦΕΚ 123/Α' 21-6-71 άρθρο 28). Στόχοι της είναι η πληροφόρηση των ανέργων για τις ευκαιρίες κατάρτισης και απασχόλησης, που προσφέρονται στην αγορά εργασίας και η εφαρμογή ενεργητικών μέτρων, για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

Η επίτευξη αυτών των στόχων επιδιώκεται με τις ακόλουθες ενέργειες:

1. Την καταγραφή του ανέργου εργατικού δυναμικού της χώρας.
2. Την παροχή πληροφοριών για:
 - το διαθέσιμο εργατικό δυναμικό,
 - τις κενές θέσεις εργασίας στην Ελλάδα,
 - τα προγράμματα Κατάρτισης – Εκπαίδευσης – Απασχόλησης,
 - τα Ευρωπαϊκά δεδομένα των κενών θέσεων εργασίας και συνθηκών διαβίωσης και εργασίας διαμέσου του Δικτύου EURES.
3. Τη σύζευξη προσφοράς και ζήτησης εργασίας.
4. Την εφαρμογή και υλοποίηση επιδοτούμενων προγραμμάτων απασχόλησης, όπως:
 - το πρόγραμμα επιχορήγησης για την απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας και απασχόλησης νέων ανέργων και μακροχρόνια ανέργων σε επιχειρήσεις, που περιλαμβάνει το πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για τη δημιουργία Νέων Θέσεων Εργασίας (Ν.Θ.Ε. και Ν.Ε.Ε.), για τους ομαδικά απολυμένους και πιθανά για όσους έχουν ενταχθεί στα Τοπικά Σύμφωνα Απασχόλησης ορισμένων Δήμων και το εξειδικευμένο πρόγραμμα επιχορήγησης Ν.Θ.Ε. και Ν.Ε.Ε. ομάδων απολυμένων από μεγάλες επιχειρήσεις,

- το πρόγραμμα επιχορήγησης Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών για νέους και μακροχρόνια ανέργους, που περιλαμβάνει το πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για τη δημιουργία Νέων Θέσεων Εργασίας (Ν.Θ.Ε. και Ν.Ε.Ε.) για τους ομαδικά απολυμένους. Επίσης περιλαμβάνει το εξειδικευμένο πρόγραμμα επιχορήγησης Ν.Θ.Ε. και Ν.Ε.Ε. ομάδων απολυμένων από μεγάλες επιχειρήσεις,

- το πρόγραμμα επιχορήγησης Βιομηχανικών – Βιοτεχνικών και άλλων επιχειρήσεων περιοχής Δ' και 9 Νομών περιοχής Γ' του Ν. 1262/82,

- το πρόγραμμα παροχής κινήτρων για τη διευκόλυνση της γεωγραφικής κινητικότητας εργατικού δυναμικού,

- το πρόγραμμα επιχορήγησης ιδιωτικών επιχειρήσεων, για απασχόληση σπουδαστών ΤΕΙ – ΣΕΛΕΤΕ,

- το πρόγραμμα επιχορήγησης Ξενοδοχειακών Επιχειρήσεων, για διατήρηση θέσεων εργασίας,

- επιχορήγηση επιχειρήσεων για 1.500 θέσεις εργασίας για ανέργους, που είναι πλησίον του σταδίου της συνταξιοδότησης.

- Την νομιμοποίηση της παραμονής και εργασίας αλλοδαπών που προέρχονται από Κράτη που δεν ανήκουν στην Ε.Ε. σαν προσπάθεια εξορθολογισμού της Αγοράς Εργασίας με την χορήγηση σε αυτούς της προσωρινής Κάρτας Εργασίας. Η κάρτα αυτή παρέχει στους αλλοδαπούς που πληρούν τις προϋποθέσεις, τα ίδια εργασιακά δικαιώματα και υποχρεώσεις με τους Έλληνες από πλευράς αμοιβής, όρων και συνθηκών εργασίας, ασφαλιστικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, ώστε να ενταχθούν ισότιμα στην ελληνική οικονομία.

Τις δομές υλοποίησης των παραπάνω προγραμμάτων συνιστούν οι 7 Περιφερειακές Διευθύνσεις, οι 114 Τοπικές Υπηρεσίες και Υπηρεσίες Απασχόλησης με έργο τους την τοποθέτηση ανέργων σε θέσεις εργασίας από τους τοποθετητές και στόχο την βέλτιστη δυνατή σύζευξη προσφοράς και ζήτησης εργασίας σε όλη τη χώρα. Όπου ο Οργανισμός δεν έχει Υπηρεσίες, ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις του με την ανάθεση του σχετικού έργου σε πολλούς Ανταποκριτές, που λειτουργούν σε μικρούς Δήμους και Κοινότητες. Σημαντική βελτίωση του επιπέδου της παροχής υπηρεσιών, προσδοκάται από την λειτουργία των Υπηρεσιών Απασχόλησης – Κ.Π.Α., σύμφωνα με Προεδρικό Διάταγμα που πρόκειται να εκδοθεί.

Μετά την επανεξέταση του ρόλου των Υπηρεσιών Απασχόλησης και αφού λήφθηκαν υπόψη οι σύγχρονες εξελίξεις της αγοράς, όσο και οι νέες μέθοδοι και δυνατότητες, που δίνει η σύγχρονη τεχνολογία, έγινε μια αναγκαία παρέμβαση από τον Ο.Α.Ε.Δ. Αυτή εναρμονίζεται με τις αποφάσεις του Συμβουλίου Υπουργών

Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων των Κρατών – Μελών της Ε.Ε. για την αναδιάρθρωση των Υπηρεσιών Απασχόλησης. Έτσι θα είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις που αφορούν στην παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, στην αύξηση του ανταγωνισμού, στις νέες τεχνολογίες, στη νέα διάρθρωση των εργασιακών σχέσεων και στην αύξηση του ποσοστού ανεργίας.

Ο Οργανισμός αποσκοπεί στην επιλεκτική αναβάθμιση των Υπηρεσιών Απασχόλησης σε Κ.Π.Α., με την συνδρομή του Ε.Κ.Τ. Προσδίδει έτσι έμφαση στην προσφορά του προς τον άνεργο, τοποθετώντας τον στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, ώστε το δίκτυο των Υπηρεσιών Απασχόλησης να ανταποκρίνεται ταυτόχρονα προς την λειτουργία της Αγοράς Εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη, με ένα νέο τρόπο προσέγγισης, τις ιδιαιτερότητες του Εργατικού Δυναμικού. Συγκεκριμένα διατίθενται στους ανέργους ειδικά εκπαιδευμένοι Σύμβουλοι Επαγγελματικού Προσανατολισμού, Ψυχολόγοι και υπάλληλοι του Ο.Α.Ε.Δ., ένα εύχρηστο σύστημα Η/Υ με σύστημα Touch screen και άλλα μέσα τελευταίας τεχνολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1. Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σε μάλιστα εξελίσσεται για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και ιδιαίτερα το Νομό Κοζάνης το πρόβλημα της ανεργίας. Οι επίσημοι δείκτες ανεργίας ήρθαν ακόμη μια φορά να επιβεβαιώσουν τις αρνητικές εξελίξεις που βιώνουν καθημερινά οι πολίτες της περιοχής φτάνοντας σε ποσοστό 17,9%.

Δυστυχώς για όλους, η ανεπάρκεια και η αποτυχία των κυβερνητικών πολιτικών και επιλογών, ιδιαίτερα σε τοπικό επίπεδο, προδιαγράφουν ένα ζοφερό και ανησυχητικό μέλλον, με την ανεργία να εξελίσσεται σε ωρολογιακή βόμβα ικανή να δυναμιτίσει τα θεμέλια της κοινωνίας.

Η απειλητική διόγκωση της ανεργίας, σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία περίπου ένας στους πέντε πολίτες είναι άνεργος, ανατρέπει και τον παραμικρό ατομικό οικογενειακό και κοινωνικό προγραμματισμό, εξευτελίζει τις ανθρώπινες αξίες, δυναμιτίζει την κοινωνική αλληλεγγύη και εκτρέφει την ξενοφοβία και τον ρατσισμό.

Ιδιαίτερα η εκρηκτικών διαστάσεων έκταση της ανεργίας μεταξύ των νέων είναι ότι χειρότερο υπάρχει για την προοπτική και το αύριο μιας κοινωνίας. Αντί να προικίζονται με δυνατότητες και προοπτικές, έρχονται αντιμέτωποι με τον εφιάλτη της ανεργίας, που συνθλίβει τα όνειρα τους και απαξιώνει τις γνώσεις και τις ικανότητες τους.

Το πρόβλημα της ανεργίας αφορά όλους τους πολίτες, δεδομένου ότι σχεδόν κάθε οικογένεια έχει άνεργο στους κόλπους της. Κανείς δεν μπορεί να νιώσει σίγουρος για το εργασιακό του αύριο, μιας και τα αποτελέσματα της ανεργίας του διπλανού χτυπούν την πόρτα όλων.

Η σημαντικότερη ενεργειακή συνεισφορά της περιοχής στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας, όχι μόνον δεν συνδέεται με νέες θέσεις εργασίας στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά επιφέρει και μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα. Η δημιουργία υποδομών, όταν εξαγγέλλονται, παραμένει στην σφαίρα των εντυπώσεων και του επιθυμητού. Τα προγράμματα δημοσίων επενδύσεων αποδεικνύονται ανεπαρκή για την αντιμετώπιση τα ανεργίας και η φορολογική πολιτική μόνον σύμμαχος δεν είναι στην αντιμετώπιση της.

Η αντιμετώπιση του γραφειοκρατικού κρατικού μηχανισμού απέναντι στην επιχειρηματικότητα και τα ισχύοντα κίνητρα του αναπτυξιακού νόμου για την

Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας, αποδεικνύονται ανεπαρκή για να δώσουν σημαντική ώθηση στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα.

Η σκληρότερη μορφή κοινωνικού αποκλεισμού και η πλέον αλγεινή πλευρά της κοινωνικής ανισότητας εκφράζονται μέσα από τις πολιτικές και τις επιλογές που αφήνουν χώρο για την ανεργία και δεν την αντιμετωπίζουν.

Για την κατάσταση που επικρατεί στην Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας, σε σχέση με το μεγάλο μέγεθος της ανεργίας και τις προκαλούμενες επιπτώσεις, υπάρχουν τεράστιες ευθύνες που χρεώνονται στην κυβερνητική πολιτική και στα πολιτικά πρόσωπα που την υπηρετούν.

Η κοινωνική συλλογική αντοχή, προπαντός δε των ανέργων και των οικογενειών τους, έχει φτάσει στα όρια της.

Πίνακας 1.

Ο Δείκτης Ανεργίας εκφράζει την ποσοστιαία αναλογία των ανέργων στο εργατικό δυναμικό. Στις μετρήσεις χρησιμοποιούνται άτομα ηλικίας από 14 ετών και άνω.

ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ % ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
1990	10,0	6,3	17,3
1991	8,0	5,7	12,6
1992	9,0	5,1	17,2
1993	12,3	9,4	17,7
1994	9,8	7,4	14,3
1995	15,2	11,4	22,2
1996	17,3	10,8	28,5
1997	14,5	9,5	23,4

Πηγή: ΕΣΥΕ. Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

Ο Δείκτης Ανεργίας ανά επίπεδο εκπαίδευσης εκφράζει την ποσοστιαία αναλογία ανέργων στο εργατικό δυναμικό για κάθε επίπεδο εκπαίδευσης. Στις μετρήσεις χρησιμοποιούνται άτομα ηλικίας από 14 ετών και άνω.

**ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΑΝΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ % ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Μέχρι δημοτικό	5,4	3,4	5,1	5,3	4,3	8,4	13,4	9,4
Γυμνάσιο	17,0	17,6	16,4	18,5	12,6	20,9	16,7	17,3
Λύκειο	21,9	15,9	16,4	23,4	19,2	24,7	23,8	20,6
Ανώτερα Εκπαίδευση	8,3	13,4	15,1	13,4	14,0	23,7	21,8	20,4
Ανώτατη και Μεταπτυχιακή Εκπαίδευση	8,9	7,4	6,8	14,1	12,8	13,2	14,4	15,2

Πηγή: Εργατικό Κέντρο Νομού Κοζάνης

Ο Δείκτης Μακροχρόνιας Ανεργίας ανά φύλλο εκφράζει την ποσοστιαία αναλογία των ανέργων μακράς διάρκειας κάθε φύλλου στο σύνολο των ανέργων μακράς διάρκειας. Στις μετρήσεις χρησιμοποιούνται άτομα ηλικίας από 14 ετών και άνω.

**ΔΕΙΚΤΗΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΑΝΑ ΦΥΛΟ % ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

	Άνδρες	Γυναίκες
1990	34,5	65,5
1991	33,3	66,7
1992	30,4	69,6
1993	43,9	56,1
1994	39,5	60,5
1995	39,0	61,0
1996	34,4	65,6
1997	37,9	62,1

Πηγή: Εργατικό Κέντρο Νομού Κοζάνης

Ο Δείκτης Απασχόλησης εκφράζει την ποσοστιαία αναλογία των απασχολουμένων στο εργατικό δυναμικό. Στις μετρήσεις χρησιμοποιούνται άτομα ηλικίας 14 ετών και άνω.

ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ % ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες
1990	90,0	93,7	82,7
1991	92,0	94,3	87,4
1992	91,0	94,9	82,3
1993	87,7	90,6	82,3
1994	90,2	92,6	85,7
1995	84,8	88,6	77,8
1996	82,7	89,2	71,5
1997	85,5	90,5	76,6

Πηγή: Εργατικό Κέντρο Νομού Κοζάνης

3.2 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

3.2.1 Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά και φυσιογνωμία της Περιφέρειας

Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Ελλάδας και συνορεύει με την Αλβανία και την Π.Γ.Δ.Μ. Αποτελείται από τους Νομούς Γρεβενών, Καστοριάς, Κοζάνης και Φλώρινας και έχει έδρα την Κοζάνη που αποτελεί την Πρωτεύουσα του ομώνυμου Νομού. Η Δυτική Μακεδονίας έχει έκταση 9.452 χλμ² και καταλαμβάνει το 7,2% της συνολικής έκτασης της χώρας. Είναι περιοχή κατ'εξοχήν ορεινή, με το 82% του εδάφους της να καλύπτεται από ορεινές και ημιορεινές εκτάσεις. Η Περιφέρεια έχει σημαντικούς φυσικούς πόρους όπως ενεργειακά ορυκτά,

μεταλλεύματα, δάση (50% της συνολικής της έκτασης), βοσκότοπους και το 65% των επιφανειακών υδάτινων πόρων της χώρας.

Ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 302.892 κατοίκους (ΕΣΥΕ 1998) και αντιστοιχεί στο 2,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού την περίοδο 1993-1998 είναι 1,66%, λίγο μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο της χώρας (1,56%). Η πληθυσμιακή πυκνότητα της Περιφέρειας είναι 32 κάτοικοι ανά τετρ. χλμ. Έναντι 79,7 της χώρας. Ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται στο 29% του συνολικού πληθυσμού. Ο ημιαστικός στο 15% και ο αγροτικός στο 56% αντίστοιχα.

Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. (σε μονάδες PPS) της Περιφέρειας ανέρχεται στο 90,8% του μέσου κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της χώρας για το έτος 1994, παρουσιάζοντας κάμψη σε σχέση με το αντίστοιχο του 1991 που ήταν 103,6%. Η Περιφέρεια κατατάσσεται στην 21^η θέση ανάμεσα στις φτωχότερες της Ε.Ε με το Α.Ε.Π. της να αντιστοιχεί στο 62% του μέσου Α.Ε.Π. της Ε.Ε. (1996). Η θέση της έχει βελτιωθεί σε σχέση με το έτος 1986 (58% του Α.Ε.Π. της Ε.Ε.). Η Περιφέρεια παράγει το 2,6% του Α.Ε.Π. της χώρας. Στον πρωτογενή τομέα παράγεται το 13,4% , στον δευτερογενή το 47,5% και στον τριτογενή το 39,1% του περιφερειακού Α.Ε.Π.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Περιφέρειας ανέρχεται σε 120,8 χιλ. κάτοικοι, σημειώνοντας μείωση σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, ενώ οι απασχολούμενοι σε 103,2 χιλ. κάτοικοι (ΕΣΥΕ 1997). Η διαχρονική εξέλιξη του ενεργού πληθυσμού, καθώς και του ποσοστού ανεργίας παρουσιάζει αύξηση κατά τα τελευταία έτη (1994-1996), ενώ ο αριθμός των απασχολούμενων παρουσιάζει διακυμάνσεις (αύξηση στη διετία 1993-1994, σημαντική πτώση το διάστημα 1994-1995, και έκτοτε αυξάνεται). Το 23,5% των απασχολούμενων εργάζεται στον πρωτογενή τομέα, το 32,9% στο δευτερογενή και το 43,6% στον τριτογενή. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια μείωση της απασχόλησης στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα και αύξηση στον τριτογενή. Το ποσοστό ανεργίας στην Περιφέρεια φθάνει το 19,5% το έτος 1997, με τάσεις μείωσης σύμφωνα με στοιχεία του 1998, παραμένει όμως υψηλότερο του αντίστοιχου εθνικού. Ο δείκτης ανεργίας στους νέους ηλικίας 14-25 ετών είναι ιδιαίτερα υψηλός 46,9%. Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας είναι υψηλότερο από αυτό της χώρας (63,1% έναντι 57,1%). Το ποσοστό των ανέργων γυναικών στην Περιφέρεια είναι μεγαλύτερο από το ποσοστό ανεργίας των γυναικών στη χώρα (23,4% έναντι 15,9%). Το γενικό επίπεδο μόρφωσης της Περιφέρειας θεωρείται χαμηλότερο από το αντίστοιχο της χώρας. Το εργατικό δυναμικό με εκπαίδευση μέχρι και το Δημοτικό ανέρχεται σε 45,2% του

ενεργού πληθυσμού, ενώ το 35,7% κατέχει απολυτήριο Γυμνασίου ή Λυκείου και το 19,2% κατέχει πτυχίο ανώτερων ή ανώτατων σπουδών.

Ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένος στους τρεις από τους τέσσερις Νομούς της Περιφέρειας και συγκεκριμένα στους Νομούς Γρεβενών, Φλώρινας και Καστοριάς, ενώ πολύ λιγότερο στο Νομό Κοζάνης. Ο δευτερογενής τομέας είναι ο ισχυρότερος τομέας παραγωγικής δραστηριότητας της Περιφέρειας. Οι νομοί Καστοριάς και Κοζάνης χαρακτηρίζονται από τη μεγαλύτερη μεταποιητική δραστηριότητα με έμφαση στους κλάδους της γούνας και της εξόρυξης ηλεκτροπαραγωγής. Στον τριτογενή τομέα, ο τομέας του εμπορίου και των υπηρεσιών συγκεντρώνει τον σημαντικότερο αριθμό καταστημάτων και απασχολούμενων. Το χονδρικό εμπόριο υποχωρεί μπροστά στην επέκταση των καταστημάτων λιανικού εμπορίου που εκσυγχρονίζεται και συγκεντρώνεται στα αστικά κέντρα της Περιφέρειας. Η ανάπτυξη των υπηρεσιών EGF βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο, όπως ιδιαίτερα χαμηλή είναι και η ανάπτυξη του τουρισμού. Ωστόσο ο τουρισμός στην Περιφέρεια φαίνεται να παρουσιάζει αυξητικές τάσεις τα τελευταία χρόνια.

3.2.2. Χωροταξικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας

Η Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας, απομονωμένη μέχρι σήμερα στο Β.Δ άκρο της χώρας οριοθετείται από ορεινούς όγκους που αποτελούν τα φυσικά της σύνορα με τις γειτονικές της περιοχές. Η απομόνωση οφείλεται:

- Στις δύσβατες ορεινές οδικές συνδέσεις.(Σαρανταπόρου, Πενταλόφου και Πισοδερίου)
- Στην αντικειμενική αδυναμία θαλάσσιας σύνδεσης (μοναδική ελληνική Περιφέρεια που δε βρέχεται από θάλασσα)
- Στην ελλιπή σιδηροδρομική και αεροπορική υποδομή
- Στον παραμεθόριο χαρακτήρα της περιοχής
- Στο αναπτυξιακό πρότυπο που εφαρμόστηκε στην (μονοδιάστατη ανάπτυξη της ηλεκτροπαραγωγής).

Το έντονο ανάγλυφο κατά μήκος μιας κεντρικής ζώνης με κατεύθυνση ΒΔ-ΝΑ (Βαρνούλ ή Περιστέρι, Βίτσι, Σινιάτσικο και Βούρνιος) διαιρεί την Περιφέρεια σε δύο τμήματα: Το μεν Ανατολικό τμήμα χαρακτηρίζεται ως πεδινό από πλευράς ανάγλυφου, το Δε Δυτικό ως σχετικά ορεινό.

Το Ανατολικό τμήμα περιέχει τους πλούσιους υδροφορείς, τα αποδοτικότερα εδάφη, αλλά και τα λιγνιτοφόρα πεδία. Στην περιοχή των λιγνιτωρυχείων το ανάγλυφο μεταβάλλεται διαρκώς εξ αιτίας της κίνησης του μετώπου εξόρυξης και των αποθέσεων των στείρων, το έδαφος υποβαθμίζεται ποιοτικά και ο υδροφορέας ταπεινώνεται, αφού για την εξόρυξη είναι απαραίτητη η άντληση των υδάτων που βρίσκονται σε μικρότερο βάθος από το κοίτασμα. Στο τμήμα αυτό η οικονομία λειτουργεί εστιασμένη στο κύκλωμα της ηλεκτροπαραγωγής και του εμπορίου.

Το Δυτικό τμήμα δεν έχει υποστεί σημαντικές ανθρωπογενείς παρεμβάσεις, τουλάχιστον σε βαθμό που να οδηγεί στην υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, φτωχότερο σε υπόγεια ύδατα, με εντονότερο ανάγλυφο, αποτελεί μαζί με την κεντρική οροσειρά την «αγροτική ενότητα» της Περιφέρειας, που όμως είναι γνωστή για τα πλούσια και σπάνια οικοσυστήματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι δύο από τους δέκα συνολικά χαρακτηρισμένους Εθνικούς δρυμούς βρίσκονται μέσα στα όρια της Περιφέρειας και μάλιστα στο Δυτικό της τμήμα (Βάλια – Κάλντα και Πρέσπες). Ο χαρακτήρας της Οικονομίας είναι έντονα αγροτικός με εξαίρεση τις εστίες που διαμορφώνουν τον άξονα της γουνοποιίας και του γουνεμπορίου.

Η περιοχή διαθέτει τεράστιο πλούτο φυσικών πόρων. Η αξιοποίηση τους σε πολλές περιπτώσεις στρατηγική επιλογή της χώρας μας. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι πάνω από το 70% της Εθνικά παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας (3663MW) προέρχεται από σταθμούς που βρίσκονται μέσα στην Δυτική Μακεδονία και ότι η πρώτη ύλη για την παραγωγή αυτή εξορύσσεται από τα λιγνιτωρυχεία της. Το κοίτασμα εντοπίζεται στη λεκάνη Αμυνταίου – Πτολεμαΐδας – Σερβίων και αντιστοιχεί το 75% των γνωστών αποθεμάτων λιγνίτη στη χώρα. Σύμφωνα με μελέτες της ΔΕΗ η εξορύξιμη ποσότητα επαρκεί για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών μέχρι το 2060. Η σημασία του φυσικού αυτού πόρου για την εξασφάλιση της ενεργειακής αυτονομίας της χώρας, είναι αυταπόδεικτη.

Επίσης, είναι κεντρικός ο ρόλος που έχει παίξει στη διαμόρφωση της οικονομικής φυσιογνωμίας της Περιφέρειας και ιδιαίτερα του ανατολικού της τμήματος.

Δεν είναι όμως ο λιγνίτης το μοναδικό ορυκτό που διαθέτει η περιοχή. Σημαντικές οικονομικές δραστηριότητες στηρίζονται στην εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου ιδιαίτερα στο Ν. Κοζάνης. Το σημαντικότερο κοίτασμα αμιάντου της Ευρώπης βρίσκεται στο Ν. Κοζάνης στη θέση Ζιδάνι. Το μοναδικό εντός της Ε.Ε. κοίτασμα χρωμίτη, το σπανιότατης ποιότητας ορυκτό χουντίτης και τα αρίστων μηχανικών, ορυκτολογικών και χημικών ιδιοτήτων μάρμαρα της ευρύτερης περιοχής του Τρανοβάλτου είναι επίσης αξιόλογοι φυσικοί πόροι που χαρακτηρίζουν της περιοχή.

Οι υδάτινοι πόροι της περιοχής είναι επίσης σημαντικοί. Η Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας διαθέτει σημαντικότατο ποσοστό των εσωτερικών επιφανειακών υδάτων της χώρας (λίμνες και ποτάμια). Σημαντικότερες λίμνες της περιοχής είναι η μικρή και η μεγάλη Πρέσπα, η Βεγορίτιδα, η λίμνη Πετρών, η Ζάζαρη, η Χειμαδίτιδα, η Ορεσιτιάδα (λίμνη της Καστοριάς) και η τεχνητή λίμνη του Πολύφυτου. Ο ποταμός Αλιάκμονας σχηματίζει μαζί με τους παραπόταμους του ένα πυκνό δίκτυο επιφανειακών υδάτων. Συνολικά σύμφωνα με στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε 284km² καλύπτονται από νερά. Σημαντικό τμήμα των εκτάσεων αυτών είναι αξιόλογοι υγροβιότοποι. Οι δασικές εκτάσεις τέλος του Δυτικού κυρίως τμήματος συνθέτουν ένα αδιατάραχτο, μέχρι στιγμής, οικοσύστημα με πλούσια και εξαιρετικά σπάνια χλωρίδα και πανίδα.

Το οικιστικό δίκτυο της Περιφέρειας χαρακτηρίζεται από την έντονη εξάρτηση των οικισμών της από το δίπολο Κοζάνης – Πτολεμαΐδας που αποτελεί το κέντρο της διοίκησης, του κοινωνικού εξοπλισμού και της παραγωγής για το σύνολο της Δυτικής Μακεδονίας. Οι υπόλοιπες πρωτεύουσες των Νομών (Καστοριά, Φλώρινα, Γρεβενά) λειτουργούν συμπληρωματικά ως προς το δίπολο αυτό. Μικρότερης έντασης εξαρτήσεις που αφορούν κυρίως την παραγωγή, κατευθύνονται προς τον άξονα Καστοριά – Άργος Ορεστικό – Σιάτιστα, λόγω της παραδοσιακά ανεπτυγμένης στην περιοχή δραστηριότητας της επεξεργασίας της γούνας. Σημαντικοί τοπικοί πόλοι τέλος είναι οι οικισμοί των Σερβίων, του Αμυνταίου και της Δεσκάτης.

3.2.3. Ένταξη της Περιφέρειας στο εθνικό και διεθνές χωρικό σύστημα

Ο ρόλος της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας σε εθνικό επίπεδο μπορεί να εκτιμηθεί με την εξέταση παραγόντων που σχετίζονται με τη θέση της στον εθνικό γεωγραφικό χώρο, με την παραγωγή ενέργειας και γενικότερα με την αξιοποίηση του ορυκτού πλούτου καθώς και με τη εξέλιξη του κλάδου της γουνοποιίας. Παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν το ρόλο της σε εθνικό επίπεδο, αλλά είναι σαφώς μικρότερης εμβέλειας από τους προηγούμενους, είναι η αξιοποίηση του υδάτινου δυναμικού της, πολιτιστικής κληρονομιάς και των δυνατοτήτων που προσφέρει το φυσικό της περιβάλλον για τουριστική αξιοποίηση.

Η εξέταση των βασικών δεικτών για την Περιφέρεια σε σύγκριση με την Ευρώπη των 12 και των 15, καθώς και με περιοχές που γνώρισαν εντατική εκμετάλλευση του λιγνίτη, φανερώνει τις σημαντικές διαφορές από περιοχές που σε γενικές γραμμές θα

μπορούσαν να θεωρηθούν ανάλογες της: η πληθυσμιακή πυκνότητα στην Περιφέρεια βρίσκεται περίπου στο 1/10 των Ευρωπαϊκών Περιφερειών, γεγονός που υπογραμμίζει ότι μια από τις βασικές ελλείψεις της Δυτικής Μακεδονίας είναι η απουσία αστικών κέντρων που θα μπορούσαν να στηρίζουν, την ανάπτυξη της στο μέλλον. Ένα μεγάλο έλλειμμα για την Περιφέρεια είναι ο μη σχηματισμός λειτουργικών δικτύων πόλεων με εξαίρεση το δίπολο Κοζάνης- Πτολεμαΐδας και τα δίκτυα τοπικής σημασίας (π.χ Κοζάνη- Σέρβια). Η Κοζάνη, παρά τη δυνατότητα λειτουργίας της σαν πύλη προς τα Δυτικά Βαλκάνια, έχει περιορισμένη σημασία για το σύνολο της Ε.Ε και οπωσδήποτε μικρότερη από αυτή της Θεσσαλονίκης. Η ανάπτυξη διασυνοριακών σχέσεων για την Αλβανία και το FYROM θα έδινε σημαντική ώθηση στην οικονομία της Περιφέρειας.

Η Καστοριά είναι η μόνη πόλη σήμερα που, όπως προαναφέρθηκε, έχει αναπτύξει λειτουργία υπερεθνικής εμβέλειας, με εμπόριο γουναρικών προς της Ανατολική Ευρώπη. Το ζήτημα είναι να διατηρήσει και να βελτιώσει τη δραστηριότητα, πλαισιώνοντας την με άλλες λειτουργίες που συνδέονται μ' αυτήν και ευνοούνται από τα φυσικά και πολιτισμικά της πλεονεκτήματα. Αντίθετα, τα Γρεβενά, φαίνονται ελάχιστα ευνοημένα, στην κατάσταση που διαμορφώνεται στον Ευρωπαϊκό χώρο. Παρ' όλα αυτά οφείλουν να εξασφαλίσουν λειτουργίες που θα εμποδίσουν την ήδη σε εξέλιξη συρρίκνωση της αγροτικής τους ενδοχώρας, παρά τις αντικειμενικές δυσκολίες αυτής της επιδίωξης.

3.2.4 Σχεδιασμός χωρικής Ανάπτυξης – Ρόλος των αστικών κέντρων

Η Κοζάνη είναι το μόνο αστικό κέντρο της Περιφέρειας που διαθέτει τις προϋποθέσεις για να αναλάβει το κύριο βάρος της αναπτυξιακής προσπάθειας και να επιτελέσει προωθητικό ρόλο στην ανάπτυξη της Περιφέρειας.

Η πόλη θα πρέπει να διευρύνει την ακτίνα επιρροής της στα Δυτικά Βαλκάνια και συγχρόνως να αντιμετωπίσει ενδεχόμενες τάσεις συρρίκνωσης οφειλόμενες στην επιρροή της Θεσσαλονίκης μετά τη μείωση της χρονοαπόστασης ανάμεσα στις δύο πόλεις. Για την πόλη της Φλώρινας, προτείνεται ένας ρόλος κέντρου πολιτισμού και σύγχρονης Τέχνης, Βιομηχανικού και Εμπορικού κέντρου με έμφαση στις εξαγωγές, κέντρου επιστημονικών δραστηριοτήτων, δυναμικής πύλης προς FYROM. Η Καστοριά αποτελεί τον αναπτυξιακό πόλο του δυτικού τμήματος. Τα πλεονεκτήματα του φυσικού και δομημένου χώρου, τόσο στο άμεσο όσο και στο ευρύτερο περιβάλλον

της αρκούν για να στηρίξουν την ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή. Η σύνδεση τουρισμού και γουνοποιίας θα είναι επωφελής τόσο για καθένα από τους δύο τομείς όσο και για την ανάπτυξη της πόλης συνολικά. Συνδεδεμένο με την ανάπτυξη της Καστοριάς μοιάζει να είναι και το μέλλον του Άργους Ορεστικού, ειδικά μετά την αναβάθμιση του αεροδρομίου του. Σαν μοναδικό αστικό κέντρο ενός καθαρά αγροτικού Νομού, τα Γρεβενά καλούνται να εξασφαλίσουν τις απαραίτητες εξυπηρετήσεις για τον τοπικό πληθυσμό αλλά και να υποστηρίξουν αποτελεσματικά την προσπάθεια για συμπλήρωση και ενίσχυση των παραδοσιακών δραστηριοτήτων με την ανάπτυξη του τουρισμού. Η λειτουργία της Εγνατίας αναμένεται να ενισχύσει την ήδη ανερχόμενη τουριστική κίνηση στην περιοχή της Βασιλίτσας και να δράσει θετικά ως, προς την ανάσχεση των τάσεων ερήμωσης σ' αυτό το τμήμα της περιφέρειας.

ΝΟΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ & ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ
ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΟΖΑΝΗΣ

	1995	1996	1997
Έκταση νομού (τ.χλμ.)	3,497	3,497	3,497
Πληθυσμός	153,488	153,708	153,963
ΑΕΠ κατά κεφαλή (δρχ.)		3,180,481	3,513,068
Ενεργός πληθυσμός	41,984	36,660	41,947
Απασχολούμενοι	40,000	34,184	37,808
Άνεργοι	1,984	2,476	4,139
Επενδύσεις ιδιωτικές (εκατ. δρχ.)	15,680	48,838	-
Επενδύσεις δημόσιες (εκατ. δρχ.)	9,781	-	-
Γεωργία- Σύνολο Καλλιεργειών (στρέμματα)	1,,565644988,289	980,912	981,725
Τουρισμός – Διανυκτερεύσεις	115,709	133,408	-
Σύνολο καταθέσεων (εκατ. δρχ.)	175,416	193,494	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Εισπράξεις Δημ. Ταμείων (εκατ. δρχ.)	15,737	27,499	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Πληρωμές Δημ. Ταμείων (εκατ. δρχ.)	19,309	23,739	-
Παιδεία – Αριθμός Δημοτικών Σχολείων	107	103	-
Παιδεία – Αριθμός Γυμνασίων	37	37	-
Παιδεία – Αριθμός Λυκείων (Γενικά, ΤΕΛ, ΕΠΛ, ΕΚΚ)	26	25	-
Υγεία – Αριθμός ιατρών	271	317	-

Πηγή: Εργατικό Κέντρο Νομού Κοζάνης

ΝΟΜΟΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ & ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ
ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

	1995	1996	1997
Έκταση νομού (τ.χλμ.)	1,898	1,898	1,898
Πληθυσμός	53,716	53,585	53,563
ΑΕΠ κατά κεφαλή (δρχ.)		2,147,153	2,371,684
Ενεργός πληθυσμός	10,419	5,827	7,342
Απασχολούμενοι	9,410	4,538	5,763
Άνεργοι	1,009	1,289	1,579
Επενδύσεις ιδιωτικές (εκατ. δρχ.)	6,408	13,211	-
Επενδύσεις δημόσιες (εκατ. δρχ.)	3,805	-	-
Γεωργία- Σύνολο Καλλιεργειών (στρέμματα)	549,485	551,323	549,485
Τουρισμός – Διανυκτερεύσεις	92,476	99,520	-
Σύνολο καταθέσεων (εκατ. δρχ.)	49,252	55,121	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Εισπράξεις Δημ. Ταμείων (εκατ. δρχ.)	4,588	13,970	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Πληρωμές Δημ. Ταμείων (εκατ. δρχ.)	7,885	9,930	-
Παιδεία – Αριθμός Δημοτικών Σχολείων	80	79	-
Παιδεία – Αριθμός Γυμνασίων	16	16	-
Παιδεία – Αριθμός Λυκείων (Γενικά, ΤΕΛ, ΕΠΛ, ΕΚΚ)	6	7	-
Υγεία – Αριθμός ιατρών	99	100	-

Πηγή: Εργατικό Κέντρο Νομού Κοζάνης

ΝΟΜΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ & ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ
ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ

	1995	1996	1997
Έκταση νομού (τ.χλμ.)	1,700	1,700	1,700
Πληθυσμός	51,990	52,019	52,136
ΑΕΠ κατά κεφαλή (δρχ.)		1,799,142	1,987,280
Ενεργός πληθυσμός	9,186	8,000	9,095
Απασχολούμενοι	8,000	7,022	8,000
Άνεργοι	1,186	978	1,095
Επενδύσεις ιδιωτικές (εκατ. δρχ.)	3,738	3,878	-
Επενδύσεις δημόσιες (εκατ. δρχ.)	4,442	-	-
Γεωργία- Σύνολο Καλλιεργειών (στρέμματα)	394,740	321,002	317,735
Τουρισμός – Διανυκτερεύσεις	89,726	119,775	-
Σύνολο καταθέσεων (εκατ. δρχ.)	64,098	69,786	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Εισπράξεις Δημ. Ταμείων (εκατ. δρχ.)	6,955	7,932	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Πληρωμές Δημ. Ταμείων (εκατ. δρχ.)	5,958	8,026	-
Παιδεία – Αριθμός Δημοτικών Σχολείων	53	53	-
Παιδεία – Αριθμός Γυμνασίων	16	17	-
Παιδεία – Αριθμός Λυκείων (Γενικά, ΤΕΛ, ΕΠΛ, ΕΚΚ)	7	8	-
Υγεία – Αριθμός Ιατρών	104	105	-

Πηγή: Εργατικό Κέντρο Νομού Κοζάνης

ΝΟΜΟΣ ΓΡΕΒΕΝΩΝ
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ & ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ
ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΓΡΕΒΕΝΩΝ

	1995	1996	1997
Έκταση νομού (τ.χλμ.)	2.230	2.230	2.230
Πληθυσμός	42.852	42.626	42.553
ΑΕΠ κατά κεφαλή (δρχ.)		1.464.727	1.617.895
Ενεργός πληθυσμός	5.383	4.280	5.000
Απασχολούμενοι	4.800	3.560	4.029
Άνεργοι	583	720	971
Επενδύσεις ιδιωτικές (εκατ. δρχ.)	1.845	11.336	-
Επενδύσεις δημόσιες (εκατ. δρχ.)	6.214	-	-
Γεωργία- Σύνολο Καλλιεργειών (στρέμματα)	457.336	458.033	458.033
Τουρισμός - Διανυκτερεύσεις	9.999	18.890	-
Σύνολο καταθέσεων (εκατ. δρχ.)	35.137	40.213	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Εισπράξεις Δημ. Ταμείων (εκατ. δρχ.)	2.403	4.695	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Πληρωμές Δημ. Ταμείων (εκατ. δρχ.)	6.385	6.126	-
Παιδεία – Αριθμός Δημοτικών Σχολείων	48	45	-
Παιδεία – Αριθμός Γυμνασίων	6	6	-
Παιδεία – Αριθμός Λυκείων (Γενικά, ΤΕΛ, ΕΠΛ, ΕΚΚ)	6	6	-
Υγεία – Αριθμός Ιατρών	60	72	-

Πηγή: Εργατικό Κέντρο Νομού Κοζάνης

3.3 Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Το σύνολο του πληθυσμού 14 ετών και άνω της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας ανέρχεται σε 302.892 περίπου, σύμφωνα με στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού 1998 της ΕΣΥΕ. Η σύνθεση κατά φύλο είναι Γυναίκες 50,1% και Άνδρες 49,8%. Η διαφορά στη σύνθεση κατά φύλο είναι μόνο 0,2%, ενώ στο σύνολο της χώρας οι γυναίκες είναι 4,0% περισσότερες από τους άνδρες.

Το εργατικό δυναμικό της Περιφέρειας είναι 105.500 περίπου, 71.300 άνδρες και 34.200 γυναίκες, ποσοστά αντίστοιχα 67,6% και 32,4%. Τα ποσοστά της σύνθεσης του εργατικού δυναμικού κατά φύλο διαφέρουν από αυτά του συνόλου της χώρας με μειωμένο το ποσοστό των γυναικών κατά 3,3% και αυξημένο αντίστοιχα αυτό των ανδρών (Σύνολο Χώρας: Άνδρες 64,3%, Γυναίκες 35,7%).

Η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό είναι 32,6% ίση με αυτή του συνόλου της χώρας, αλλά λόγω της διαφοροποίησης της σύνθεσης του συνόλου του πληθυσμού της Περιφέρειας κατά φύλο, στην ανά 100 σύνθεση του εργατικού δυναμικού, οι γυναίκες είναι λιγότερες από τον μέσο όρο της χώρας.

ΑΝΕΡΓΙΑ

Η ανεργία των γυναικών της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας είναι πολύ υψηλή (12,6%) περίπου ίση με το μέσο όρο της χώρας που είναι 12,8%. Είναι δε υπερδιπλάσια αυτής των ανδρών της Περιφέρειας, που είναι 5,7%.

Οι γυναίκες ενώ αποτελούν το 32,4% του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας αποτελούν το 51,3% των ανέργων.

Το 30% των ανέργων γυναικών, που είχαν εργασθεί κατά το παρελθόν και δήλωσαν την κατηγορία της τελευταίας εργασίας τους, προέρχονται από θέσεις στην βιομηχανία – βιοτεχνία.

Η δεύτερη κατά σειρά κατηγορία ανέργων αναφέρεται σε όσες είχαν εργασθεί στο εμπόριο – εστιατόρια / ξενοδοχεία (26% αυτών που δήλωσαν).

ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Οι γυναίκες της ομάδας ηλικίας 20-24 ετών παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό με ποσοστό 56,2%. Σε σχέση με το μέσο όρο του συνόλου της χώρας παρατηρείται μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών της

περιφέρειας της ομάδας ηλικίας 15-19 ετών κατά 3,9% και μειωμένη συμμετοχή των γυναικών 25-29 ετών κατά 4,1%.

ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης του συνόλου του πληθυσμού της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας και του εργατικού δυναμικού παρατηρούνται τα εξής: στο σύνολο του πληθυσμού το ποσοστό των ανδρών που είναι πτυχιούχοι Ανώτατων Σχολών (4,9%) είναι περίπου ίσο με αυτό των γυναικών (4,6%). Στο σύνολο της χώρας τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 8,7% για τους άνδρες και 4,6% για τις γυναίκες.

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού κατά φύλο και συγκεκριμένα για την κατηγορία των πτυχιούχων Ανώτατων Σχολών παρατηρείται ότι ανά 100 εργαζόμενες της Περιφέρειας οι 12 είναι πτυχιούχοι, ενώ στους άνδρες το ποσοστό είναι 6,0. Και στο σύνολο της χώρας παρατηρείται οι γυναίκες πτυχιούχοι να αποτελούν μεγαλύτερο ποσοστό απ το αντίστοιχο των ανδρών αλλά η διαφορά είναι 2,8% (Α:10,8% Γ:13,6%). Στα λοιπά επίπεδα εκπαίδευσης οι σημαντικότερες διαφορές μεταξύ Περιφέρειας και συνόλου της χώρας παρατηρούνται στις κατηγορίες των γυναικών που έχουν απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης, με μειωμένο το ποσοστό της Περιφέρειας κατά 9,4% και αυτών που έχουν Απολυτήριο Δημοτικού, με αυξημένο το ποσοστό της Περιφέρειας κατά 11,5%.

Το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό των πτυχιούχων γυναικών της Περιφέρειας είναι κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το μέσο όρο της χώρας.

ΣΧΕΣΗ ΑΜΟΙΒΗΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΔΡΩΝ

Σύμφωνα με τα στοιχεία των Στατιστικών Εργασίας της ΕΣΥΕ του Β' τριμήνου του 1993, ο μέσος όρος των μηνιαίων αποδοχών των γυναικών υπαλλήλων της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας στα ορυχεία, μεταλλεία, καταστήματα βιομηχανίας – βιοτεχνίας, ηλεκτρισμού και ύδρευσης ήταν 72,5% του αντίστοιχου των ανδρών συναδέλφων τους.

Οι γυναίκες μισθωτές στο λιανικό εμπόριο είχαν μέσο όρο αποδοχών ίσο με το 92,8% των ανδρών συναδέλφων τους και οι εργαζόμενες στις Τράπεζες και Ασφάλειες είχαν μηνιαίες αποδοχές ίσες με το 78,5% των ανδρών.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΤΑ ΒΑΣΙΚΟΥΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ

Οι γυναίκες της Δυτικής Μακεδονίας απασχολούνται κατά 41,4% στον πρωτογενή τομέα (γεωργία 41,2%), κατά 15,0% στο δευτερογενή και κατά 43,6% στον τριτογενή τομέα.

Τα αντίστοιχα ποσοστά για το σύνολο της είναι 26,8%, 17,6% και 55,6%.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Η κατανομή των γυναικών της Περιφέρειας κατά θέση στο επάγγελμα είναι: 34,3% συμβοηθούντα και μη αμειβόμενη μέλη οικογένειας, 38,1% μισθωτές, 26,6% αυτοαπασχολούμενες και 1,0% εργοδότες.

Τα αντίστοιχα ποσοστά για το σύνολο της χώρας είναι: 25,2%, 54,7%, 17,7% και 2,4%.

Λόγω της μεγάλης απασχόλησης στη γεωργία παρουσιάζονται αυξημένα τα ποσοστά των συμβοηθούντων και των αυτοαπασχολούμενων. Σημαντική διαφοροποίηση όμως παρουσιάζεται και στο κλάδο του εμπορίου – ξενοδοχείων όπου οι αυτοαπασχολούμενες αποτελούν το 42,4% (Μ.Ο Χώρας 27,0%) και έτσι ενισχύεται το ποσοστό αυτοαπασχόλησης. Επίσης στην κατηγορία των Τραπεζών και συναφών οικονομικών δραστηριοτήτων το 18,7% των γυναικών είναι αυτοαπασχολούμενες, ενώ ο μέσος όρος της χώρας είναι 7,4%.

3.4. Κατάσταση απασχόλησης του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Κατά φύλο διάρθρωση του εργατικού δυναμικού

Το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, παρουσιάζεται σχετικά σταθερό κατά τη διάρκεια της τελευταίας τετραετίας, παρότι υπερέχει ελάχιστα του ποσοστού συμμετοχής του Συνόλου της χώρας (βλ. τα ποσοστά σε []). Συγκεκριμένα, το ποσοστό συμμετοχής από το 50% [48,5%] το 1993 φθάνει μόλις στο 50,2%[49,2%] το 1996, καθώς παρατηρείται μία αύξηση του εργατικού δυναμικού κατά 4.159 άτομα (3,5%).

Η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής της Περιφέρειας οφείλεται κυρίως στην είσοδο γυναικών στο εργατικό δυναμικό, καθώς από τα 4.159 άτομα επιπλέον

εργατικό δυναμικό, οι 3.639 (87,5% περίπου) είναι γυναίκες. Το γυναικείο εργατικό δυναμικό παρουσιάζει ποσοστιαία αύξηση της τάξης του 8,8%, ενώ η αντίστοιχη αύξηση του ανδρικού εργατικού δυναμικού είναι της τάξης του 0,7%, με αποτέλεσμα το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών να παρουσιάζει αύξηση κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες, (από το 34,3% σε 35,7% [34,7% σε 36,5%]), ενώ το ποσοστό συμμετοχής των ανδρών παρουσιάζει πτώση κατά 0,5 ποσοστιαία μονάδα, (από το 66% το 1993 φθάνει στο 65,5% το 1996 [63,6% σε 63,3%]).

Το ποσοστό απασχόλησης στη Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας παρουσιάζει πτώση κατά 2,3 ποσοστιαίες μονάδες, (από το 43,9% το 1993 φθάνει στο 41,6% το 1996 [43,8% σε 44,1%]) και ευρισκόμενο κατά 2,5 περίπου ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από το αντίστοιχο του συνόλου της χώρας στο τέλος της.

Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών παρουσιάζει διπλάσια μείωση έναντι του ποσοστού συμμετοχής των ανδρών. Συγκεκριμένα το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών μειώνεται κατά 2,7 ποσοστιαίες μονάδες (από 28,3% σε 25,5% [29,4% σε 30,5%]), ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών μειώνεται κατά 1,4 ποσοστιαίες μονάδες (από 59,8% σε 58,4% [59,5% σε 59,2%]),).

Το ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, καθόλη τη διάρκεια της τετραετίας παρουσιάζει αυξητική πορεία (από 12,3% το 1993 φθάνει στο 17,3% το 1996) κυμαινόμενο σε υψηλότερα επίπεδα από το αντίστοιχο ποσοστό του συνόλου της χώρας [9,7% το 1993 και 10,3% το 1996 αντίστοιχα]. Η ανεργία πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες καθώς το ποσοστό ανεργίας των γυναικών φθάνει το 28,5% [16,6%] του γυναικείου εργατικού δυναμικού, τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών είναι 10,8% [6,3%] του ανδρικού εργατικού δυναμικού. Εκτός από το υψηλό ποσοστό ανεργίας που παρουσιάζεται στο γυναικείο εργατικό δυναμικό, οι γυναίκες βαρύνονται με το μεγαλύτερο ποσοστό της αύξησης της ανεργίας την τελευταία τετραετία, καθώς, το 82% [94,6%] των επιπλέον ανέργων (6.656 [45.588]) είναι γυναίκες (5.461) και μόνο το 18% άνδρες.

Η ανεργία μακράς διάρκειας (ΜΔ) της Περιφέρειας είναι υψηλή αγγίζοντας το 62,5% [58,3%] το 1996, που αντιπροσωπεύει αύξηση κατά 10,4 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 1993.

Το παραπάνω φαινόμενο είναι ιδιαίτερα έντονο στην κατά φύλο διάρθρωση της ανεργίας ΜΔ της Περιφέρειας, καθώς τόσο το 65,6% [68,4%] των ανέργων Μ.Δ. αποτελείται από γυναίκες, αλλά και το μεγαλύτερο ποσοστό των επιπλέον ανέργων ΜΔ κατά την τετραετία 1993-1996, αποτελείται από γυναίκες. Το ποσοστό ανεργίας ΜΔ των γυναικών στην Περιφέρεια παρουσιάζει αύξηση κατά 9,8 ποσοστιαίες

μονάδες, (από 58,3% σε 68,1%) και κυμαίνεται σε υψηλότερα επίπεδα από εκείνα του ποσοστού ανεργίας ΜΔ των γυναικών στο σύνολο της χώρας [από 56,6% σε 63,6%]. Στους άνδρες της Περιφέρειας η αύξηση του ποσοστού ανεργίας ΜΔ κυμαίνεται στα ίδια περίπου επίπεδα με εκείνη των γυναικών, καθώς παρουσιάζει αύξηση παρουσιάζει αύξηση κατά 8,1 ποσοστιαίες μονάδες (από το 45,8% το 1993 σε 53,9% το 1996) και παρουσιάζεται κατά 5 περίπου ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το ποσοστό ανεργίας ΜΔ των ανδρών στο σύνολο της χώρας [από 40,8% το 1993 σε 49,2 %το 1996].

Το ποσοστό μη εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας (ποσοστό ανεργίας) παρουσιάζει μικρή κάμψη, καθώς από 50% [51,5%] το 1993 φθάνει στο 49,8% [50,8%] το 1996. Όσον αφορά στην κατά φύλο κατανομή των ανέργων, το 66,3% [65,3%] αποτελείται από γυναίκες, Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών παρουσιάζει φθίνουσα πορεία καθόλη την τετραετία καθώς από το 65,7% το ποσοστό του γυναικείου μη εργατικού δυναμικού το 1993 πέφτει στο 64,3% το 1996, ενώ αντίθετα παρουσιάζεται μικρή αύξηση του ποσοστού ανεργίας των ανδρών, το οποίο φθάνει στο 34,5% το 1996.

Κατά ηλικία διάρθρωση του εργατικού δυναμικού

Το ποσοστό συμμετοχής των νέων (κάτω των 25 ετών) είναι ιδιαίτερα χαμηλό ([34,2%]) 34,6% [34,2%]) σε σχέση με το ποσοστό συμμετοχής των άλλων ηλικιακών ομάδων (78,2% 25-49 ετών [77,9%]) και (49,2% 50-64 ετών [48,7%]). Το φαινόμενο αυτό ισχύει και για τα δύο φύλα με εξαίρεση τις γυναίκες ηλικίας 50-64 ετών, οι οποίες εμφανίζουν το χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής (31,4%).

Το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής των νέων στο εργατικό δυναμικό έχει ως αποτέλεσμα και αντίστοιχα χαμηλό ποσοστό απασχόλησης (17,8% [28,5%]) τη στιγμή που το ποσοστό απασχόλησης της ηλικιακής ομάδας 25-49 ετών φθάνει το 65,5% [70,9%] και της ηλικιακής ομάδας 50-64 ετών φθάνει το 45,7% [47%]. Μεγάλη διαφορά παρατηρείται στα ποσοστά απασχόλησης των νέων κάτω των 25 ετών ανάμεσα στα δύο φύλα. Για τους μεν άνδρες κυμαίνεται γύρω στο 24% [28,5%] ενώ για τις γυναίκες φθάνει μόλις το 12,3% [18,4%] του γυναικείου εργατικού δυναμικού της ηλικιακής ομάδας κάτω των 25 ετών. Η διαφορά ανάμεσα στα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών και των ανδρών είναι ιδιαίτερα μεγάλη και στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες (88,3% [91%] για τους άνδρες και 41,7% [52%] για τις γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών και 63,3% [67,8%] για τους άνδρες και 28,9% [27,7%] για τις γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα 50-64 ετών).

Οι νέοι επωμίζονται άνισα το βάρος της ανεργίας και ιδίως οι νέες γυναίκες. Το ποσοστό ανεργίας των νέων κάτω των 25 ετών κυμαίνεται στο 61,9% τη στιγμή που για το σύνολο του πληθυσμού συγκρατείται της Περιφέρειας στο 17,3% [10,3%] ενώ για τις ηλικιακές ομάδες 25-49 ετών και 50-64 ετών είναι 28,1% [9%] και 8% [3,5%] αντίστοιχα. Το ποσοστό ανεργίας των νέων γυναικών κάτω των 25 ετών παρουσιάζει μία αύξηση 11 περίπου ποσοστιαίων μονάδων καθώς από 50,7% [39%] το 1993 φθάνει στο 61,9% [42,8%] το 1996, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό ανεργίας των νέων ανδρών κάτω των 25 ετών παρουσιάζει μείωση 5 περίπου ποσοστιαίων μονάδων, καθώς από το 41,6% [20,2%] το 1993 πέφτει στο 35,3% [21,9%] το 1996. Τέλος, ενώ θα αναμενόταν το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας να είναι χαμηλό στην ηλικιακή ομάδα κάτω των 25 ετών, εντούτοις στις νέες γυναίκες είναι ιδιαίτερα υψηλό (67,8%), υπερβαίνοντας το αντίστοιχο ποσοστό για την ανεργία ΜΔ της Περιφέρειας (62,5%), ενώ υπολείπεται του ποσοστού ανεργίας μακράς διάρκειας του γυναικείου πληθυσμού (68,1% περίπου). Το αντίστοιχο ποσοστό ανεργίας ΜΔ των νέων ανδρών είναι 52,8% παραμένοντας σε χαμηλότερα τόσο από το ποσοστό ανεργίας ΜΔ των ανδρών συνολικά (53,9%) όσο και από το ποσοστό ανεργίας ΜΔ του συνολικού πληθυσμού (62,5%).

Το ποσοστό ανεργίας είναι ιδιαίτερα υψηλό τόσο για τις γυναίκες (67,8% [67,9%]) όσο και για τους άνδρες (62,8% [63,5%]) ηλικίας κάτω των 25 ετών, φαινόμενο που εξηγείται, αφενός μεν από το γεγονός της συμμετοχής των νέων στην εκπαιδευτική διαδικασία, δε σε πιθανή αποθάρρυνση σημαντικού αριθμού νέων (κυρίως γυναικών) από τη συνεχιζόμενη ανεργία από την οποία πλήττονται, και η οποία έχει ως αποτέλεσμα την έξοδό τους από το εργατικό δυναμικό.

Απασχόληση κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας

Στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, παρατηρείται μία συνολική μείωση της απασχόλησης κατά 2.495 άτομα, που αντιστοιχεί σε ποσοστιαία μείωση της τάξης του 2,4%. Η γυναικεία απασχόληση παρουσιάζει αύξηση κατά 1.822 άτομα (5,4%) ενώ η ανδρική απασχόληση παρουσιάζει μείωση κατά 674 άτομα (1%). Ο Τριτογενής Τομέας, παρουσιάζει αύξηση καθώς η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση από το 39,7% που ήταν το 1993 φθάνει στο 41,9% το 1996. Οι άλλοι δύο τομείς παρουσιάζουν πτώση της συμμετοχής τους στην απασχόληση με αποτέλεσμα ο Πρωτογενής από το 26,5% το 1993 να πέσει στο 23,7% το 1996 και ο Δευτερογενής από το 33,8% στο 34,4% αντίστοιχα.

Στον Πρωτογενή Τομέα, εμφανίζεται μία μείωση 3.542 ατόμων ή ποσοστό 12,8%, με αποτέλεσμα η συμμετοχή του Πρωτογενή τομέα στη συνολική απασχόληση του Περιφέρειας να πέφτει. Η πτώση της συμμετοχής αυτής είναι ιδιαίτερα έντονη τόσο στους άνδρες των οποίων η απασχόληση στον Πρωτογενή Τομέα μειώνεται κατά 1.794 άτομα (14.889 απασχολούμενοι το 1993 και 13.095 το 1996) που αντιστοιχεί σε ποσοστιαία μείωση της τάξης του 12%, ενώ η απασχόληση των γυναικών στον Πρωτογενή Τομέα μειώνεται κατά 1.748 άτομα (12.744 απασχολούμενοι το 1993 και 10.996 το 1996) που αντιστοιχεί σε ποσοστιαία μείωση της τάξης του 13,7%.

Στο Δευτερογενή Τομέα, σημειώνεται μία αύξηση 169 ατόμων ή ποσοστό 0,5. Η αύξηση της απασχόληση των ανδρών στο Δευτερογενή Τομέα είναι της τάξης του 1,6% (477 άτομα), ενώ η απασχόληση των γυναικών στο Δευτερογενή Τομέα παρουσιάζει μείωση της τάξης του 12% (647 άτομα). Παρατηρείται πτώση της συμμετοχής στους κλάδους της μεταποίησης όπου παρατηρείται μείωση της απασχόλησης κατά 2.090 άτομα (ποσοστό της τάξης του 12%) με αποτέλεσμα η συμμετοχή της μεταποίησης στη συνολική απασχόληση από το 16,7% το 1993 να πέφτει στο 15,1% το 1996. Οι κλάδοι των κατασκευών, παρουσιάζει αύξηση της απασχόλησης κατά 870 άτομα (ποσοστό της τάξης του 11,6%) με αποτέλεσμα η συμμετοχή των κατασκευών στη συνολική απασχόληση από το 7,2% το 1993 να φθάσει στο 8,2% το 1996.

Στον Τριτογενή Τομέα παρατηρείται μία αύξηση κατά 1.216 άτομα, που αντιστοιχεί σε ποσοστό 2,9%. Η αύξηση της ανδρικής απασχόλησης στον Τριτογενή Τομέα είναι της τάξης του 2,5% (643 άτομα), ενώ η αύξηση της γυναικείας απασχόλησης είναι της τάξης του 3,6% (573 άτομα).

Η ανδρική απασχόληση κατά το 1996 στον Τριτογενή Τομέα επικεντρώνεται στο ?Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο? με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 17,7%, στις "Μεταφορές" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 7,1% και στα "Ξενοδοχεία και Εστιατόρια" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 6,3%.

Η γυναικεία απασχόληση κατά το 1996 στον Τριτογενή Τομέα επικεντρώνεται στο "Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 11,3%, στη "Δημόσια Διοίκηση" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 6,1%, στις Μεταφορές με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 5,3% και στα "Ξενοδοχεία και Εστιατόρια" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 4,9%.

Απασχόληση κατά Επάγγελμα

Η εξέλιξη της κατανομής των απασχολούμενων κατά επαγγελματική κατηγορία ακολουθεί τις αντίστοιχες εξελίξεις όσον αφορά την κατά κλάδο απασχόληση που παρουσιάστηκε, με αποτέλεσμα, τα επαγγέλματα του Πρωτογενή να παρουσιάζουν κάμψη της απασχόλησης ενώ εκείνα των υπηρεσιών και γενικότερα του Τριτογενή Τομέα να παρουσιάζουν μικρή αύξηση της απασχόλησης.

Συγκεκριμένα οι απασχολούμενοι στον Πρωτογενή Τομέα "ειδικευμένοι Γεωργοί και συναφή επαγγέλματα" παρουσιάζουν μείωση της απασχόλησης της τάξης του 12,7% (3.434 άτομα), με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση της Περιφέρειας από 25,9% το 1993 να πέφτει στο 23,2% το 1996.

Ακολουθούν τα "Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα" με ποσοστό μείωσης της τάξης του 17,5% (3.051 άτομα) με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση της Περιφέρειας από 10,1% το 1993 να πέφτει στο 8,5% το 1996.

Μείωση παρουσιάζουν και οι "Ανειδίκευτοι εργάτες" με ποσοστό μείωσης της τάξης του 5,3% (266 άτομα) με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση της Περιφέρειας από 4,8% το 1993 να πέφτει στο 4,6% το 1996.

Οι υπόλοιπες επαγγελματικές κατηγορίες παρουσιάζουν αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων. Συγκεκριμένα τη μεγαλύτερη αύξηση την παρουσιάζουν οι "Τεχνολόγοι και Τεχνικοί" της τάξης του 25,8% (910 άτομα) και ακολουθούν τα "Μέλη βουλευόμενων σωμάτων και ανώτερα διοικητικά στελέχη" με ποσοστιαία αύξηση της τάξης του 21,2% (1.856 άτομα), οι "Απασχολούμενοι στην παροχή Υπηρεσιών" με ποσοστιαία αύξηση της τάξης του 9,9% (16.513 άτομα) και οι "Υπάλληλοι Γραφείου" με ποσοστιαία αύξηση της τάξης του 9,8% (624 άτομα).

Η ανδρική απασχόληση το 1996 επικεντρώνεται στα επαγγέλματα των "Ειδικευμένων τεχνιτών" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 29,4%, στους "Ειδικευμένους γεωργούς" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 18,2%, στα "Μέλη βουλευόμενων σωμάτων και ανώτερα διοικητικά στελέχη και "Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα" με ποσοστά συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 11,7% και 6,9% αντίστοιχα και στους "Χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 13,5%.

Η γυναικεία απασχόληση το 1996 επικεντρώνεται στα επαγγέλματα των "Ειδικευμένων γεωργών" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της

τάξης του 34%, στους "Ειδικευμένους Τεχνίτες" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 12,1%, στις "Απασχολούμενες στην παροχή Υπηρεσιών" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 11,7%, στους "Υπαλλήλους Γραφείου" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 11,1%.στα "πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα" με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 11,9%.

Δυτική Μακεδονία					
	Εργατικό Δυναμικό	Ποσοστό %	Απασχολούμενοι	Ποσοστό %	Άνεργοι
ΣΥΝΟΛΟ	107.030	100,00	90.126	84,21	16.905
14 ετών	0		0		0
15 – 19 ετών	1.376	100,00	590	42,88	786
20 – 24 ετών	9.927	100,00	6.290	63,36	3.636
25 – 29 ετών	11.303	100,00	8.551	75,65	2.752
30 – 44 ετών	48.060	100,00	41.279	85,89	6.782
45 – 64 ετών	34.301	100,00	31.451	91,69	2.850
65+ ετών	2.064	100,00	1.996	95,25	98

Άρρενες	Εργατικό Δυναμικό	Ποσοστό %	Απασχολούμενοι	Ποσοστό %	Άνεργοι
ΣΥΝΟΛΟ	63.687	100,00	56.414	88,58	7.273
14 ετών	0		0		0
15 – 19 ετών	786	100,00	491	62,47	295
20 – 24 ετών	5.111	100,00	3.538	69,22	1.573
25 – 29 ετών	6.782	100,00	5.602	82,60	1.179
30 – 44 ετών	28.993	100,00	26.635	91,87	2.359
45 – 64 ετών	20.836	100,00	19.067	91,51	1.769
65+ ετών	1.179	100,00	1.081	95,69	98

Θηλείς	Εργατικό Δυναμικό	Ποσοστό %	Απασχολούμενοι	Ποσοστό %	Άνεργοι
ΣΥΝΟΛΟ	43.343	100,00	33.711	77,78	9.632
14 ετών	0		0		0
15 – 19 ετών	590	100,00	98	16,61	491
20 – 24 ετών	4.816	100,00	2.752	57,14	2.064
25 – 29 ετών	4.521	100,00	2.948	65,21	1.573
30 – 44 ετών	19.067	100,00	14.644	76,80	4.423
45 – 64 ετών	13.465	100,00	12.384	91,97	1.081
65+ ετών	885	100,00	885	100,00	0

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

Η οικονομική σταθερότητα, ο εκσυγχρονισμός των υποδομών και η προώθηση των διαρθρωτικών αλλαγών αναδεικνύουν τους άξονες της Κυβερνητικής προσπάθειας για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την επιτάχυνση της ανάπτυξης.

Βρισκόμαστε στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα. Σε απόσταση αναπνοής από την οικονομική και νομισματική ένωση της Ευρώπης.

Διανύσαμε τα τελευταία πέντε χρόνια ένα μακρύ και δύσβατο δρόμο και δημιουργήσαμε τα θεμέλια μιας νέας Ελλάδας.

Η σταθεροποίηση της οικονομίας συνοδεύτηκε για τρίτη συνεχή χρονιά από ισχυρή ανάπτυξη. Ο ρυθμός ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας βρίσκεται πλέον, στα επίπεδα του 3,5% - 4%. Η Βιομηχανική παραγωγή ανακάμπτει με 5% σε σχέση με τους μηδενικούς ρυθμούς της προηγούμενης 20ετίας.

Όλοι οι τομείς της οικονομίας ανέκαμψαν, αναπτύχθηκαν, εκσυγχρονίστηκαν.

Η ανάπτυξη στηρίχθηκε στις επενδύσεις, τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα. Οι ευνοϊκές ρυθμίσεις του αναπτυξιακού νόμου καθώς και τα ιδιαίτερα υψηλά κονδύλια που διατέθηκαν για έργα υποδομής και αναπτυξιακές δράσεις στο πλαίσιο του 2^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, συνέβαλαν ουσιαστικά σε αυτήν την εξέλιξη.

Ο ιδιωτικός τομέας διαθέτει και διαχειρίζεται το μεγαλύτερο μέρος του εθνικού πλούτου. Έχει, επομένως, σημαντική ευθύνη για την πορεία της οικονομίας. Την ευθύνη αυτή πρέπει να την αναλάβει, συμμετέχοντας ενεργότερα στην κοινή προσπάθεια.

Οι μεγάλες συγχωνεύσεις και στρατηγικές συμμαχίες που πραγματοποιούνται στον Ευρωπαϊκό χώρο, σε συνδυασμό με την ανάληψη φιλόδοξων επενδυτικών πρωτοβουλιών, αναδεικνύουν το μέγεθος της προσαρμογής που πρέπει να επιτευχθεί από τον ιδιωτικό τομέα.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις, μεγάλες και μικρές, πρέπει να δώσουν δείγματα μεγαλύτερης δυναμικότητας, με επενδύσεις, νέες τεχνολογίες, νέες μεθόδους οργάνωσης και διοίκησης, νέες προσεγγίσεις στις εργασιακές σχέσεις, περισσότερη διεισδυτικότητα στις διεθνές αγορές.

Παράλληλα, θα πρέπει να επισημανθεί η θετική επίπτωση στην προοπτική ανάπτυξης της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης από τις αλλαγές που συντελούνται στο χώρο των Βαλκανίων και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Η Κυβέρνηση θα εξακολουθήσει και στο πλαίσιο του 3^{ου} Κ.Π.Σ., να ενισχύει την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης .

Η ανάπτυξη της Περιφέρειας απαιτεί συγκροτημένη και δυναμική στρατηγική. Καινοτόμες ολοκληρωμένες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, σύγχρονες υποδομές, ευέλικτες δομές, συνθέτουν την βάση της νέας ανάπτυξης.

Η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (και κυρίως η Θράκη) χαρακτηρίζονται συνήθως σαν υποανάπτυκτες και ιδιαίτερα προβληματικές περιοχές. Τα επιχειρήματα γι' αυτού του είδους την αξιολόγηση στηρίζονται:

A. στην διάρθρωση του ενεργού πληθυσμού και του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος (ΑΠΠ) όπου κυριαρχεί ο αγροτικός τομέας.

B. στην χαμηλή παραγωγικότητα και στους τρεις τομείς.

Γ. στην ελλιπή εκμετάλλευση των τοπικών φυσικών αποθεμάτων

Δ. στους χαμηλούς ρυθμούς κοινωνικού και οικονομικού εκσυγχρονισμού

Ε. στην απόκεντρη θέση των δύο περιοχών και κυρίως της Θράκης και την δυσμενή σχέση τους με την εθνική και ευρωπαϊκή αγορά.

Γενικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Ανατολική Μακεδονία και η Θράκη έχουν ξεπεράσει ένα κατώτατο όριο «περιθωριοποίησης» επιδεικνύοντας από δυναμισμό (Καβάλα, Σέρρες) μέχρι περιορισμένο δυναμισμό (Ξάνθη, Δράμα, Έβρος).

Η σταδιακή μείωση της εξωτερικής μετανάστευσης και η αύξηση των παλιννοστούντων σε συνδυασμό με την έντονη ανάπτυξη του τουρισμού στα

παράλια και της εντατικής γεωργικής παραγωγής στα πεδινά, δημιούργησαν τις συνθήκες για την άνοδο της σημασίας των λεγόμενων ενδιάμεσων περιφερειών.

Παρ' όλο που οι σχέσεις μεταξύ των επί μέρους νομών είναι αρκετά σύνθετες, ώστε να μην αποδίδονται ικανοποιητικά από το ζεύγος ανάπτυξης / υπανάπτυξης, γενικά μιλώντας, η Θράκη εμφανίζεται περισσότερο καθυστερημένη από την Ανατολική Μακεδονία. Κρίσιμος είναι εδώ ο ρόλος του κλάδου του καπνού (Καβάλα, Δράμα, Ξάνθη) αν και δεν αποτελεί μεταποίηση με την κυρία έννοια του όρου, ούτε εκμηχανισμένη παραγωγή, ο καπνός διαμορφώνει στην περιφέρεια του ένα εργατικό δυναμικό που θα μπορέσει αργότερα να αναπτυχθεί σε άλλες δραστηριότητες.

Γενικότερα, δεν θα πρέπει να θεωρηθούν αμελητέοι οι Βιομηχανικοί «θύλακες» που υπάρχουν την εποχή αυτή στην περιοχή. Στα τρόφιμα παραδείγματος χάρη (ιδιαίτερα στις Σέρρες) έχει συντελεσθεί σημαντική πρόοδος. Από την άλλη μεριά, είναι ορατά δια γυμνού οφθαλμού και αναλύθηκαν διεξοδικά παραπάνω τα κενά της βιομηχανικής ανάπτυξης της περιοχής.

Όπως έχει διαπιστωθεί σε σειρά μελετών και ερευνών, οι τρεις πόλεις Δράμας, Καβάλας, Ξάνθης της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης συγκροτούν ήδη σήμερα τα άκρα ενός χωρικού αναπτυξιακού «V» , που μέσα από τις προτάσεις για τη στρατηγική ανάπτυξη τους μπορεί να εξελιχθούν σε ένα ισχυρότατο αναπτυξιακό πόλο, ανταγωνιστικό σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Ήδη σήμερα οι επίσημες χιλιομετρικές αποστάσεις είναι Καβάλα – Δράμα 36 χλμ. και Καβάλα – Ξάνθη 56 χλμ. Οι πραγματικές όμως λειτουργικές και οικονομικές τους αποστάσεις έχουν κατά πολύ μειωθεί.

Η Ξάνθη προς τα δυτικά έχει πλησιάσει το Νέστο με βιομηχανικές, νοσοκομειακές, οικιστικές και άλλες χωρικές αναπτύξεις.

Η Καβάλα έχει προς ανατολάς τη Βιομηχανική περιοχή και τις βαριές βιομηχανίες, ενώ στη Χρυσούπολη βρίσκεται το αεροδρόμιο και μια ιδιαίτερα έντονης γεωργικής παραγωγής πεδιάδα. Δυτικά η Καβάλα έχει επεκταθεί μέχρι τη Νέα Πέραμο (26χλμ.) ενώ Βόρεια ο άξονας Καβάλα – Δράμα συγκροτείται από περιοχές (Δήμοι Φιλίππων και Δοξάτου) που συγκεντρώνουν σημαντικές παραγωγικές δραστηριότητες και πολιτιστικό πλούτο.

Στη Δράμα δυτικά (Δήμος Προσοτσάκης) και περιμετρικά της αναπτύσσονται μεταποιητικές δραστηριότητες. Στις όμορες ενδιάμεσες ορεινές και ημιορεινές περιοχές υπάρχει μεγάλος αριθμός λατομικών επιχειρήσεων επεξεργασίας μαρμάρου, αδρανών υλικών, ασβεστόλιθου και σχιστόλιθου. Η περιοχή αρθρώνεται επάνω στα μεγάλα οδικά έργα: Εγνατία Οδός, κάθετοι άξονες Καβάλα – Δράμας - Εξοχής – Βουλγαρίας και Ξάνθης – Εχινού – Φιλιππούπολης (Βουλγαρία).

Στην Καβάλα κατασκευάζεται ο νέος μείζων εμπορευματικός λιμένας, ενώ υπάρχει ένας από τους μεγαλύτερους αλιευτικούς στόλους της χώρας. Η ευρύτερη περιοχή των παράκτιων περιοχών και της Θάσου έχει σημαντικό τουρισμό, ενώ η καθυστερημένη ορεινή ενδοχώρα του Νέστου (Ροδόπη, Φαλακρό, Λεκάνη) και το Παγαίον προσφέρουν μοναδικού ενδιαφέροντος ορεινά οικοσυστήματα. Στο Νέστο και στο Νομό Δράμας έχουν κατασκευασθεί από τη ΔΕΗ τρία μεγάλα φράγματα τα νερά των οποίων θα αρδεύσουν, θα υδρεύσουν και θα παράσχουν ηλεκτρική ενέργεια και στους τρεις Νομούς. Οι πεδινές γεωργικές περιοχές των τριών Νομών είναι ιδιαίτερα παραγωγικές.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι πληθυσμιακές εξελίξεις, ιδιαίτερα κατά την τελευταία δεκαετία 1991-2001. Από τους πίνακες που παρατίθενται φαίνονται οι ισχυρότατες τάσεις αστικοποίησης με μια ουσιώδη διαφορά. Η αστικοποίηση διαχέεται στην Καβάλα προς τους όμορους Δήμους και προς Δράμα – Ξάνθη, ενώ η Δράμα και η Ξάνθη καθώς και η Σέρρες απομυζούν την ενδοχώρα τους.

Καθώς σύμφωνα με το Επιμελητήριο Δράμας διαφαίνεται η ύπαρξη και λειτουργία Πανεπιστημίων Σχολών και ΤΕΙ όπως και Σχολών Αστυνομίας και Συνοριακών Φυλάκων. Σας επισημαίνουμε ότι στους πέντε Νομούς της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και των Σερρών υπάρχει ο παρακάτω αριθμός φοιτητών:

- Δράμα 700
- Ξάνθη 3.500 (επιπλέον + 470 συνοριακοί και 98 αστυνομικοί)
- Καβάλα 7.000
- Κομοτηνή 9.500 (επιπλέον + 514 αστυνομικοί)
- Σέρρες 7.500

σύμφωνα με τα νεότερα στοιχεία ενεργειών δραστηριοτήτων Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης 2002.

4.2 Χωροταξικά σχέδια της περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και γεωγραφικά στοιχεία

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης αποτελεί το ΒΑ τμήμα της Ελλάδας, έχει εκτεταμένο θαλάσσιο μέτωπο με 2 κατοικούμενα νησιά, τη Θάσο και τη Σαμοθράκη και συνορεύει με δύο λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, τη Βουλγαρία από βορρά και την Τουρκία ανατολικά. Ανάμεσα στις 13 συνολικά ελληνικές περιφέρειες είναι 4η σε έκταση (14.157 τ.χλμ.) και 7η σε πληθυσμό (561.000 άτομα το 1997) και κατατάσσεται στις περισσότερο μειονεκτικές περιφέρειες του Στόχου 1 της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η προοπτική διεύρυνσης της Ε.Ε. αναμένεται να αναβαθμίσει τη θέση της.

Διοικητική οργάνωση: Περιλαμβάνει 5 νομούς (οι 4 συνοριακοί) που συνθέτουν δύο Διευρυμένες Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης και Ροδόπης-Εβρου, με 55 Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που προήλθαν από συνένωση 304 ΟΤΑ (με 828 οικισμούς το 1991).

Κύριες πόλεις: ΚΟΜΟΤΗΝΗ - Διοικητικό κέντρο της Περιφέρειας, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ και ΚΑΒΑΛΑ - Λιμάνια-μελλοντικοί κόμβοι Διευρωπαϊκών δικτύων και τρεις ακόμα εσωτερικές πόλεις, ΔΡΑΜΑ, ΞΑΝΘΗ, και ΟΡΕΣΤΙΑΔΑ - Κέντρα παραγωγικών περιοχών. Μεγαλύτερος σε πληθυσμό είναι ο Δήμος Καβάλας (60.000 άτομα) και μικρότερος ο Δήμος Ορεστιάδας (20.000 άτομα).

Συγκριτικά πλεονεκτήματα: Σε επίπεδο χώρας είναι το πλούσιο υδατικό δυναμικό, οι εκτεταμένες δασικές περιοχές, τα παραγωγικά εδάφη και ο ορυκτός πλούτος, στα οποία προστίθενται οι καλές κλιματολογικές συνθήκες, οι διεθνούς σημασίας βιότοποι, η ποιότητα του φυσικού τοπίου και των ακτών, η μοναδικότητα των νησιών και το πλούσιο ιστορικό περιβάλλον.

Συνολική εκτίμηση: Είναι μια περιοχή εξαιρετικά ευνοημένη από τη φύση με μακράιωνη ιστορία. Ο βαθμός αξιοποίησης των δεδομένων του χώρου δεν είναι ανάλογος με τη σημασία και τις δυνατότητες συμβολής τους στην ενίσχυση της ανθρώπινης παρουσίας και ευημερίας στην περιοχή. Η πολύπλευρη απομόνωση, η συνεχής αποδυνάμωση του ανθρώπινου δυναμικού, τα χαμηλά εισοδήματα και η

ανεργία, τα περιβαλλοντικά ζητήματα και οι συγκρούσεις στις χρήσεις γης είναι υπαρκτά προβλήματα, τα οποία όμως, μπορούν να αντιμετωπιστούν με την υλοποίηση των στόχων της εθνικής πολιτικής και την πληρέστερη αξιοποίηση του προγραμματικού πλαισίου.

Στόχοι εθνικής πολιτικής και προγραμματικό πλαίσιο

Στόχοι της περιφερειακής πολιτικής 2000-2006:

Ως γενικός αναπτυξιακός στόχος για την Περιφέρεια Ανατ.Μακεδονίας-Θράκης έχει καθοριστεί η "θετική πληθυσμιακή εξέλιξη ?", ο οποίος αναλύεται στους εξής στρατηγικούς στόχους:

Αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας,
Διαμόρφωση σύγχρονης αυτοδύναμης οικονομίας και ενίσχυση της εξωστρέφειας,
Προστασία και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος και του ορυκτού πλούτου,
Άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων και βελτίωση της ποιότητας ζωής.
Μακροπρόθεσμοι στόχοι της χωροταξικής πολιτικής:

Βιώσιμη και ισόρροπη ανάπτυξη σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο,

Υποστήριξη του ρόλου των περιφερειών στο πλαίσιο του διεθνούς ανταγωνισμού.

Το προγραμματικό πλαίσιο 2000-2006 περιλαμβάνει την ολοκλήρωση των μεγάλων έργων βασικής υποδομής, ισχυρά κίνητρα για νέες παραγωγικές επενδύσεις και μια σειρά μέτρων βελτίωσης του αναπτυξιακού κλίματος. Καθοριστική σημασία έχουν τα παρακάτω έργα - παρεμβάσεις,

Μεγάλα έργα και κύριες αναπτυξιακές παρεμβάσεις:

Εγνατία οδός με 4 κάθετους άξονες - τμήμα των Διευρωπαϊκών δικτύων,

Σημαντικές βελτιώσεις στο εθνικό και επαρχιακό οδικό δίκτυο,

Νέα λιμάνια Αλεξανδρούπολης και Καβάλας και βελτίωση των αντίστοιχων Αεροδρομίων,

Προοπτική κατασκευής αγωγού μεταφοράς πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη,

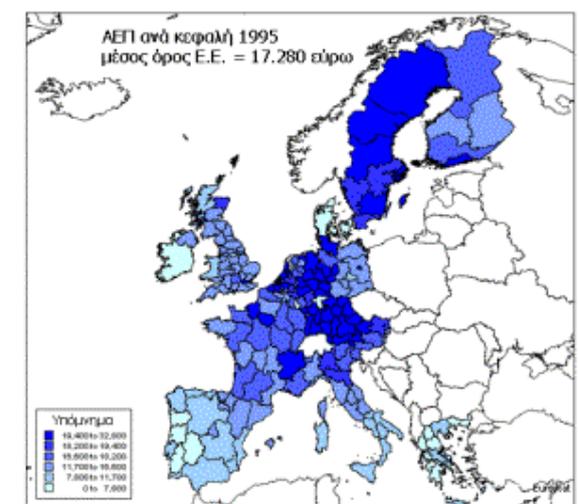
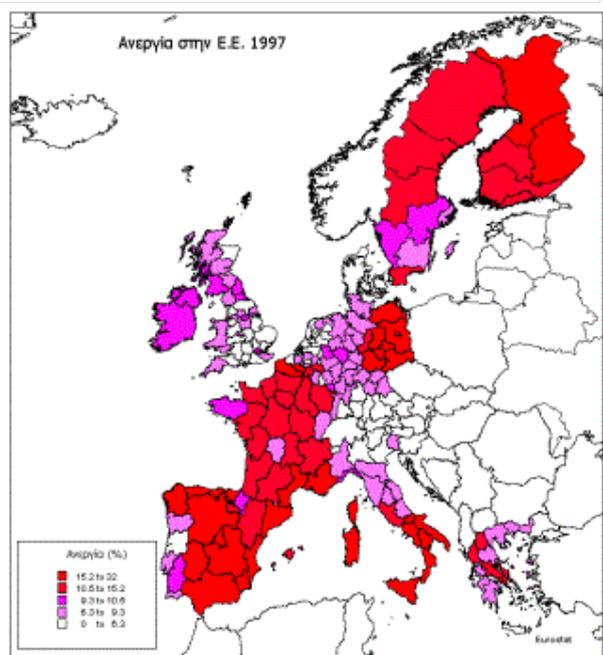
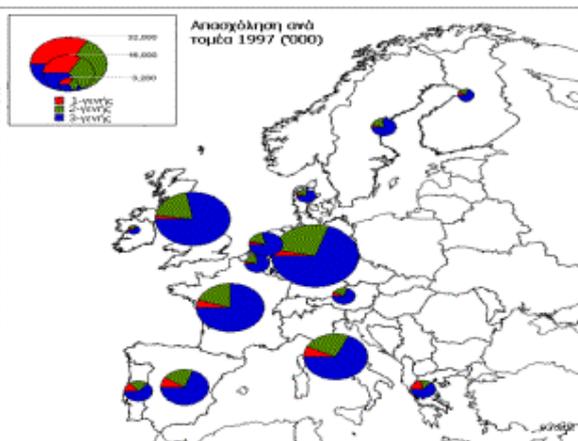
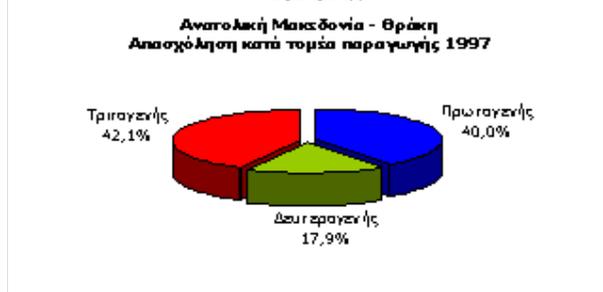
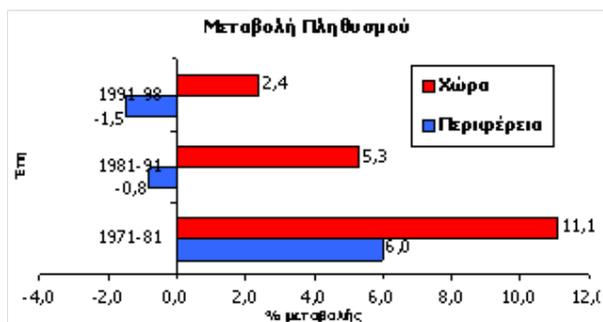
Ανάπτυξη των δικτύων Τηλεπικοινωνιών και Ενέργειας,

Παραγωγή ενέργειας με την αξιοποίηση υδάτινων πόρων και φυσικού αερίου,

Υποδομές και μέτρα στήριξης του αγροτικού τομέα και της μεταποίησης,

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και Σχολές τεχνολογικής ή ειδικής εκπαίδευσης,

Μεγάλο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης



Συνοπτική Απεικόνιση Βασικών Μεγεθών

	Έτος	Περιφέρεια	% Χώρας
Έκταση (χιλ. στρεμ.)	-	14.157,5	10,7
Πληθυσμός	1998	561.838	5,3
Εργατικό Δυναμικό	1998	242.500	5,45
Απασχολούμενοι	1998	220.800	5,56
Α.Π.Π. (εκατ. δρχ.)	1994	880.292	5,5

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Γεωγραφικά - μορφολογικά στοιχεία

Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης καταλαμβάνει το βορειοανατολικό ακραίο τμήμα της χώρας, συνορεύει ανατολικά με την Τουρκία, βόρεια με την Βουλγαρία και δυτικά με την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας και ειδικότερα με το Νομό Σερρών. Επίσης νοτιοδυτικά βρέχεται από το Αιγαίο Πέλαγος και νοτιοανατολικά από το Θρακικό Πέλαγος. Η Περιφέρεια αποτελείται από τους εξής πέντε νομούς: Καβάλας, Δράμας, Ξάνθης, Ροδόπης και Έβρου.

Έχει συνολική έκταση 14.157 χιλ. στρέμματα και καλύπτει το 10,7% της συνολικής έκτασης της χώρας. Η Περιφέρεια διασχίζεται από τους μεγάλους ποταμούς Νέστο, Στρυμόνα και Έβρο. Ο Νέστος αποτελεί το όριο ανάμεσα στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη. Επίσης, έχει πολλές λίμνες, οι περισσότερες από τις οποίες έχουν επιφανειακή διέξοδο σε ποταμούς.

ΒΑΣΙΚΑ ΠΟΣΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πληθυσμός

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης ανέρχεται σε 561.838 κατοίκους σύμφωνα με την εκτίμηση της ΕΣΥΕ για το 1998 και καλύπτει το 5,3% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Το πληθυσμιακό μέγεθος της Περιφέρειας εκτιμάται ότι βαίνει μειούμενο σε σχέση με το έτος της τελευταίας απογραφής (-1,5% σε σύγκριση με το 1991) λόγω της πτώσης του λόγου γεννήσεων προς θανάτους σε επίπεδα κάτω της μονάδας. Δεν συνυπολογίζεται όμως η εισροή των νεοπροσφύγων και των οικονομικών προσφύγων που έλαβε χώρα κατά την τρέχουσα δεκαετία.

Επιπροσθέτως, υπογραμμίζεται η διαφορά μεταξύ του καταγεγραμμένου στα δημοτολογίου και του καταμετρημένου την ημέρα της απογραφής πληθυσμού της Περιφέρειας (της τάξης του 9,8% το 1991), ενδεικτικό της μετοίκησης σημαντικού τμήματος του γηγενή πληθυσμού εντός ή ακόμα και εκτός Ελλάδας.

Ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται στο 40% του συνολικού πληθυσμού (1991) και παρουσιάζει αυξητικές τάσεις σε συνδυασμό με τις ενδείξεις ερήμωσης σε ορισμένες παραμεθόριες και ορεινές περιοχές. Ο αγροτικός πληθυσμός ανέρχεται στο 43% του συνολικού και παρουσιάζει πτώση σε σχέση με το '81, ενώ ο ημιαστικός πληθυσμός αυξάνεται και ανέρχεται στο 17% του συνόλου.

Η πληθυσμιακή συγκρότηση της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης παρουσιάζει σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με λοιπές περιφέρειες της χώρας με σημείο αναφοράς την θρησκευτική μειονότητα. Υπολογίζεται ότι το μουσουλμανικό στοιχείο αριθμεί περίπου 140.000 με 145.000 άτομα, κατανεμημένο κατά κύριο λόγο στις πρωτεύουσες και στις ορεινές ζώνες των νομών Ξάνθης και Ροδόπης.

Περιφερειακό Α.Ε.Π.

Το κατά κεφαλή ΑΕΠ της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης διατηρείται σε χαμηλότερη θέση από το αντίστοιχο μέσο όρο της χώρας και των περιοχών της Ε.Ε. του Στόχου 1, παρά την αξιόλογη πρόοδο σε όρους πραγματικής σύγκλισης που παρατηρήθηκε την δεκαετία 1986-96.

Διαχρονική Σύγκριση ΑΕΠ Ανά Κεφαλή σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (Eur15=100)

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Αν. Μακεδονία -											
Θράκη	55,8	-	52	53	52	53	55	57	59	60	61,1
Σύνολο χώρας	59,2	-	58	59	57	58	60	64	65	66	67,5
Περιφέρειες Στόχου1	-	-	63	64	64	65	65	68	69	69	69

Πηγή: EUROSTAT

Σε απόλυτα μεγέθη και με βάση τους διαθέσιμους εθνικούς-περιφερειακούς λογαριασμούς της Ε.Σ.Υ.Ε. εκτιμάται ότι η Περιφέρεια παράγει ετησίως 5 με 5,5% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος της Χώρας.

Όσον αφορά τον δείκτη της παραγωγικότητας, ο οποίος σηματοδοτεί την δυνητική ανταγωνιστικότητα της οικονομικής βάσης, η Περιφέρεια σημείωσε κάποια πρόοδο αλλά εξακολουθεί να βρίσκεται σε αρκετά χαμηλότερο επίπεδο, τόσο από τη χώρα όσο και από την Ε.Ε.

ΑΕΠ/ανά απασχολούμενο EUR=100	1988	1993	1996
Αν. Μακεδονία - Θράκη	53	53	56
Σύνολο Χώρας	67	71	72
Περιφέρειες Στόχου 1	76	80	82

Πηγή: EUROSTAT

Απασχόληση - Ανεργία

Η διαχρονική εξέλιξη του ενεργού πληθυσμού και της απασχόλησης τα τελευταία χρόνια (1993-98) παρουσιάζεται φθίνουσα όπως ο πληθυσμός της Περιφέρειας, ενώ το μέσο ποσοστό της ανεργίας για την περίοδο αυτή κυμαίνεται σε επίπεδα χαμηλότερα του αντίστοιχου εθνικού ποσοστού.

Αν. Μακεδονία - Θράκη	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Εργατικό δυναμικό (εκατ.)	262,7	254,5	258,7	268,8	254,5	242,5
Απασχολούμενοι (εκατ.)	242,1	233,5	232,2	240,6	230,5	220,8
Άνεργοι (εκατ.)	20,6	21	26,6	28,2	24,0	21,8
% ανεργίας	7,8	8,3	10,3	10,5	9,4	9,0
% ανεργίας, σύνολο Χώρας	9,7	9,6	10,0	10,3	10,3	10,8

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ανεργίας στην Ανατολική Μακεδονία - Θράκη διαφέρουν από τα εθνικά. Έτσι το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας στην Ανατολική Μακεδονία - Θράκη το 1997 ήταν 51%, ενώ στη χώρα 57%. Αντιστοίχως το ποσοστό ανεργίας στις γυναίκες και στους νέους είναι 14,3% και 30% αντιστοίχως, είναι μικρότερα στην Περιφέρεια από ότι στη χώρα (15,9% και 32,3%).

Η τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης όσο και του παραγόμενου ΑΕΠ στην Ανατολική Μακεδονία - Θράκη προσδιορίζει την παραγωγικότητα της εργασίας και την εξειδίκευση της οικονομικής βάσης σε περιφερειακό επίπεδο, δύο παράγοντες που οριοθετούν την αναπτυξιακή εξέλιξη της Περιφέρειας μέχρι σήμερα και αποτελούν σημείο εκκίνησης για τον στρατηγικό σχεδιασμό της επόμενης προγραμματικής περιόδου.

Τομεακή

Διάρθρωση	Πρωτογενής		Δευτερογενής		Τριτογενής	
	1996-97	Απασχόληση% ΑΕΠ%	Απασχόληση% ΑΕΠ%	Απασχόληση% ΑΕΠ%	Απασχόληση% ΑΕΠ%	
Αν. Μακεδονία						
& Θράκη	40,0	24,8	17,9	29,7	42,1	45,5
Σύνολο Χώρας	19,8	11,0	22,5	25,1	57,7	63,9
Περιφέρειες						
Στόχου 1	10,8	2,2	27,5	30,8	61,7	67,0
Ε.Ε.	5,0	2,3	29,5	30,7	65,6	67,0

Πηγή: EUROSTAT

Η συγκέντρωση της απασχόλησης του πληθυσμού στον πρωτογενή τομέα παρουσίασε αύξηση κατά σχεδόν 3% την τρέχουσα δεκαετία, αντίθετα μειώθηκε το ποσοστό απασχόλησης στην μεταποίηση παρότι ο τομέας αυτός ενισχύθηκε χρηματοδοτικά ιδιαίτερα την περίοδο αυτή, στοιχείο ενδεικτικό του γεγονότος ότι ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός της παραγωγής συνοδεύεται, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα, από μείωση των θέσεων εργασίας. Παρότι η απόκλιση στην τομεακή σύνθεση της περιφερειακής με την εθνική και την ΕΥΡΩπαική απασχόληση αλλά και την παραγωγή του ΑΕΠ αποτελεί σημείο προβληματισμού, ταυτόχρονα στοιχειοθετεί ένα εν δυνάμει πλεονέκτημα αφού το απόθεμα συντελεστών χαμηλής τρέχουσας παραγωγικότητας (υποαπασχολούμενοι κυρίως στον πρωτογενή) μπορεί να συμβάλει σε ταχύς ρυθμούς ανάπτυξης, με την προϋπόθεση ότι θα βρεθούν τρόποι άμεσης διοχέτευσης του σε περισσότερο παραγωγικούς κλάδους.

Επίπεδο εκπαίδευσης

Για το 1997 το εργατικό δυναμικό με εκπαίδευση μέχρι και το Δημοτικό υπερτερεί έναντι των υπολοίπων κατηγοριών καλύπτοντας το 55,4% του συνόλου και είναι σημαντικά ανώτερο του 38,1% που είναι το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας. Το εργατικό δυναμικό Γυμνασιακής εκπαίδευσης αποτελεί το 8,8%, ενώ το εργατικό δυναμικό Λυκειακής εκπαίδευσης καλύπτει το 20,5% του συνόλου. Μικρό μέρος του συνολικού εργατικού δυναμικού καλύπτει το εργατικό δυναμικό Ανωτέρας και Ανωτάτης εκπαίδευσης, το οποίο αντιστοιχεί στο 15,2% και μόνο το 0,1% του εργατικού δυναμικού έχει Διδακτορικό ή Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών. Τα αντίστοιχα ποσοστά για το σύνολο της χώρας είναι 22,5% και 0,4%

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ & ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ			
	1995	1996	1997
Έκταση νομού (τ.χλμ.)	3,448	3,448	3,448
Πληθυσμός	99,519	9921,202	99,157
ΑΕΠ κατά κεφαλή (δρχ.)	-	2,646,329	2,923,059
Ενεργός πληθυσμός	31,934	33,028	34,021
Απασχολούμενοι	29,624	30,485	30,694
Άνεργοι	2,310	2,543	3,327
Επενδύσεις ιδιωτικές (εκατ.δρχ.)	12,136	14,021	-
Επενδύσεις δημόσιες (εκατ.δρχ.)	7,508	-	-
Γεωργία – Σύνολο καλλιεργειών (στρέμματα)	572,000	571,910	569,992
Τουρισμός – Διανυκτερεύσεις	53,737	60,168	-
Σύνολο καταθέσεων (εκατ.δρχ.)	121,610	137,662	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Εισπράξεις Δημ. Ταμείων (εκατ.δρχ.)	13,622	14,336	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Πληρωμές Δημ. Ταμείων (εκατ.δρχ.)	14,336	16,096	-
Παιδεία – Αριθμός δημοτικών σχολείων	76	74	-
Παιδεία – Αριθμός γυμνασίων	20	21	-
Παιδεία – Αριθμός λυκείων (Γενικά, ΤΕΛ, ΕΠΛ, ΕΚΚ)	15	15	-
Υγεία – Αριθμός ιατρών	227	268	-

Πηγή: Εργατικό Κέντρο Νομού Δράμας

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ & ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ			
	1995	1996	1997
Έκταση νομού (τ.χλμ.)	2.124	2.124	2.124
Πληθυσμός	139.152	138.653	138.523
ΑΕΠ κατά κεφαλή (δρχ.)	-	2.869.365	3.169.418
Ενεργός πληθυσμός	42.953	33.446	34.132
Απασχολούμενοι	38.752	29.507	30.533
Άνεργοι	4.201	3.939	3.599
Επενδύσεις ιδιωτικές (εκατ.δρχ.)	20.535	21.436	-
Επενδύσεις δημόσιες (εκατ.δρχ.)	9.046	-	-
Γεωργία – Σύνολο καλλιεργειών (στρέμματα)	508.494	551.877	564.197
Τουρισμός – Διανυκτερεύσεις	899.538	788.029	-
Σύνολο καταθέσεων (εκατ.δρχ.)	173.124	190.528	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Εισπράξεις Δημ. Ταμείων (εκατ.δρχ.)	34.484	38.713	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Πληρωμές Δημ. Ταμείων (εκατ.δρχ.)	19.166	24.999	-
Παιδεία – Αριθμός δημοτικών σχολείων	76	75	-
Παιδεία – Αριθμός γυμνασίων	24	24	-
Παιδεία – Αριθμός λυκείων (Γενικά, ΤΕΛ, ΕΠΛ, ΕΚΚ)	18	18	-
Υγεία – Αριθμός ιατρών	380	388	-

Πηγή: Εργατικό Κέντρο Νομού Καβάλας

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ & ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ ΟΛΟΥ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ			
	1995	1996	1997
Έκταση νομού (τ.χλμ.)	1.785	1.785	1.785
Πληθυσμός	90.449	90.740	91.085
ΑΕΠ κατά κεφαλή (δρχ.)	-	2.213.112	2.444.540
Ενεργός πληθυσμός	34.252	18.595	19.775
Απασχολούμενοι	31.809	16.079	16.625
Άνεργοι	2.443	2.516	3.150
Επενδύσεις ιδιωτικές (εκατ.δρχ.)	14.127	11.634	-
Επενδύσεις δημόσιες (εκατ.δρχ.)	6.204	-	-
Γεωργία – Σύνολο καλλιεργειών (στρέμματα)	485.527	484.241	481.832
Τουρισμός – Διανυκτερεύσεις	101.510	119.145	-
Σύνολο καταθέσεων (εκατ.δρχ.)	77.296	88.211	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Εισπράξεις Δημ. Ταμείων (εκατ.δρχ.)	46.849	50.242	-
Δημοσιονομ. Διαχ. Πληρωμές Δημ. Ταμείων (εκατ.δρχ.)	13.122	15.177	-
Παιδεία – Αριθμός δημοτικών σχολείων	136	132	-
Παιδεία – Αριθμός γυμνασίων	19	19	-
Παιδεία – Αριθμός λυκείων (Γενικά, ΤΕΛ, ΕΠΛ, ΕΚΚ)	9	10	-
Υγεία – Αριθμός ιατρών	213	173	-

4.3 Η αναπτυξιακή πολιτική Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

Η οικοδόμηση της νέας Ευρώπης, η παγκόσμια εξάπλωση των αρχών της δημοκρατίας και της ελεύθερης αγοράς σε συνδυασμό με τη θεαματική πρόοδο της τεχνολογίας και των εφαρμογών της, σηματοδοτούν την έναρξη ραγδαίων πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών εξελίξεων που επηρεάζουν άμεσα το στρατηγικό σχεδιασμό, που έχει ως στόχο την πολύπλευρη και αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Η θέση της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης στο Βόρειο-ανατολικό ακραίο σημείο της χώρας, στο σημείο ένωσης των δύο αξόνων Βορρά – Νότου, Ανατολής – Δύσης, αποτελεί σήμερα ένα συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα και σε συνδυασμό με την παρουσία αξιόλογων φυσικών και πολιτιστικών πόρων, προδιαθέτει ευνοϊκά για την ανάπτυξη πολλαπλών μορφών δικτύωσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις ανατολικές και παρευξείνιες χώρες.

Οι πολιτικό – οικονομικές εξελίξεις της μετακομμουνιστικής περιόδου στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, αλλά και στη Νοτιοδυτική και Κεντρική Ασία μετέβαλαν τους γεωπολιτικούς συσχετισμούς, δημιούργησαν νέα δεδομένα στο πεδίο των διακρατικών συνεργασιών, καθώς και τεράστιες επενδυτικές προοπτικές, που καταδεικνύουν σαφώς το στρατηγικό ρόλο που μπορεί να παίξει η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης στον εμπορικό, μεταποιητικό, ενεργειακό και τουριστικό τομέα στην ευρύτερη περιοχή και όχι μόνο.

Η θέσπιση μιας μακροπρόθεσμης ενιαίας αναπτυξιακής στρατηγικής για την ενσωμάτωση των οικονομικών και κοινωνικών δομών της περιφέρειας στο μετασχηματισμό που συντελείται σε ευρωπαϊκού και διεθνές επίπεδο, αποτελεί, ήδη, αντικείμενο διαρκούς επεξεργασίας με τη συνεργασία των θεσμοθετημένων, για την ανάπτυξη της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, οργάνων του Περιφερειακού Συμβουλίου, των Νομαρχιακών Συμβουλίων, καθώς και των άλλων δημόσιων και ιδιωτικών φορέων.

Βασική στρατηγική επιλογή για την Ανατολική Μακεδονία – Θράκη είναι η επιδίωξη της βιώσιμης και ανταγωνιστικής ανάπτυξης συμβατών με το στόχο της μείωσης των διαπεριφερειακών ανισοτήτων και η πραγματική σύγκλιση στα πλαίσια

της ενιαίας και διευρυμένης Ευρωπαϊκής Ένωσης, στηρίζονται στην ακόμα εντονότερη δραστηριοποίηση του παραγωγικού τομέα της περιφερειακής οικονομίας.

Ως πλέον δυναμικές περιφέρειες από άποψη ικανότητας προσέλκυσης επενδύσεων εμφανίζονται οι Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, Κεντρική Μακεδονία και Στερεάς Ελλάδας.

Ειδικότερα, τα συγκεντρωτικά στοιχεία και οι θέσεις εργασίας που δημιούργησαν οι ιδιωτικές επενδύσεις που υπάχθηκαν στον Ν. 1262/82 και είχαν ολοκληρωθεί από την έναρξη ισχύος του έως την 31/12/91, με πεδίο εφαρμογής την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης και ανά τομέα οικονομίας, παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΘΡΑΚΗΣ				
	Γεωργία	Βιομηχανίες	Υπηρεσίες	Σύνολα
Ύψος ιδιωτ. Επενδύσεων	3.380	31.691,5	7.192,2	42.263,7
Νέες θέσεις απασχόλησης	566	9.402	1.026	10.994

Όπως είναι γνωστό στις αρχές του 1998 κατατέθηκε για ψήφιση στο Ελληνικό Κοινοβούλιο ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος με τίτλο: «Ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας και άλλες διατάξεις», ο οποίος εισάγει σημαντικές καινοτομίες και αντικατοπτρίζει τις βασικές επιλογές και προτεραιότητες της σημερινής δημοσιονομικής πολιτικής.

Ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος αποβλέπει στην προσέλκυση, ενθάρρυνση και υποβοήθηση των ιδιωτικών επενδύσεων, δεδομένης της σημασίας της επενδυτικής δραστηριότητας στην επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης της Περιφέρειας, της συμβολής τους στην επίτευξη των στόχων της περιφερειακής ανάπτυξης και στην αύξηση των θέσεων απασχόλησης.

ΝΟΜΟΣ	ΔΡΑΜΑΣ	ΕΒΡΟΥ	ΚΑΒΑΛΑΣ	ΞΑΝΘΗΣ	ΡΟΔΟΠΗΣ	ΣΥΝΟΛΑ
ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	36	43	50	54	47	230
Ύψος ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗΣ (ΕΥΡΩ)	10.612.290	15.454.525	7.254.190	20.643.521	26.016.649	79.981.175
ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΜΟΝΙΜΕΣ	295	439	317	619	685	2.355

Από μεθολογικής απόψεως, η πλήρης αποτίμηση των επιπτώσεων στην απασχόληση κάθε σημαντικού, σε μέγεθος προγράμματος παρέμβασης, αναπτυξιακού ή διαρθρωτικού χαρακτήρα, προϋποθέτει τη διάκριση των επιπτώσεων σύμφωνα με τη σύσταση (πλήρους ή μερικής απασχόλησης, ειδικευμένο ή μη προσωπικό) και τη χρονική διάρκεια της εμφάνισής τους. Ο προσδιορισμός του χρονικού ορίζοντα στην απασχόληση σηματοδοτείται, επιπλέον από την περαιτέρω διάκριση μεταξύ των διαρθρωτικών μεταβολών και των προσωρινών ή πρόσκαιρων μεταβολών. Πέραν τούτου, η όποια καταμέτρηση των θέσεων εργασίας που προκύπτουν από την υλοποίηση των επενδυτικών προγραμμάτων, δεν ισοδυναμεί κατ' ανάγκη, με τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης σε αμιγή βάση, δεδομένου ότι σε επίπεδο περιφερειακής ή εθνικής οικονομίας, τίθεται σε λειτουργία η διαδικασία του εκτοπισμού ή της υποκατάστασης άλλων λιγότερο ανταγωνίσιμων πλέον θέσεων παραγωγικής απασχόλησης.

4.4 Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

Η διάρθρωση της βιομηχανίας στην περιοχή σήμερα παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά:

Α. Αν εξαιρέσουμε τους κλάδους που κατευθύνονται προς την τοπική βασικά αγορά (επιπλοποιία, υποκλάδοι των μη μεταλλικών ορυκτών κλπ) η βιομηχανία αναπτύχθηκε κύρια στους τομείς άμεσης επεξεργασίας των φυσικών πόρων και

πρώτων υλών της περιοχής (τρόφιμα, καπνός, μάρμαρα, εν μέρει χαρτί). Εξίσου σημαντική είναι η εξειδίκευση της περιοχής σε κλάδους έντασης ανειδίκευτης εργασίας (υποκλάδος της κλωστοϋφαντουργίας, έτοιμα ενδύματα κλπ). Αναφέρουμε χαρακτηριστικά ότι ο κλάδος των ειδών διατροφής συγκεντρώνει το 28% των επενδεδυμένων κεφαλαίων και της απασχόλησης της περιοχής, ενώ η κλωστοϋφαντουργία και το έτοιμο ένδυμα συγκεντρώνουν πάνω από 25% της απασχόλησης το 1983.

Αντίθετα, χαρακτηριστική είναι η καθυστέρηση στους κλάδους έντασης εξειδικευμένης εργασίας (χαρακτηριστικά αναφέρουμε τις βιομηχανίες κατεργασίας μετάλλων) καθώς και τους κατ' εξοχήν κλάδους έντασης κεφαλαίου (π.χ βασική μεταλλουργία). Αυτό συνεπάγεται, επίσης, την πλήρη σχεδόν απουσία κλάδων κεφαλαιουχικού εξοπλισμού γεγονός που όπως είναι γνωστό, χαρακτηρίζει αν και όχι σε τέτοιο βαθμό, το σύνολο της ελληνικής βιομηχανίας.

Παράλληλα, δεν πρέπει να υποτιμηθεί η ανάπτυξη που έχει σημειωθεί στους ενδιάμεσους κλάδους (εν μέρει χαρτί, πλαστικά κλπ).

Σαφώς εντονότερη από το σύνολο της χώρας είναι η εξάρτηση της περιοχής από κλάδους χαμηλής και τυποποιημένης τεχνολογίας και από πρώτη τουλάχιστον ματιά, από κλάδους χαμηλής εισοδηματικής ελαστικότητας της ζήτησης που εμφανίζουν μάλιστα σημεία κορεσμού στην εθνική και διεθνή αγορά (υποκλάδοι των τροφίμων κλπ) αυτό σημαίνει ότι η βιομηχανία της περιοχής είναι περισσότερο εκτεθειμένη στον ανταγωνισμό από τις χώρες χαμηλού κόστους. Από την άλλη μεριά, η περιοχή δεν βαρύνεται από ορισμένους κλάδους που εμφανίσθηκαν έντονα ζημιογόνοι τα τελευταία χρόνια (π.χ τσιμέντα, ορισμένοι υποκλάδοι της βασικής μεταλλουργίας) με εξαίρεση μια κυρίως επιχείρηση στο χαρτί.

Τα παραπάνω δεν σημαίνουν πως είναι βραχυπρόθεσμα απαραίτητη ή εφικτή μια ριζική αναδιάταξη της κλαδικής διάρθρωσης της βιομηχανίας της περιοχής. Τα προβλήματα που απορρέουν από τη χαμηλή εισοδηματική ελαστικότητα ή τον έντονο ανταγωνισμό κόστους μπορούν να αντιμετωπισθούν με διαφοροποίηση της παραγωγής στους παραδοσιακούς κλάδους της περιοχής (π.χ τρόφιμα) και τη στροφή προς την παραγωγή καλύτερων ποιοτήτων ή πιο σύγχρονων και δυναμικών προϊόντων. Προς αυτή την κατεύθυνση κινούνται οι περισσότερες από τις επενδυτικές προτάσεις που παρουσιάζονται στο δεύτερο τόμο της μελέτης.

Β. Για την σοβαρή ανάλυση των ενδοκλαδικών και διακλαδικών διασυνδέσεων της βιομηχανίας της περιοχής είναι απαραίτητη η ύπαρξη πίνακα εισροών- εκροών. Πάντως είναι σαφής η εντύπωση ότι ο βαθμός διασύνδεσης στη μεταποίηση είναι

χαμηλός. Οι σημαντικότεροι κλάδοι διασυνδέονται με τον πρωτογενή τομέα της περιοχής. Από την άλλη μεριά, οι μεταποιητικές μονάδες σε πολύ μικρό βαθμό φαίνονται να τροφοδοτούνται από τη βιομηχανία της περιοχής: απ' αυτή την άποψη τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα από την ίδρυση των μονάδων ως προς τη μεταποίηση είναι πενιχρά.

Αυτό συνδέεται τόσο με την ανεπαρκή ανάπτυξη των ενδιάμεσων και κεφαλαιουχικών κλάδων όσο και με το γεγονός ότι οι βιομηχανίες που τροφοδοτούνται από τον πρωτογενή τομέα περιορίζονται στα πρώτα μόνο στάδια κατεργασίας των πρώτων υλών τους (π.χ τρόφιμα).

Γ. Οι συγκρίσεις των μέσων μεγεθών των ΑΕ και ΕΠΕ της περιοχής από πλευράς κεφαλαίων και απασχόλησης ως προς το σύνολο της χώρας, επηρεάζονται έντονα από τις διαφορές στην κλαδική διάρθρωση.

Είναι σαφές όμως ότι η περιοχή και ιδιαίτερα η Θράκη υπερτερεί ως προς το σύνολο της χώρας σε ορισμένες περιπτώσεις κλάδων στους οποίους εξειδικεύεται.

Πέρα από το χαρτί και τη χημική βιομηχανία όπου τα μεγέθη επηρεάζονται από δύο μεγάλες επιχειρήσεις, τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα στην Θράκη είναι τα είδη διατροφής (40% υψηλότερα κεφάλαια ανά επιχείρηση στην περιοχή), η ένδυση και η επιπλοποιία. Σ' ότι αφορά την απασχόληση ανά επιχείρηση η περιοχή υπερτερεί κυρίως στα τρόφιμα, τις ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές και ιδιαίτερα την ένδυση.

Η βιομηχανική και βιοτεχνική ανάπτυξη της Ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης γνωρίζει μια σοβαρή κρίση κατά τη δεκαετία του '60, με κύριο χαρακτηριστικό τη σημαντική κάμψη της βιομηχανικής απασχόλησης. Η μεταποίηση στην περιοχή χάνει έδαφος, τόσο ως προς το σύνολο της χώρας όσο και ως προς τη χώρα μείον την Περιφέρεια Πρωτεύουσας. Οι αιτίες του φαινομένου αυτού είναι αρκετά σύνθετες. Ανάγονται τόσο στις γενικότερες εθνικές οικονομικές εξελίξεις, όσο και σε ιδιαίτερα στοιχεία της περιοχής. Γενικά, πάντως, συνίστανται στην κρίση και τον επαναπροσδιορισμό των παραδοσιακών «συγκριτικών πλεονεκτημάτων» της περιοχής τόσο από τη σκοπιά της ροής των προϊόντων, όσο και της ροής του ανθρώπινου δυναμικού.

Πρωτεύοντα ρόλο παίζει η κρίση του καπνού. Χωρίς να μπορούμε σε λεπτομέρειες, σημειώνουμε ότι οι καπνοπαραγωγές περιφέρειες της περιοχής είχαν να αντιμετωπίσουν παράλληλα τη συρρίκνωση της δραστηριότητας της επεξεργασίας του καπνού σε εθνική κλίμακα, αλλά και τη μετατόπιση της (κύρια προς Θεσσαλονίκη). Ταυτόχρονα, οι έντονες τάσεις περιφερειακής συγκέντρωσης της μεταποιητικής δραστηριότητας θίγουν και άλλους παραδοσιακούς κλάδους της

περιοχής (π.χ τρόφιμα). Πλήττονται ταυτόχρονα και ορισμένοι βιοτεχνικοί κλάδοι (ένδυση) από τον ανταγωνισμό της εκτός της περιοχής βιομηχανίας, σε συνδυασμό με τις ανακατατάξεις στα καταναλωτικά πρότυπα. Τέλος, η κρίση αυτή (που δεν περιορίζεται στη μεταποίηση) διαπλέκεται με το μεταναστευτικό κύμα της δεκαετίας του '60, τόσο προς την Αθήνα όσο και προς το εξωτερικό, με ιδιαίτερα έντονες επιπτώσεις στην περιοχή.

Η συμμετοχή της περιοχής στην εθνική ανάπτυξη της βιομηχανίας της εποχής αυτής συνίσταται κύρια στην ίδρυση στην Καβάλα της Βιομηχανίας Φωσφορικών Λιπασμάτων που απορρόφησε το 10% της μεταποιητικής απασχόλησης του Νομού, γεγονός που οπωσδήποτε αποτέλεσε τομή στη Βιομηχανική ιστορία της περιοχής.

Δ. Από τα τέλη όμως της δεκαετίας του '60, όχι μόνο αντιστρέφεται η καθοδική τάση της μεταποίησης στην περιοχή, αλλά και ακολουθεί (κυρίως μετά το 1972), θεαματική αύξηση σε όλα τα βασικά μεγέθη της βιομηχανίας. Έτσι την περίοδο 1973-1978, οι ρυθμοί αύξησης της απασχόλησης σε όλους ανεξαιρέτα τους νομούς της περιοχής είναι από τους υψηλότερους που σημειώνονται, σημαντικά μεγαλύτεροι από το μέσο όρο της χώρας. Το αποτέλεσμα είναι ότι η περιοχή αυξάνει σημαντικά το μερίδιό της στους δείκτες της μεταποιητικής απασχόλησης τόσο ως προς το σύνολο της χώρας όσο και ως προς τη χώρα μείον την Περιφέρεια Πρωτευούσης.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης της απασχόλησης της περιοχής σε όλους τους κλάδους (με εξαίρεση τη χημική βιομηχανία και τις εκτυπώσεις – εκδόσεις) υπερβαίνουν τους αντίστοιχους ρυθμούς για το σύνολο της χώρας. Θα ήταν λοιπόν, τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως, δικαιολογημένη η άποψη ότι κατά την περίοδο αυτή συντελείται η βιομηχανική «απογείωση» της περιοχής.

Η απογείωση συμπίπτει, λοιπόν με το «δεύτερο κύμα» της μεταπολεμικής βιομηχανικής ανάπτυξης της χώρας μας. Όπως είναι γνωστό, το κύμα αυτό χαρακτηριζόταν από σημαντικά υψηλότερη μεγέθυνση της απασχόλησης καθώς στηριζόταν σε κλάδους μεγαλύτερης έντασης εργασίας απ' ό,τι το κύμα των αρχών της δεκαετίας του '60. Παράλληλα ενισχύθηκαν σχετικά οι «παραδοσιακοί» κλάδοι της ελληνικής βιομηχανίας.

Οι εξελίξεις αυτές δεν ήταν ασφαλώς άσχετες προς την εντονότερη συμμετοχή της χώρας στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας που εκφράστηκε με τη ραγδαία αύξηση των βιομηχανικών εξαγωγών κυρίως προς την ΕΟΚ.

Επίσης, η βιομηχανική ανάπτυξη αρχών της δεκαετίας του '70 χαρακτηριζόταν από πολύ σημαντικότερη διάχυση της μεταποίησης στον εθνικό χώρο. Όπως τονίσθηκε σε άλλη εισήγηση, όμως η διάχυση αυτή δεν υπήρξε ισομερής: ανέδειξε

μια νέα οικονομογεωγραφική κατηγορία: τις ενδιάμεσες περιφέρειες που καρπώθηκαν τα κύρια οφέλη από την βιομηχανική αποκέντρωση. Η έννοια αυτή θέτει μια σειρά από ενδιαφέροντα προβλήματα τα οποία όμως, στη γενικότητα τους ξεφεύγουν από τα όρια της μελέτης αυτής.

Ιδιαίτερα αναφέρουμε το ζήτημα του αναπροσδιορισμού του ενδοελλαδικού καταμερισμού της εργασίας στη Βιομηχανία που θα θιγεί παρακάτω σε σχέση με την περιοχή της μελέτης. Σ' ό,τι αφορά τέλος τη Θράκη, η βιομηχανική ανάπτυξη συνδέθηκε επίσης στενά με την εφαρμογή μιας σειράς αναπτυξιακών νόμων που αναφέρονται σε άλλη εισήγηση.

4.5. Κατάσταση απασχόλησης του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας, 1993 – 1996 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ

Κατά φύλο διάρθρωση του εργατικού δυναμικού

Το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας στο εργατικό δυναμικό της Περιφέρειας, παρουσιάζει μία μικρή πτώση κατά τη διάρκεια της τελευταίας τετραετίας, από 57% [48,5%] το 1993 στο 56,1% [49,2%] το 1996, εντούτοις υπερέχει του αντίστοιχου ποσοστού για το Σύνολο της χώρας που όμως παρουσιάζει συνεχή αύξηση (βλ. τα ποσοστά σε []). Η πτώση αυτή καταρχήν οφείλεται στην μεγαλύτερη αύξηση του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (4,1% [3,3%]) σε σχέση με την αύξηση του εργατικού δυναμικού (2,3% [4,9%]).

Περαιτέρω ανάλυση της αύξησης του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (18.751 άτομα) δείχνει ότι αυτή κατευθύνεται κατά το 67,5% προς το μη ενεργό πληθυσμό (12.667 άτομα). Το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών παρουσιάζει μία πτώση 0,5 ποσοστιαίων μονάδων, (από 44,8% σε 44,3% [34,7% σε 36,5%]), ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών παρουσιάζει μείωση 1,9 ποσοστιαίων μονάδων (από το 70,8% σε 69% [63,6% σε 63,3%]).

Το ποσοστό απασχόλησης παρουσιάζει και αυτό μία κάμψη 2,4 ποσοστιαίων μονάδων την τελευταία τετραετία (από 52,6% σε 50,2% [43,8% σε 44,1%]). Εντούτοις, αν και παρουσιάζει μεγαλύτερη μείωση, υπερέχει ακόμη σημαντικά του αντίστοιχου ποσοστού για το σύνολο της χώρας.

Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών παρουσιάζει μεγαλύτερη κάμψη (από 39,5% σε 36,7% ή 4.325 άτομα [29,4% σε 30,5%]), από το αντίστοιχο ποσοστό των

ανδρών (67,3% σε 64,9% [59,5% σε 59,2%]), η οποία όμως δεν οφείλεται σε απώλεια θέσεων εργασίας από τους άνδρες, καθώς παρουσιάζεται αύξηση της απασχόλησης των ανδρών κατά 2.807 άτομα, αλλά στη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση του ανδρικού πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας.

Το ποσοστό ανεργίας στην Περιφέρεια, παρουσιάζει αυξητική πορεία (από 9,9% το 1993 φθάνει στο 10,5% το 1996) παραμένοντας στα ίδια επίπεδα με το αντίστοιχο ποσοστό του συνόλου της χώρας [9,7% σε 10,3%]. Η ανεργία πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες, 17,1% του γυναικείου εργατικού δυναμικού [16,6%], τη στιγμή που το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών μόλις αγγίζει το 5,9% [6,3%]. Όπως θα αναμενόταν, οι γυναίκες παρουσιάζουν σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης της ανεργίας κατά την τελευταία τετραετία, καθώς, το 79% [94,6%] των επιπλέον ανέργων (7.592 [45.588]) είναι γυναίκες και μόνο το 21% [5,4%] άνδρες.

Η ανεργία μακράς διάρκειας (ΜΔ) της Περιφέρειας παρότι στα ίδια επίπεδα με το σύνολο της χώρας στην αρχή της τετραετίας δεν αυξάνεται με τον ίδιο ρυθμό αν και παραμένει υψηλή αγγίζοντας το 53,1% [58,3%] το 1996, που αντιπροσωπεύει αύξηση 3,2 ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με το 1993 (50% [50,1%])

Το παραπάνω φαινόμενο είναι ιδιαίτερα έντονο στην κατά φύλο διάρθρωση της ανεργίας ΜΔ της Περιφέρειας, καθώς τόσο το 71% [68,4%] των ανέργων ΜΔ της Περιφέρειας αποτελείται από γυναίκες, αλλά και το μεγαλύτερο ποσοστό των επιπλέον ανέργων ΜΔ κατά την τετραετία 1993-1996, αποτελείται από γυναίκες (64,5% [75%]). Παρ' όλα αυτά, το ποσοστό ανεργίας ΜΔ των γυναικών παρουσιάζει μία πτώση 3,1 ποσοστιαίων μονάδων (από 60% σε 56,9%), αφού ο ρυθμός αύξησης των ανέργων γυναικών ΜΔ είναι μικρότερος από το ρυθμό αύξησης των ανέργων γυναικών συνολικά (που δείχνει σημαντικά καλύτερη εικόνα απ' ό,τι στο σύνολο χώρας όπου αυξάνεται [από 56,6% σε 63,6%]). Αντίστροφα στους άνδρες παρουσιάζεται μια αύξηση 12,4 ποσοστιαίων μονάδων στην ανεργία ΜΔ (από 33% σε 45,4%), που είναι μεγαλύτερη απ' αυτή στο σύνολο χώρας [40,8% σε 49,2].

Το ποσοστό του μη εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό εργάσιμης ηλικίας (ποσοστό αεργίας) παρουσιάζει μια αντίστοιχη μικρή αύξηση, από 43% το 1993 [51,5%] φθάνει στο 43,9% το 1996 [50,8%]. Όσον αφορά στην κατά φύλο κατανομή των ανέργων, το 1996 το 66,3% [65,6%] αποτελείται από γυναίκες, παραμένοντας περίπου σταθερό καθόλη την τετραετία. Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών αυξάνεται μόνο κατά 0,5 ποσοστιαίες μονάδες (από 55,2% σε 55,7%), ενώ αντίθετα παρουσιάζεται αύξηση 1,9 ποσοστιαίων μονάδων του ποσοστού αεργίας των ανδρών, από 29,2% σε 31%.

Κατά ηλικία διάρθρωση του εργατικού δυναμικού

Το ποσοστό συμμετοχής των νέων (κάτω των 25 ετών) είναι ιδιαίτερα χαμηλό (περίπου 41,5% [34,2%]) σε σχέση με το ποσοστό συμμετοχής των άλλων ηλικιακών ομάδων (81,3% 25-49 ετών [77,9%]) και (59,2% 50-64 ετών [48,7%]). Το φαινόμενο αυτό ισχύει και για τα δύο φύλα με εξαίρεση τις γυναίκες ηλικίας 50-64 ετών οι οποίες εμφανίζουν χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής (44,9%), που πιθανώς να οφείλεται στις διάφορες πολιτικές πρόωρης συνταξιοδότησης που ακολουθήθηκαν κατά καιρούς (15ετία κλπ.).

Το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής των νέων στο εργατικό δυναμικό έχει ως αποτέλεσμα και αντίστοιχα χαμηλό ποσοστό απασχόλησης (29,3% [28,5%]) τη στιγμή που το ποσοστό απασχόλησης της ηλικιακής ομάδας 25-49 ετών φθάνει το 73,3% [70,9%] και της ηλικιακής ομάδας 50-64 ετών φθάνει το 57,5% [47%]. Παρατηρείται μεγάλη διαφορά στο ποσοστά απασχόλησης των νέων κάτω των 25 ετών ανάμεσα στα δύο φύλα. Για τους μεν άνδρες κυμαίνεται γύρω στο 37,4% [28,5%] ενώ για τις γυναίκες φθάνει μόλις το 22,1% [18,4%]. Η διαφορά ανάμεσα στα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών και των ανδρών είναι ιδιαίτερα μεγάλη και στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες (91,5% [91%] για τους άνδρες και 55,7% [52%] για τις γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών και 73,9% [67,8%] για τους άνδρες και 42,6% [27,7%] για τις γυναίκες στην ηλικιακή ομάδα 50-64 ετών).

Οι νέοι επωμίζονται άμεσα το βάρος της ανεργίας και ιδίως οι νέες γυναίκες. Το ποσοστό ανεργίας των νέων κάτω των 25 ετών κυμαίνεται στο 31% [32,2%] τη στιγμή που για το εργατικό δυναμικό της Περιφέρειας συγκρατείται στο 10,5% [10,3%], ενώ για τις ηλικιακές ομάδες 25-49 ετών και 50-64 ετών είναι 9,8% [9%] και 3% [3,5%] αντίστοιχα. Το ποσοστό ανεργίας των νέων γυναικών κάτω των 25 ετών παρουσιάζει μία αύξηση 18 περίπου ποσοστιαίων μονάδων καθώς από 23,7% [39%] το 1993 φθάνει στο 41,8% [42,8%] το 1996, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό ανεργίας των νέων ανδρών κάτω των 25 ετών παρουσιάζει αύξηση 5,3 ποσοστιαίων μονάδων, καθώς από το 16% [20,2%] το 1993 φθάνει στο 21,3% [21,9%] το 1996. Η μεγάλη αύξηση του ποσοστού ανεργίας των νέων γυναικών αντικατοπτρίζει πλήρως τη μεγάλη αύξηση των νέων ανέργων γυναικών. Συγκεκριμένα από τους 2.958 επιπλέον νέους άνεργους κάτω των 25 ετών οι 2.324 (78,6%) είναι νέες γυναίκες και μόνο το 22,4% είναι άνδρες. Τέλος, ενώ θα αναμενόταν το ποσοστό ανεργίας ΜΔ να είναι χαμηλό στην ηλικιακή ομάδα κάτω των 25 ετών, εντούτοις στις νέες γυναίκες είναι ιδιαίτερα υψηλό (53,5%), υπερβαίνοντας το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας της Περιφέρειας (53,1% [58,3%]),

ενώ πλησιάζει το ποσοστό ανεργίας ΜΔ του γυναικείου πληθυσμού (56,9% [63,6%]). Το αντίστοιχο ποσοστό ανεργίας ΜΔ των νέων ανδρών είναι 41,1% [44,6%] χαμηλότερα τόσο από το ποσοστό ανεργίας ΜΔ των ανδρών συνολικά (45,4% [49,2%]) όσο και από το ποσοστό ανεργίας ΜΔ του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας.

Το ποσοστό ανεργίας είναι ιδιαίτερα υψηλό τόσο για τις γυναίκες (62% [67,9%]) όσο και για τους άνδρες (52,5% [63,5%]) ηλικίας κάτω των 25 ετών, φαινόμενο που εξηγείται, αφενός μεν από το γεγονός της συμμετοχής των νέων στην εκπαιδευτική διαδικασία, αφετέρου δε σε πιθανή αποθάρρυνση σημαντικού αριθμού νέων (κυρίως γυναικών) από τη συνεχιζόμενη ανεργία από την οποία πλήττονται, και η οποία έχει ως αποτέλεσμα την έξοδό τους από το εργατικό δυναμικό.

Διάρθρωση της Απασχόλησης

Απασχόληση κατά Κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας

Παρατηρείται μία συνολική μείωση της απασχόλησης στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης κατά 1.518 άτομα που αντιστοιχεί σε ποσοστιαία μείωση της τάξης του 0,6%. Η μείωση αυτή οφείλεται εξ' ολοκλήρου στη μείωση της γυναικείας απασχόλησης, η οποία μειώνεται κατά 4.325 άτομα (4,5%) ενώ η ανδρική απασχόληση παρουσιάζει αύξηση κατά 2.807 άτομα (1,9%). Ο Τριτογενής Τομέας, παρουσιάζει αύξηση καθώς η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση από το 34,7% που ήταν το 1993 φθάνει στο 42,7% το 1996. Οι άλλοι δύο τομείς παρουσιάζουν πτώση της συμμετοχής τους στην απασχόληση με αποτέλεσμα ο Πρωτογενής από το 46,9% το 1993 να πέσει στο 42,7% το 1996 και ο Δευτερογενής από το 18,3% στο 17,9% αντίστοιχα.

Στον Πρωτογενή Τομέα, εμφανίζεται μία μείωση 11.011 ατόμων ή ποσοστό 9,7%, με αποτέλεσμα η συμμετοχή του Πρωτογενή τομέα στη συνολική απασχόληση του Περιφέρειας να πέφτει. Η πτώση της συμμετοχής αυτής είναι ιδιαίτερα έντονη τόσο στους άνδρες η απασχόληση των οποίων στον Πρωτογενή Τομέα μειώνεται κατά 5.340 άτομα (59.148 απασχολούμενοι το 1993 και 53.808 το 1996) που αντιστοιχεί σε ποσοστιαία μείωση της τάξης του 9%, όσο και στις γυναίκες των οποίων η απασχόληση στον Πρωτογενή Τομέα μειώνεται κατά 5.671 απασχολούμενες (54.503 απασχολούμενες το 1993 και 48.832 το 1996) που αντιστοιχεί σε ποσοστιαία μείωση της τάξης του 10,4%.

Στο Δευτερογενή Τομέα, εμφανίζεται μία μείωση 1.392 ατόμων ή ποσοστό 3,1%. Η μείωση αυτή οφείλεται εξ' ολοκλήρου στη μείωση της γυναικείας απασχόλησης, η οποία μειώνεται κατά 1.865 άτομα (15,8%), ενώ η ανδρική απασχόληση παρουσιάζει αύξηση κατά 472 άτομα (1,4%). Η πτώση της συμμετοχής αυτής είναι ιδιαίτερα έντονη στον κλάδο των κατασκευών όπου παρατηρείται μείωση της απασχόλησης κατά 1.098 άτομα (ποσοστό της τάξης του 8,3%) με αποτέλεσμα η συμμετοχή των κατασκευών στη συνολική απασχόληση στη συνολική απασχόληση από το 5,4% το 1993 να πέφτει στο 5% το 1996. Η εν λόγω μείωση οφείλεται σχεδόν εξ' ολοκλήρου στη μείωση της ανδρικής απασχόλησης κατά 968 άτομα (ποσοστό της τάξης του 7,5%). Ακολουθούν οι κλάδοι της μεταποίησης, οι οποίοι παρουσιάζουν μείωση της απασχόλησης κατά 828 άτομα (ποσοστό της τάξης του 2,9%) με αποτέλεσμα η συμμετοχή της μεταποίησης στη συνολική απασχόληση από το 11,8% το 1993 να πέσει στο 11,5% το 1996. Η μείωση της απασχόλησης στη μεταποίηση οφείλεται στη μείωση της γυναικείας απασχόλησης στον εν λόγω κλάδο η οποία ανέρχεται σε 1.810 άτομα (ποσοστό της τάξης του 15,9%) ενώ η ανδρική απασχόληση αυξάνεται κατά 982 άτομα (ποσοστό της τάξης του 5,7%).

Όπως προαναφέρθηκε, αύξηση της απασχόλησης εμφανίζεται μόνο στον Τριτογενή Τομέα. Συγκεκριμένα, παρατηρείται μία αύξηση κατά 10.884 άτομα, που αντιστοιχεί σε ποσοστό 12,9%. Η αύξηση της ανδρικής απασχόλησης στον Τριτογενή Τομέα είναι της τάξης του 14,2% (7.675 άτομα), ενώ η αύξηση της γυναικείας απασχόλησης είναι της τάξης του 10,7% (3.211 άτομα). Η αύξηση επιμερίζεται σε όλους τους κλάδους του Τομέα με εξαιρέσεις τον κλάδο «Διαχείριση ακίνητης περιουσίας» ο οποίος, παρουσιάζει μείωση της απασχόλησης της τάξης του 2,5% και τον κλάδο της «Εκπαίδευσης» στον οποίο παρατηρείται μείωση της απασχόλησης της τάξης του 2,5% επίσης,

Στους υπόλοιπους κλάδους του Τομέα η αύξηση της απασχόλησης επιμερίζεται ως εξής:

Στο «Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο» παρατηρείται μεγάλη αύξηση της τάξης του 27,5% με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση του Περιφέρειας από 9,8% το 1993, να φθάσει στο 12,6% το 1996,

Οι «Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί» η αύξηση είναι της τάξης του 24%, περίπου.

Ο κλάδος των «Μεταφορών» παρουσιάζει εξίσου μεγάλη αύξηση της τάξης του 12,7% με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση του Περιφέρειας από 4,1% το 1993, να φθάσει στο 4,3% το 1996.

Τέλος μεγάλη αύξηση της απασχόλησης παρουσιάζει και ο κλάδος της «Δημόσιας Διοίκησης» της τάξης του 11,7% με αποτέλεσμα η συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση του Περιφέρειας από 5,8% το 1993, να φθάσει στο 6,5% το 1996.

Η απασχόληση των ανδρών κατά το 1996 στον Τριτογενή Τομέα συγκεντρώνεται στο «Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 13,5%, στη «Δημόσια Διοίκηση» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 8,4% και στις «Μεταφορές» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 7,1%

Η απασχόληση των γυναικών κατά το 1996 στον Τριτογενή Τομέα συγκεντρώνεται στο «Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 11%, στην «Εκπαίδευση» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 5,7%, στην «Υγεία και Πρόνοια» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 4,9% και στα «Ξενοδοχεία και Εστιατόρια» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 4,6%

Απασχόληση κατά Επάγγελμα

Η εξέλιξη της κατανομής των απασχολούμενων κατά επαγγελματική κατηγορία ακολουθεί τις αντίστοιχες εξελίξεις όσον αφορά την κατά κλάδο απασχόληση που παρουσιάστηκε, με αποτέλεσμα, τα επαγγέλματα του Πρωτογενή και του Δευτερογενή Τομέα να παρουσιάζουν κάμψη της απασχόλησης ενώ εκείνα των υπηρεσιών και γενικότερα του Τριτογενή Τομέα να παρουσιάζουν αύξηση της απασχόλησης.

Συγκεκριμένα οι απασχολούμενοι στον Πρωτογενή Τομέα «ειδικευμένοι Γεωργοί και συναφή επαγγέλματα» παρουσιάζουν μείωση της απασχόλησης της τάξης του 12,6% (13.926 άτομα), με αποτέλεσμα η συμμετοχή τους στη συνολική απασχόληση της Περιφέρειας από 45,5% το 1993 να πέφτει στο 40% το 1996.

Ακολουθούν οι «υπάλληλοι γραφείου» με ποσοστό μείωσης της τάξης του 14% (1.817 άτομα) και οι «ειδικευμένοι τεχνίτες» με ποσοστό μείωσης της τάξης του 7,4% (2.384 άτομα).

Οι υπόλοιπες επαγγελματικές κατηγορίες παρουσιάζουν αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων. Συγκεκριμένα τη μεγαλύτερη αύξηση την παρουσιάζουν οι

«Ανειδίκευτοι εργάτες» της τάξης του 40,6% (4.740 άτομα) και ακολουθούν οι «Τεχνολόγοι και Τεχνικοί» με ποσοστιαία αύξηση της τάξης του 35,4% (2.490 άτομα), τα «Μέλη βουλευόμενων σωμάτων και ανώτερα διοικητικά στελέχη» με ποσοστιαία αύξηση της τάξης του 30,1% (5.261 άτομα) και οι «Χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων» με ποσοστιαία αύξηση της τάξης του 20,7% (3.096 άτομα).

Η απασχόληση των ανδρών το 1996 συγκεντρώνεται στα επαγγέλματα των «Ειδικευμένων γεωργών» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 40%, στους «Ειδικευμένους τεχνίτες με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 12,4% και στα «Μέλη βουλευόμενων σωμάτων και ανώτερα διοικητικά στελέχη» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 9,5%.

Η απασχόληση των γυναικών το 1996 επικεντρώνεται στα επαγγέλματα των «Ειδικευμένων γεωργών» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 50,2%, στις «Απασχολούμενες στην παροχή Υπηρεσιών» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 8,6%, και στα «Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 7%.

Ανατολική Μακεδονία και Θράκη					
	Εργατικό Δυναμικό	Ποσοστό %	Απασχολούμενοι	Ποσοστό %	Άνεργοι
ΣΥΝΟΛΟ	244.700	100,00	222.708	91,01	21.992
14 ετών	0		0		0
15 – 19 ετών	7.814	100,00	6.140	78,58	1.674
20 – 24 ετών	19.647	100,00	15.852	80,68	3.796
25 – 29 ετών	26.792	100,00	22.438	83,75	4.354
30 – 44 ετών	89.976	100,00	82.497	91,69	7.479
45 – 64 ετών	93.437	100,00	88.972	95,22	4.465
65+ ετών	7.033	100,00	6.810	96,83	223

	Εργατικό Δυναμικό	Ποσοστό %	Απασχολούμενοι	Ποσοστό %	Άνεργοι
ΣΥΝΟΛΟ	142.890	100,00	134.853	94,38	8.038
14 ετών	0		0		0
15 – 19 ετών	4.019	100,00	3.237	80,54	781
20 – 24 ετών	10.270	100,00	8.372	81,52	1.898
25 – 29 ετών	15.964	100,00	14.959	93,70	1.005
30 – 44 ετών	50.346	100,00	48.114	95,57	2.233
45 – 64 ετών	57.491	100,00	55.593	96,70	1.898
65+ ετών	4.800	100,00	4.577	95,35	223

	Εργατικό Δυναμικό	Ποσοστό %	Απασχολούμενοι	Ποσοστό %	Άνεργοι
ΣΥΝΟΛΟ	101.809	100,00	87.865	86,29	13.954
14 ετών	0		0		0
15 – 19 ετών	3.796	100,00	2.902	76,45	893
20 – 24 ετών	9.377	100,00	7.479	79,76	1.898
25 – 29 ετών	10.828	100,00	7.479	69,07	3.349
30 – 44 ετών	39.630	100,00	34.383	86,76	5.247
45 – 64 ετών	35.946	100,00	33.378	92,86	2.568
65+ ετών	2.233	100,00	2.233	100,00	0

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

5.1.1 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Μία από τις Περιφέρειες της εργασίας μας είναι η Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας. Η Περιφέρεια αυτή περιλαμβάνει τους εξής Νομούς: Κοζάνης, Γρεβενών, Καστοριάς και Φλώρινας.

Πρωτεύουσα του Νομού Κοζάνης είναι η Κοζάνη. Έχει έκταση 3.561τ.χλμ και πληθυσμό 153.963 κατοίκους. Διοικητικά διαιρείται σε 3 επαρχίες, την επαρχία Κοζάνης με έδρα την Κοζάνη, την επαρχία Βοΐου με έδρα την Σιάτιστα και την επαρχία Εορδαίας με έδρα την Πτολεμαΐδα. Οι κάτοικοι του Νομού ασχολούνται με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, την εκμετάλλευση δασικών προϊόντων και το εμπόριο, ενώ ανεπτυγμένοι τομείς είναι και η βιοτεχνία και η βιομηχανία. Στην πόλη της Κοζάνης υπάρχουν εργοστάσια επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων και στη Σιάτιστα εργοστάσια επεξεργασίας γουναρικών.

Το υπέδαφος του Νομού με τον ορυκτό πλούτο που διαθέτει (λευκόλιθος, αμιάντος, χρωμίτης, βωξίτης κ.α) αποτελεί έναν ακόμη σημαντικό οικονομικό πόρο, ενώ παράλληλα η ανακάλυψη στρωμάτων λιγνίτη στην περιοχή της Πτολεμαΐδας έδωσε ιδιαίτερη ώθηση στη βιομηχανία με την ίδρυση των θερμοηλεκτρικών εργοστασίων της ΔΕΗ και χημικών βιομηχανικών.

Ο Νομός Γρεβενών έχει έκταση 2.290τ.χλμ και πληθυσμό 42.553 κατοίκους. Σχηματίστηκε το 1964 με απόσπαση σημαντικού τμήματος του Νομού Κοζάνης και ορισμένων κοινοτήτων του Νομού Λάρισας. Με πυκνότητα πληθυσμού 15,1 κατ./τ.χλμ είναι ο πιο αραιοκατοικημένος Νομός της Ελλάδας, μετά το Νομό Ευρυτανίας. Περιβάλλεται από τους Νομούς Καστοριάς βορειοδυτικά, Κοζάνης βόρεια και ανατολικά, Τρικάλων νότια, Ιωαννίνων νοτιοδυτικά και Λάρισας νοτιοανατολικά. Εδαφολογικά χαρακτηρίζεται από ορεινά ανάγλυφα πελαγονικής κρυσταλλοειδούς σύστασης, που καλύπτουν το 85% σχεδόν της έκτασης του. Από τις 20.000 περίπου του ενεργού πληθυσμού του Νομού, το 72% ασχολείται με την αγροτική παραγωγή, ενώ το υπόλοιπο με το εμπόριο, τις υπηρεσίες, τη βιοτεχνική μεταποίηση και την οικοδομική.

Η γεωργική δραστηριότητα αξιοποιεί συνολικά 412 στρεμ. Όπου καλλιεργούνται δημητριακά, κηπευτικά, λαχανικά, οπωροφόρα δέντρα, αμπέλια και λίγα καπνά. Η

κτηνοτροφία αποτελεί το δεύτερο κλάδο της αγροτικής οικονομίας του Νομού. Εκτρέφονται κυρίως πρόβατα και γίδια.

Τα δάση καλύπτουν το 38% του Νομού και αποτελούν σπουδαία πηγή εισοδήματος για μεγάλο τμήμα του πληθυσμού. Ο Νομός έχει την 5^η θέση ανάμεσα στους Νομούς της Ελλάδας στην παραγωγή στρόγγυλης ξυλείας.

Η εκμετάλλευση όμως των ορεινών λιβαδιών με την κτηνοτροφία και των πλούσιων δασών με την υλοτομία υστερούν αναλογικά και ο Νομός παραμένει ο φτωχότερος της Ελλάδας μετά το Νομό Ευρυτανίας. Συγκοινωνιακά ο Νομός εξυπηρετείται μόνο από το δρόμο Καλαμπάκας – Κοζάνης.

Ο Νομός Καστοριάς είναι ο 11^{ος} σε έκταση, 11^{ος} σε πληθυσμό και 9^{ος} σε πυκνότητα Νομός από τους 13 της Μακεδονίας. Συνορεύει με το Νομό Ιωαννίνων νοτιοδυτικά, Γρεβενών νότια, Κοζάνης νοτιοανατολικά και Φλώρινας βορειοανατολικά. Τμήμα των βορειοδυτικών του ορίων αποτελεί μεθόριο μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας. Έχει έκταση 1.735τ.χλμ και πληθυσμό 53.169 κατοίκους. Ο Νομός είναι ορεινός σε ποσοστό 60%. Οι λοφώδεις εκτάσεις καλύπτουν το 30% της επιφάνειας του, ενώ οι πεδινές μόλις το 10-12%. Στο κέντρο του βόρειου τμήματος του Νομού, εκεί όπου είναι χτισμένη η πόλη της Καστοριάς, βρίσκεται η λίμνη Ορεστιάδα (ή λίμνη της Καστοριάς) με έκταση 30τ.χλμ σε υψόμετρο 620μ.). Η οικονομία του Νομού είναι βασικά αγροτική. Απασχολεί το 50% περίπου του ενεργού πληθυσμού. Η αγροτική παραγωγή δεν είναι οργανωμένη. Οι καλλιεργούμενες περιοχές κι απ' αυτές μόλις ένα 20% αρδεύεται κανονικά (παρόλο που ο Νομός έχει πολλά νερά). Βασικά προϊόντα είναι τα όσπρια (2^{ος} σε παραγωγή Νομός της Ελλάδας σε φασόλια και 3^{ος} σε φακές), τα σιτηρά, ο καπνός, τα κηπευτικά και τα οπωρικά. Στον κτηνοτροφικό τομέα η παραγωγή του Νομού είναι οικόσιτη, στηρίζεται δηλαδή στην εκτροφή μικρών ομάδων ζώων. Σημαντικό πόρο της οικονομίας του νομού αποτελεί η ξυλεία, καθώς και η αλιεία. Στην πόλη της Καστοριάς και σε διάφορες άλλες περιοχές του Νομού λειτουργούν μικρές και μεγάλες βιοτεχνίες και βιομηχανίες σχετικές με την επεξεργασία των γουναρικών. Η γουνοπαραγωγή αποτελεί το χαρακτηριστικότερο οικονομικό στοιχείο του Νομού. Σταδιακά εξελίχτηκε από το επίπεδο της μικρής οικιακής παραγωγής στο επίπεδο της οργανωμένης βιοτεχνίας και βιομηχανίας. Τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται ιδιαίτερα ο τομέας εισαγωγής ακατέργαστων γουναρικών από το εξωτερικό.

Ο Νομός Φλώρινας καταλαμβάνει το βορειότερο τμήμα της Δυτικής Μακεδονίας. Συνορεύει με τη Γιουγκοσλαβία βόρεια, με τους Νομούς Πέλλας και Κοζάνης ανατολικά, Κοζάνης και Καστοριάς νότια και με την Αλβανία Δυτικά. Καταλαμβάνει

έκταση .924τ.χλμ και ο πληθυσμός του Νομού είναι 54.410 κάτοικοι. Το 21% περίπου το πληθυσμού είναι κάτοικοι αστικών περιοχών, το 7,3% μισοαστικών και το 71,3% αγροτικών. Ο Νομός Φλώρινας είναι κυρίως ορεινή περιοχή. Το ανάγλυφο του διαμορφώνεται από τους ορεινούς όγκους που σχεδόν περιβάλλουν το Νομό και από την ψηλή λεκάνη της Φλώρινας, που σχηματίζεται μεταξύ των ορεινών αυτών συγκροτημάτων. Έχει ελάχιστες πεδινές εκτάσεις οι οποίες στην ουσία αποτελούν μια ψηλή λεκάνη, κλειστή ανατολικά και δυτικά από οροσειρές. Νότια και βόρεια της λεκάνης αυτής, σχηματίζονται οι λεκάνες της Πτολεμαΐδας, της Κοζάνης, των Σερβίων (νότια) και του Μοναστηρίου. Είναι από τους φτωχότερους Νομούς της Μακεδονίας, γι' αυτό και παρουσιάζει μεγάλο ποσοστό μετανάστευσης και μείωσης του πληθυσμού. Η οικονομία του είναι κατά βάση αγροτική, ενώ η βιομηχανία και η βιοτεχνία είναι ελάχιστα αναπτυγμένες. Ο πληθυσμός είναι 54.410 κάτοικοι αλλά ο ενεργός πληθυσμός φτάνει τις 26.100. από αυτούς 19.100 απασχολούνται στη γεωργία και στην κτηνοτροφία, 3.600 στη βιομηχανία και στη βιοτεχνία, 3.000 στο εμπόριο και σε διάφορες υπηρεσίες και 400 σε διάφορα άλλα επαγγέλματα.

5.1.2 Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

Η δεύτερη Περιφέρεια της εργασίας είναι η Περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Η Περιφέρεια αυτή περιλαμβάνει τους Νομούς: Καβάλας, Δράμας, Έβρου, Ξάνθης και Ροδόπης.

Ο Νομός Καβάλας είναι ο ένατος σε έκταση και τέταρτος σε πληθυσμό από τους 13 της Μακεδονίας. Συνορεύει με τους Νομούς Ξερρών βορειοδυτικά, Δράμας βόρεια, Ξάνθης ανατολικά. Βρέχεται νότια από το Θρακικό πέλαγος. Έχει έκταση 2.109τ.χλμ από τα οποία τα 379 (18%) είναι του νησιού Θάσος. Ο πληθυσμός ήταν 135.218 κάτοικοι. Ο Νομός έρχεται 4^{ος} σε πυκνότητα πληθυσμού στους Νομούς της Μακεδονίας. Είναι περιοχή αγροτική και κτηνοτροφική με διαρκώς αναπτυσσόμενη βιομηχανία. Στον αγροτικό τομέα κύριο προϊόν είναι τα καπνά, το μπαμπάκι, το αραποσίτι και το λάδι. Στον κτηνοτροφικό τομέα έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα η εκτροφή μεγάλων ζώων αλλά και γιδοπροβάτων. Στον τομέα της αλιείας ο Νομός Καβάλας καλύπτει το 1/10 της Ελληνικής παραγωγής. Στον εμπορικό τομέα είναι σημαντική η συμβολή του λιμανιού της Καβάλας που εξελίσσεται σε σύγχρονο κέντρο εξαγωγικού εμπορίου. Υπάρχουν πολλές διεθνείς εταιρείες μεταφορικά γραφεία και αρκετές

Τράπεζες. Το χερσαίο εμπόριο γνωρίζει επίσης άνοδο μια και ο Νομός αποτελεί κέντρο της Ανατολικής Μακεδονίας. Το χαρακτηριστικότερο πάντως στοιχείο της σημερινής οικονομικής ζωής του Νομού αποτελεί η ανάπτυξη της βιομηχανίας.

Ο Νομός Δράμας έχει έκταση 3.468 τ.χλμ και πληθυσμό 94.772 κατοίκους. Συνορεύει βόρεια με τη Βουλγαρία, ανατολικά με το Νομό Ξάνθης, νότια με το Νομό Καβάλας και δυτικά και νοτιοδυτικά με το Νομό Σερρών. Έχει έδαφος ορεινό κατά 60%. Ο Νομός περιλαμβάνει 550 τ.χλμ. γεωργικές καλλιεργήσιμες εκτάσεις, 1.510 τ.χλμ λιβάδια και βοσκοτόπια και 1.200 τ.χλμ. δάση. Πρώτη θέση στην καλλιέργεια έχει ο καπνός, του οποίου η ποιότητα είναι εξαιρετική. Ακολουθούν το βαμβάκι, το κριθάρι, το σιτάρι, οι ηλιόσποροι, οι πατάτες, τα λαχανικά και τα σταφύλια. Η κτηνοτροφία και η πτηνοτροφία είναι επίσης αρκετά αναπτυγμένες.

Τελευταία, γίνεται συστηματική εκμετάλλευση του δασικού πλούτου και παράγεται ξυλεία και χαρτοπολτός. Το υπέδαφος κρύβει μάρμαρο, μαγγάνιο σε σημαντικές ποσότητες στην περιοχή του Νευροκοπίου, αμίαντο και λιγνίτη.

Ο Νομός Έβρου πήρε το όνομα του από τον ποταμό Έβρο. Συνορεύει βόρεια και ανατολικά με την Ευρωπαϊκή Τουρκία, βορειοδυτικά με τη Βουλγαρία, δυτικά με το Νομό Ροδόπης και Νότια βρέχεται από το Θρακικό πέλαγος. Η έκταση του μαζί με το νησί Σαμοθράκη είναι 4.243 τ.χλμ και ο πληθυσμός του 148.486 κάτοικοι. Το μεγαλύτερο τμήμα του Νομού είναι πεδινό (60%) ή ημιπεδινό (30%) και το υπόλοιπο 10% ορεινό. Το πεδινό έδαφος προσφέρεται για γεωργική εκμετάλλευση και παράγονται πολλά προϊόντα, όπως βαμβάκι, σόγια, καπνός, δημητριακά, όσπρια, κηπευτικά, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια, πατάτες, κτηνοτροφικά φυτά, αμπέλια και ελιές. Η μηχανοκαλλιέργεια και οι γεωπονικές μελέτες βελτιώνουν συνέχεια τη γεωργική παραγωγή και την κάνουν εντατικής μορφής. Αρκετές εκτάσεις του Νομού διαθέτονται στην κτηνοτροφία, εκτρέφονται βοοειδή, άλογα, γάιδарοι, βουβάλια, πρόβατα, γίδια, γουρούνια και κουνέλια. Η πτηνοτροφία και η μελισσοκομία αποδίδουν αρκετά έσοδα. Από τα δάση βγαίνει ξυλεία και σ' αυτά ζουν λύκοι, αγριογούρουνα, λίγες αρκούδες και αλεπούδες.

Ο Νομός Ξάνθης καταλαμβάνει τις δυτικές περιοχές της Θράκης. Συνορεύει με τους Νομούς Ροδόπης ανατολικά, Καβάλας νοτιοδυτικά και Δράμας βορειοδυτικά. Τα βόρεια σύνορα του είναι τμήμα της μεθοριακής γραμμής μεταξύ Ελλάδας – Βουλγαρίας. Βρέχεται νότια από το Θρακικό πέλαγος. Έχει έκταση 1.993 τ.χλμ και πληθυσμό 82.917 κατοίκους. Ο ενεργός πληθυσμός του Νομού είναι το 55% του συνολικού. Το 70% των εργαζομένων ασχολείται με τις αγροτικές εργασίες, το 16% με τη βιομηχανία και τις μη αγροτικές χειρωνακτικές εργασίες και το 15% με το

εμπόριο και τις διάφορες υπηρεσίες. Οι δασώδεις εκτάσεις καλύπτουν το 37% της επιφάνειας του Νομού. Η εκμετάλλευση του δασικού πλούτου θεωρείται ικανοποιητική και παρουσιάζει προοπτικές καλύτερης οργάνωσης. Η βιομηχανική ανάπτυξη του Νομού βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Περισσότερες προοπτικές παρουσιάζει η ανάπτυξη της βιομηχανίας καπνού, της ζαχαροβιομηχανίας, της χαρτοποιίας, της υφαντουργίας και της βιομηχανίας τροφίμων.

5.2 ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Στην Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας παρατηρείται πιο ανεβασμένο το φαινόμενο της ανεργίας απ' ότι στην Περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Όπως παρατηρείται και στον παρακάτω πίνακα τα ποσοστά ανεργίας από το έτος 1993 έως και το έτος 2000 της Δυτικής Μακεδονίας είναι συνεχώς πιο πάνω.

Το έτος 1993 για την Ανατολική Μακεδονία και Θράκη το ποσοστό ανεργίας είναι 7,9 ενώ για την Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας είναι 12,3. Στη συνέχεια παρατηρούμε αρκετές διακυμάνσεις. Στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη μειώνεται το έτος 1994 και για τα επόμενα δύο έτη 1995-1996 αυξάνεται ενώ για τα έτη 1997-1998 παρατηρείται πάλι μείωση, το έτος 1999 έχουμε πάλι αύξηση και το έτος 2000 έχουμε αρκετή μείωση.

Για τη Δυτική Μακεδονία το ποσοστό ανεργίας για το έτος 1994 μειώνεται από 12,3 σε 9,8. Για τα επόμενα δύο έτη όμως 1995-1996 παρατηρείται μια μεγάλη αύξηση που φτάνει μέχρι το 17,3. Τα επόμενα έτη 1997-1998 έχουμε πάλι μια μικρή μείωση και τέλος τα έτη 1999-2000 το ποσοστό της ανεργίας αυξάνεται και πάλι.

ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	7,9	8,2	10,3	10,5	9,4	9,0	12,8	8,6
Δυτική Μακεδονία	12,3	9,8	15,2	17,3	14,5	11,4	14,6	14,7
Σύνολο χώρας	9,7	9,6	10,0	10,3	10,3	10,8	11,7	11,1

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΕΔ 1993-2000 (β' τριμήνου)

Η Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας διατηρεί μεγαλύτερο από το ποσοστό ανεργίας κατά το 2001 η οποία εμφανίζει ποσοστό άνω του μέσου εθνικού όρου κατά το 1993.

Η απασχόληση, το 2001 έναντι το 1993 ήταν κατά 0,7% περίπου υψηλότερη, αποκλειστικά εξαιτίας της αύξησης της απασχόλησης των γυναικών, η απασχόληση των ανδρών έμεινε πρακτικά στάσιμη.

Ωστόσο η απασχόληση μειώθηκε στις Περιφέρειες της Δυτικής Μακεδονίας και της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Η γυναικεία απασχόληση όμως μειώθηκε ουσιαστικά μόνο στην Περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Γενική άνοδο παρουσιάζει ο ρυθμός μεταβολής του αριθμού των μισθωτών που είναι θετικός και για τις δύο περιφέρειες. Ακόμη μεγαλύτερη είναι η αύξηση του αριθμού των γυναικών που εργάζονται ως μισθωτοί.

Σε αντίθεση με την μισθωτή απασχόληση, οι αυτοαπασχολούμενοι συνολικά μειώνονται. Παρά τις θετικές μεταβολές των αυτοαπασχολούμενων γυναικών αυτές δεν στάθηκαν ικανές να αντισταθμίσουν τις αντίστοιχες μειώσεις των ανδρών.

Ένα συμπέρασμα που προκύπτει, όσου αφορά τις μεταβολές της απασχόλησης, είναι ότι όπου διαπιστώνουμε αύξηση των απασχολούμενων, ένα μεγάλο μέρος της οφείλεται στην αύξηση της μισθωτής εργασίας, ενώ σημαντικός παράγοντας καθίσταται και η είσοδος των γυναικών, τόσο στην μισθωτή εργασία, όσο και στην αυτόαπασχόληση.

Τα προγράμματα που προκηρύσσονται για την κατάρτιση των ανέργων είναι πιο πολλά στην Περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης απ' ότι στην Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας.

Το εργατικό δυναμικό και το σύνολο των απασχολούμενων στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη είναι αρκετά πιο αυξημένο από τη Δυτική Μακεδονία. Η αύξηση αυτή παρατηρείται και στα δύο φύλα. Το ίδιο ισχύει και για τους μισθωτούς και για τους αυτοαπασχολούμενους τα ποσοστά και στα δύο φύλα είναι αρκετά πιο αυξημένα σχεδόν τα διπλάσια στην Περιφέρεια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Όσον αφορά την απασχόληση με τη γεωργία, τη βιομηχανία και τις υπηρεσίες τα επίπεδα είναι πάλι ίδια. Τα ποσοστά της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης είναι πιο αυξημένα από τα ποσοστά της Δυτικής Μακεδονίας. Στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη όμως η κύρια απασχόληση είναι η γεωργία όπου έχει και τα μεγαλύτερα ποσοστά. Στη Δυτική Μακεδονία όμως η κύρια απασχόληση φαίνεται από τα ποσοστά ότι είναι οι υπηρεσίες. Τα ποσοστά των ανέργων και τα ποσοστά των νέων ανέργων είτε είναι νεοεισερχόμενοι είτε είναι 14-24 ετών παρατηρούνται αρκετά

υψηλότερα στη Δυτική Μακεδονία από ότι στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη. Το ίδιο συμβαίνει και με τα ποσοστά των μακροχρόνια ανέργων.

ΛΕΙΠΟΥΝ ΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΣΕΛΙΔΑ 150-151

5.3 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Οι συνέπειες της ανεργίας είναι πάρα πολλές. Είναι σχεδόν ίδιες σε όλες τις Περιφέρειες. Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε κάποιες σαν συνέπειες στην Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας.

A) πλήττει το εμπόριο και την παροχή υπηρεσιών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την μείωση του εμπορίου και των παραγωγών. Έτσι δεν πληρούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την πρόσληψη ατόμων σε θέσεις εργασίας.

B) επιτείνει την εγκατάλειψη ολόκληρων περιοχών προκαλώντας Εθνικούς προβληματισμούς. Λόγω του μεγάλου ποσοστού ανεργίας που επικρατεί στη Δυτική Μακεδονία πολλοί νέοι αφήνουν τον τόπο τους και αναζητούν νέες πόλεις για να δουλέψουν. Αυτό γίνεται γιατί οι δουλειές δεν επαρκούν στην Περιφέρεια και δεν μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες τους. Έτσι ο νέος αφήνει τον τόπο του. Αν συνεχιστεί αυτό, σε μερικά χρόνια οι επαρχίες και τα χωριά θα ερημώσουν.

Γ) συντελεί στην αύξηση της υπογεννητικότητας. Η αύξηση της ανεργίας συντελεί και στην υπογεννητικότητα. Οι σημερινοί νέοι από τη στιγμή που δεν έχουν δουλειά για να μπορούν να συντηρηθούν, δεν παίρνουν εύκολα απόφαση να δημιουργήσουν οικογένεια γιατί τα χρήματα δεν επαρκούν.

Δ) αυξάνει την ανάγκη δανεισμού για την κάλυψη βασικών αναγκών. Ο κόσμος αναγκάζεται να προβεί στο δανεισμό λόγω έλλειψης εργασίας, για να καλύψει τις ανάγκες του. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα κάποια στιγμή να μην μπορεί να καλύψει το χρέος του δανεισμού και κατόπιν να προβαίνουν πάλι σε ένα νέο δανεισμό. Αν δεν βρεθεί άμεσος τρόπος για την αντιμετώπιση της ανεργίας στην Ελλάδα και γενικότερα στην Δυτική Μακεδονία θα συνεχιστεί ο δανεισμός με αποτέλεσμα να μειωθεί η ανάπτυξη της περιφέρειας.

E) προσκαλεί μεταναστευτικό ρεύμα. Λόγω της έλλειψης χρημάτων στην περιφέρεια οι επιχειρήσεις αναζητούν φθηνότερα εργατικά χέρια για την κάλυψη των αναγκών τους, τα οποία βρίσκουν στους λαθρομετανάστες. Αυτό έχει σαν

αποτέλεσμα οι «ντόπιοι» της Περιφέρειας να μένουν άνεργοι και έτσι δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στις ανάγκες τους και αναζητούν νέες θέσεις εργασίας στα μεγάλα αστικά κέντρα.

5.4 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

ΣΥΝΟΨΗ ΤΩΝ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΩΝ ΤΑΣΕΩΝ

A. Στην αρχή της περιόδου που εξετάζουμε (1963) η διάρθρωση της μεταποίησης στην περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης είναι προέκταση του προπολεμικού προτύπου ανάπτυξης της περιοχής. Η κυρίως βιομηχανία είναι συγκεντρωμένη στους κλάδους των τροφίμων, ποτών, μεταλλικών ορυκτών και κυρίως της πρώτης επεξεργασίας καπνού. Οι υπόλοιποι κλάδοι είτε απουσιάζουν, είτε είναι οργανωμένοι σε βιοτεχνική βάση ώστε τα μεγέθη τους είναι συγκρίσιμα με το σύνολο της χώρας μόνο στις περιπτώσεις που το ίδιο ισχύει σε εθνική κλίμακα (ένδυση, ξύλο, έπιπλο).

Παρ' όλο που οι σχέσεις μεταξύ των επί μέρους Νομών είναι αρκετά σύνθετες, ώστε να μην αποδίδονται ικανοποιητικά από το ζεύγος ανάπτυξης / υπανάπτυξης, γενικά μιλώντας, η Θράκη εμφανίζεται περισσότερο καθυστερημένη από την Ανατολική Μακεδονία. Κρίσιμος είναι εδώ ο ρόλος του κλάδου του καπνού (Καβάλα, Δράμα, Ξάνθη): αν και δεν αποτελεί μεταποίηση με την κύρια έννοια του όρου, ούτε εκμηχανισμένη παραγωγή, ο καπνός διαμορφώνει στην περιφέρεια του ένα εργατικό δυναμικό που θα μπορέσει αργότερα να αναπτυχθεί σε άλλες δραστηριότητες.

Γενικότερα, δεν θα πρέπει να θεωρηθούν αμελητέοι οι βιομηχανικοί «θύλακες» που υπάρχουν την εποχή αυτή στην περιοχή. Στα τρόφιμα παραδείγματος χάρη (ιδιαίτερα στις Σέρρες) έχει συντελεσθεί σημαντική πρόοδος. Από την άλλη μεριά, είναι ορατά δια γυμνού οφθαλμού και αναλύθηκαν διεξοδικά παραπάνω τα κενά της βιομηχανικής ανάπτυξης της περιοχής.

B. Το κύμα της εκβιομηχάνισης του τέλους της δεκαετίας του '50 όχι μόνο δεν συμπαρασύρει την περιοχή, αλλά και σε ορισμένες περιπτώσεις οδηγεί σε συρρίκνωση της μεταποιητικής της βάσης. Όπως είναι γνωστό, το κύμα αυτό στηρίχθηκε στην ανάπτυξη της «βαριάς» βιομηχανίας, με επενδύσεις έντασης κεφαλαίου και περιορισμένη αύξηση της απασχόλησης. Ταυτόχρονα χαρακτηριζόταν

από έντονες τάσεις γεωγραφικής συγκέντρωσης της παραγωγής, εντείνοντας κύρια τις ανισότητες ανάμεσα στην Αθήνα και την υπόλοιπη Ελλάδα. Στην πραγματικότητα βέβαια η ανάπτυξη των βιομηχανικών «βάσης» στη φάση αυτή δημιούργησε τους όρους για την σημαντική αύξηση της απασχόλησης και την σχετική αποκέντρωση που ακολούθησε.

Όπως έχει ήδη τονισθεί η αποκλίνουσα πορεία των δύο Περιφερειών δεν οφείλεται στη χρηματοοικονομική διάρθρωση των βιομηχανιών τους, όσο στο χαμηλό λόγο μικτού κέρδους προς σύνολο κεφαλαίων στη Θράκη. Είναι ακόμη νωρίς για να εξακριβωθεί αν η αποκλίνουσα αυτή πορεία αποτελεί μονιμότερο χαρακτηριστικό. Είναι σαφές πάντως ότι η Θράκη εμφανίζεται περισσότερο εκτεθειμένη στις διακυμάνσεις της οικονομικής συγκυρίας. Παρουσιάζει, από την πλευρά αυτή, τον συνδυασμό που χαρακτηρίζει βιομηχανικά πλέγματα τα οποία δεν έχουν φθάσει ακόμη το στάδιο ωριμότητας: έντονο δυναμισμό σε περιόδους οικονομικής άνθησης, μεγάλη συρρίκνωση σε περιόδους ύφεσης.

Κάπως διαφορετικά τίθεται το πρόβλημα στον κλάδο των τροφίμων. Εδώ η ανωριμότητα επικαθορίζεται από την έντονη εξάρτηση του κλάδου από τον γεωργικό τομέα, άρα από την αποδοτικότητα της γεωργίας και από το ιδιάζον θεσμικό καθεστώς μέσα στο οποίο λειτουργεί ο κλάδος και που επηρεάζει έντονα τις επιδόσεις του.

Από την άλλη μεριά, η ένδυση και η κλωστοϋφαντουργία (κυρίως οι υποκλάδοι έντασης εργασίας) φαίνεται να ανθίστανται αποτελεσματικότερα στην κρίση, αξιοποιώντας τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η ιδιότυπη αγορά εργασίας της περιοχής. Ταυτόχρονα σημειώνουμε ότι επειδή πολλές από τις επιχειρήσεις λειτουργούν με φασών, η επιβάρυνση τους από δάνεια κεφαλαίου κίνησης είναι χαμηλότερη. Εδώ τα προβλήματα είναι περισσότερο μεσοπρόθεσμα και αφορούν τη δυνατότητα της ελληνικής βιομηχανίας ένδυσης στο σύνολο της να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό από χώρες χαμηλού κόστους.

Τέλος από τα στοιχεία που διαθέτουμε, οι «νέοι» κλάδοι της Θράκης παρουσιάζουν έντονη υπερδυναμικότητα. Πολλές, αν όχι οι περισσότερες μονάδες, υπολειπургούν και άλλες έχουν κλείσει. Εδώ φαίνονται έντονα οι περιορισμοί των αναπτυξιακών νόμων ως μέσου άσκησης βιομηχανικής πολιτικής: ευνοώντας την ανάπτυξη νέων μονάδων, οι νόμοι αυτοί αδυνατούν βέβαια να στηρίξουν τη λειτουργία τους στα πλαίσια μιας ολοκληρωμένης αντιμετώπισης τους ως «νηπιακών βιομηχανιών». Έχοντας ιδρυθεί σε κλίμα ταχύρυθμης οικονομικής επέκτασης, οι

βιομηχανίες αυτές αντιμετωπίζουν σήμερα τις σύνθετες διαδικασίες της συρρίκνωσης της αγοράς και της εκλογίκευσης της παραγωγής.

Ο λόγος κεφαλαίων ανά εργαζόμενο είναι χαμηλότερος γενικά στην περιοχή από το σύνολο της χώρας με τις γνωστές εξαιρέσεις στο χαρτί και τη χημική βιομηχανία.

Ενδιαφέρον όμως παρουσιάζει το γεγονός ότι αν εξαιρέσουμε τους δύο αυτούς κλάδους, η Θράκη υπερέχει έναντι της Αν. Μακεδονίας και μάλιστα στους «νέους» κλάδους.

Όπως είναι γνωστό, τα μεγέθη αυτά επηρεάζονται από μία σειρά παραγόντων όπως:

- Η νεαρότερη κατά μέσο όρο ηλικία των επιχειρήσεων στην περιοχή.
- Η απουσία διακλαδικών διασυνδέσεων που περιορίζει ενδεχόμενα και σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας, την εμφάνιση μικρών δορυφορικών μονάδων.
- Η συγκεκριμένη διάρθρωση των κλάδων σε υποκλάδους.

Ιδιαίτερα, όμως σ' ότι αφορά τη σύγκριση Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης θα πρέπει επίσης να ληφθεί υπ' όψη το γεγονός ότι το χαμηλότερο κόστος του κεφαλαίου λόγω της εφαρμογής των αναπτυξιακών νόμων, οδήγησε, κατά τα φαινόμενα σε υψηλότερη ένταση χρήσης του κεφαλαίου. Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι η ένδυση όπου ο λόγος κεφαλαίων / απασχόλησης είναι υπερδιπλάσιος στη Θράκη απ' ότι στη Ανατολική Μακεδονία.

Γ. Πολύ έντονα έπληξε την περιοχή και ιδιαίτερα τη Θράκη η κάμψη της αποδοτικότητας της βιομηχανίας τα τελευταία χρόνια. Ταυτόχρονα, από την πλευρά αυτή, η Αν. Μακεδονία και Θράκη φαίνονται να ακολουθούν αποκλίνουσες πορείες: στην πρώτη η ιδιωφελής αποδοτικότητα βελτιώνεται σημαντικά μεταξύ 1982/83. Αντίθετα στη δεύτερη επιδεινώνεται. Οι κλάδοι στους οποίους εντοπίζεται το πρόβλημα στη Θράκη είναι τα είδη διατροφής (ιδιωφελής αποδοτικότητα το 1983: - 77% έναντι 13% για την Αν. Μακεδονία και 3,1% για το σύνολο της χώρας), τα τσιγάρα (-235% έναντι 14% για το σύνολο της χώρας) και οι περισσότεροι «νέοι» κλάδοι.

Αντίθετα σχετικά ικανοποιητικότερα αποτελέσματα εμφανίζουν η ένδυση και η κλωστοϋφαντουργία.

Δ. Οι εγκεκριμένες επενδύσεις του νόμου αποτελούν στην ουσία τους προέκταση της προηγούμενης δυναμικής της ανάπτυξης της περιοχής. Ιδιαίτερα έντονη είναι η συγκέντρωση των επενδυτικών προγραμμάτων στους κλάδους των ειδών διατροφής, της ένδυσης / υπόδησης και των μη μεταλλικών ορυκτών που συγκεντρώνουν το

50% της προβλεπόμενης απασχόλησης στην περιοχή. Οι σημαντικότερες μονάδες που ξεφεύγουν από το παραδοσιακό πρότυπο της περιοχής είναι το διαλυτήριο πλοίων και η επέκταση της Βιομηχανίας Φωσφορικών Λιπασμάτων στην Καβάλα και μια επένδυση στον κλάδο του ξύλου στη Δράμα, που όμως δεν φαίνεται να προχωρεί. Ιδιαίτερα στον κλάδο των ειδών διατροφής σημειώνουμε ότι παρά την εκλογίκευση που συντελείται σε ορισμένους υποκλάδους (π.χ κρέας) δεν είναι ικανοποιητική η διαφοροποίηση της παραγωγής προς νέα δυναμικά προϊόντα.

Ακόμη οι επενδύσεις χαρακτηρίζονται έντονα από το μικρό τους μέγεθος σε σχέση με τις υπάρχουσες μονάδες της περιοχής.

Σημειώνουμε επίσης δύο σημαντικές κρατικές επενδύσεις της περιοχής: την επεξεργασία καλιούχων αστρίων από την ΠΟΡΣΕΛ στο νομό Δράμας και την επεξεργασία των μεικτών θειούχων από τη ΜΕΤΒΑ. Η τελευταία όμως βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της μελέτης.

5.5. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Εκείνο που είναι βέβαιο είναι πως για να βελτιωθεί η κατάσταση χρειάζεται μια συντονισμένη και καλά οργανωμένη προσπάθεια από τα σχολεία, την κατάρτιση έξω από το εκπαιδευτικό σύστημα, τους εργοδότες και τα συνδικάτα και όλους εκείνους που έχουν σχέση με θέματα προγραμματισμού και απασχόλησης ανθρωπίνου δυναμικού.

Η ανεργία είναι συνυφασμένη με την οικονομική οργάνωση και τη δομή της κοινωνίας μας. Επομένως, ριζική λύση του προβλήματος θα σήμαινε, ταυτόχρονα ριζικές αλλαγές, διαφορετικές οικονομικές προτεραιότητες και διαφορετική πολιτική βούληση. Κάτι τέτοιο όμως δεν είναι ορατό. Απομένει, λοιπόν η λήψη διορθωτικών και ως εκ τούτου περιπτώσιακών αλλά αναγκαίων μέτρων για να περιοριστεί η έκταση του προβλήματος.

Αξιολογώντας τα προσδοκώμενα οφέλη στην απασχόληση της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης από την αναμενόμενη πραγματοποίηση των εγκεκριμένων επενδυτικών σχεδίων καθώς και το κόστος της ιδιωτικής και δημόσιας παρέμβασης για την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στην περιοχή.

Επιπλέον, η παροχή κινήτρων για ενασχόληση με τη γεωργία και την κτηνοτροφία που είναι τομείς με δυνατότητες μεγάλης ανάπτυξης στην χώρα μας και ξεκινά στην περιφέρεια της Αν. Μακεδονίας πρέπει να συνδυαστεί με αναπτυξιακή πολιτική της περιοχής.

Θα πρέπει επίσης να αναβαθμιστεί ο ρόλος των φορέων εκείνων που είχαν ως αρμοδιότητα την αρωγή των ανέργων με οικονομική ενίσχυση, ασφάλεια, επιδοτούμενες θέσεις εργασίας.

Η περιφερειακή στρατηγική για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με δράσεις που αποβλέπουν στην ενίσχυση της καινοτομικής διαδικασίας, της χρήσης νέων τεχνολογιών, της ποιότητας και ποσότητας των συντελεστών παραγωγής συμπεριλαμβανομένων και των επιχειρήσεων και τοπικών οργανισμών. Τελική επιδίωξη είναι να δοθεί η δυνατότητα στην ιδιωτική επιχειρησιακή και επενδυτική δραστηριότητα να αξιοποιήσει τα υφιστάμενα συγκριτικά πλεονεκτήματα στην Ανατολική Μακεδονία – Θράκη καθώς και να προσανατολισθεί σε διεθνώς ανταγωνίσιμα προϊόντα, διαδικασία που θα επιφέρει πολλαπλασιαστικές ωφέλειες στην ανάπτυξη της περιοχής.

Έτσι μερικά μέτρα αντιμετώπισης της ανεργίας όσο αφορά την Ανατολική Μακεδονία – Θράκη είναι και τα εξής:

- Οικονομική στήριξη για δημιουργία επιχειρήσεων στην περιφέρεια
- Εκπόνηση και προώθηση στις παραμεθόριες περιοχές όπως Θράκη κ.λ.π., ειδικών προγραμμάτων για τη δημογραφική στήριξη και ανάπτυξη.
- Κατασκευή έργων υποδομής και έργων κοινής ωφέλειας από το Κράτος
- Ανάπτυξη, σε τοπικό επίπεδο συνεταιρισμών ανέργων, σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση, τα εργατικά κέντρα και άλλους κοινωνικούς φορείς, οι οποίοι θα λειτουργούν για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων σε τομείς όπως το περιβάλλον, η ποιότητα ζωής, ο πολιτισμός και ο τουρισμός.
- Ενίσχυση Βιομηχανιών

Είναι σαφές ότι η Περιφέρεια Αν. Μακεδονίας – Θράκης για την προστασία, τη σωστή αξιοποίηση και τη μέγιστη αποδοτικότητα του επενδυθέντος δημοσίου χρήματος, προβαίνει στην δημιουργία προϋποθέσεων που θα ευνοούσαν τη ροή νέων πόρων προς τις παραγωγικές επενδύσεις και στην αύξηση νέων θέσεων εργασίας.

Επομένως η μείωση της ανεργίας στην περιφέρεια της Αν. Μακεδονίας – Θράκης μπορεί να αντιμετωπισθεί μελλοντικά με την προϋπόθεση σωστού

προγραμματισμού και εφαρμογή πολιτικής για πλήρη απασχόληση καθώς και η ενίσχυση δημοσίων επενδύσεων με την κρατική χρηματοδότηση.

ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

1. Αναδιάρθρωση της Τοπικής Οικονομίας

Η διαφοροποίηση της οικονομίας και η βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας είναι απαραίτητα συστατικά της αναπτυξιακής διαδικασίας. Οι περισσότερες επιχειρήσεις της περιφέρειας είναι πολύ μικρού μεγέθους και χαρακτηρίζονται από χαμηλή τεχνολογική στάθμη, έλλειψη επιστημονικού προσωπικού και σύγχρονου management, παράγοντες που τις καθιστούν μη ανταγωνιστικές, με σημαντικά προβλήματα επιβίωσης στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνεται.

Οι πολίτες στήριξης του 3^{ου} περιφερειακού επιχειρησιακού προγράμματος για τη στήριξη των μικρών επιχειρήσεων αναπτύσσουν ένα πλαίσιο συντονισμένων δράσεων με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και του επιχειρείν, την ενίσχυση των τουριστικών δραστηριοτήτων και τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

2. Η ενίσχυση επιχειρήσεων που δημιουργούνται με τον Εθνικό Αναπτυξιακό Νομό.

Η 2^η προγραμματική περίοδος χρηματοδότησε την πραγματοποίηση στην Δυτική Μακεδονία 121 ιδιωτικών επενδύσεων για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων οι οποίες δημιούργησαν 977 νέες θέσεις εργασίας. Στην πλειοψηφία τους οι επενδύσεις αυτές αφορούσαν το δευτερογενή τομέα που πραγματοποιήθηκαν στους νομούς Κοζάνης και Φλώρινας.

Η προγραμματική περίοδος του 3^{ου} ΠΕΠ συγκεντρώνει την προσοχή της στην ανάγκη ενίσχυσης, ολοκληρωμένης προσέγγισης και πλήρους αξιοποίησης των στρατηγικών κλάδων της τοπικής οικονομίας όπως η ενέργεια, η γούνα, το μάρμαρο, το ξύλο και το μέταλλο προσπαθεί ταυτόχρονα, να ενισχύσει την αξιοποίηση των νέων ευκαιριών που παρουσιάζονται για οικονομική δραστηριότητα στις αγορές των χωρών της Βαλκανικής και Κεντρικής και

Ανατολικής Ευρώπης. Γνωρίζοντας πως η περιφέρεια διαθέτει ένα πλήθος παραδοσιακών προϊόντων χρηματοδοτεί με επαρκή ποσά την ενίσχυση της παραγωγικής τους διαδικασίας. Σημαντικό ζητούμενο για την περιφέρεια είναι η διαφοροποίηση της παραγωγικής βάσης προκειμένου να μετριαστεί η μονομερής εξάρτηση της περιφερειακής οικονομίας από τους κλάδους ενέργειας και γούνας και να διευρυνθεί το φάσμα των κλάδων οικονομικής δραστηριότητας.

Στρατηγική ανάγκη της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην περιφέρεια είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας με μεσαίες και υψηλής κλίμακας επενδύσεις, την υλοποίηση των οποίων υποστηρίζει ο Εθνικός Αναπτυξιακός Νόμος και οι οποίες θα διατηρήσουν και θα δημιουργήσουν νέες θέσεις απασχόλησης. Η στήριξη αυτή αφορά όλους τους τομείς παραγωγής που συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων και την ενίσχυση της εξαγωγικής ικανότητας των προϊόντων τους.

3. Ενίσχυση των Μικρομεσαίων, των πολύ Μικρών Επιχειρήσεων και η προώθηση τοπικών προϊόντων

Στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας δραστηριοποιείται σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων οι οποίες κυρίως κατατάσσονται στις πολύ μικρές επιχειρήσεις και ορισμένες στις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις.

Η πλειοψηφία τους είναι οικογενειακής μορφής και δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερο δυναμισμό, με την έννοια των ρυθμών και μεγεθών παραγωγής και επενδύσεων, πολύ δε περισσότερο σε σύγχρονες και καινοτόμες παραγωγικές δραστηριότητες.

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν είναι, κυρίως, το υψηλό κόστος παραγωγής, η περιορισμένη θέση στην ευρύτερη εθνική και διεθνή αγορά, η έλλειψη σημάτων ποιότητας και τυποποίησης, η έλλειψη δικτύων διανομής, η ανεπαρκής γνώση των αγορών, η έλλειψη συνολικής στρατηγικής και προώθησης των προϊόντων τους.

Οι επιχειρήσεις αυτές δραστηριοποιούνται σε στρατηγικούς για την περιφέρεια τομείς της οικονομίας και έχουν προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης συμβάλλοντας σημαντικά στην αύξηση της απασχόλησης. Επιπλέον, λόγω του μικρού μεγέθους τους είναι ευέλικτες και εύκολα προσαρμοσμένες. Πολλές από αυτές παράγουν προϊόντα εξαιρετικής ποιότητας, ενώ υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης στις νέες αγορές των χωρών της Δυτικής Βαλκανικής.

Η 2^η προγραμματική περίοδος υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική για την αναδιάρθρωση της τοπικής οικονομίας τόσο σε κοινοτικό, όσο και σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, υπήρξαν σημαντικές πρωτοβουλίες στήριξης των τοπικών οικονομιών, με μία

σειρά χρηματοδοτήσεων με ιδιαίτερα ελκυστικά κίνητρα. Επιχορηγήθηκαν συνολικά 542 επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, που αφορούσαν κυρίως μεταποιητικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών.

Η στρατηγική της περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας συμβαδίζει με την Εθνική και Κοινοτική πολιτική και επικεντρώνεται στον τεχνολογικό και οργανωτικό εκσυγχρονισμό των πολύ μικρών και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων της περιφέρειας. Παράλληλες επιδιώξεις είναι η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, η δημιουργία νέων βιώσιμων αλλά και ο εκσυγχρονισμός των υφιστάμενων επιχειρήσεων. Η ενσωμάτωση της καινοτομίας, των νέων τεχνολογιών και η βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων θα οδηγήσουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την εν μέρει αντιμετώπιση της ανεργίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

- 1.1. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ**
- 1.2. ΕΙΔΗ ΑΝΕΡΓΙΑΣ**
- 1.3. ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ**
- 1.4. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ**
- 1.5. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

- 2.1. ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ**
- 2.2. Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ**
- 2.3. Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ**
- 2.4. Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ**
- 2.5. Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΟΑΕΔ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

- 3.1. Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**
- 3.2. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ**
- 3.3. Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**
- 3.4. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΕΡΓΑΣΙΜΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

- 4.1. Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ**

4.2. ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

4.3. Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

4.4. Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

4.5. ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΕΡΓΑΣΙΜΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1. ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

5.2. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

5.3. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

5.4. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ

5.5. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Υπηρεσία Επιστημών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Ανάπτυξη, ανταγωνιστικότητα, απασχόληση. Οι προκλήσεις και η αντιμετώπιση τους για τη μετάβαση στον 21^ο αιώνα.
- Επιμέλεια: Α. Καλαϊτζή – Αζίζι
Καθηγητού Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Leicester Αγγλίας. Ψυχολογικά προβλήματα εφηβικής ηλικίας. Η έκδοση
- Δρ. Ναζάκης Χάρης
Επίκουρος καθηγητής
Μακροοικονομική Θεωρία
- Υπηρεσία Επιστημών Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
Η Ευρώπη των δεκαπέντε: Αριθμοί – Κλειδιά. Έκδοση 2000
- Καθηγ. Μαρία Ι. Κωνσταντοπούλου
Επιστημονική Διευθύντρια
Εκθέσεις για το πρόγραμμα 1988 – 1992: Απασχόληση – Ανεργία
- Οι μισθοί, η ανταγωνιστικότητα και η ανεργία
Ηλίας Ιωακείμογλου
- Επιστ. Υπεύθυνος: Σάββας Ρόμπολης, Ηλίας Ιωακείμογλου,
Γιάννης Ευσταθίου κ.α.
ΟΝΕ, Ανταγωνιστικότητα και Διαρθρωτικές Αλλαγές

- Εφημερίδα : Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Μείωση ανεργίας χωρίς αύξηση της απασχόλησης
- Εκδόσεις: Χρ. Γιοβάνης
Νέα μεγάλη σχολική εγκυκλοπαίδεια
- Σύγχρονο Μεθοδικό Φροντιστήριο – Εκθέσεως Υποψηφίων
- Σπυρίδων Κ. Κούτρας
100 Θέματα Εκθέσεων
- Α. Μαστρομανώλη – Γ. Γκορόγια
Έκθεση Έκφραση της Β΄ Λυκείου
- Αργύρης Ματάκιας
Δοκίμια Εκθέσεων Α΄ - Β΄ Λυκείου
- Δ. Δρακόπουλος – Χ. Γ. Ρώμας
Η Έκθεση του υποψηφίου
- Εγκυκλοπαίδεια Επιστήμη και Ζωή
- Τζέρεμι Ρίφκιν
Το τέλος της εργασίας
- Περιφερειακοί Δείκτες Απασχόλησης και Ανεργίας
ΕΠΑ: Εθνικό Παρατηρητήριο Απασχόλησης

- ΕΠ. Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο
 ΄Μελέτη Περιφερειακής Ανάπτυξης και Χωροταξικής Οργάνωσης νομού
 Καβάλας, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας, Καβάλας, Ξάνθης.
- Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο
 ΄Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης 2000-2006, Αθήνα.
- Απολογισμός ενεργειών δραστηριοτήτων 2002, Επιμελητήριο Δράμας. Ετήσια
 Εορταστική Εκδήλωση 18 Ιανουαρίου 2003
- Οδηγός Επενδύσεων Νομού Δράμας, γραφείο προγραμματισμού
 Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Δράμας 1987
- Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης ΄Οργάνωση Υπηρεσιών του Δήμου
 Καβάλας, Δήμος Καβάλας
- Μηνιαία Έκδοση των εφημερίδων ΓΝΩΜΗ (Εβρου), ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ
 (Ροδόπης), ΕΜΠΡΟΣ (Ξάνθης), ΧΡΟΝΟΜΕΤΡΟ (Καβάλας), ΧΡΟΝΙΚΑ
 (Δράμας) ΄ΣΥΝ 5΄
- Οι ιδιωτικές επενδύσεις και η αξιολόγηση των Αποτελεσμάτων στην
 Περιφέρεια Ανατ. Μακεδονίας - Θράκης, Κομοτηνή, Μάρτιος 1999
- Ινστιτούτο Έρευνας Κατάρτισης και Απασχόλησης
 Εργατικού Κέντρου Νομού Κοζάνης
- Εφημερίδα ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ
- Τα οικονομικά προβλήματα της εποχής μας, Πάσχου Σοφία

- Εγκυκλοπαίδεια: Επιστήμη και Ζωή
- Στατιστικά στοιχεία για την απασχόληση και την ανεργία των γυναικών της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας
- Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης, Γεν. Γραμματεία Ισότητας 1994
- Η θεωρία της ανεργίας Patinkin Don. -19
- Απασχόληση – Ανεργία. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών 1990
- Θεωρία ανεργίας και πληθωρισμού
Κορλίρας Παναγιώτης 1979
- Ανεργία Σκουτέλης Γιώργος 1996
- Απασχόληση και εργασιακές σχέσεις στη δίνη του 21^{ου} αιώνα
Τζεκίνης Χρήστος 1998
- Ανεργία – Μακροχρόνια Ανεργία
ΤΕΙ Αθήνας, Ημερίδα 1998
- INTERNET
<http://www.apodimos.com/sinaspis.08utm>
<http://www.philologos.8m.com/Ektuesi/Anergia.htm>
<http://www.inegsee.gr/enimerwsi-59-doc5.htm>
<http://www.politikianixi.gr/htm/anergia.htm>
<http://www.gsee.gr/> ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΡΓΑΤΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ

<http://www.southbureau.gr>

<http://www.ypes.gr>

<http://www.dimos.org>

<http://www.inegsee.gr>

<http://www.forthnet.gr>

<http://www.euroidea.gr>